

SLAVICA SLOVACA

Ročník 55 • 2020 • 4
SUPPLEMENTUM

Joannikij Juraj Bazilovič

Imago Vitae Monasticae

Obraz mníšskeho života

Štúdia a preklad

Na vydanie pripravila a preklad so štúdiou vyhotovila
Ľubomíra Wilšínská

SLAVISTIKA

SLAVICA SLOVACA

ORGÁN SLAVISTICKÉHO ÚSTAVU JÁNA STANISLAVA SAV
A SLOVENSKÉHO KOMITÉTU SLAVISTOV

Hlavný redaktor: Peter Žeňuch

Redakčná rada:

Mojmír Benža, Erika Brtáňová, Václav Čermák (Česká republika),
Mária Dobriková, Ján Doruľa, Júlia Dudášová-Kriššáková, Adriana Ferenčíková,
Martin Hurbanič, Daniela Konstantinová (Bulharsko), Jaromír Krško, Ján Lukačka,
Šimon Marinčák, Desislava Najdenovová (Bulharsko), Ján Stradomski (Poľsko),
Elena S. Uzeňovová (Rusko), Cyril Vasil', Peter Zubko, Peter Žeňuch

Výkonná redaktorka: Svetlana Šašerina

Technický redaktor: Martin Žeňuch

Adresa vydavateľa a sídlo redakcie:

© Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava, IČO: 31750940
© Slovenský komitét slavistov, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava, IČO: 30842913

Recenzenti:

doc. PhDr. Erika Brtáňová, PhD.

prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.

Preklad Bazilovičovho diela vychádza z obhájenej dizertačnej práce, ktorej školiteľom bol prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., a jej oponentmi boli doc. PhDr. Erika Brtáňová, PhD., doc. PhDr. Zuzana Lopatková, PhD., prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.

Štúdia a vydanie prameňa s prekladom je súčasťou riešenia projektov Vydanie cyrilského rukopisu z 18. storočia s komentármi a poznámkovým aparátom (VEGA 2/0011/17) a Každodennosť v interakcii latinskej a byzantskej kultúry na príklade karpatského regiónu v novoveku (VEGA 2/0025/18).

© Mgr. Ľubomíra Wilšínská, PhD.

SLAVICA SLOVACA

Ročník 55 • 2020 • 4
SUPPLEMENTUM

Joannikij Juraj Bazilovič

Imago Vitae Monasticae

Obraz mníšskeho života

Štúdia a preklad

Na vydanie pripravila a preklad so štúdiou vyhotovila
Ľubomíra Wilšinská

SLAVISTIKA

Obsah

Joannikij Juraj Bazilovič: <i>Imago Vitae Monasticae</i> / Obraz mníšskeho života.....	5
Na úvod.....	5
Od pramenných inšpirácií pre vznik asketického spisu k tlačnému vydaniu <i>Imago Vitae Monasticae</i> (Košice 1802, 182 s.).....	7
Poznámky k transliterácii a jazyku edovaného textu.....	10
Ortografia	11
Morfológia.....	14
Syntax	15
Lexika	16
Záver	18
Pramene a literatúra	19
Edícia prameňa <i>Imago vitae monasticae</i>	23
Slovenský preklad.....	23
Edičná poznámka.....	117
Prílohy.....	118
Latinský text	123
Joannicius Georgius Basilovits (1742 – 1821) and his Picture of Monastic Life.....	224

Joannikij Juraj Bazilovič: *Imago Vitae Monasticae* / Obraz mníšskeho života

WILŠINSKÁ, E.: Joannicius Georgius Basilovits: *Imago Vitae Monasticae* / A Picture of Monastic Life. *Slavica Slovaca*, 55, 2020, No. 4 (supplementum), pp. 3-226 (Bratislava).

R.P. Joannicius Basilovits OSBM (1742 – 1821), spiritual developer and a crucial person of the Byzantine-Slavic tradition in Slovakia, played an important role in the expansion of Basilian monks in the historical Eparchy of Mukachevo. As a strict monastic superior, he demonstrated an intense interest in monastic discipline while being a specialist in that field. The Basilovits's Latin ascetical work *Imago vitae monasticae* (A Picture of Monastic Life) is evidence of the existence of monastic life according to Byzantine tradition during that period. It was published as the only of his works in Košice (Slovakia) in 1802 for the needs of monks. Basilovits was very demanding towards his monks. In his work, he presented a real monastic picture and its details and applied them into a practical monastic life. The present edition includes the interpretation and detailed processing of the text which contains its transliteration and translation from Latin to Slovak language. Linguistic and stylistic particularities of the Neo-Latin literary source are also pertracted in the edition. It is possible to find out about the Eastern traditions in that area as Eastern Slovakia and today's Transcarpathian region of the Ukraine as the interface between Latin and Byzantine Slavicity.

Joannicius Georgius Basilovits OSBM (1742 – 1821), Byzantine-Slavic tradition and culture, Eparchy of Mukachevo, Slovak-Latin relations, Neo-Latin language and literature, *Imago vitae monasticae* (Košice 1802, 182 pp.), Basilian monastic tradition.

Na úvod

V slovenskom prostredí ešte v prvej polovici 19. storočia možno badať veľmi bohatú literárnu produkciu v latinskom jazyku. Niet pochýb, že latinská kultúra tvorila živú súčasť pri rozvoji slovenskej národnej kultúry.¹ Zaujímavý okruh súvisiaci s uplatnením latinského jazyka predstavujú písomné pramene z prostredia byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku. Príkladná v tomto kontexte je literárna tvorba, ktorej autorom je baziliánsky mních Joannikij Juraj Bazilovič, významný dejateľ a reformátor mníšskych pravidiel v podkarpatskom prostredí. V jeho literárnych dielach je možné skúmať latinčinu vo vzťahu ku gréčtine či k cirkevnej slovančine, a to aj v paralelných textoch.

¹ Bližšie o tom pozri Šmatlák, S.: *Dejiny slovenskej literatúry I. (9. – 18. storočie)*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2002; Doruľa, J.: *Slováci medzi starými susedmi (môžu byť aj Slováci starí?)*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov, 2015; Zavorský, S.: *K latinským pamiatkam spätým so zjednotenou cirkvou byzantsko-slovanského obradu na Slovensku (17. a 18. storočie) – prehľad výskumu*. In: Žeňuch, Peter a kol.: *Pohľady do problematiky cyrilskej písomnej tradície na Slovensku*. Vašíčková, S. – Wilšinská, E. (eds.). Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019, s. 113-124; Wilšinská, E.: *Slovensko-latinské vzťahy v literatúre z prostredia byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku*. In: *Slavica Slovaca: XVI. medzinárodný zjazd slavistov v Belehrade. Príspevky slovenských slavistov*, 2018, roč. 53, č. 3-4 (supplementum), s. 151-157.

Bazilovič ako vynikajúci liturgista, historik a apologeta podnes inšpiruje viacerých bádateľov.² Dnes už existujú nielen mnohé domáce publikácie zaoberajúce sa jeho literárnymi dielami, ktoré zanechal v latinskom i cirkevnoslovanskom jazyku.³ V zahraničí sa Bazilovičovi pozornosť venuje predovšetkým na Ukrajine.⁴

Náš doterajší výskum sme sústredili na Bazilovičovú literárnu tvorbu v latinskom jazyku s dôrazom na kontext asketických spisov. Bazilovič tvoril v tzv. „zlatom období“ Mukačevskej eparchie.⁵ Počas pôsobenia biskupa Bačinského, vtedajšieho 21. biskupa Mukačevskej eparchie, vznikli viaceré latinské práce náboženského či cirkevného charakteru.⁶ Mukačevský kláštor predstavoval tradičné duchovné centrum a kľúčový bod pre život východnej cirkvi na tomto území. Bazilovič svojimi asketickými spismi formoval rehoľný klérus, ktorý sa venoval vedeniu baziliánskych mníchov v Mukačevskej eparchii.⁷ Možno povedať, že za jeho pôsobenia tento spôsob mníškeho života prekviatal.⁸ Je dôležité spomenúť, že pri úvodnom výskume asketického diela nám pomohli predovšetkým zistenia, ku ktorým sa dopracoval M. Lach, ktorý je autorom syntetických publikácií o asketickej problematike v Bazilovičových prácach.⁹

² Podnetné je aj skúmanie latinsko-cirkevnoslovanskej terminológie v Bazilovičovom liturgickom diele. O tom pozri napríklad Strýčková, M.: *Latinsko-cirkevnoslovanský glosár k Bazilovičovmu liturgickému komentáru*. In: Žeňuch, Peter a kol.: *Pohľady do problematiky cyrilскеj písomnej tradície na Slovensku*. Vašíčková, S. – Wilšinská, L. (eds.). Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019, s. 134-144.

³ Zhrnutý výskum doma a v zahraničí pozri Wilšinská, L.: *Obráz mníškeho života podľa Juraja Joanikija Baziloviča OSBM v kontexte byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku*. In: Čižmarová, M. (ed.): *Opera linguistica 3/2016. Slovensko-ukrajinské vzťahy, z výskumu lingvistiky, literárnej vedy, prekladu a kultúrnych kontaktov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2016, s. 479-482.

⁴ K tomu pozri Шевченко-Савчинська, Л.: *Латиномовна проза України кін. XVI – поч. XIX ст. як джерело історичних відомостей*. In: *Slavica Slovaca*, 2013, roč. 48, č. 1, s. 41-51; Шевченко-Савчинська, Л. – Балашов, К.: *Давня література: з полону стереотипів*. Київ: Меді-світ, 2014.

⁵ K tomu pozri Haraksim, L.: „Zlatý vek“ biskupa A. Bačinského a obrodenské obdobie A. Duchnoviča – dve epochy dejín Rusínov. In: Doruľa, Ján (ed.): *Slovensko-rusínsko-ukrajinské vzťahy od obrodnenia po súčasnosť*. Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 2000, s. 10-36.

⁶ Basilovits, J. G.: *Brevis notitia foundationis Theodori Koriathovits, olim ducis de Munkacs, pro religiosis Ruthenis Ordinis Sancti Basilii Magni, in Monte Csernek a Munkacs, anno MCCCLX. factae. Pars tertia*. Cassoviae: Ex Typographia Ellingeriana, 1799, s. 118.

⁷ O Bazilovičových asketických spisoch s dôrazom na obsahovú charakteristiku diela *Imago vitae monasticae* pozri Wilšinská, L.: *Byzantsko-slovanská mníška tradícia pod Karpatmi z pohľadu latinskej literárnej kultúry*. In: Žeňuch, P. – Zubko, P. et alii: *Liturgické jazyky v duchovnej kultúre Slovanov. Monotematický súbor štúdií*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov, 2017, s. 119-132.

⁸ Bližšie o tom pozri Pekar, A.: *Monasticism in the Ukrainian Church*. In: *Analecta OSBM*, 1988, roč. XIII (XIX), č. 1-4, s. 378-386.

⁹ K tomu pozri napríklad Lach, M.: *Il contributo di Giorgio Giovanniccio Bazilovič OSBM alla formazione monastica dei Basiliani dell'eparchia di Mukačevo*. Košice: Dobrá kniha, 2010; Lach, M.: *Imago Vitae Monasticae: Prameň východného mníšstva na Slovensku*. In: Marinčák, Š. (ed.): *Orientalia et Occidentalia. Slovenská spiritualita a mystika*. Košice: Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka, vedeckovýskumné pracovisko Teologickej fakulty Trnavskej univerzity, 2011, 93-107.

V predkladanej edícii ponúkame prvý slovenský vedecký preklad textu prameňa *Imago vitae monasticae*, ktoré predstavuje vrcholné dielo Bazilovičovej asketickej tvorby. Kritickému prekladu z latinského do slovenského jazyka a originálnemu latinskému textu v transliterovanej podobe predchádza analýza asketického spisu s dôrazom na jazykové hľadisko. Filologický výskum pomerne rozsiahleho novolatinského textu a vyrovnanie sa s viacerými špecifikami východiskového i cieľového jazyka pri prekladaní poukázal na viaceré zložitosti súvisiace nielen s odborným teologickým inventárom pojmov, ale najmä so skutočnosťami v cirkevnom a religióznom kontexte. V štúdií sústredíme pozornosť najmä na jazyk novolatinského textu v rámci ortografie, morfológie, syntaxe i lexiky. Dôležitú súčasť tvorí aj pramenný aparát, ktorým sa Bazilovič inšpiroval pri písaní svojho diela. Na základe výskumu pamiatky je dôležité povedať, že spis je akýmsi vyvrcholením asketickej tvorby autora o baziliánskej mníšskej tradícii na našom území.¹⁰ Treba dodať, že práve Bazilovič bol prvým autorom, ktorý sa v takej miere a detailne venoval východnému mníšstvu na Slovensku i v celom podkarpatskom prostredí.¹¹

Od pramenných inšpirácií pre vznik asketického spisu k tlačnému vydaniu *Imago Vitae Monasticae* (Košice 1802, 182 s.)

Bazilovič vo svojom diele odkazuje na tri typy referencií. Najpočetnejšiu skupinu tvoria odkazy na diela jednotlivých autorov s prevahou latinských i gréckych cirkevných otcov. V práci nachádzame široké spektrum prameňov z obdobia neskoršej (resp. kresťanskej) antiky, raného stredoveku a z doby 18. až 19. storočia. Bazilovič poznal dobre diela moderných latinských autorov. Cituje historické práce novovekých autorov, predovšetkým talianskeho cirkevného historika Caesareho Baronio (1538 – 1607), belgického jezuitského historika a hagiografa Jeana Bolland (1596 – 1665) a francúzskeho klasického filológa Jacquesa Goara (1601 – 1653).¹²

¹⁰ Všeobecne k baziliánskej mníšskej tradícii pozri napríklad Gallone, M. B.: *I basiliani: monachesimo greco nella storia, nella religione e nelle arti*. Bari: Arti grafiche Favia, 1973.

¹¹ Porovnaj Jovanović, V.: *Pravila Monašeskaja – Regulæ Monasticae*. Wien, 1735. O komparácii diel k tomu pozri Wilšinská, E.: *Tradičné hodnoty späté s mníšskym životom v kontexte byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku v 18. – 19. storočí*. In: Sedakova, I. A. – Žeňuch, P. – Kitanova, M. et alii: *Axiologický výskum slovanských jazykov / Axiological Investigation into the Slavic Languages*. Bratislava – Moskva: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Institut Slavjanovedenija RAN – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019, s. 68-82 a Вилшинска, Л.: *Монашеская жизнь на рубеже латинского и византийского славянства в перспективе его традиционных ценностей на примере литературного творчества Юрия Иоанникия Базилевича (Орден Святого Василия Великого) (1742 – 1821)*. In: Седакова, И. А. – Китанова, М. – Женьюх, П. (ред.): *Взгляд на славянскую аксиологию*. Москва: Институт славяноведения РАН, 2019, s. 122-144.

¹² Kompletný zoznam citovaných autorov a ich diel pozri Wilšinská, E.: *Stret východnej a západnej teológie v diele Imago Vitae Monasticae (Cassoviae, 1802) od Juraja Joannikija Baziloviča OSBM. Teologicko-jazykové príklady*. In: Marinčák, Š. – Žeňuch, P. (eds.): *Medzikultúrne vzťahy východnej cirkvi s latinskou v Uhorsku do konca 18. storočia. Monotematický súbor štúdií*. Košice – Bratislava : Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka v Košiciach, Teologická fakulta Trnavskej univerzity – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2017, s. 175-178.

Vo svojom spise sa, pochopiteľne, najčastejšie odvoláva na Bazila Veľkého. Odkazuje najmä na jeho *Regulae fusiús tractatae* (Obširne pravidlá) a *Regulae brevius tractatae* (Krátke pravidlá), pričom uvádza aj Benediktovu *Regulu*. Odvoláva sa tiež na Bazilove *Constitutiones asceticae* (Mníšske konštitúcie) a v závere diela je citovaná *De jejunio homilia I.* (Prvá homília *O pôste*) od spomenutého autora. Hojné zastúpenie v diele majú Bazilove *Epistolae* (Listy). Dokonca v piatej kapitole štvrtej časti Bazilovič uvádza i kompletne znenie Bazilovho Listu *XXII*, v ktorom píše o dokonalosti mníšskeho života. Bazilovič konkrétne cituje z týchto Bazilových listov: *I, II, VIII, XV, XIX, XXII, XXIII, XXXVI, XXXVII, LXXXI, XCIII, CLXIX, CXCIX, CCIV, CCVII, CCVIII, CCIX, CCX, CCXXXIII*. Ďalšími citovanými dielami, ktoré sa v Bazilovičovom spise frekventovane objavujú, sú: *De spiritu sancto* (Duch Svätý), *De virginitate* (Panenstvo), *Admonitio ad filium spirituales* (Výstraha duchovnému synovi), *Principium proverbiorum* (Počiatok prísloví). V myšlienkach o panenskom i manželskom spôsobe života Bazilovič čerpá najmä z diela *De renuntiatione saeculi, seu de abdicatione rerum* (Reč na opustenie sveta či zanechanie vecí).

Bazilovič cituje aj popredného učiteľa spirituality a askézy Jána Klimaka (579 – 649), ktorého pamiatku slávi byzantská cirkev na štvrtú pôstnu nedeľu. Vychádza najmä z diela *Scala paradisi* (Rebrík do raja). V diele nájdeme aj odkazy na spisy *Homilia in Marcum* (Homília na Marka), *Homilia de S. Joanne Baptista* (Homília na sv. Jána Krstiteľa) a *Adversus Vituperatores Vitae Monasticae Libri III* (Tri knihy proti hanobiteľom mníšskeho života) od Jána Zlatoústeho (344/354 – 407). Často citovaným autorom je aj Efrém Sýrsky (306 – 373) a jeho spisy: *Sermone ad pietatem exercendam* (Reč na cvičenie sa v zbožnosti), *Adhortatio I Anachoretarum* (Prvé povzbudenie anachorétu), *Homilia de festis* (Homília na sviatky), *Sermo de variis tormentis inferni* (Reč na rozličné pekelné muky), *De vita spirituali* (Duchovný život), *Paraenesis* (Výstraha). Pri explikácii viacerých skutočností ohľadom praktického mníšskeho života sa Bazilovič odvoláva na západného mnícha Jána Kasiána (360 – 435) a jeho diela *Institutiones* (Inštitúcie) a *Collationes patrum* (Rozjímania otcov). Kasiána cituje aj pri vysvetľovaní etymologických skutočností. Dôležitými pre Baziloviča sú pramene od sv. Hieronyma. Konkrétne cituje jeho *Epistolae* (Listy) *IV, VIII, IX, XIII, XVI, XVII, XIX, XXII, XXIII, XXIV, XXV*. Ďalším citovaným dielom je tiež *Vita sancti Hilarionis* (Život sv. Hilariona). Z latinských otcov ďalej vo veľkej miere cituje aj Tertuliána (160 – 220) a diela *De corona militis* (Vojenský veniec) a *Liber de spectaculis* (Kniha predstavení). Tiež sa odvoláva na Augustínove *Confessiones* (Vyznania), ďalej na *In Psalmum 43 enarratio* a *In Psalmum 132 enarratio* (Výklady k žalmom 43 a 132). Ďalej cituje diela *Regula ad servos Dei* (Regula Božím sluhom), *De diversis quaestionibus octoginta tribus* (83 rozličných otázok) a *Epistola CXIX* (List CXIX). Bazilovič neobchádza ani dôležité historické pramene. Cituje dielo *Byzantina historia* (Byzantské dejiny) od Nikefora Gregora (1295 – 1360). Pracuje s Euzébiovým dielom *Historia ecclesiastica* (Cirkevné dejiny) a tiež sa inšpiruje dielom *Demonstratio evangelica* (Dôkaz Evanjelia). Okrem spomenutých historických a teologických spisov cirkevných otcov a kresťanských spisovateľov dáva priestor v častiach o filozofickom živote aj Marcovi Aureliovi (121 – 180) a jeho dielu

Ad se ipsum (Hovory k sebe samému) a tiež jeho niektorým listom. V spise sa uvádza ako autorita aj Tomáš de Jesús (1654 – 1627), vlastným menom Díaz Sánchez Dávila, s dielom *Commentaria cum ad Monasterium de statu Monachorum* (Komentáre k mníšskemu stavu v monastieri). Bazilovič argumentuje aj názormi pápeža Leva IV. vybranými z jeho homílie *Homilia de cura pastoralis* (Homília na pastoračnú starostlivosť).¹³

Dôležitou súčasťou pramenného materiálu, z ktorého Bazilovič vychádza, sú ekumenické koncily a miestne cirkevné synody, ktoré cituje za každou dôležitou myšlienkou.¹⁴ O ich autoritu opiera svoje tvrdenia a na viacerých miestach cituje aj ich konkrétne kánony.¹⁵ Bazilovičova východná príslušnosť sa neprejavila len tým, že sa v latinskej práci venoval východným dejinám mníšstva, ale že ich skutočne napísal v duchu starovekého univerzalizmu, čo sa prejavilo napríklad tým, že vyvážene citoval Starý¹⁶ i Nový zákon.¹⁷ Jednotlivé pasáže cituje priamo, v mnohých prípadoch dané pasáže parafrázuje. V preklade uvádzame všetky citované miesta z Písma, ktoré Bazilovič použil priamo v texte i na margách. Niektoré pasáže v originálnom prameni neboli označené, a tak ich pre kompletnosť textu dopĺňame a uvádzame v hranatých zátvorkách. Vulgáta bola

¹³ K ďalším osobnostiam, na ktoré Bazilovič odkazuje, patria Gregor Nysský, Gregor Veľký, Gregor z Nazianzu, Atanáz, Teodoret z Cyru, Ján Damaský, Paulinus, Dorotej, Cyprián, Dionýz Areopagita, Ambróz, Paládus, Leontius, Metafrastes, Porfirius, Cyprián, Bernard z Clairvaux a i.

¹⁴ Bazilovič konkrétne cituje tieto koncily a synody: Koncil v Meaux, 845; Tretí konštantínopolský koncil, Tridentský koncil, Synoda v Oxforde, 1222; Synoda v Trevíri, 895; Synoda v Aachene, 817; Druhý westminsterský snem, 1127; Lateránsky koncil, Synoda vo Westminsteri, 1075; Druhý nicejský koncil, Druhá synoda v Tours, Synoda v Orleáns, Synoda v Regensburgu, Synoda v Auguste, Tretí lateránsky koncil, 1179; Trullská synoda, 692; Štvrtá synoda v Kartágu, Druhý lyonský koncil, Laodicejská synoda, 364; Synoda v Auxerres, 585; Tretia synoda v Tours, 813; Štvrtý konštantínopolský koncil, 692; Šiesty ekumenický koncil, Osmá synoda v Toledu, 653; Dvanásta synoda v Toledu, 681; Synoda v Mainzi, Synoda v Remeši, Synoda v Paríži, Lateránsky koncil, Antiochijský koncil, Piaty konštantínopolský koncil, Šiesty konštantínopolský koncil, Druhý nicejský koncil, 787.

¹⁵ Pre konkrétne pasáže z diela, v ktorých sa nachádzajú odkazy na ekumenické koncily a miestne cirkevné synody, pozri Wilšinská, L.: *Stret východnej a západnej teológie v diele Imago Vitae Monasticae (Cassoviae, 1802) od Juraja Joannikija Baziloviča OSBM. Teologicko-jazykové príklady*, c. d., s. 178-180.

¹⁶ Bazilovič sa odvoláva na tieto pasáže zo Starého zákona: Liber Genesis 2, 17 / 3, 17[-18] / 25, 33 / 9, 3 / 9, 20 [-21]; Liber Exodus 16, 3 / 20, 10 / [24, 12-18] / 32, 6; Liber Leviticus 19, 27 / 21, 5; Liber Numeri 14, 37; Liber Iudicum 13, 14; Liber I Regum 17, 1 / 19, 8; Liber II Regum 4, [8-10] / 6, 2 / 6, 10; Liber Iob [31, 1]; Liber Psalmorum [25, 17] / 25, 20 / 37, 25 / 40, 2-3 / [55, 7] / 64, 2 / [73, 22-23] / 78, 25 / 81, 4 / 105, 37 / 119, 120 / 119, 148 / 119, 164 / 133, 1; Liber Proverbiorum 6, 27[-29]; Liber Ecclesiastes 9, 8; Liber Lamentationum [3, 27]; Liber Danielis 10, 2[-3]; Liber Iona 4, 3; Liber Ecclesiasticus 13, 20 / [19, 2] / 32, 24.

¹⁷ Z nového zákona Bazilovič cituje: Evangelium secundum Matthaeum 4, 2[-4] / 5, [3] / 6, 16[-17] / 9, 12 / 10, 10 / 10, 38 / 11, 11 / 15, 26-27 / 16, 24 / [18, 20] / [19, 10-12] / 19, [21] 19, 27 / 23, [2-3] / [23, 4]; Evangelium secundum Marcum [3, 17] / 9, 29; Evangelium secundum Lucam 12, [35] / [14, 26] / [16, 19-31] / 18, 1 / [19, 22]; Evangelium secundum Ioannem [1, 42] / [6, 37] / [6, 38] / 14, 23 / 21, [21-22]; Actus Apostolorum [3, 6] / 4, 32 / [5, 1-11] / [10, 1-32]; Epistula ad Romanos 13, 1-2 / [13, 12] / 14, 21; Epistula I ad Corinthios 7, 5 / 7, [24] / [1] 7, 34-35 / 11, 14 / [12, 12] / [1] 13, 5 / 14, [20]; Epistula II ad Corinthios [4, 10] / 4, 16 / 11, 27 / 12, 2 / 12, [10]; Epistula ad Colossenses [3, 5] / 3, 16; Epistula II ad Thessalonicenses 3, 8; Epistula I ad Timotheum [2, 8] / [4, 4-5] / 6, 8 / 6, 10; Epistula ad Hebraeos 3, 17 / 11, [37-38]; Epistula Iacobi [1, 15] / 5, 6[-7]; Apocalypsis Ioannis 14, 3-4.

východiskom viac menej pre všetky citácie zo Svätého písma. Pre preklad citácií zo Svätého písma používame katolícky preklad. Niekedy ide o úplné citácie originálneho latinského textu, niekedy len jeho časť. Zo Starého zákona prevažuje Kniha žalmov, z Nového zákona Evanjelium podľa Matúša a Prvý list Korinťanom.

Poznámky k transliterácii a jazyku edovaného textu

Pri interpretácii prameňa *Imago vitae monasticae* sme vychádzali z textu vydaného tlačou v roku 1802 v Košiciach. K dispozícii sú mnohé faksimilné vydania skúmanej písomnej pamiatky, ich digitalizovaná verzia však nie je kvalitná, a preto bolo čítanie textu na viacerých miestach náročné; zvyčajne pri identifikácii ťažšie čitateľného miesta rozhodoval kontext. Najväčšiu pozornosť sme však venovali štúdiu prameňa, ktorého originál sa nachádza aj vo fondoch knižnice Pápežského orientálneho inštitútu v Ríme.¹⁸ V otázke transliterácie tak špecifického textu sme sa rozhodli zachovať originálny prameň so všetkými lingvistickými znakmi typickými pre novolatinský text vrátane ortografickej, diakritickej a interpunkčnej stránky.¹⁹ Podľa nášho názoru je takýmto spôsobom možné zachovať autenticnosť textu pre ďalší eventuálny výskum. Zachovali sme tiež pôvodné zápisy na margách, ktoré väčšinou pozostávajú z citovaných diel jednotlivých autorov. Tie sme uviedli ako citácie v poznámkach pod čiarou. Ponechali sme takisto všetky skratky i skrátené názvy citovaných prameňov. Dodržali sme aj všetky ostatné grafické špecifiká textu. Názvy všetkých identifikovaných zapracovaných diel sme rozpísali, aby bolo jasné, s akou širokou literárnou škálou autor pracoval.

¹⁸ Blížšie o tom pozri Wilšínská, L.: *La testimonianza della tradizione bizantino-slava in Slovacchia tratta dall'opera ascetica Imago Vitae Monasticae (Cassoviae, 1802) di Juraj Joannikij Bazilovič OSBM*. In: *Slovak Studies. Rivista dell'Istituto Storico Slovacco di Roma*, 2016, roč. 2, č. 1-2, s. 39-47.

¹⁹ Náš výskum sme mohli prehliť aj vďaka podpore Slovenského historického ústavu v Ríme. Realizovali sme dva výskumné pobyty (apríl 2015, máj 2019) v knižničných fondoch v Pápežskom orientálnom inštitúte v Ríme (Il Pontificio Istituto Orientale, Piazza di Santa Maria Maggiore 7, 00185 Roma, ďalej PIO), v Historickom archíve Kongregácie pre evanjelizáciu národov vo Vatikáne (L'Archivio Storico della Congregazione per l'Evangelizzazione dei Popoli o «de Propaganda Fide», Via Urbano VIII, 16, 00120 Città del Vaticano, ďalej APF) a vo Vatikánskej apoštolskej knižnici (La Biblioteca Apostolica Vaticana, Cortile del Belvedere V-00120 Città del Vaticano). Práve druhý výskum v knižničných a archívnych fondoch tiež zahŕňal finálne filologické spracovanie Bazilovičovho diela *Imago vitae monasticae* (PIO, lokácia: 233-2-0139) z hľadiska ortografie, morfológie, syntaxe a lexiky. O tom pozri Wilšínská, L.: *I Basiliani nello specchio delle fonti scritte legate alla tradizione bizantino-slava in Slovacchia a cavallo tra il XVIII e il XIX secolo*. In: *Slovak Studies. Rivista dell'Istituto Storico Slovacco di Roma*, 2020, Periodico semestrale, anno V, n. 1-2/2019, p. 93-100. Výskum v APF v minulosti realizovali aj iní slovenskí bádatelia. K tomu pozri Zavarský, S.: *K latinským pamiatkam spätým so zjednotenou cirkvou byzantsko-slovanského obradu na Slovensku (17. a 18. storočie) – prehľad výskumu*. In: Peter Žeňuch et alii: *Pohlady do problematiky cyrilskej písomnej tradície na Slovensku*. Vašíčková, S. – Wilšínská, L. (eds.): Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitét slavistov, VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019, s. 115-120; Zavarský, S.: *Správa z výskumu v Historickom archíve Kongregácie pre evanjelizáciu národov alebo «De Propaganda Fide» (APF) a v Archíve Kongregácie pre náuku viery (ACDF)*. In: *Slavica Slovaca*, 2016, roč. 51, č. 1, s. 83-84; Lacko, M.: *Unio Uzhorodensis Ruthenorum Carpathicorum cum Ecclesia catholica*. Roma: Pontificium Institutum Orientium Studiorum, 1965, s. 193-256.

I keď sme zachovali pôvodný prepis prameňa vrátane interpunkcie a skrátených tvarov, predsa sme považovali za potrebné zasiahnuť do pôvodného textu. Urobili sme tak v nasledovných prípadoch:

I. Ak išlo evidentne o chybu v tlači, napríklad spojenie predložky a substantíva, chybný pád a iné skutočnosti, ktoré prekážali správne porozumeniu textu.

II. Aby sme sa vyhli opätovným chybám pri prepise, ktoré sú uvedené na konci prameňa, jednotlivé opravy sme včlenili už priamo do transliterovaného textu. V poznámke pod čiarou sme uviedli pôvodný text.

III. Do originálneho textu sme zasiahli aj korektúrou miest, ktoré boli chybné citované. Ide o konkrétne odkazy na Sväté písmo, kde je zle uvedená kapitola, resp. verš citovaného miesta. V jednom prípade bolo nesprávne citované meno autora a chybné uvedený rok pri koncile, na ktorý Bazilovič odkazuje. Všetky zásahy, korekcie a doplnky, ktoré sme v prepise i pri preklade urobili, uvádzame v hranatých zátvorkách.

Už na prvý pohľad je zrejmé, že sa konfrontujeme s „neklasickým“ textom, ktorý má viaceré jazykové a stylistické osobitosti. Tento veľmi špecifický novolatinský text reflektuje všetky vývojové etapy latinského jazyka. Práve táto skutočnosť odkrýva možnosti pre lingvistický výskum. Už v 3. a 4. storočí možno v latinskom jazyku pozorovať určité posuny, ktoré sa naplno prejavia v stredovekej latinčine. Tieto nové jazykové javy súvisia so stále silnejším prienikom ľudovej latinčiny, so šíriacim sa kresťanstvom a celkovo so spoločenskou a politickou situáciou. Všetky spomenuté faktory sa odzrkadľujú v lexike, morfológii, syntaxi, v literárnych prejavoch a takisto v štýle.²⁰ Pri klasickom základe sú tak v texte prítomné mnohé prvky neklasickej latinčiny. V tomto prípade ide predovšetkým o neskorostredovekú latinčinu, najmä scholastický jazyk a tiež viac klasické varianty renesančnej a humanistickej latinčiny s prítomnosťou novolatinských lexém.²¹ Zachytiť celý charakter novolatinského jazyka je veľmi náročná úloha.²² Sústredili sme sa iba na zjavné odchýlky v nami skúmanom texte, ktoré sme zaznamenali už pri ortografii. V morfológii a syntaxi je tiež možné poukázať na gramatické tvary, ktoré sa odkláňajú od štandardnej normy klasickej latinčiny. Jazykové posuny možno najlepšie demonštrovať na príklade variantnosti lexiky.

Ortografia

Prvým ortografickým znakom novolatinského textu, ktorý sa nezhoduje s klasickou normou, je zamieňanie ligatúr v jednotlivých lexémach: $\alpha - \ae$, $\ae - \ae$, $\ae$, $oe - e$. Toto nejednotné zapisovanie si možno všimnúť hneď v názve diela a tiež striedavo v celom v texte. Oproti štandardnej klasickej forme sme v Bazilovičovom diele zaznamenali tieto odchýlky:

²⁰ Nechutová, J.: *Středověká latina*. Praha: KLP, 2002, s. 65.

²¹ IJsewijn, J. – Sacré, D.: *Companion to Neo-Latin Studies. Part II: Literary, Linguistic, Philological, and Editorial Questions*. Leuven: Leuven University Press, 1998, s. 377.

²² Zavarský, S.: *Martin Sentiváni: Dissertatio cosmographica seu De mundi systemate / Sústava sveta. Kozmologická štúdia. Na vydanie pripravil a preklad s komentárom vyhotovil Svorad Zavarský*. In: *Slavica Slovaca*, 2011, roč. 46, č. 3 (supplementum), s. 7.

obedire – oboedire, pene – paene, sevant – saeviant, publicæ – publice, cedere – caedere, estuabat – aestuabat, letitia – laetitia, meror – maeror, raessumsit – ressumsit, excecatur – excaecatur, etc.

Druhý znak novolatinského textu predstavuje alternácia grafém -y, -i a -j:

iam – iam, cuius – cuius, iuvat – iuvat, injurias – iniurias, conjugium, maiores – maiores, justi – iusti, hyems – hiems, jejunium – ieiunium, sepulchrum – sepulcrum, psyathia – psiathia, circumjaceo – circumiaceo, ependites – ependytes, iuramentum – iuramentum, justificatio – iustificatio, etc.

Nestálosť možno nájsť aj v písaní geminát. Toto striedanie možno vidieť v priebehu celého textu. Niekedy sa uprednostňuje neštandardná forma, inokedy sa konkrétne lexémy uvádzajú striedavo:

litera – littera, dissolvere – dissolvere, psallere – psalere, solemnitates – sollemnitates, consumatur – consummatur, apperi – aperi, oportet – oportet, imo – immo, psallendum – psallendum, resurectio – resurrectio, inflamo – inflammo, scoma – scomma, omni – omni, noli – noli, recissis – recisis, hirssutum – hirsutum, gehena – gehenna, flama – flamma, imitatio – imitatio, mollicia – mollitia, oculos – oculos, belluini – beluini, interrogo – interrogo, mele – melle, literati – litterati, emmitto – emitto, interrogatus – interrogatus, comendans – commendans, ennim – enim, deglutio – degluttio, saccellus – sacellus, quicunque – quicumque, gariens – garriens, galigas – gallicas, pauperimorum – pauperrimorum, cachino – cachinno, etc.

Ďalej je charakteristické bezdôvodné používanie aspirácie:

charitas – caritas, chathegumenus – categumenus, lachryma – lacrima, etc.

Takisto kolíše výslovnosť znelého a neznelého -d a -t, napr. *adque – atque*.

Vďaka rekompozícii vznikli disimilované tvary: *abfuit – affuit, duntaxat – dumtaxat, implantandis – implantandis, etc.*

Qu sa zapisuje ako *c*, napr. *condam – quondam*.

Ti pred samohláskami sa píše ako *ci*, napr. *noviciatus – novitiatus*.

Dochádza aj k neustálej alternácii hlások *g – q, ex – exs, q – cq, v – u, n – m, p – b, f – ph, etc.*:

cocxerat – coxerat, exantlo – exanclo, postratus – prostratus, propinguos – propinquos, expectandi – exspectandi, aquirendarum – acquirendarum, asuefacere – asuefacere, optinet – obtinet, fantasmata – phantasmata, etc.

V novolatinskej ortografii je z hľadiska prízvuku (*accentus*) zaujímavým javom circumflex. Ten sa v našom texte objavuje štandardne v tvare ablatívu singuláru a plurálu, v mnohých prípadoch slúži na odlíšenie od nominatívu:

*Narrat præterea apud alios quoque populos fuisse, qui uxoribus, **vinô**, carnibus, volucris, piscibus, pomis, cætisque cibis abstinerunt, & præter farinam, & olera in cibum nihil acceperunt.*²³

*Itaque sola naturali, & minime curiosa **prudentiâ** contenta docet vitia vel omnino tollere, vel saltem minuere, eum autem recipit, qui bona amplectitur; inertem contra, & parvum, tametsi malum fugiat...*²⁴

*... ex quibus præcipue fuit sanctus Antonius qui magni Eliæ, atque Elisæi nec non & sancti Joannis Baptistæ æmulator existens, secreta interioris eremi **studiô** sectatus est singulari, vitamque cælestium in terris gessit, amore virtutis.*²⁵

*Disciplinam seorsim excrescant, sub viro provectæ ætatis, & multæ experientæ, & qui testimonium lenitatis habeat, ut **paternâ misericordiâ** delinquentes corripiat, ac certis modis castiget.*²⁶

Ostrý prízvuk (*accentus acutus*) sa v texte vyskytuje v slovách *Jób* a *Barlaám*.

Možno si všimnúť nadmerné používanie interpunkčných znamienok. Bodkočiarky a dvojbodky stoja vo vete v pozícii vysvetľovacích interpunkčných znamienok, keď autor rozvíja danú myšlienku, resp. podáva dodatočné vysvetlenie. Po bodkách, niekedy aj po otáznikoch či výkričníkoch, je častým javom písanie minuskuly na začiatku novej vety. Na prvý pohľad je rozkolísaný aj zápis zátvoriek, ktoré sú v mnohých prípadoch nedokončené.²⁷

V texte sa vyskytujú takisto mnohé lexémy písané so začiatočnou majuskulou, ktorou sa poukazuje na dôležitosť daného slova:²⁸

*... absolverent cantando psalterium, & duos integros **Prophetas** recitarent ...*

***Philosophica** vita*

*omnium rerum **Conditorum***

*Ex voce hujus **Psalmi** appellati sunt **Monachi**.*

*Præcipit **Apostolus**, ut nosmet ipsos doceamus, & commoneamus in **Psalmis**, **Hymnis**, & **Canticis** ...*

²³ Basilovits, J. G.: *Imago vitæ monasticae*. Cassoviae: Ex Typografia Ellingeriana, 1802, s. 3.

²⁴ Basilovits, J. G.: *Imago vitæ monasticae*, c. d., s. 7.

²⁵ Basilovits, J. G.: *Imago vitæ monasticae*, c. d., s. 2.

²⁶ Basilovits, J. G.: *Imago vitæ monasticae*, c. d., s. 28.

²⁷ Viac o interpunkcii v novolatinských textoch pozri Burkard, T.: *Interpunktion und Akzentsetzung in lateinischen Texten des 16. und 17. Jahrhunderts. Ein kurzer Überblick nebst einer Edition von Leonhard Culmanns De Orthographia, des Tractatus de Orthographia von Joachim Camerarius und der Interpungendi Ratio des Aldus Manutius*. In: *Neulateinisches Jahrbuch* 5, 2003, s. 5-58.

²⁸ Zavarský, S.: *Martin Sentiváni: Dissertatio cosmographica seu De mundi systemate / Sústava sveta. Kozmologická štúdia*, c. d., s. 7.

Morfológia

Pri morfológii možno taktiež pozorovať množstvo špecifik, ktoré sú odklonom od štandardnej normy latinského úzu, v novolatinských textoch nie sú však neobvyklé.

Pri komparatíve adjektív tretej deklinácie nachádzame v ablatíve singuláru koncovku *-i*.

*In hac **brevi** tempore adeo contendit, ut in omni fere disciplina æquales omnes superaret.*²⁹

***Brevi** momento, & beatitatem, & libertatem adipiscimur.*³⁰

*... magis idoneos esse ad Monasticen in ætate **minori** pueros rudes, quam si prius literati forent ...*³¹

Častý je výskyt kontrahovaných tvarov slovies v perfekto:

repudiasset – repudiavisset, repudiarunt – repudiaverunt, expectasse – expectavisse, habitasse – habitavisse, accomodarunt – acomodaverunt, celebrasse – celebravisse, susceperere – suceperunt, odere – oderunt, etc.

Tvary pasívneho perfekta a pluskvamperfekta sa štandardne tvoria pomocou prézenta alebo imperfekta slovesa *esse*, no stretneme sa aj s tvarmi perfekta a pluskvamperfekta slovesa *esse*. Ide o tzv. posunuté časy; angl. *shifted perfect passive*, nem. *Verschiebung des Perf. Pass.*:³²

*Ad alteram fluvii ripam sita erat Villa Annesos vocata, in qua Basilius apud Aviam Macrinam **educatus fuerat** ...*³³

*Novit enim prudens legislator cogitationes malignas, illico, ut **patefactæ fuerunt** marcescere ...*³⁴

Tvar aktívneho infinitívu futúra sa v texte vyskytuje v mnohých prípadoch bez slovesa *esse*:

*... brevem admonitionem **subjecturum** ...*³⁵

*... ea nequaquam porrigunt fructum in sæculum **venturum** ...*³⁶

*Essenus se sequentem Regulam **servaturum**.*³⁷

²⁹ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 133.

³⁰ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 10.

³¹ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 28.

³² Zavorský, S.: *Martin Sentiváni: Dissertatio cosmographica seu De mundi systemate / Sústava sveta. Kozmologická štúdia*, c. d., s. 9.

³³ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 141.

³⁴ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 39.

³⁵ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 150.

³⁶ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 168.

³⁷ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 45.

Časté je používanie gerundíva v ablatíve vo význame participia:

*... ut oblití refectíonis totum absolverent **cantando** psalterium, & duos integros Prophetas recitarent ...*³⁸

*Primi Monachorum Superiores **jurejurando** firmaverunt ...*³⁹

Nadmerné je takisto používanie superlatívov: *exactissimam, vanissimum, antiquissima, religiosissimam, perfectissima, pretiosissimus, sanctissimus, pientissimus, ornatissima, suavissima, etc.*

Syntax

V texte skúmanej pamiatky si možno všimnúť dlhé súvetia, v ktorých používanie indikatívu a konjunktívu nie je v hlavných a vedľajších vetách normatívne záväzné. Možno poukázať na niektoré odchýlky od štandardného úzu. Zaujímavé je predovšetkým používanie spojok.

Zaujímavým príkladom sú koncesívne spojky. Spojku *etsi* nachádzame v spojení s konjunktívom:

*Furtum est, ac sacrilegium, si quid inscio Magistro fiat, **etsi** bonum **videatur** ...*⁴⁰
*... non irascitur, **etsi** honoretur, haud effertur in gloriam vanam ...*⁴¹

Naopak, spojka *quamvis* sa vyskytuje v texte v spojení s indikatívom:

*... Monachi **quamvis** portaverunt habitum rusticorum ...*⁴²
*In congregationibus **quamvis** varietas tanta **non** fuerat, quæ, tamen ab aliis non dependebant ...*⁴³

Časová spojka *postquam*, pri ktorej štandardne býva indikatív, sa však v texte objavuje v spojení s konjunktívom:

*... **postquam** sedisset annos duos, & menses octo, sponte sese hac dignitate abdicavit ...*⁴⁴

Popri štandardnom kauzálnom význame spojky *quia*, sme sa v texte stretli s významom *prečo*?

*... ait Senex, vis autem scire, **quia** ita est?*⁴⁵

³⁸ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 82

³⁹ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 108.

⁴⁰ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 51.

⁴¹ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 106.

⁴² Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 104.

⁴³ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 107.

⁴⁴ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 125.

⁴⁵ Basilovits, J. G.: *Imago vitae monasticae*, c. d., s. 81.

Zaujímavý je aj výskyt spojky *adeoque* v priradovacom význame *to jest, čiže, a teda, a preto*:

*Nam cum ad primam beatitudinem (quæ concernit voluntarios pauperes adeoque Monachos) Æque ...*⁴⁶

*Multi variis animalium pellibus nuditatem tegebant, non pauci incedebant nudi, adeoque nonnisi aëre, cælo, antris, sepulchris, aut ferreis vinculis obtecti.*⁴⁷

Možno si všimnúť aj spojku *esto* v koncesívnom význame:

*... qui esto in Concilio Ephesino cum Monachis adversus Nestorium fortissime steterat, verum indiscretus Zelus ipsum egit in transversum ...*⁴⁸

Pozoruhodné je použitie podradovacej spojky *quod*, ktorá nadobúda univerzálny význam.

Spojka *licet* v prípustkovom význame sa neštandardne vyskytuje s indikatívom:

*Itaque plurimi licet Monachi ob sui mortificationem a piscibus se continebant, non pauci attamen iis utebantur.*⁴⁹

Zvláštnosťou textu je aj početné uplatňovanie ukazovacích zámen *hic, haec, hoc* a *idem*.

Hæc vox „Monachus“ tardius ...

Hæc vitia Abbas correcturus ...

Doctor *hic* sanctus requirit obedientiam ...

Hic senex postmodum rogatus a me ...

... nihil a suis fratribus habuerunt singulare, eadem materia, & eadem compositio erat ...

... hoc suplicium mihi vitæ turpitudine ...

Lexika

Odchýlky od štandardnej formy klasickej latinčiny sa najsilnejšie prejavujú v slovnej zásobe. Na túto skutočnosť sme poukázali práve selektovaním lexém. Naše mapovanie slovnej zásoby skúmaného textu postupne prerástlo do rozsiahleho glosára, z ktorého vyberáme nasledovné lexémy:⁵⁰

⁴⁶ Basilovits, J. G.: *Imago vitæ monasticae*, c. d., s. 121.

⁴⁷ Basilovits, J. G.: *Imago vitæ monasticae*, c. d., s. 107.

⁴⁸ Basilovits, J. G.: *Imago vitæ monasticae*, c. d., s. 161.

⁴⁹ Basilovits, J. G.: *Imago vitæ monasticae*, c. d., s. 96.

⁵⁰ Pri lexikálnej analýze sme pracovali s viacerými slovníkmi. Pri identifikácii neklasických latinských tvarov sme sa popri štandardných slovníkoch opreli najmä o *Oxford Latin Dictionary* (Glare 1968), pros-

abrenuntiatio, onis, f; *aedificatorius*, a, um; *altero*, are; *apostato*, are; *aspergillum*, i, n; *benedictio*, onis, f; *cathedralicus*, a, um; *cilicinus*, a, um; *colobium*, ii, n; *commensuratus*, a, um; *complectorium*, i, n; *compunctio*, onis, f; *concrematio*, onis, f; *concupiscibilis*, e; *confabulatio*, onis, f; *corruptibilis*, e; *cruciferus*, a, um; *cruciformiter*; *demento*, are; *despectabilis*, e; *despicabilis*, e; *direptio*, onis, f; *ex asse* vo význame úplne (frazeol.); *excerebro*, are; *excommunico*, are; *excrutiatio*, onis, f; *excultus*, a, um; *flegma*, atis, n; *foemorale*, is, n; *fornicarius*, ii, m; *fornicor*, ari; *frustillum*, i, n; *homologo*, are; *iconoclasta*, ae, f; *idolum*, i, n; *immorigerus*, a, um; *imperterite*; *inhabitatio*, onis, f; *innegabilis*, e; *implanto*, are; *insipidus*, a, um; *interversor*, oris, m; *invasor*, oris, m; *juramentum*, i, n; *lactinia*, orum, n; *legislatio*, onis, f; *ly* – plní funkciu určitého člena, v neskorom scholastickej latinčine sa niekedy uvádza aj ako *li*, *le*;⁵¹ *lytrum*, i, n; *maceratio*, onis, f; *mactatio*, onis, f; *martyr*, yris, m; *martyrium*, ii, n; *melota*, ae, f (melote, es, f); *momentaneus*, a, um; *monacha*, ae, f; *monachismus*, i, m; *mordicitus* (adv.); *mortificatio*, onis, f; *neglector*, oris, m; *novitiatus*, us, m; *nuditas*, atis, f; *nullatenus* (adv.); *oretenus* (adv.); *pallio*, are; *paramenta*, orum, n; *parasceve*, es, f; *peccantia*, ae, f; *pedule*, is, n (pedules); *praedecessor*, oris, m; *praeemineo*, ere; *proba*, ae, f; *reclinatio*, onis, f; *refectio*, onis, f; *seorsim* (adv.); *sicera*, ae, f; *subalternus*, a, um; *subintro*, are; *superfluitas*, atis, f; *uniformitas*, atis, f; *verbositas*, atis, f; *vestiarium*, ii, n; *vivificus*, a, um; *vothifragus*, a, um, etc.

Časté sú aj odvodeniny z bežných slov, prevažne deminutíva, napr. *domus* – *domuncula*, *puer* – *puerulus*. Práve šíriace sa kresťanstvo bolo bohatým zdrojom lexikálnych zmien. V Bazilovičovom spise si možno všimnúť aj výskyt hebrejských (aramejských) výrazov. Frekventovanými výrazmi sú *satanas*, *abba*, *sabbatum* a *gehenna*.

Hojné zastúpenie majú v diele predovšetkým grécke výrazy, napr. *acrodrya*,⁵² *anala-bus*, *anathema*, *angelus*, *baptisma* (lat. *baptismus*), *barathrum*, *catechumenus*, *clibanus* (gr. κλίβανος), *colocynthis*, *diabolus*, *diaconissa*, *diaconus*, *ependites*, *etymon*, *eucharistia*, *evangelium*, *haeresiarcha* (gr. αἰρεσιάρχης), *hegumenus*, *hypocrita*, *jeromona-chus*, *laicus*, *migades*, *naphtha*, *obsonium* (ops-, gr. ὀψώνιοντο), *oestrus*, *paederastia*, *papa*, *phantasma*, *presbyter*, *presbyterium*, *protohegumenus*, *psalmodia*, *psiathia*, *subdiaconus*, *synaxis*, *xerophagia*, etc.

tedníctvom ktorého sme selektovali vybrané lexémy. Na určovanie stredovekých lexém sme primárne využívali slovníky *Lexicon Latinitatis Medii Aevi* (Blaise 1975) a *Glossarium Mediae et Infimae Latinitatis* (Du Cange et alii 1883 – 1887). Množstvo lexikálnych jednotiek, ktoré nachádzame v patristickej literatúre, zachytáva slovník *Lateinisch-Deutsches und Deutsch-Lateinisches Handwörterbuch* (Scheller 1837 – 1838). Slovnou zásobou neolatinizmov disponujú slovníky *Abundantissimum Cornu Copiae Linguae Latinae et Germanicae Selectum* (Kirsch 1774), *Lexicon Latinae Linguae Antibarbarum Quadrupartitum* (Nolte 1744), *Antibarbarus der Lateinischen Sprache* (Krebs 1866) a *Lateinisch-Deutsches und Deutsch-Lateinisches Handwörterbuch* (Georges 1853), *Neuestes Lateinisch-Deutsches und Deutsch-Lateinisches Hand-Lexikon* (Schönberger 1842). Pre pojmy späté s cirkevným prostredím nám poslužil *Słownik kościelny łacińsko-polski* (Jougan 1948).

⁵¹ Viac o tom IJsewijn, J. – Sacré, D.: *Companion to Neo-Latin Studies. Part II: Literary, Linguistic, Philological, and Editorial Questions*, c. d., s. 385-386.

⁵² Hromadný výraz pre všetky druhy ovocia. K tomu pozri Kirsch, A. F.: *Abundantissimum Cornu Copiae Linguae Latinae et Germanicae Selectum*. Lipsiae: Sumtu Engelharti Beniaminis Svikertii, 1774, s. 42.

V tejto súvislosti je zaujímavé slovo *baptisma*, ktoré v našom texte nájdeme aj v tvare druhej deklinácie – *baptismus*, ktorý si latinčina prispôsobila. Vznikali tiež aj tvary odvodené latinskými sufikmi – *gehennalis*, *episcopalis*. Tiež slová, ktoré nadobudli nový význam – *communio*, *communicare*. Pre nové reálie si latinčina vytvorila nové slová, ktoré tiež utvorila sufikmi z už existujúcich latinských výrazov a niekedy i modifikáciou základu slova – *purgatorium*, *transgressor*, *carnalis*. To malo za následok, že pre niektoré skutočnosti nového náboženstva mala latinčina hneď niekoľko výrazov, a to väčšinou dva, jeden latinský a druhý prevzatý, napr. *claustrum/monasterium*.⁵³ Vcelku možno konštatovať, že v texte spisu sa striedavo vyskytuje paralelné používanie a vysvetľovanie gréckych i latinských výrazov, napr. *abbates/archimandritae*, *templum/ecclesia*, *communio/eucharistia*, *sacerdos/presbyter*, *scapulare/analabus*, *storea/psiathia*, etc.

Za pozornosť stojí fakt, že Bazilovič postupuje stereotypne v používaní termínu monastier (*monasterium*). Je preto zaujímavé, že v celom diele nenájdeme napríklad termín *claustrum*, resp. jeho variant, nakoľko v asketickom spise nie sú prítomné len prvky typické pre východné mníšstvo, na druhej strane termín monastier predstavuje len východný kláštor. To môže svedčať o tom, že Bazilovič sa pri vykresľovaní „obrazu“ mníšskeho života priklonil k termínu, ktorý mu bol blízky a následne ho bez rozdielu uplatňoval v celom spise.⁵⁴

Všetky spomenuté skutočnosti naznačujú, že jedným z mnohých zaujímavých momentov spisu je práve skúmanie terminológie. Na prelínanie východnej a západnej teológie poukazujú nielen citované pramene a literatúra, ale tiež zvolená metodológia. Pri interpretácii kultúrnych osobitostí a konkrétnych príkladov a pojmov si Bazilovič vypomáha západnou náboženskou terminológiou. Paralelne však používa aj termíny východnej cirkvi.

Záver

Zámer priblížiť podstatu mníšskeho života Bazilovič pretavil do spisu, ktorý svedčí o jeho dobrej znalosti veci. Nielen štruktúra diela, ale i široký záber všetkých spomenutých prameňov a využitých zdrojov to jasne potvrdzuje. Jeho *Imago vitae monasticae* má charakter príručky (nielen) východného mníšstva, ale má aj znaky apológie.⁵⁵ Frontispice pred titulným listom diela tiež naznačuje, že spis je akýmsi vovedením, úvodom do mníšskeho života pre novicov. Dielo môže osloviť odborníkov z viacerých oblastí. Cirkevného historika môže zaujať Bazilovičov ideál mníšskeho života. Literárny histo-

⁵³ Pozri Nechutová, J.: *Středověká latina*, c. d., s. 66-67.

⁵⁴ Viac o tom Wilšínská, L.: *Stret východnej a západnej teológie v diele Imago Vitae Monasticae (Cassoviae, 1802) od Juraja Joannikija Baziloviča OSBM. Teologicko-jazykové príklady*, c. d., s. 187-190.

⁵⁵ Porovnaj Špidlík, T.: *Spiritualita křesťanského východu: systematická příručka*. Velehrad: Refugium, 2002; Špidlík, T.: *Spiritualita křesťanského východu: mnišství*. Velehrad : Refugium, 2004; Ventura, V.: *Spiritualita křesťanského mnišství 1*. Praha: Benediktinské arciepatství svatého Vojtěcha a svaté Markéty v Břenově, 2006; Ventura, V.: *Spiritualita křesťanského mnišství 2-3*. Praha: Benediktinské arciepatství svatého Vojtěcha a svaté Markéty v Břenově, 2010.

rik sa môže zamerať na žánrovú formu, kompozíciu textu a tiež samý charakter a mieru jeho literárnosti. Klasický filológ v ňom môže nájsť podnet pre prácu so špecifickým latinským textom. Z hľadiska výskumu novolatinského jazyka nás zvlášť zaujala otázka variantnosti lexiky. Svojím *Obrazom mníšskeho života* Bazilovič potvrdzuje nielen svoj záujem o preniknutie do hlbok podstaty mníšskeho života, ale tiež mimoriadnu rozhladenosť v problematike. Asketická tvorba Joannikija Juraja Baziloviča, ktorú nám zanechal v latinskom jazyku, významne prispieva k výskumu slovensko-latinských i slovansko-latinských kultúrnych a duchovných vzťahov.⁵⁶ Odkrýva tiež možnosti na komparatívny výskum duchovnej a kultúrnej tradície byzantského obradu v komparácii s latinským konfesionálnym prostredím.⁵⁷

Pramene

Basilovits, Joannicius Georgius: *Imago vitae monasticae*. Cassoviae : Ex Typografia Ellingeriana, 1802.

Basilovits, Joannicius Georgius: *Brevis notitia foundationis Theodori Koriathovits, olim ducis de Munkacs, pro religiosis Ruthenis Ordinis Sancti Basilii Magni, in Monte Csernek a Munkacs, anno MCCCCLX. factae*. Pars tertia. Cassoviae : Ex Typographia Ellingeriana, 1799.

Jovanović, Vičentije: *Pravila Monašeskaja – Regulæ Monasticae*. Wien, 1735.

Literatúra

Blaise, Albert: *Lexicon Latinitatis Medii Aevi*. Turnholti : Typographi Brepols, 1975.

Brodňanská, Erika: *Gregor z Nazianzu. Listy vo veršoch. I. vydanie*. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2012.

Burkard, Thorsten: *Interpunktion und Akzentsetzung in lateinischen Texten des 16. und 17. Jahrhunderts. Ein kurzer Überblick nebst einer Edition von Leonhard Culmanns De Orthographia, des Tractatus de Orthographia von Joachim Camerarius und der Interpungendi Ratio des Aldus Manutius*. In: *Neulateinisches Jahrbuch* 5, 2003, s. 5-58.

Doruľa, Ján: *Slováci medzi starými susedmi (môžu byť aj Slováci starí?)*. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov, 2015.

Du Cange, Charles du Fresne et alii: *Glossarium Mediae et Infimae Latinitatis*. Niort : L. Favre, 1883-1887. Dostupné online na: <http://ducange.enc.sorbonne.fr/>.

⁵⁶ Bližšie o tom Wilšinská, L.: *O byzantsko-slovanskej monastickej tradícii na príklade latinskej literárnej tvorby Joannikija Juraja Baziloviča OSBM (1742 – 1821)*. In: Žeňuch, Peter a kol.: *Pohľady do problematiky cyrilскеj písomnej tradície na Slovensku*. Vašíčková, S. – Wilšinská, L. (eds.). Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019, s.125-133.

⁵⁷ Pozri k tomu napríklad Žeňuch, P. – Белякова, Е. В. – Найденова, Д. – Zubko, P. – Marinčák, Š.: *Užhorodský rukopisný Pseudozonar. Pravidlá mníšskeho a svetského života z prelomu 16. – 17. storočia / Ужгородский рукописный Псевдозонар. Правила монашеской и светской жизни рубежа XVI-XVII вв.* Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae, V. Bratislava – Москва – София – Košice: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – VEDA, vydavateľstvo SAV – Институт российской истории РАН – Кирило-Методиевски научен център БАН – Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka, 2018.

- Gallone, Maria Bianca: *I basiliani: monachesimo greco nella storia, nella religione e nelle arti*. Bari : Arti grafiche Favia, 1973.
- Georges, Karl Ernst : *Lateinisch-Deutsches und Deutsch-Lateinisches Handwörterbuch*. Leipzig : Hahn, 1853.
- Glare, Peter G. W.: *Oxford Latin Dictionary*. Oxford : Clarendon Press, 1968.
- Haraksim, Ľudovít: „Zlatý vek“ biskupa A. Bačinského a obrodenské obdobie A. Duchnoviča – dve epochy dejín Rusínov. In: Doruľa, Ján (ed.): *Slovensko-rusínsko-ukrajinské vzťahy od obrodzenia po súčasnosť*. Bratislava : Slavistický kabinet SAV, 2000, s. 10-36.
- IJsewijn, Jozef – Sacré, Dirk: *Companion to Neo-Latin Studies. Part II: Literary, Linguistic, Philological, and Editorial Questions*. Leuven : Leuven University Press, 1998.
- Jougan, Władysław Alojzy: *Słownik kościelny łacińsko-polski*. Miejsce Piastowe : Michalineum, 1948.
- Kirsch, Adam Friedrich: *Abundantissimum Cornu Copiae Linguae Latinae et Germanicae Selectum*. Lipsiae : Sumtu Engelharti Beniaminis Svikertii, 1774.
- Krebs, Johann Philipp: *Antibarbarus der Lateinischen Sprache. Nebst Vorbemerkungen über reine Latinität*. 4. Auflage, neu bearbeitet von F. X. Allgayer. Frankfurt am Main : Christian Winter, 1866.
- Lach, Milan: *Il contributo di Giorgio Giovanniccio Bazilovič OSBM alla formazione monastica dei Basiliani dell'eparchia di Mukačevo*. Košice : Dobrá kniha, 2010.
- Lach, Milan: *Imago Vitae Monasticae: Prameň východného mníšstva na Slovensku*. In: Marinčák, Šimon (ed.): *Orientalia et Occidentalia. Slovanská spiritualita a mystika*. Košice : Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka, vedeckovýskumné pracovisko Teologickej fakulty Trnavskej univerzity, 2011, 93-107.
- Nechutová, Jana: *Středověká latina*. Praha : KLP, 2002.
- Nolte, Johann Friedrich: *Lexicon Latinae Linguae Antibarbarum Quadripartitum*. Leipzig – Helmstedt : Weygand Leipzig, 1744.
- Pekar, Athanasius: *Monasticism in the Ukrainian Church*. In: *Analecta OSBM*, 1988, roč. XIII (XIX), č. 1-4, s. 378-386.
- Pravidlá slovenského pravopisu. Red. M. Považaj. 3. upravené a doplnené vydanie. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2000. (kolektív autorov: L. Dvonč, J. Doruľa, J. Genzor, J. Horecký, J. Kačala, F. Kočiš, I. Masár, M. Považaj).
- Strýčková, Mária: *Latinsko-cirkevnoslovanský glosár k Bazilovičovmu liturgickému komentáru*. In: Žeňuch, Peter a kol.: *Pohľady do problematiky cyrilskej písomnej tradície na Slovensku*. Vašíčková, Svetlana – Wilšinská, Ľubomíra (eds.). Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019, s. 134-144.
- Scheller, Immanuel J. G.: *Lateinisch-Deutsches und Deutsch-Lateinisches Handwörterbuch nach Imm. Joh. Gerh. Scheller und Georg Heinr. Lünemann neu berbeitet von Dr. Karl Ernst Georges*. Leipzig : Hahn, 1837-1838.
- Шевченко-Савчинська, Людмила: *Латиномовна проза України кін. XVI – поч. XIX ст. як джерело історичних відомостей*. In: *Slavica Slovaca*, 2013, roč. 48, č. 1, s. 41-51.
- Шевченко-Савчинська, Людмила – Балашов, Костянтин: *Давняя література: з полону стереотипів*. Київ : Медієвіст, 2014.

- Šmatlák, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry I. (9. – 18. storočie)*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2002.
- Schönberger, Franz Xaver: *Neuestes Lateinisch-Deutsches und Deutsch-Lateinisches Hand-Lexikon*. Wien : Rudolph Sammer, 1842.
- Špidlík, Tomáš: *Spiritualita kresťanského východu: systematická príručka*. Velehrad : Refugium, 2002.
- Špidlík, Tomáš: *Spiritualita kresťanského východu: mnišství*. Velehrad : Refugium, 2004.
- Ventura, Václav: *Spiritualita kresťanského mnišství I*. Praha : Benediktinské arciepištví svätého Vojtěcha a sväté Markéty v Břenově, 2006.
- Ventura, Václav: *Spiritualita kresťanského mnišství 2-3*. Praha : Benediktinské arciepištví svätého Vojtěcha a sväté Markéty v Břenově, 2010.
- Wilšinská, Ľubomíra: *Obraz mnišského života podľa Juraja Joannikija Baziloviča OSBM v kontexte byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku*. In: Čižmarová, Mária (ed.): *Opera linguistica 3/2016. Slovensko-ukrajinské vzťahy, z výskumu lingvistiky, literárnej vedy, prekladu a kultúrnych kontaktov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2016, s. 476-492.
- Wilšinská, Ľubomíra: *La testimonianza della tradizione bizantino-slava in Slovacchia tratta dall'opera ascetica Imago Vitae Monasticae (Cassoviae, 1802) di Juraj Joannikij Bazilovič OSBM*. In: *Slovak Studies. Rivista dell'Istituto Storico Slovacco di Roma*, 2016, roč. 2, č. 1-2, s. 39-47.
- Wilšinská, Ľubomíra: *Stret východnej a západnej teológie v diele Imago Vitae Monasticae (Cassoviae, 1802) od Juraja Joannikija Baziloviča OSBM. Teologicko-jazykové príklady*. In: Marinčák, Šimon – Žeňuch, Peter (eds.): *Medzikultúrne vzťahy východnej cirkvi s latinskou v Uhorsku do konca 18. storočia. Monotematický súbor štúdií*. Košice – Bratislava : Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka v Košiciach, Teologická fakulta Trnavskej univerzity – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2017, s. 171-192.
- Wilšinská, Ľubomíra: *Byzantsko-slovanská mnišská tradícia pod Karpatmi z pohľadu latinskej literárnej kultúry*. In: Žeňuch, Peter – Zubko, Peter et alii: *Liturgické jazyky v duchovnej kultúre Slovanov. Monotematický súbor štúdií*. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov, 2017, s. 119-132.
- Wilšinská, Ľubomíra: *Slovensko-latinské vzťahy v literatúre z prostredia byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku*. In: *Slavica Slovaca: XVI. medzinárodný zjazd slavistov v Belehrade. Príspevky slovenských slavistov*, 2018, roč. 53, č. 3-4 (supplementum), s. 151-157.
- Вилшинска, Любомира: *Монашеская жизнь на рубеже латинского и византийского славянства в перспективе его традиционных ценностей на примере литературного творчества Юрая Иоанникия Базиловича (Орден Святого Василия Великого) (1742 – 1821)*. In: Седакова, Ирина А. – Китанова, Мария – Женьух, Петер (ред.): *Взгляд на славянскую аксиологию*. Москва : Институт славяноведения РАН, 2019, s. 122-144.
- Wilšinská, Ľubomíra: *O byzantsko-slovanskej monastickej tradícii na príklade latinskej literárnej tvorby Joannikija Juraja Baziloviča OSBM (1742 – 1821)*. In: Žeňuch,

- Peter a kol.: *Pohľady do problematiky cyrilskej písomnej tradície na Slovensku*. Vašíčková, Svetlana – Wilšínská, Ľubomíra (eds.). Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019, s.125-133.
- Wilšínská, Ľubomíra: *Tradičné hodnoty späté s mníšskym životom v kontexte byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku v 18. – 19. storočí*. In Sedakova, Irina Aleksandrovna – Žeňuch, Peter – Kitanova, Marija et alii: *Axiologický výskum slovanských jazykov / Axiological Investigation into the Slavic Languages*. Bratislava – Moskva : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Institut Slavjanovedenija RAN – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019, s. 68-82.
- Wilšínská, Ľubomíra: *I Basiliani nello specchio delle fonti scritte legate alla tradizione bizantino-slava in Slovacchia a cavallo tra il XVIII e il XIX secolo*. In: *Slovak Studies. Rivista dell'Istituto Storico Slovacco di Roma*, 2020, Periodico semestrale, anno V, n. 1-2/2019, p. 93-100.
- Zavarský, Svorad: *K latinským pamiatkam spätým so zjednotenou cirkvou byzantsko-slovanského obradu na Slovensku (17. a 18. storočie) – prehľad výskumu*. In: Žeňuch, Peter a kol.: *Pohľady do problematiky cyrilskej písomnej tradície na Slovensku*. Vašíčková, Svetlana – Wilšínská, Ľubomíra (eds.). Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019, s. 113-124.
- Zavarský, Svorad: *Martin Sentiváni: Dissertatio cosmographica seu De mundi systemate / Sústava sveta. Kozmologická štúdia*. Na vydanie pripravil a preklad s komentárom vyhotovil Svorad Zavarský. In: *Slavica Slovaca*, 2011, roč. 46, č. 3 (supplementum), 154 s.
- Žeňuch, Peter – Белякова, Елена В. – Найденова, Десислава – Zubko, Peter – Marínčák, Šimon: *Užhorodský rukopisný Pseudozonar. Pravidlá mníšskeho a svetského života z prelomu 16. – 17. storočia / Ужгородский рукописный Псевдозонар. Правила монашеской и светской жизни рубежа XVI-XVII вв. Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae, V*. Bratislava – Moskva – Sofia – Košice : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – VEDA, vydavateľstvo SAV – Институт российской истории РАН – Кирило-Методиевский научен центр БАН – Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka, 2018.

O B R A Z M N Í Š S K E H O Ž I V O T A

ZOSTAVIL
CTIHODNÝ OTEC
JOANNIKIJ BAZILOVIČ

protoigumen Rádu svätého Bazila Veľkého
a posvätného monastiera sv. Mikuláša na Černečej hore
pri meste Mukačevo

V KOŠICIACH
TLAČIAREŇ ELLINGEROVCOV 1802

SCHVÁLENIE

Keď sa mi z milostivého poverenia veľaváženého pána biskupa na prichádzajúce prosby ctihodného otca Joannikija Baziloviča, protoigumena Rádu sv. Bazila Veľkého a posvätného monastiera sv. Mikuláša na Černečej hore pri meste Mukačevo, dostalo do rúk dielo s názvom *Imago vitae Monasticae*, aby som opakovane urobil jeho kontrolu, spis som s úzkostlivou starostlivosťou prečítal a pozorne preštudoval. Keďže som v ňom nenašiel nič v rozpore s kresťanskými náukami, mravmi ani s vierou proti najvyšším vládncim autoritám, schvaľujem, že dielo môže byť dané do tlače. Vydané v užhorodskom biskupskom sídle dňa 6. apríla roku Pána 1802.

Na priazeň veľaváženého pána
biskupa a preláta

Michal Štiavnický
učiteľ a kanonik katolíckej Mukačevskej cirkvi
doktor posvätnej teológie

OBSAH

Prvá časť

KAPITOLA I	30
Pôvod mníchov, ktorý sv. Ján Zlatoústý odvodzuje od sv. Jána Krstiteľa. § I	
Sv. Hieronym jasne uvádza ten istý pôvod od prorokov Eliáša a Elizea. § II	
Naši mnísi sú ich nasledovníkmi. § III, IV	
Určitá podoba mníšskeho života existovala aj u pohanov. § V	
KAPITOLA II	31
Dva životné stavy panenstva a manželstva podľa sv. Bazila § I	
Podľa Euzébia pochádzajú od apoštolov. § II, III	
Euzébius uvádza ako príklad mravy apoštolov. § IV	
Aj sv. Kasián tvrdí, že apoštoli sú predchodcami mníšskeho života, § IV, a že z apoštolov vzišli aj cenobiti. § V	
KAPITOLA III.....	32
Mníšskemu životu sa kedysi hovorievalo filozofický. § I, II a ďalšie	
KAPITOLA IV	35
Slovo mních sa stalo známym až neskôr a jeho pôvod odvodzuje sv. Augustín. § I, II, III	
Mníšsky život rozlišuje kontemplatívny a aktívny spôsob života. § IV, V	
KAPITOLA V	36
Sv. Bazil Veľký dokazuje, že aktívny cenobitský život vyniká nad anachorétskym životom v samote. § II, III, IV	
Cenobitský spôsob života § V, VI	
KAPITOLA VI.....	38
Cenobitský život zaznamenal nesmierny rozmach na púšti v Egypte z príčinnosti sv. Antona. Bolo to vôbec prvé spoločenstvo mníchov, ako je to vysvetlené v § I, II.	
Definícia pravej podoby cenobitského života § III	
KAPITOLA VII	39
Prví mnísi bývali na odlahlých miestach, rovnako aj cenobiti sa vyhýbali hluku davov. § I, II, III	
Dôvody, prečo sa však po odchode z púšte pobrali obývať verejné miesta. Prvýkrát sa to stalo na podnet sv. Bazila. § IV, V, VI	
Mníšske príbytky majú rôzne názvy. Zvyknú sa označovať ako cenóbiá, monastiere, mandry, lavry a tak ďalej. Ich popis a osobitosti udáva § VII a ďalšie.	

KAPITOLA VIII	41
V budovaní kláštorov je potrebné vyhýbať sa všetkému lesku a zachovávať hranicu jednoduchosti. Pozri starodávne príklady.	

Druhá časť

KAPITOLA I	42
Podľa Spasiteľových slov je brána k mníšskemu životu otvorená pre každého, nehľadiac na jeho vek, postavenie či z akého prostredia pochádza. § I, II, III	
O prijímaní chlapcov sa zistilo: Sv. Bazil ustanovil, že mladí chlapci, ktorých rodičia dobrovoľne odovzdali, majú byť prijímaní v prítomnosti svedkov, nemôžu sa však ihneď stretávať so staršími.	
Svätí otcovia súhlasne zakazujú neviazanejšie stýkanie sa s chlapcami.	
Pozri dôvod v § IV, V.	
Ako prijímať páry. § V	
KAPITOLA II	43
Keďže mníšsky život je neľahké bremeno, otcovia preto rozhodli, že sa nemajú prijímať veľmi mladí chlapci. Čo v tejto záležitosti nariaďujú kánony, o tom hovoria § I, II.	
Nik však nebol prijatý do profesie pred uplynutím určitej skúšobnej doby. Tridentský koncil stanovil skúšobnú dobu v trvaní jedného roka. § III	
Tí, ktorí sa hodlali zaviazat' mníšskemu stavu, boli skúšaní nezvyčajným spôsobom. § IV, V, VI	
Ako bol prostý Pavol skúšaný sv. Antonom pozri v § VII.	
Sv. Bazil napomína, nech sa osvedčí v prísnosti života ten, ktorý chce vstúpiť do kláštora, aby sa potom nevrátil do sveta na úkor svojej vlastnej duše a podobne. § VIII	
Tí, ktorí vytrvali vo svojom úmysle, boli odovzdávaní novicmajstrovi na vzdelávanie v oddelenom príbytku. § IX	
KAPITOLA III	46
Novic potrebuje majstra vystrojeného cnosťami, ktoré sú opísané v § I.	
Ktorá náuka má byť podľa sv. Hieronyma odovzdaná ako prvá? § II	
Nech je najskôr poučený ako premáhať vlastné žiadosti. § III	
Sv. Klimak podáva osobitný príklad poslušnosti. § IV	
Veľká pozornosť sa prikladala mníšskej chudobe. § V	
Novici mali prikázané zverovať sa so svojimi myšlienkami. § VI	
Ten, ktorý skrýva svoje myšlienky, teší protivníka. § VII	
Okrem toho, že novici mali nariadené čítať, písať, spievať žalmy a študovať, museli tiež manuálne pracovať. Napriek tomu boli vytrvalí v uvedenom odhodlaní. § VIII, IX	
KAPITOLA IV	48
Pred profesiou musia byť zanechané všetky dobrá. Tak urobila na začiatku celá cirkev	

svätých. § I, II	Nebolo dovolené prijímať niečo od novicov v prospech kláštorov.
Pozri dôvody v § III.	Práve naopak, prijímať niečo za vstup je simónia. § IV
KAPITOLA V	50
Obrady profesie § I	
Tieto obrady nie sú novým vynálezom.	
Eséni, z ktorých pochádzajú egyptskí mnísi, museli skladať profesiu za hrozivých prisah. § III	
Podoba zasvätenia mníchov § IV	
Rovnako aj v § V	
KAPITOLA VI.....	52
Mníšsky stav v sebe zahŕňa tri sľuby, a to poslušnosť, chudobu a čistotu. Poukazuje sa na dôvod. § I	
Touto cestou rovnako vytrvalo išli apoštoli i starí mnísi. § II	
KAPITOLA VII	53
Poslušnosť predstavuje pre mnícha prvú cnosť a prirodzenú cestu k dokonalosti. § I, II	
Vlastné túžby musia potlačiť preto, aby sa podriadili vôli predstaveného. § III	
V čom spočíva dokonalá poslušnosť? Vysvetlenie. Pozornosť sa nemá sústrediť na nedokonalosť predstaveného, lebo jemu preukazovaná poslušnosť je daná od Boha. § IV, V, VI	
Príklad sv. Klimaka § VII	
Osobitosti poslušnosti § VII, VIII, IX	
Poslušnosť trvá až do smrti. § XI	
KAPITOLA VIII	56
Hriech neposlušnosti a lieky naň sú vysvetlené v § I, II, III.	
Pokračovanie a príklad v § VI, V	
KAPITOLA IX.....	57
Vysvetlenie chudoby a príklady § I, II	
Mních nemôže nič vlastniť, preto sa nemôže hovoriť moje, tvoje. § III, IV	
Príklad sv. Bazila o senátorovi Syncleticovi § IV	
Mních nemôže dať nič inému mníchovi, a to ani v prípade, že trpí veľkú núdzu. § V	
KAPITOLA X.....	59
Previnilci zvyknú zahaľovať hriech vlastníctva rôznymi spôsobmi a to predstavuje vyslovené zlo. § I, II	
Podľa sv. Pachomia je svätokrádež využívať niečo vo svoj vlastný prospech a vlastník je prirovnávaný k Judášovi. § III	
Voči vlastníkom boli uložené veľmi prísne tresty. Sv. Hieronym podáva hrôzostrašný príklad. § IV, V a nasledujúce	

Sv. Gregor z Nazianzu na príklade dokázal, že vlastníkov Boh prísne trestá. § VI
Podobne vykladá Boverio. § VII
Zariadenie mníšskej cely § VIII

KAPITOLA XI..... 61
Nie všetci chápu neschopnosť manželstva, ktorá je pre nebeské kráľovstvo.
Nesmierne náročná je však najmä pre mládež. § I, II
Kristus poučil predovšetkým o čistote, ktorú svätí otcovia oslávili mnohými poctami. § III
Mních sa touto cnosťou podobá anjelom, preto si ju treba s úzkostlivou
starostlivosťou chrániť. § IV
Lieky proti záškodníkom čistoty § V, VI
Treba sa vyhýbať stretávaniu so ženami i s pokrvnými príbuznými. § VII, VIII
Prístup žien do kláštora musí byť vylúčený. § IX
Tresty proti smilným mníchom § X, XI

Tretia časť

KAPITOLA I 66
Modlitba predstavuje dokonalé dobro, a preto sa treba oň snažiť. Stojí veľa námahy
a vytrvalosti naozaj poriadne sa modliť. § I, II
Svätí otcovia ponúkajú zlaté pravidlo pre dokonalé modlenie. § III
Spôsoby modlenia; treba sa modliť so zápalom. § IV, V
Cez deň sú na modlenie presne stanovené časy. § VI
Mníšske vigílie § VIII
Diabol sa snaží sprotiviť naše modlitby pred Bohom. Jeho zlomyseľnosti boli
odhalené sv. Makariom. § IX
Nemôže sa odchádzať pred koncom modlitby. § X
Bohu sa nepáči modlitba ľahkomyselných, podobne ako kedysi židovské obety. § XI
Spev § X

KAPITOLA II 72
Prijímanie eucharistie a spôsob prijímania. § I, II, III

KAPITOLA III 73
Pokrmý mníchov, ktorí užívali veľmi suchú stravu. § I, II
Chlieb nevážili na libry, ale na uncie.
Sťažnosti niektorých § IV
Niektorí mníši požívali aj mliečne jedlá, ale vyhýbali sa živočíchom a rybám. § VI, VII, VIII
Sv. Bazil sa stavia proti požívaniu mäsitých pokrmov. Mníši rovnako neužívali víno. § IX

KAPITOLA IV 77
Mníšsky odev – šaty a topánky majú byť spoločné. § I
Mníši si kedysi obliekali biely odev. Dôvody, prečo neskôr prevzali čierny. § II

Aj svetský klérus prijal čierny odev podľa mníšskeho vzoru. § III
 Sv. Bazil nariaduje, aby bola v odievaní zachovávaná lacnota. § IV
 Svätí otcovia odjakživa odsudzovali priveľký prepych v odievaní. Rovnako odporúčali,
 aby v ňom bola zachovávaná čistota. § V, VI
 Jednotlivé časti mníšskeho odevu § VII
 Aj u predkov existovala rozdielnosť šiat. § VIII
 Používanie odevu z kože kože § IX
 Predstavení nesmú v odevu a jedle nijako prevyšovať spoločnosť. § X, XI

KAPITOLA V 82
 Mníšske postrihnutie a jeho dávna tradícia § I
 Apoštol zakazuje pestovať si vlasy a holiť si bradu, lebo tá je symbolom mužnosti. Za
 starých čias to však bolo hanebné.
 Naopak, medzi kňazmi a mníchmi v západných končinách panoval v bradách rozdielny
 zvyk.
 Pri mníšskom postrihnutí sa zvyknú prijímať nové mená. § V
 Mníšska profesia sa prirovnáva ku krstu. § VI, VII

KAPITOLA VI 86
 Kláštory sú školami trpezlivosti. § I, II, III
 Svätí otcovia prirovnávajú mníšske útrapy k mučeníckym súženiam a mníšstvo pribo-
 dobňujú mučeníctvu. § V, VI
 Chvály svätých otcov na mníchov § VII
 Náreky sv. Sofronia, ktorý sa z mnícha stal patriarchom. § VIII
 Čo vykonal patriarcha Michael Oxita. § IX
 Mnohí králi sa stali mníchmi. § X
 Ako si Konštantín Veľký vážil mníchov.
 Mnisi boli v cirkvi odjakživa vo veľkej úcte. § XI
 Nechýbali však pohŕdatelia mníchov. § XII

Štvrtá časť

KAPITOLA I 92
 Zachytáva rodnú zem, vlasť, pôvod a štúdium vied sv. Bazila.
 KAPITOLA II 94
 Je jasne dokázané, že sv. Bazil bol skutočne mníchom.
 KAPITOLA III 97
 Sv. Bazil bol zakladateľom cenobitského života v Ponte a Kapadóci.

KAPITOLA IV	98
Usiluje sa o dobro cirkvi, buduje cenóbiá, učí venovať sa žalmom, hymnom a modlitbám a je vysvätený za kňaza.	
Je vysvetlený vzniknutý rozpor medzi cézarejským biskupom Euzébiom a sv. Bazilom, jeho príčina, odchod do Pontu a tak ďalej.	
KAPITOLA V	100
Sv. Bazil a biskup Euzébius sa zmierujú.	
<i>Obširne pravidlá</i> napísal sv. Bazil pred kňazstvom, <i>Krátke pravidlá</i> však už ako kňaz.	
Pred pravidlami napísal <i>XXII</i> , uvádzaný aj ako <i>CDXI</i> , <i>List o Dokonalosti mníšskeho života</i> .	
O tom, ako sa sv. Bazil stal biskupom a jeho skutky.	
KAPITOLA VI.....	105
Podoba mníšskej horlivosti	
Prvá homília sv. Bazila Veľkého <i>O pôste</i>	

OBRAZ MNÍŠKEHO ŽIVOTA

PRVÁ ČASŤ

KAPITOLA I

§ I.

Poprednou osobnosťou mníškeho života bol Ján Krstiteľ. Toto je myšlienka sv. Jána Zlatoústeho, ktorý hovorí, že tak ako apoštoli – kňazi sú pôvodcami súčasných kňazov, tak Ján Krstiteľ je poprednou osobnosťou mníchov. „Preto uvažujte, mnísi, o svojej vážnosti,“ a pokračuje, „Ján Krstiteľ je tvorcom vašej náuky. Sám mních už od narodenia žije v samote, živí sa ako pustovník.“

§ II. Podľa sv. Hieronyma Jána Krstiteľa ďaleko predišli Eliáš a Elizeus so synmi prorokov. Hovorí, že synovia prorokov boli mníchmi Starého zákona a rovnako naši popredný Eliáš, náš Elizeus, naši vedúci synovia prorokov, ktorí obývali polia a púšte a robili si miesta na bývanie blízko tokov Jordánu,¹ ku ktorým podľa slov sv. apoštola Pavla prichádzali. „Túlali sa v ovčích a kozích kožiach, núdzni, utlácaní a sužovaní. Oni, ktorých svet nebol hoden, blúdili po púšti a po horách, po jaskyniach a zemských roklinách.“²

§ III. Naši mnísi podľa ich vzoru dosiahli z Božej milosti radosti z vlastnej spásy a viery, keď túžiaci po pokoji putovali po púšti. Neskôr sa pre iných stali príkladmi dokonalejšieho svätejšieho života. Z nich najmä sv. Anton Veľký, napodobňovateľ veľkého Eliáša, Elizea i Jána Krstiteľa, neobyčajnou horlivosťou nasledoval taje samoty a z oddanosti k cnosti viedol na zemi nebeský život.

§ IV. Títo skorší akoby mnísi ponúkli svetu určitú podobu poslušnosti, chudoby a prísnosti v stravovaní, odievaní i v manuálnej práci. Synovia prorokov boli totiž pod usmerňovaním a vedením Eliáša a Elizea ako prelátov. Mali v úcte aj chudobu, a preto sv. Ján Kasián zaradil narušiteľa chudoby Gieziho, Elizeovho sluhu, spolu s Júdom, Ananiášom a Zafirou medzi vlastníkov.³ Pozrime sa na mníšsku skromnosť svätého proroka: izbietka,⁴ malá posteľ, stolík, stolička, svietnik.⁵ Čo je primeranejšie evanjeliovej chudobe? A napokon, aby nezaháľali, znášali brvná a stavali si miesta na bývanie.⁶ Podľa svedectva sv. Jána Zlatoústeho naši mnísi od nich prijali tento zvyk alebo mníšsku disciplínu ako od pravzoru. V jednom sľube mravnej čistoty ich prevyšujeme, lebo okrem Jána Krstiteľa, Jeremiáša a Eliáša s Danielom si niekto iný sotva ctíť panenstvo.

¹ Porov. 2 Kr 6, 2.

² Hebr 11, [37-38].

³ Porov. [Sk 5, 1-11].

⁴ *Cenaculum* bolo miesto, kde sa večeralo. Všeobecnejšie sa však toto pomenovanie chápe ako horné poschodie domu, ku ktorému sa išlo po schodoch.

⁵ Porov. 2 Kr 4, 10. „Mali by sme na poschodí vymurovať izbietku, postaviť ta posteľ, stolík, stoličku a svietnik. Ak by k nám niekedy zavítal, uchýlil by sa ta.“

⁶ Porov. 2 Kr 6, 10. „Šiel s nimi. Keď prišli k Jordánu, stínali stromy.“

§ V. Aj u samých neveriacich a pohanov existovala akási podoba mníšskeho života. Egypťskí kňazi, hovorí sv. Hieronym, po tom, ako odložili všetky svetské práce a starosti, oddali sa jedinému božskému uctievaniu. Nikdy nenavštívili svojich príbuzných a deti a za žiadnych okolností sa nemohli spojiť so ženami úradným zväzkom. Odriekali si mäso a víno, zriedka jedli chlieb a olej poznali jedine so zeleninou, aj to výnimočne. Vyhýbali sa vtákom, vajciam, mlieku a podobne. Ďalej hovorí, že aj u iných národov boli takí, ktorí si odopierali ženy, víno, mäso, vtáctvo, ryby, ovocie i spoločné stravovanie a z jedla neprijímali nič okrem chleba a oleja. Keby sme my, mnísi, toto všetko splnili, prečo by sme nemohli dúfať v iný život? Pohanstvo sa skutočne na súde postaví proti nám a odsúdi našu lenivosť.

KAPITOLA II

Dva životné stavy

§ I.

„Dobrotivý Boh starajúci sa o našu spásu rozlíšil ľudský život na dva životné spôsoby, a to manželstvo a panenstvo,“ káže sv. Bazil v asketickej *Reči na opustenie sveta či zanechanie vecí*. Preto hovorí, že prvý ostáva pri výchove potomstva, druhý v zdržanlivosti a panenstve.

§ II. O tomto dvojakom stave takto píše Euzébius, keď hovorí: „Apoštoli prispôbilibi svoju náuku mysli svojho Učiteľa a ušiam mnohých, v skutočnosti tým, ktorých vnímali ako duchovne pripravenejších a vznešenejších, učili vznešenejšie, naopak tým, ktorých žiadosti boli dosiaľ vystavené utrpeniu, učili jednoduchšie, jednak písomne, jednak ústne. Už vtedy bola cirkev rozdelená dvojakým spôsobom a životom, z ktorých jeden viac vynikol spoločným spôsobom života, nevyhľadávajúc ani netúžiac po zväzkoch, potomstve či majetkoch. Celý sa skvie nad všetko ľudské a všedné osobitnou úctou, nebeskou láskou, zasvätený na Boží podnet, ktorého nasledovníci tak ako bdejú nad smrteľným životom človeka, pričom na zemi prebývajú v tele, tak je duša privádzaná do neba skrz rozjímanie. Akoby nejakí bohovia z výšky bdeli nad životom ostatných, zasvätili všetko Pánovi pre všetkých ľudí, nie cez porážania volov⁷ či obete krvipreliatí, ale prostredníctvom pravdivých náuk pravej zbožnosti, zbavený blahosklonnosti a napokon slovami i skutkami, ktoré vychádzajú z cnosti. Preto tých, ktorí uctievali Boha, oslobodzujú od hriechov a preukazujú svoje sväté tajomstvo ako sebe, tak aj iným.

§ III. Druhý spôsob života je však miernejší a láskavejší. Dovoľuje uvážené sobášne, plodenie detí i starostlivosť o rodinu a učí, čo majú robiť tí, ktorí správne konajú namáhavú službu. Pripúšťa tiež vlastníctva polí, obchodovanie a všetko, čo súvisí s potrebami pre život v oddanosti. Týmto bol daný ich čas na pestovanie zbožnosti. Týmto boli určené dni na náuku a na vnímanie Božieho slova. Tento druhý stav našej

⁷ Porov. 1 Sam 14, 32.

viery preukazuje všetkým osožnosť, ktorej by sa nik nemohol stať účastníkom na ľudskom vykúpení a evanjeliovej náuke, či barbar, alebo Grék.

§ IV. Ten istý Euzébius hovorí: „Všimnime si mravy Ježišových žiakov. Každý rozumný človek totiž usúdi, že sú naozaj hodní títo prostí a zbožní muži, učitelia filozofie, horlivo zapálení obľubou v drsnom a obtiažnom živote, pôstoch, v zdržanlivosti od vína, mäsa a mnohých iných telesných pokleskov, v oddanosti a božských modlitbách, zvlášť v striedmosti a mravnej čistote tela i duše.“ Kto by neobdivoval tých, ktorí sa s ohľadom na najvyššiu filozofiu zriekli zákonom dovolených manželstiev, potlačili prirodzené túžby a nedbali na synov a vnukov? Naozaj nesmrteľní netúžili po smrteľných deťoch. Kto by nežasol nad ich myslou prevzdialenou od túžby po majetku? Jasným dôkazom takejto mysle je, že sa nielenže nevyhýbali uvedenému majstrovi, ktorý si odopieral zlato a striebro a ktorý určoval, že sa v žiadnom prípade nemá obohatiť o vlastníctvo viac než jednej tuniky, ale mali ich aj vo veľkej úcte. A napokon, že čo by jeden ani nepočúvol, títo skutočne vykonali, ako podľa oného Klaudovho svedectva, ktorému Peter nemohol dať ani zlato ani striebro, pretože žiadne nemal.⁸ Títo sú poprední muži, toto sú počiatky rehoľného života. Preto Kasián hovorí: „Spoznali sme, že Peter a Pavol sú tvorcami mníšskeho života.“ O tom nás poučujú aj biskupi na koncile v Meaux roku Pána 845. O ich zriadení sa hovorí, že bolo inšpirované Bohom, apoštoli mu dali základy a svätí otcovia ho zveľadili.

§ V. Kasián vykladá, že cenobiti pochádzajú od apoštolov, ktorí zdedili prísny život a zásady od sv. Marka. Zaiste, v prvopočiatoch malý počet veriacich, no veľmi vážnych, ktorých Kasián nazýva mníchmi, prevzali zásadu žitia od blaženého evanjelistu Marka, ktorý spravoval Alexandriu ako prvý biskup. O nich v Skutkoch apoštolov čítame, že nielenže zostali v onom vznešenom povolaní, ale že oslavovali predovšetkým cirkev a veriaci ľud, nepochybne veľké množstvo veriacich. Ved' predsa po tom, čo sa vzdiali do odľahlejších miest, viedli prísny život v takej zdržanlivosti, že aj tí, ktorí boli inej viery, boli užasnutí z takého obťažného životného poslania. Ved' s takým zápalom dňa i noci sedávali na čítaniach Svätého písma, pri modlitbe a ručných prácach, že ich nevyrušovala chuť na jedlo ani pomyslenie naň. Iba na druhý alebo tretí deň hladujúce telo prerušilo ich činnosť a najedli i napili sa nie zo žiadostivosti, ale z nutnosti. Aj to nie pred západom slnka, keďže deň si spájali s horlivými duchovnými cvičeniami a starostlivosť o telo s nocou.

KAPITOLA III

§ I.

Mníšsky život sa kedysi nazýval filozofiou. Filón Alexandrijský takto hovorí o kontemplatívnom živote: „Tí, ktorí uvažujú o svätých spisoch, venujú úsilie filozofii, ktorú

⁸ Porov. [Sk 3, 6].

priamo získali od predkov.“ Od akých predkov? Istotne od apoštolov, ktorých život bol naozajstnou filozofiou. Euzébius píše o sv. apoštolovi Jakubovi: „Vína a tvrdého nápoja sa nenapil, nezjedol nič živé, na britvu na jeho hlavu nepristúpil.“ Podľa Euzébiovhovho svedectva ho Židia nenávideli. Ale prečo? Lebo vystúpil až na vrchol filozofického života i oddanosti Bohu. Po smrti apoštolov však nemalý počet ich žiakov, ktorí boli zapálení láskou k mocnej filozofii, prv splnil milostivý Boží príkaz a rozdelil majetok biednym. Takto skutočne znovu ukázali, že naplnili Kristov plán: Chod', predaj všetko.⁹ Nech je práve toto počiatkom pravého filozofického života.

§ II. Mníšsky život pod označením filozofia pekne opisuje Sozomen. Hovorí, že tí, ktorí si nadovšetko ctili mníšsky spôsob života, sú uznávaní za to, že preslávili cirkev a nesmierne zveľadili mníšsky stav, a to po tom, ako si stanovili zbožné zásady žitia. Ak nám totiž filozofia ako taká bola dopriata od Boha, je zaiste mimoriadne užitočná. Nemá na starosti rôznosť teórií. Nedbá na bezduché chytráctvo rečí a dômyslov, skrz ktoré by takto užitočnejším veciam istotne bránila a rozhodne neosožila. A tak v samotnej prirodzenosti a nevelmi skúmovavá v pevnej rozvážnosti učí, ako hriechy úplne zničiť alebo aspoň zmierniť, prijať však toho, ktorý schvaľuje dobro. Zdráha sa pred ľahostajným a malicherným, aj keď sa chráni pred zlým, ak nekoná dobro, odvracia zrak od všetkej ľudskej ctižiadostivosti a rázne sa stavia na odpor utrpeniam duše. Skľúčené opovrhne telesnými potrebami a nestará sa ani o slabosti, lebo nadobudla silu Božej vôle. Vo dne v noci sa obracia k Stvoriteľovi všetkého, uctieva ho, vzýva a nikdy nepoľavuje uctievať ho modlitbami a prosbami. Títo prevznešení sa ani v prípade mnohých vonkajších udalostí, zlých časoch či potrebách tohto života nevzdávajú úmyslu. V príkoriach sa neopúšťa, ani sa nevzpriamuje do výšky. Nestrhávajú ju choroby ani nedostatok potrieb, ba v tomto sa sama sebe páči a vynakladá najväčšie úsilie, aby sa v živote zdokonaľovala vo všetkej láskavosti a znášanlivosti, aby sa čo najviac priblížila večnému Bohu a čo najbližšie smrteľnému človeku. Okrem toho žije život taký, aký je. Netrápi sa, neznepokojuje sa túžbou po nadobúdaní vecí, neužíva ich nad svoju potrebu, ale zveruje sa oddane túžiť po jednoduchom a skromnom živote a nekonečne dychtiť po plynúcom šťastí a blaženosti. Stručne povedané, celým jej úsilím je, aby sa rozpínala k starosti o ozajstné dobro a druhých múdro a rozumne poučila vybranými slovami. Aby tak ako liekmi uzdravovala duše priaznivcov a hovorila s náležitou úctou, slušnosťou, zbavená všetkého zaliečania, hnevu i neústupčivosti. Nech je zároveň celá rozumná, nech marí každý neuvážení pohyb mysle a nech potláča utrpenia tela i duše. Podľa mienky niektorých vzišla táto dokonalá filozofia od prorokov Eliáša a Jána Krstiteľa. Preto je zrejmé, že mníšsky život bol kedysi spomenutou filozofiou, ktorú ak sa niekto držal, bol nazývaný filozofom.

§ III. O sv. Pamfilovi takto píše Euzébius: „Muž, ktorý bol počas celého svojho života vystrojený všetkou ušľachtilosťou a rozdelil chudobným všetko, čím pohrdal a sám si odriekal. Neskôr bol nazvaný filozofom pre svoje pozemské starosti, spôsob života a askézu.“ Sv. Gregor z Nazianzu hovorí: „U kresťanov je premnoho filozofov,

⁹ Porov. Mk 10, 21.

a to mužov i žien takmer po celom svete. Pochádzajú nielen z nízkeho stavu, ale sú aj z urodzeného ľudského rodu pokiaľ ide o majetok, pôvod i svetské hodnosti. Títo predstávajú oveľa vznešenejšie vzory cností ako tie, ktoré niekedy priniesli pohanskí filozofi.“

§ IV. Tí, ktorí sa oddávali umeniu múdrosti, sa kedysi nazývali filozofmi. Múdrost však spočíva viac v správnych skutkoch, než v dobre upravených a vyzdobených slovách. Preto viedli iných k cnosti prostredníctvom cudzích dobrých príkladov a skutkov lepšie ako Gréci, ktorí mali záľubu v mnohovravnosti. Preto filozof Kalanos hovorí k Alexandrovi: „Oheň, hovorí, spôsobuje živým telám prevelké muky, nie je bez záhuby, predsa však ním pohrdame, zatiaľ čo sme ako živí spaľovaní. Nie je žiaden vládca, žiaden vodca, ktorý môže dokázať, že robíme voľačo bez myšlienky na ducha. Nie sme podobní gréckym filozofom, ktorí sa v húfoch schádzajú a denne prednášajú nacvičené prejavy. Naše slová sa však nerozchádzajú so skutkami. Jedným slovom, dosahujeme blaženosť a slobodu.“

§ V. „Je obdivuhodné, že udatní muži konajú mnoho skutkov a rozprávajú len sporadicky,“ tak raz povedal vládca Aurelius k deviatim filozofom. Predkovia vynikali trpkosťou života, v opovrhovaní bohatstvom i v dychtení po sile ducha. Laertius o filozofických cnostiach píše, že dávno nebolo žiadnemu filozofovi dovolené učiť filozofiu, aj keď mal aj posledný uspokojený strieborníak. Na čo filozof Silenus, ktorého Midas zajal, keď od neho žiadal výkupné, odpovedá: „Pýtať od filozofa striebro či zlato, ktorým sa chceš vykúpiť, to je buď žart, alebo hrubé násilie.“

§ VI. Títo spokojní filozofi sa živili čo najobyčajnejšími pokrmami a na uhasenie smädu pili len vodu. Z tohto skromného spôsobu života sa zrodila bledá tvár a chudé telo. „Svedectvom o udatnom vodcovi sú jeho jazvy a prísnosť je zasa znakom pravého filozofa,“ hovorí vodca Marcus Aurelius v *Liste vnukovi Epesipovi*.

§ VII. Z *Anachorsidovho listu Krésovi* osoží spoznať kráľa a jeho prejav. „Ak nevieš, Krésus,“ hovorí, „nauč nás, že sa treba priúčať v gréckych školách, prívržencom neveliť, ale počúvať, nehovoriť, ale mlčať, nestavať sa na odpor, ale počúvať, netúžiť po mnohých veciach, ale uspokojiť sa s málom, nemstiť sa protivníkom, ale odpustiť bezprávie, nehabať cudzí majetok, ale darovať vlastný, nedomáhať sa slávy, ale dychtiť po cnosti. A potom nás nauč nenávidieť to, čo druhí milujú, a to bohatstvo, a milovať to, čo druhí nenávideli, totiž nemajetnosť.“

§ VIII. Nemálo sa o tom zmieňuje Marcus Aurelius v *Liste Polliónovi z Atén*, píše: „Filozofi žili v takej biede, že nahí spávali na zemi a nepili nič iné, len vodu, mali denný prídel jedla a žiaden z nich nemal vlastný príbytok. Majetok odmietali ako záhubu. Boli veľmi láskaví k nepriateľom a oddaní mieru v zbližovaní verejného záujmu. Nikdy nehovorili opovážlivo, ako bolo bohorúhačstvom hovoriť medzi sebou nepravdy. Jedným slovom, platil u nich presväť zákon, že bezočivý filozof bol poslaný do vyhnanstva a ten, čo hrešil, bol zabitý.“

§ IX. V prvotnej cirkvi mnísi vo všetkom zachovávali tento zákon, ba v mnohom ho aj presiahli. Preto boli nazvaní filozofmi tí, ktorých sv. Gregor Teológ volá „neodetí“ a takmer bez mäsa i krvi. Tí, ktorí sú blízki Bohu, ktorí na svete nemajú nič, ale všetko nad svetom, ktorí majú psalmódiu, noci v stojí, vigílie, pôst, modlitby, slzy i zodraté

kolená. A preto sa Julián Apostata (Odpadlík) vysmieva mníchom, že sa dhými pôstmi ničia a sú sotva položiví, že sa darmo trápia vo vigíliách, že sa bláznia v bdení počas každej noci. Ale čo má s nami tento posmievač? Avšak označenie filozof bolo mníchom udelené zaslúžene. Rovnaký zovňajšok, vzhľad tela, úsilie o cnosť, pohrdanie potrebami života a smrti, zákon a zásada mravov dopomohli k rovnakému pomenovaniu. Rozdiel je len v jedinej viere a v ozajstnom uctievaní pravdivého Boha, ktoré spôsobilo, že kým sa mnísi značne rozrastali, druhí boli ničení spravodlivým trestom pre poveru. Podľa Sozomenových správ totiž tí, ktorí bránia vzostupu mníchov, sú zahubení, ako keď sa na miesto silného vladára pokúšali mágiou dosadiť do vlády pohanského človeka Theodora, chytaného pre zločin po celej ríši na Valentov príkaz. Sv. Augustín hovorí, že za jeho čias už nebolo pohanských filozofov. Kresťanskí filozofi teda zostali s mníchmi, i keď niektoré zákony zlyhali.

KAPITOLA IV

§ I.

„Slovo „mních“ prvýkrát zaznelo až v treťom storočí, aj keď asketický spôsob života existoval už skôr. Na Východe sa mníšstvo šírilo intenzívnejšie, kým v Ríme bolo takmer neznáme až do čias sv. Atanáza,“ ako hovorí sv. Hieronym.

§ II. Sv. Augustín odvodzuje pôvod tohto slova, keď v 132. žalme vykladá: „Hľa, aké je dobré a milé, keď bratia žijú pospolu.“¹⁰ Dodáva: „Toto ľúbezné znenie dalo vzniknúť kláštorom. K tomuto zneniu boli povzbudení bratia, ktorí túžili byť v jednote. Toto obrátenie bolo ich znamením.“ Podľa znenia tohto žalmu sú pomenovaní mnísi, aby nikto týmto menom nehanil katolíkov. Existovalo aj pomenovanie nehanebných. Aké pomenovanie pre mníchov si žiadate? „Ukážte,“ hovorili donatisti, „kde je napísané meno mníchov, ktorých svätý Otec karhá podľa toho žalmu podstaty a slova, keď dokazuje pôvod.“ Hovorí: „Zhodne sa tvrdí, že *monos* pochádza od Grékov, odkiaľ je odvodené slovo „mních“. Nie jednoducho len z jedného, čo je výlučne *monos*, ktorí žijú v jednote, ale predstavuje ako jedného človeka, tak i ostatných. Tak ako je napísané, jedna duša a jedno srdce, mnoho tiel, ale nie mnoho srdc. Správne sa hovorí *monos*, to je jeden, sám.

§ III. Kasián toto pomenovanie odvodzuje, keď hovorí, že mnísi boli pomenovaní podľa neobvyklého života, ktorý trávili v samote.

§ IV. Mníšky život od svojho počiatku rozlišuje aktívnu a kontemplatívnu formu. Tí, ktorí v spoločenstve pod vedením preláta horlivo pracovali na odstránení hriechov, v skrotení neovládateľných túžob, v štepaní cností, o tých sa hovorilo, že vedú aktívny život. Tí, ktorí sú naozaj v týchto veciach vycvičení, boli pokladaní za to, že dosiahli stupeň dokonalosti. Tí, ktorí odišli do samoty často po tom, čo opustili kláštor, aby sa

¹⁰ Porov. Ž 133, 1.

venovali božským kontempláciám, o tých sa hovorilo, že žili kontemplatívny život. Tak medzi mníchmi vznikol rozdiel, že jedni boli nazvaní cenobitmi podľa spoločného aktívneho života, druhí boli nazvaní anachorétmi alebo eremitmi podľa samoty a osamelého a kontemplatívneho života.

§ V. Predsa nie je potrebné, aby na vedenie kontemplatívneho života niekto odišiel z kláštora až do samoty. Aj kláštory majú svoje cely, v ktorých je možné venovať sa kontempláciám, kto ako práve túži. Väčšia dokonalosť je byť schopný počas činností zachovávať myseľ pozdvihnutú k Bohu.

KAPITOLA V

§ I.

Svätí otcovia chvália anachorétsky život pre veľkosť dokonalosti. No pre mnícha je ďaleko lepšie žiť vo svätom spoločenstve s bratmi, ako žiť odlúčený so šelmami. Beda samému, lebo keby spadol, nemal by ho kto zodvihnúť a keby niekto víťazil v boji dvoch proti jednému, dvaja by ho mohli zastaviť a trojitý povraz sa neľahko pretrháva.

§ II. Sv. Bazil Veľký cez vyrieknuté slová a mnohé úvahy uznáva, že cenobitský život vyniká nad anachorétskym životom v samote. V siedmom pravidle *Obširných pravidiel* hovorí: „Usudzujem, že život, ktorý sa trávi vedno s viacerými, je oveľa užitočnejší.“ V prvom rade však potrebujeme pomoc jeden druhého pri uvažovaní o potrebných veciach, pretože nik z nás nie je taký, ktorý by sám sebe vystačil v zmierňovaní potrieb tela. Podobne je to s nohou. Je možné použiť druhú, zatiaľ čo jedna chýba. Bez pomoci svojich ostatných údov nenájde pre seba vhodnú silu a ani sám sebe opakovane nestačí.

Tak je to aj v osamelom živote. Čo je blízko nás, je pre nás neužitočné, čo chýba, nedá sa získať. Ako zaiste Boh – tvorca ustanovil, že potrebujeme pomoc jeden druhého, tak je aj napísané, že sa máme medzi sebou priateľiť.¹¹ Dôvod a spôsob milovania Krista, ktorý je pre ňo príznačný, sa navyše neprestáva usilovať, lebo láska, hovorí, nie je sebecká.¹² Ale samotársky život má jediný cieľ, aby každý slúžil svojim potrebám. To však jasne odporuje zákonu lásky, ako ho naplnil apoštol, ktorý si neprial svoje vlastné majetky, ale osohy pre mnohých, aby boli zachránení. Tieto mnohé nariadenia ľahko vykonávajú spolu viacerí zhromaždení, nie však jeden človek. Keď sa však stáva jedno, zabraňuje druhému, napríklad, návšteva nemocného spôsobuje, že hosť nie je prijatý, nesýti sa ten, ktorý je hladný, neoblieka sa ten, ktorý je nahý. Kto by teda chcel dať prednosť nečinnému a márnemu životu pred tým, ktorý je užitočný a primeraný Pánovmu učeniu? A tak ďalej.

§ III. Rovnako v *Mníšskych konštitúciách* v osemnástej kapitole. „Čo sa vyrovná tomuto životnému zriadeniu? Čo je blaženejšie? Čo je dokonalejšie než toto spoločenstvo

¹¹ Porov. Sir 13, 20. „Každý tvor prisadá k seberočnému, tak aj človek sa priateľí so seberočným.“

¹² Porov. [1] Kor 13, 5. „Nie je nehanbná, nie je sebecká, nerozčuľuje sa, nemyslí na zlé.“

a jednotnosť? Čo je príjemnejšie než jednota mravov a duší? Ľudia rôznych národností a náboženstiev odišli a dokonalo a úprimne sa zlúčili v svornosti tak veľmi, že sa jeden duch poznáva v mnohých telách. Naozaj dospievame k tomu, že mnohé telá sú orgánmi jednej mysle. Boh od začiatku chcel, aby sme boli takí. Títo sú statočnými napodobňovateľmi Spasiteľa a nariadení jeho života, v ktorých tele žije. Títo horlivo napodobňujú anjelský život a svojím príkladom starostlivo dozerajú na spoločenstvo.

§ IV. Určite sa u anachorétov často mnoho nepáčilo svätým otcom. Podľa slov sv. Efréma môžu všetko, ale nie všetko robia. Cenobitom však nie je dovolené odkloniť sa od zákonnej a apoštolskej reguly chudoby a poslušnosti. V *Prvom povzbudení anachorétu*: anachoréti si robili starosti o zajtrajšok, preto mávali majetok, cenobiti vonkom nie. Anachoréti boli často bezútešne sužovaní nekonečnými tiesňami, pokušeniami, slabosťami, a to tak, že často stratili rozum, cenobiti však nie.

§ V. Sv. Bazil takto vykladá o cenobitskom živote v osemnástej kapitole *Mníšskych konštitúcií*: „Za najdokonalejšie spoločenstvo života pokladám to, ktoré sa vzdalo všetkého svojho majetku a uniklo duševnému rozporu, to, v ktorom nie je prítomné každé rozrušenie, škriepnosť a roztržky. To, v ktorom sú naozaj všetky veci spoločné, duše, myšlienky, telá a čokoľvek, čím sa telo živí a osviežuje.

Jeden Boh, spoločná snaha o cnosť, spoločný úžitok, spoločné zápasy, spoločné starosti, spoločné zhromaždenia, kde sú všetci jedným a jeden nie je sám, ale s viacerými. Ktorý je slabý telom, mnohých slabých má z náklonnosti pospolu pri sebe. Ktorý keď duševne chradne a chudne, sú mu naporúdzi mnohí, ktorí sa o ňho starajú, rovnako ho aj podporia. Títo sú si jedni s druhými rovní rovným právom a sú Pánovými sluhami. Nezlomnou smelosťou si navzájom preukazujú neprestajné područie, ktoré nestvorila silná náhodná potreba prinášajúca svojim zajatcom nemalý zármutok, ale priniesla slobodné rozhodnutie ducha, a to z podmanenej lásky slobodných ľudí jedných k druhým na zachovanie slobody vôle. Takých nás od počiatku chcel Boh, preto nás takých stvoril. Títo povolávajú staré dobro po zatažení hriechu praotca Adama, lebo delenie, rozpor a vojna medzi ľuďmi nejestvovali, len prirodzený hriech ich rozdelil. Títo sú statočnými napodobňovateľmi Spasiteľa a jeho životných nariadení. Lebo onen po tom, čo zjednotil spoločenstvo učeníkov, poskytol všetko spoločné, aj samého seba apoštolom, tak aj títo počúvajú vodcu a týmto zachovávajú zásadu riadneho života a dbanlivo nasledujú Pánov spôsob života. Horlivo napodobňujú anjelský život a svojím príkladom starostlivo chránia spoločenstvo. Medzi anjelmi nejestvuje žiadna zvada, žiadna škriepnosť či odpor, ale každý vlastní to, čo patrí všetkým, a predsa všetci ukrývajú sami v sebe nedotknuté dobré.“

§ VI. Uvažovanie o najvyššom dobre a najviditeľnejšie porozumenie anjelských cností je poklad, ku ktorému je všetkým dovolené vzhliadať. Aj keď jeden získa slávu a majetok, sú takí, ktorí sú naozaj askétmi, ktorí si nijako nenárokuje na pozemské veci, ale spočívajú v nebesiach a jednotliví ukrývajú rovnaké neporušené, každý v sebe samom. Cnostné imanie je imanie cnostného bohatstva, chvályhodná ziskuchtivosť, zbojstvo bez slz i nenásytná pahltnosť po získaní koruny a vinným je ktokoľvek, kto nemá silu. Všetci lúpia a nik netrpí bezprávie a pre tieto bohatstvá daruje mier. Tí, ktorí

sa zaslúbili kráľovstvu, odnímajú dobrá. Tí, ktorí pre svoj znamenitý spôsob života a spoločenstvo úplne napodobňujú nebeský život a stav, sú dokonali bedári a medzi sebou nemajú nič vlastné, ale všetko spoločné.

KAPITOLA VI

§ I.

Spoločný alebo cenobitský život povstal v čase, keď boli prenasledovania cirkvi na ústupe, a to zásluhou sv. Antona, ktorý sa roku Pána 273 stal mníchom v nesmier-
nom území egyptskej samoty. Podľa svedectva sv. Hieronyma prvé spoločenstvo takých
mníchov malo počúvať svojich predstavených a urobiť čokoľvek, čo rozkážu. Boli roz-
delení do dekúrií a centúrií tak, že desať velilo deviatim ľuďom, naopak, sto malo desať
predstavených. Ostali oddelení, ale v spojených celách až do deviatej hodiny, ako bolo
ustanovené. Nik sa nepriblížil k druhému, len s výnimkou dekanov, o ktorých sme po-
vedali, že ak sa niekto náhodou zmietať v myšlienkach, iný ho útechami povzbudzoval.
Po deviatej hodine sa spoločne schádzali. Zaznievali žalmy, Písma boli riadne predči-
tavané. A po tom, čo zavŕšili modlitby, všetci sa usadili, zavolali otca a ten začal kázať.
Počas toho ako rozprával, nastalo také ticho, že nik sa neodvážil obzerať ani zakašľať.
Chvála rozprávajúceho dojala tých, čo počúvali. Slzy potichu stekali po tvári a nevypus-
til nielen vzlyk, ale ani žiaľ. Keď naozaj začal hlásať o Kristovom kráľovstve a o budú-
cej blaženosti a milosti, videl všetkých pokojným vzdychom a s pozdvihnutými očami
k nebu, ako sa medzi sebou rozprávali: „Ktože mi dá holubičie krídla, aby som mohol
odletieť a odpočinúť si?“¹³ Po tomto zhromaždení bol prepustený a spolu s nejakou
dekúriou so svojím otcom pristupoval k stolom, ktorým navzájom prislúchovali počas
jednotlivých týždňov. Pri jedle nebolo žiadneho hluku, nik nerozprával, keď jedol. Žilo
sa z chleba, strukovín a zeleniny, ktoré boli ochucované len soľou.

§ II. Vedno vstávali a po tom, čo odspievali hymnus, vracali sa do svojich lôžok.
Tam až do večera každý z nich rozprával so svojimi a hovoril: „Videl si onoho a onoho?
Koľko je v ňom milosti, koľko pokoja, aká pokojná chôdza?“ Ak uzrel chabého, utešo-
val ho. Rozpáleného v Božej láske povzbudzovali k usilovnosti. A tak v noci vonku bez
verejných modlitieb každý jeden bdel vo svojej posteli. Obchádzali celý každého z nich
a pozorne a s napnutým uchom vyzvedali, čo robia. A koho prichytili nedbalejšieho,
nekarhali, ale mlčali o tom, čo vedeli, častejšie ho prehliadali a začali ho skôr vyzývať,
než nútiť viac sa modliť. Stanovená denná práca, ktorá bola nariadená dekanom, bola
hlásená správcovi a ten sám počas jednotlivých mesiacov vracal so strachom otcovi
sumu, od ktorého boli vopred vyrobené a ochutnávané aj pokrmy, lebo nebolo dovolené
každému hovoriť: Nemám košeľu, plášť a prikrývky navrstvené zo sitín. Jeden sa vo
všetkom tak ovládal, že nik nič nežiadal, nik nič nemal. Ak niekto naozaj začal chrad-

¹³ [Ž 55, 7].

núť, premiestnili ho do spoločenskej pristrannejšej miestnosti a otcovia mu natoľko pomáhali, že nevyhľadával ani pôžitky mesta, ani lásku matky. Počas nedelí sa celý deň venovali modlitbe a čítaniam po tom, čo skončili s menšími prácami. Každodenne sa niečo vykladalo z Písem. Pôst bol počas roka rovnaký, okrem štyridsaťdňového pôstu, počas ktorého sa žilo ešte prísnejšie.

§ III. A toto je skutočný obraz mníšskeho cenobitského života. Čo je cennejšie, čo hodnotnejšie? Ak by naozaj človek rozdal všetok majetok svojho príbytku preto, aby taký život získal, akoby ničím neopovrhol.

KAPITOLA VII

§ I.

V prvopočiatkoch nielen eremiti, ale aj cenobiti mali svoje obydlia v pustatinách, na poliach, v záhradách, údoliach a v horách. Prví mnísi mali v obľube miesta v ústraní a vzdialili sa od všetkého ľudského zmätku. Sv. Bazil v *Liste Chilónovi* píše: „Vyhýbaj sa majetkom a domom ako osídľam diabla a nech ťa netešia davy ľudí, statky či mestá, lež samota.“ Sv. Anton sa hrozil zástupov ľudí až tak, že po tom, čo opustil púšť, ku ktorej sa ľud pre jeho cnosti zovšadiaľ zbíhal, odišiel do ústrania. Sv. Atanáz v *Živote sv. Antona* udáva nasledovný užitočný príklad. Tak ako ryby vyplavené z mora ihneď hynú na súši, tak mnísi, ktorí sa zdržiavajú so svetskými ľuďmi, sa hneď uvoľňujú v rozhovoroch. „Preto,“ hovorí, „je vhodné, aby sme sa ponáhľali tak ako ryby do mora, tak aj my do hory, do útrov pustatiny, aby sa nám, keď sa zdržiavame, nestalo, že zabudneme na nejakú úlohu.“

§ II. Sv. Bazil si na pokoj a rozjímanie nad Písmami zvolil najvhodnejšie miesto v Ponte a utiahol sa od zmätkov mesta odôvodňujúc to tým, že mestský život je príčinou mnohých nerestí. Hovorí: „Vzdal som sa pobytu v meste, ktoré je príčinou nespočetných nerestí a odišiel som do Pontu túžiac po životných zásadách. Samota poskytuje najväčšiu pomoc, ktorá omamuje hriechne pohnútky v našej duši a dodáva rozvážnosť mysleniu tých, ktorí sú z hĺbky duše úplne odrezaní.“

§ III. Aj obydlie blízko miest často škodí aj dokonalým mníchom a z viac častého styku s ľuďmi poskytuje diablovi príležitosť na pokušenie. Prijemná je preto samota a osamelosť pre tých, čo truchlia. Sv. Gregor Nysský v *Homílii o Kristovom krste* hlása: „Mníchom je vlastné smútiť. A tak čo bude milovať viac než samotu?“ Tú, ktorá podľa sv. Bazila nepúšťa pocestného, prostredníctvom ktorého môže byť prerušená jeho snaha o disciplínu. Prvoradou zásadou pre mníchov bolo odjakživa žiť v ústraní. Arsénius z neba riekol: „Uteč, mlč a ži v pokoji.“ Ani nám neosoží zdržiavať sa v mestách a dedinách. Bratia, sv. Efrém hovorí: „Ak ťa však bude zvädzať potreba ísť do mesta alebo dediny, nie aby si sa rozprával so ženami. Lebo tak ako niekto prehltáva háčik, tak bude vyrvaná tvoja duša. Kto bude čítať životy otcov, ľahko spozná, ako sú mnohí dobrí mnísi týmto háčikom navnadení a zajatí. Sú známe svetské pohoršenia, že kto siaha na

rybu, bude ňou poškvrnený. Ostaň teda v samote. Neobracaj sa na svet, zmier sa so zanechanými vecami a nezdržiavaj sa v mestách, dedinách či osadách. Neostávaj so svec-toobčanmi, aby si sa nepriučil ich spôsobom a aby sa tvoja duša nevzdialila od tvojho Boha, naozaj od sľubu našich duší.“ „Ved' predsa nemôže byť aj anjelom, aj človekom,“ porovnáva ďalej sv. Efrém mnícha a hrdličku.

§ IV. Čo teda spôsobilo, že cenobiti po tom, čo opustili samotu a pustatinu, sa napokon presťahovali do miest a dedín a začali obývať verejné miesta? Je isté, že to nerobili len tak ľahko. A naozaj si to obzvlášť vyžadovalo blaho duší a cirkvi, ich pomoc a podporu v najskľúčenejšom stave určeného potlačenia. Arius, Eunomius, Macedonius a iní heretikovia dali znamenitú príležitosť tejto veci, s ktorými keby sa mnísi neboli stretli, aká biedne rozvrátená by bola cirkev!

§ V. Cenóbiá v mestách ako prvý vymyslel sv. Bazil. Zaviedol tento antický mníšsky zvyk a tiež riadne akúsi prísnu zásadu bližšiu duchovnému životu. Tak hovorí sv. Gregor z Nazianzu v *Reči na sv. Bazila*. Tento preto so sebou priviedol mníchov zo samoty do miest tak ako pomocníkov a dvojitého spôsob života a usiloval sa spojiť praktický cenobitský život s kontemplatívnym, čiže anachorétskym. Preto ustanovil vystavať mníšske cenóbiá neďaleko od tých, ktorí žijú v ľudskom spoločenstve.

§ VI. Iní vysokí cirkevní hodnostári nasledovali príklad sv. Bazila a najviac tí, ktorí sa podujali na spravovanie cirkví a pomaly naplnili mestá cenóbiami s neuveriteľným záujmom cirkvi. Nielen potreba cirkvi založila v mestách kláštory, okrem toho to boli aj iné príčiny. Ukrutnosť barbarov prinútila mníchov uchýľovať sa zo samoty do miest, ktorí opätovne spôsobili na Východe ich nesmierne krviprelievania. Sv. Bazil tiež pre krutú zimu tých istých rozmiestnil po mestách a dedinách v Galácii,¹⁴ Kapadócii a po ich ďalších blízkych provinciách.

§ VII. Tomuto treba venovať pozornosť: Gréci pomenovali rôzne mníšske príbytky. Prvé nazývajú „cenóbium“. Tento názov vznikol z etymológie slov „spoločný život“ a pre spoločný život, ktorý cenobiti trávili. Tak vykladá Kasián. Cenobitské cely a ich príbytky boli nazvané cenóbiá. Druhé nazývajú „monastiermi“ podľa mníšskeho príbytku. Slová „mních“ a „monastier“ majú svoj pôvod v gréckom slove *monos*. Cenóbium je teda miesto, kde žije jednotné spoločenstvo viacerých spolubratov. Monastier môže byť naozaj nazvaný aj celou jedného alebo dvoch mníchov. Po tretie, sv. Bazil v *Asketike* píše: „Cenóbium je preto, z gréckeho slova *mandra*¹⁵ čiže ovčinec, obklopený monastier, lebo cenóbiá postupne zvykli byť z mnohých príčin ohradené. Spoločne boli pomenovaní „opáti“ a „archimandriti“. Po štvrté, existujú „lavry“ i „cenóbiá“.

Medzi monastierom a lavrou je rozdiel v tom, že v monastieroch bývali pod jednou strechou s dušpastierom. Tí, ktorí žili v lavrách, boli pod správou jedného otca, ale v samostatných budovách ako v domoch. Lavra sv. Sávu mala 150 ciel, ktoré boli vybudované pekne v rade osamote blízko potoka. Lavry naozaj do miest nepatria.

¹⁴ Galácia bola rímska provincia na území dnešného Turecka.

¹⁵ Bazilovič tu na vysvetlenie použil gr. slovo *μάνδρα*, ktoré je ekvivalentom k lat. termínu *ovile*.

KAPITOLA VIII

Budovanie kláštorov

§ I.

V budovaní kláštorov sa má vyhýbať všetkému lesku a zachovávať hranica jednoduhosti. Staré kláštory svedčia o tom, že naši predkovia sa neznepokojovali obyčajnosťou svojich príbytkov. Úplne postačovalo, ak sa odstránil nedostatok vzduchu. Naši otcovia sa usilovali skôr pozdvihnúť srdcia než príbytky, pamätliví na svojich predchodcov Starého zákona, ktorí žili v jaskyniach a dutinách zeme. Preto mnohí z mníchov žili v opustených skalách i jaskyniach a uzavreli sa tak tesne, že niekedy k nim neprenikol lúč slnka. Takým bol Makarius Alexandrijský, ktorý mal v rôznych zákutiach pustatiny tri cely bez okien. Jedna bola taká tesná, že nemohol vystrieť nohy. Predsa však sedával v týchto temnotách a takto mal vo zvyku prežívať štyridsaťdňový pôst. Koľko bolo svätých, ktorí ešte ako živí žili v hrobkách medzi mŕtvymi. Ako dlho teda chýbala veškerá veľkoleposť v príbytkoch starých mníchov? Ak mali niečo nazvyš, rozdelili to biednym. Naozaj nezáviseli na domoch, na nepotrebných či márnomyseľných veciach, ktoré sú v rozpore s mníšskou profesiou. Zaiste správne kedysi jeden prelát hovoril svojim mníchom: „Len čo sa mních dobrovoľne pustí do budovateľskej práce, dostáva sa k moci diabol, z ktorého má takú zaslepenú myseľ, že si dokonca nevšíma vlastné poklesky voči chudobe.“ Tak píše Zachariáš Boverio¹⁶ v diele *Anály kapucínov* z roku 1549.¹⁷

¹⁶ Vlastným menom Giovanni Boverio (Saluzzo, 1568 – Janov, 1638) bol taliansky rehoľník, historik a spisovateľ. Po ukončení právnického vzdelania vstúpil do Rádu menších bratov kapucínov a prijal meno Zachariáš.

¹⁷ Boverio vo svojom diele opisuje dejiny rehole od počiatku až po rok 1612.

OBRAZ MNÍŠSKEHO ŽIVOTA

DRUHÁ ČASŤ

KAPITOLA I

Noviciát

§ I.

Podľa kánonu šiestej generálnej synody je brána k mníšskemu životu otvorená a prístupná pre každého.¹⁸ Kresťanovi, nech je prichytený pri akomkoľvek zločine, je dovolené osvojiť si asketický život a po zahubení svetských pokušení vstúpiť do kláštora a byť ostrihaný na mníšsky spôsob. Lebo Spasiteľ hovorí: „Toho, kto prichádza ku mne, neodožením.“¹⁹ Práve tak majú byť kláštory otvorené pre kajúcich hriešnikov, ako aj pre veriacich ľudí rozličných vierovyznaní a postavenia, či sú šľachtici alebo neurodzení, starí alebo mladí, či pre nejakú inú prekážku. Sv. Efrém častejšie učí, že treba prijímať starých. Sv. Anton prijal prostého šesťdesiatročného Pavla, tak ako aj sv. Pachomius Makaria, muža v pokročilom veku.

§ II. O mladých chlapcoch je známe, ako hovorí Pelágus, že dvaja starci priniesli so sebou svojich synov, sotva odstavených od materských prs. Rovnako sv. Pachomius hovorí, že malí chlapci v jeho kláštore boli takí prostoduchí, že nevedeli rozoznať pravú ruku od ľavej. Sv. Benedikt tiež schvaľuje prijímať mladých chlapcov. A podľa sv. Efréma boli mnohí aj prijatí. Pravda, „pre muža je dobre, keď nesie svoje jarmo od mladí.“²⁰ Ba i sv. Ján Zlatoústý učí, že na mníšstvo sa viac hodia neskúsení chlapci v útľom veku, než keby boli už skôr vzdelaní, pretože mladé rastliny bez väčšej námahy rastú tam, kam sa im páči.

§ III. Sv. Bazil napokon určil, že do mníšskeho života majú byť prijímaní mladí chlapci, a to z našej vôle a po tom, čo ich rodičia odovzdali, majú byť v prítomnosti svedkov vzdelávaní prostredníctvom novicmajstrov. Zatiaľ čo sa podľa pätnásteho pravidla *Obširných pravidiel* nemajú stretávať so staršími bratmi a nemôžu sa s nimi priateľiť, len počas práce, aby niektorým zo starších neopovrhovali, predsa však nech sú vedno v božských službách a modlitbách. Lebo pomoc chlapcom z túžby po ľútosťi zdokonaľovateľov neprichádza rýchlo. Nech majú rozdielne príbytky, izbu, spánok. Nech vyrastajú osve vo výchove pod dohľadom skúseného muža v pokročilom veku. Ten nech je svedectvom dobrotivosti, aby otcovským súcitom napomínal tých, ktorí sa previňujú a v istých ohľadoch ich aj trestal. Nech ich vzdeláva v náuke, dejinách a prísloviach božských Písem, nie v taľafatkách alebo výmysloch. Keď sa dostanú do takého veku, v ktorom môžu páchať smrteľný hriech, nech sú prijímaní do povolania panenskej

¹⁸ = Tretí konštantínopolský koncil (680 – 681)

¹⁹ [Jn 6, 37].

²⁰ [Nár 3, 27].

čistoty. Ak sa niektorí naozaj nechcú vydať na profesiu, nech sú vydaní v prítomnosti svedkov. Po vydaní sa na profesiu nech sú zapájajú do bratstva a nech hodlajú viesť s inými rovnaký spôsob života a životný štýl.

§ IV. Svätí otcovia súhlasne zakazujú neviazanejšie stýkanie sa s chlapcami, ktoré predstavuje pre mníchov tiež nebezpečný hriech. Gréci to nazývajú *pederastia*.²¹ Boli mnohí, ktorí v tomto poklesli. Hrôzostrašné je hovoriť o tom, čo podľa správ Jána Subdiakona akýsi brat robil s istým mládencom pred zrakom sv. Makaria. Plným právom preto sv. Efrém napomína mnícha, aby sa mal na pozore, ak sa mu naskytá príležitosť rozprávať sa so vzhládnými mládencami. Sv. Dorotej nabáda vyhýbať sa priateľstvu a rozhovorom s mládencami ako priateľstvu s diablom.

§ V. Sv. Bazil v asketickej *Reči na opustenie sveta* píše: „Varuj sa stretávaniu s mladými mužmi a utekaj od nich ako od ohňa. Lebo nepriateľ vydal mnohých zapálených večnému ohňu a päť z obcí ponoril do hrôzostrašného pekla podľa vzoru duchovnej lásky a tých, ktorí boli na mori zachránení od každého vetra i búrky, potopil v prístave. Drž sa od nich ďaleko. Pri ukladaní k spánku nech nie je tvoj odev blízko ich odevu. Keď s tebou hovorí a pritom skláňa hlavu dole, odpovedz mu odvážnym pohľadom do tváre, že nevezfmeš semeno od nepriateľa a nezhromaždiš snopy skazenosti. Ani sa s ním smelo nikde nestretnieš, aj keď vás nik nevidí, ani si s ním nenájdeš inú zámienku. Neexistuje totiž nič osožnejšie pre dušu, za ktorú Kristus zomrel.“

§ VI. Páry nemajú byť prijímané do mníšskeho života po tom, čo uzavreli manželstvo, s výnimkou vzájomnej slobodnej dohody a rovnako ak jeden vstupuje do rádu a druhý chce ostať vo svete, vydáva sľub zachovania večnej zdržanlivosti ustanovený už v pokročilejšom veku. Sluhovia nemôžu byť prijatí do mníšskeho života bez súhlasu svojich pánov.

KAPITOLA II

Prijímanie novicov

§ I.

Vstúpiť do kláštora nie je ľahká úloha. Sv. Efrém v *Reči na cvičenie sa v zbožnosti* o nej hovorí ako o krátkej vojenskej bitke, no boj mnícha sa nesie až k Pánovi a pretrváva. Boj taký nepretržitý, prostredníctvom ktorého pomáha lepšie si uvedomiť, že ani nevedomosť tu nemá miesto na výhovorku. Niektorí otcovia tiež rozhodli neprijímať príliš mladých chlapcov.

§ II. V kánonoch šiestej generálnej synody sa hovorí: „Pretože je dobré byť pripútaný k Bohu prostredníctvom odlúčenia z rušného spôsobu života, nemôžeme tých, ktorí sa podujímajú vážiť si mníšsky život, prijímať bez toho, aby sme nebrali ohľad na vek

²¹ Gr. *παιδεραστία* bola v antike všeobecne láska dospelého muža k chlapcovi.

z čias otcov. Naopak, musíme zachovávať daný vek, to znamená, uznávame profesiu rehoľného života, ktorá je stvorená rozumne a rozumným úsudkom. A tak nech nie je mladší ako desať rokov ten, ktorý hodlá vziať na seba mníšske jarmo. Predsa však je na rozhodnutí predstaveného, či nie je užitočnejšie ešte predĺžiť túto hranicu. Aj keď Bazil Veľký vo svojich svätých kánonoch rozhodol, aby tá, ktorá sa z vlastnej vôle oddáva Bohu a osvojuje si panenstvo, bola uvedená do panenského stavu po dovŕšení sedemnásteho roku života, napriek tomuto príkladu slobodných milosrdných sestier sme stanovili vyššie spomenutý vek tých, ktorí sa podujali na mníšsky život.“

Na synode v anglickom Oxforde v roku 1222 bolo ustanovené, aby okrem zjavnej nutnosti nebol prijatý mních mladší než vo veku osemnásť rokov, keď je presvedčenie na vykonávanie mníšstva dostatočne hlboké. To isté skôr ustanovil Gregor Veľký v druhom roku svojho pontifikátu.

§ III. Nie je nik taký, ktorý by vstúpil do rádu v akomkoľvek veku, predsa však bol niekedy prijatý do stavu skôr, ako by sa bol osvedčil istým spôsobom a v určitom veku. Vek bol u mnohých na zvážení. Prostoduchý Pavol absolvoval svoj noviciát za pár dní. Tak píše Paládus v *Živote Pavla Leontia*. Len dvanásťročnému chlapcovi Danielovi Stylitovi bola starostlivo prečítaná regula. Na synode v Trevíri v roku 895 je predpísaný rok aj deň, podobne aj Tridentský koncil určil a zachováva jeden rok. Sv. Pachomius neprijal nikoho do mníšskej profesie skôr než po troch rokoch.

§ IV. Tí, ktorí sa hodľali zaviazať mníšskemu životu, museli pred noviciátom kedysi podstupovať nezvyčajnú skúšku. V Tabennesi²² neprijali do monastiera nikoho, kto by predtým desať alebo viac dní neprosil o vstup do monastiera, ležiac pritom vonku pred dverami a padajúc k nohám všetkých, aby sa takto skúšala pokora, trpezlivosť a vytrvalosť budúceho Kristovho vojaka. Túto tradíciu zachovávali aj Sýrčania, ako píše blažený Efrém v *Reči na cvičenie sa v zbožnosti*: „Brat, ak sa pustiš do boja, preukáž sa ako rozvážny a vytrvalý. Preto ktokoľvek, kto sa túži stať mníchom, nech preukáže, že je dôkladne pripravený, aby vytrval. Aby po tom, čo vstúpil do monastiera, nehovoril, že nevedel, že by sa mu toto mohlo stať. Hľa, to som vedel vopred, brat, tak aj ty si usporiadaš svoje myšlienky a pritom vedz, že v tomto sa prejaví tvoja skúška. Pochop, čo sa hovorí, brat, aby si dnes zostávajúci pred dverami po tom, čo sa ťa opýтали, nehovoril, znesiem všetko, no zajtra sa tomu budeš v slovách i skutkoch vzpierať. Lebo Boží anjeli sú prítomní a počujú, čo vychádza z tvojich úst.“ Sv. Benedikt tento spôsob vyčkávania pred monastierom preniesol na Západ. Hovorí: „Po dobu štyroch či piatich dní nech ostane klopať pri dverách a trpezlivo znáša protivenstvá. Potom nech niekoľko dní vytrvá v host'ovskej cele, neskôr nech je odvedený do cely pre novicov a tam nech je, spí a tak ďalej. Nech sa mu určí novicmajster. Po dvoch mesiacoch nech je mu prečítaná regula, po šiestich znova a ešte raz po štyroch mesiacoch, a tak nech je prijatý po uplynutí jedného roka.“

²² Tabenna (Tabennae, Tabennisi) je považovaný za prvý cenobitský monastier. Bola to komunita založená sv. Pachomiom blízko Chenoboskion (5 km východne od Nag Hammadi v Hornom Egypte).

§ V. Kde nebolo zvykom ostávať pre dverami, úmysel záujemcov sa skúšal iným spôsobom. „Spoznali sme,“ hovorí Kasián, „akéhosi brata, ktorý bol podľa usporiadania tohto sveta vznešeného rodu, lebo sa narodil urodzenému a veľmi bohatému otcovi. Keď si tento brat po tom, čo opustil svojich rodičov, veľmi prial dokázať svoju poníženosť v monastieri, starec mu hneď rozkázal, aby nosil dokola desať veľkých prútených košov, čo v tej dobe ani nebolo nutné predávať. Po tom, čo si koše nasadil na krk, ich mal jednotlivo rozpredávať po uliciach a pod podmienkou, že vydrží v tejto úlohe čo najdlhšie. Aby nepristúpil na to, keby si niekto náhodou chcel kúpiť všetky koše naraz, ale po jednom ich predával tým, ktorí si pýtali. Keďže to splnil z úplnej oddanosti a z túžby po Kristovi pošliapal všetku dôstojnosť položiť si na svoje ramená prútené koše a nosiac po uliciach ich jednotlivo rozpredal za stanovenú cenu a peniaze priniesol do monastiera, bol prijatý, lebo dokázal svoju poníženosť.

§ VI. Podľa Sulpiciovho svedectva, keď akýsi brat žiadal o prijatie do spoločenstva, otec mu začal mnoho nariaďovať. Brat žiadal, aby boli jeho výchovné úlohy prísne a jeho nariadenia natoľko namáhavé, že by nebol nik taký trpezlivý, aby ich dokázal naplniť. Bol to však iný monastier, v ktorom sa žilo pod jednoduchšími zákonmi a ktorý neskúšal žiadať to, čo kandidát nebol schopný splniť. Brat sa nenechal ovplyvniť strachom, ba ešte väčšmi sľúbil všetku poslušnosť, že keby mu otec napríklad rozkázal ísť do ohňa, nezdráhal by sa vojsť. Keď otec prijal jeho rozhodnutie, neváhal dokázať jeho dôveru a prikázal mu vojsť do rozpálenej pece, ktorá bola pripravená na pečenie chlebov. Brat však neváhal počúvnuť rozkaz, ba naopak, bez váhania odrazu vstúpil v ústrety plameňom, ktoré pred ním zmizli ako kedysi pred onými židovskými chlapcami. Unikol tak pred skazou hneď po tom, čo zvíťazila jeho odvážna dôvera. Inému bolo nariadené, aby počas troch rokov zavlažoval vyschnutú halúzku, až napokon halúzka vykvitla. Iní zase na rozkaz musel verejne vyrozprávať všetky svoje ťažké hriechy.

§ VII. Ako veľmi bola skúšaná trpezlivosť sv. Antona a poslušnosť prostého Pavla? Šesťdesiatročný starec prišiel za veľkým Antonom, aby sa stal mníchom. Po tom, čo tri dni nejedol ani ráno ani večer, čakal na stanovisko a odpoveď. Takto bol Anton prinútený týmto pevným úmyslom, hovorí: „Mohol by si byť v bezpečí, ak by si bol poslušný a urobíš to, čo odo mňa budeš počuť.“ Starec odvetí: „Vykonám čokoľvek, čo rozkážeš“. V tých dňoch Anton prijal taký drsný spôsob života, aký si osvojil on sám, keď bol na začiatku mladosti a vo všetkom napodobňoval svojho prostého Tyróna. Po tom, čo to spoznal, začal ho skúšať v poslušnosti nariaďujúc mu mnohé naprieky. Rozkázal mu čerpať vodu zo studne a celý deň polievať zem, rozvážovať i trhať pletené koše, párať a opäť zošívať šaty a potom ich znovu párať, rozbiť nádobu na med, vylievať med a vyliaty ho naberať miskou tak, aby sa nenaberali vedno nečistoty, čo bolo veľmi náročné. A čo viac? V mnohých podobných prípadoch skúšal starec starca, aby sa skrátka v ničom, čo sa aj zdalo byť nezmyselné, neučil protirečiť. A s akým výsledkom? Pavol pre neúnavnú poslušnosť dostal od Boha proti démonom silu, akej sa Antonovi nedostalo.

§ VIII. Sv. Bazil napomína, že pred tým, než niekto vstúpi do monastiera, nech sám seba skúša v prísnosti života, aby neukázal, že je slabý. Aby odolal, keď sám seba vysieľa do neočakávaných zápasov v naskytajúcich sa skúškach a aby sa nevrátil k svetskému

životu s odsúdením duše, keď koná mnohé pohoršenia. „Preto pri vstupe a vo filozofickom povolani premýšľaj, aký budeš mať úmysel,“ hovorí sv. Gregor z Nazianzu. Bohatnúť, byť radostnej duše? Prekvitať v tomto živote a užívať si pokoja? Alebo naopak, byť ubíjaný protivenstvami? Byť sužovaný? Byť trýznený? Byť všetkými opovrhovaný? Zniesť všetko v nádeji na budúcnosť? Toto sme si nepriali. Som si toho vedomý? Nezrušíme teda dohodu? A tak ktokoľvek, kto hodlá vstúpiť do monastiera s otcom Nestorom, nech má cieľ. „Keď som vstúpil do bratstva,“ hovorí, „na začiatku som svojej duši povedal, ty a osol budúťe jedno. Lebo tak ako je osol bitý, nerozpráva, znáša bezprávie a neodpovedá, tak aj ty. Rovnako sa to totiž hovorí aj v žalme: Pred tebou som bol ako dobytča a ja som stále pri tebe.“²³

§ IX. Tí, ktorí boli pevní vo svojom úmysle, boli po dostatočnej skúške kedysi odovzdávaní novicmajstrovi, aby ich na určitý čas vzdelával v mníšskych záležitostiach, čo sa dialo v oddelenom príbytku, aby sa profesii nemiešali s novicmi. Sv. Efrém hovorí: „Až doteraz si žil vo vonkajšom chráme, teraz si vstúpil do vnútorného chrámu a príbytku.“ Pachomiovi novici museli celé tri roky zotrvať v namáhavých prácach a skúškach vonku v pridanej cele pre novicov a až potom boli vpustení do príbytku určeného pre profesov. Pravda, sú mnohé dôvody, ktoré odporúčajú, aby boli novici vzdelávaní a aj bývali oddelene.

KAPITOLA III

Jednotlivé nariadenia pre novicov

§ I.

„Novic potrebuje v prvom rade majstra, lebo nie je nič žalosťnejšie, ako nemať žiadnych vodcov, žiadne authority, ktorí by ich viedli v Božom živote,“ myslí si sv. Dorotej. Sv. Bazil učí, že takýto majster má byť mužom ozdobeným cnosťami a jeho konanie v živote má byť svedectvom lásky k Bohu, ktorá je v ňom. Treba, aby to bol nábožensky vzdelaný muž, bezúhonný, pokojný, aby sa hrozil pred chamtivosťou, bol nenávisníkom svetských vecí, pokojným a skromným Božím ctiteľom, nebol hnevливý a nepamätal na protivenstvá, bol vhodný na budovanie najbližších, nebol povýšenecký v chvastavej pýche, namyslený vovypínajúcej sa spupnosti, aby bol odporcom pochlebníctva a dôsledný, lebo učenie vynikajúcich majstrov je dobré, rovnako ako nehodných je načisto zlé.

§ II. Ako vysvetľuje sv. Hieronym, novicovi musí byť podávaná prvá náuka. „Robiť čo ti nie je po vôli, ješť čo ti bude rozkázané, obliecť si čo dostaneš na prídel. Dokončíš náplň svojej práce, podriadiš sa tomu, komu nechceš, do postele pôjdeš zoslabnutý, zaspíš už na nohách. Pred tým, než sa dostatočne vyspíš, budeš nútený vstať a vystriedať sa v spievaní žalmov, v ktorom sa nevyžaduje ľúbeznosť hlasu, lež duchovný pocit. Bu-

²³ Porov. [Ž 73, 22-23]. „Hlúpy som bol a nechápavý a pred tebou som bol ako dobytča. 23 Ale ja som stále pri tebe a ty mi držiš pravicu.“

deš slúžiť bratom, umývať nohy hosťom, budeš mlčať, ak utrpíš krivdu, predstaveného kláštora sa budeš báť ako Pána a budeš ho milovať ako otca. Nech ti nariadi čokoľvek, budeš veriť, že ti to je na prospech a nebudeš súdiť názor vyšších.“

§ III. Toto všetko sa opiera o základ poslušnosti, ktorá bola vždy znamenitou a prvoradou cnosťou medzi mníchmi. Práve tak bol prijatý do kláštora ten, ktorý prichádza ako ten, ktorý bol predtým skúšaný a skúšaný nikdy neodporoval, aj keď bol otcov príkaz ťažko splniteľný a neznesiteľný. Kasián hovorí: „Starcova starostlivosť a hlavná časť jeho vzdelávania, prostredníctvom ktorej je privádzaný mladík, je vhodné rásť. Nech dosiahne najvyšší vrchol dokonalosti a nech ho učí najskôr premôcť vlastné žiadosti. V tom ho bude starostlivo a svedomito cvičiť a bude sa mu vždy domáhať naschvál rozkazovať to, o čom si bude myslieť, že je v rozpore s tým, čo je mu po vôli.“

§ IV. Veľmi osožný príklad o tom ako majstri skúšali novicov z poslušnosti a ako novici musia počúvať majstrov nám podáva Ján Klimak. Istý Izidor, popredný muž z Alexandrie, po tom, čo zanechal svet, prišiel do kláštora a žiadal, aby ho prijali. Jeho vzhľad prezrádza, že je to muž tvrdý, svojhlavý, spupný a pýšiaci sa pozemskou vznešenosťou. Otec hodlajúci jeho chyby napraviť mu rozkázal: „Ak si sa naozaj rozhodol vziať na seba Kristovo jarmo,²⁴ nadovšetko nariadujem, aby ťa cvičil v skúškach poslušnosti.“ Na to mu Izidor odpovedal: „Tak ako je pre kováča objektom záujmu železo, tak aj ja sám sa veľmi svedomito vystavujem poslušnosti.“ Keď si otec vypočul jeho odpoveď, rozkázal mu: „Brat, chcem, aby si sa takto modlil padajúc na kolena pred tými, ktorí vchádzajú a vychádzajú: „Modli sa za mňa, otče, lebo som hriešny.“ On však počúvol tak ako anjel Pána. A keď tak robil sedem rokov a nadobudol najhlbšiu pokoru a kajúcnosť, otec ho bol ochotný po toľkej trpezlivosti pripočítať k bratom. Taký náročný bol aj sedemročný noviciát, ale primeraný podriadenému.

Kedysi boli všetci vychovávaní v poslušnosti, ale inak prostoduchí a skromní, inak pyšní a vzdorovití. Spoznal rozdiel v spôsoboch ničenia svojich vlastných žiadostí. V skorších dobách boli v poslušnosti až takí dôkladní, že mladíci ani nešli svojvoľne, aby splnili požiadavky prírody. Po tom, čo im bolo dané znamenie, opreteký sa valili z postelí tak obratne, že o tom, ktorý bol vychovávaný v písárskej práci, sa zistilo, že začal písať list, ktorý nemal odvahu dokončiť. Všetko totiž pokladali za zanedbávanie poslušnosti.

§ V. O nič menšia pozornosť sa prikladala aj mníšskej chudobe. Najvyššia starosť totiž vyžadovala, aby v novicovi, Kristovmu vojakovi, netkvela myšlienka na dávny majetok alebo jediná mincu. Vedeli, že už nemôže byť v kláštornej výchove, ale tiež vedeli, že cnosť pokory a poslušnosti ho nebude hodlať pochopiť ani v chudobe a obťažnosti tohto cenóbia a nebude spokojný ten, u ktorého svedomie skryje akýkoľvek majetok. Kasián hovorí: „Preto ani odev, ktorým boli zahalení, nemali dovolené si nechať, ale museli ho znovu odovzdať do skrine po tom, čo dostali mníšsky odev.“

²⁴ Aj význam škapuliara a jeho špecifické nosenie symbolizoval poslušnosť. Sňatie škapuliara bolo ako sňať zo seba Kristovo jarmo, i.e. búriť sa autoritám.

VI. Novici mali prikázané vyvrádzat' majstrom aj svoje myšlienky. Podľa Kasiána bolo hlavným dôkazom pokory práve to, ak sa nielen všetko, čo sa má urobiť, ale aj to, o čom sa premýšľa, že sa urobí, zveruje pod dohľad starších. Podobne aj to, že nik nič nezakladá na vlastnom názore, so všetkými vysvetleniami sa zmieri a aby vyvradením spoznal, čo je dobré a čo by mal odsúdiť ako zlé. Návod, ktorý nielenže naučí mladíka kráčať po správnej ceste rozlišovania, ale zachová ho aj nedotknutého od všetkých zlomyseľností a nástrah protivníka. Ved' predsa v žiadnom prípade nebude môcť byť oklamaný ktokoľvek, kto nežije podľa svojho príkladu, ale podľa príkladu predkov. Ani jeho ľstivý nepriateľ nebude mať moc robiť si posmech z nevedomosti. Ten, ktorý nevie pre škodlivú zdržanlivosť zatajiť všetky myšlienky, ktoré sa rodia v srdci, ich zrelým úsudkom starších alebo zavrhne, alebo pripustí.

§ VII. „Z ničoho sa tak protivník neteší ako z toho, ktorý nechce vyjaviť svoje myšlienky a nič iné nedesí démona smilstva tak veľmi, ako to, ak sa odhaľujú jeho pohnútky,“ hovoria súhlasne otcovia a Rufinus v *Živote otcov*. Dobre preto sv. Anton hovorí, že ak je to možné, nech mních dá na vedomie starším aj to, koľko krokov prechodil a koľko pohárov vody vypil v cele. Nech to oznámi, aby v tom viac nehrešil. Sv. Benedikt nariaďuje ihneď odhaľovať nekalé myšlienky duchovnému otcovi, lebo múdry zákonotvorca spoznal nešťachetné úmysly a tie ihneď ako vyšli najavo, pominuli. Ako vykladá sv. Bazil, má sa okrem toho dávať pozor na to, či novici priznávajú hriech primerane a či sa nehanbia tak ľahko za akékoľvek napomenutie, najmä ak prišli zo závideniahodného života. A takí sú dôkladne vzdelávaní, aby sa učili odmietat' pohodlné postele, vznešenejšie šaty a topánky, rozmanitosť jedál, bohatší stôl a iné podobné veci. „Toto všetko,“ hovorí v *Reči na opustenie sveta*, „ak alebo máš alebo si obstarávaš, so sebou prináša zlý výsledok a ak rýchlo nerozpoznáš nástrahy diabla, zanedlho ťa znovu vtiahnu do sveta. Nech si novic do svojho srdca vstúpi to, že on sám je zo všetkých hodným väčšieho odsúdenia, zločinnejším vyhnancom, hosťom i cudzincom a že je prijatý len zo zľutovania svojich starších bratov. Nech sa usiluje byť vo všetkom posledný a nech každému slúži.“

§ VIII. Podľa 95. z *Krátkych pravidiel* sv. Bazila sú novici povinní písať, spievať žalmy a študovať tú časť Písma, ktorá je potrebná na dosiahnutie zbožnosti.

§ IX. Podľa sv. Jána Zlatoústeho sa kedysi novici uchýľovali aj k veľmi náročným prácam. Napriek tomu boli tak nezlomní v uvedomelom odhodlaní, že by si radšej boli zvolili vytrvať v ústrety železu, ohňu, šelmám a čomukoľvek inému, než sa vrátiť k predošlému životu, bohatstvu a svetským pôžitkom.

KAPITOLA IV

Povinnosť novica s ohľadom na pozemské dobrá

§ I.

Sväté písmo jasne učí, že novic musí pred mníšskou profesiou zanechať všetky svet-ské dobrá: Ak chceš byť dokonalý, chod', predaj všetko, čo máš, rozďaj chudobným,

príd', nasleduj ma.²⁵ To je to, čo urobili apoštoli, v mene ktorých sv. apoštol Peter povedal: Pozri, my sme opustili všetko.²⁶ Sv. Augustín podáva svedectvo o tom, že tak urobili aj všetci duchovní. Urobil to aj jeden mladík, ktorý trpel úklady od diavla pre svoj majetok, keď sa zriekal sveta. Po tom, čo odhodil šaty, obnažený utiekol do kláštora. Serapion si nenechal nič okrem evanjeliára a keď všetko predal, celý zisk rozdal hladujúcim. Stojí za to spomenúť veľkú myšlienku, hovorí: „Aj knihu som predal, lebo mi neustále prikazoval, predaj, čo máš, a daj chudobným.“ A tak tí, ktorí majú v úmysle vzdať sa sveta, musia rozdať všetko do posledného haliera. Preto sa dopúšťa veľmi ťažkého hriechu ten, kto si podobne ako Ananiáš nechá a zatají čosi z majetku.

„A preto sú démonmi zničení tí, ktorí sa zriekajú sveta a predsa chcú majetky,“ hovorí sv. Anton. Práve preto si otcovia obľúbili cenobitský život viac ako anachorétsky, prípadne život, ktorý niektorí žili vo svojich domoch. Lebo takí mohli byť sotva bez majetku, obzvlášť ak nechceli alebo nemohli manuálne pracovať.

§ II. Evanjelium nariaďuje, že kto túži byť dokonalý, nech opustí všetko. Tak to urobil sv. Augustín, Pavlín z Noly a na počiatku celá cirkev svätých, ktorí po tom, čo rozpredali imanie, položili zisk k nohám apoštolov, aby ho podľa rozhodnutia rozdelili medzi chudobných. Čítame, že niektorí to urobili vlastnými rukami, ako nás učí sv. Pavlín v *Liste Alenthiovi*: „Boli predsa takí, ktorí nerozdelili svoj majetok hneď pred vstupom do kláštora, ale postupne. Koľko bolo takých, ktorí zo svojho dedičstva vybudovali kláštory alebo iné posvätné miesta. Mnohí seba a zároveň svoje zasvätili prostredníctvom vybudovaných kláštorov. Nemálo z nich seba a svoje venovali cudzím kláštorom. Iní samých seba vydali jednému a svoje kláštory inému. Niektorí aj svojim príbuzným, najmä chudobným, a to pred mníšskou profesiou, ako sme už povedali skôr.“

§ III. Z mnohých dôvodov svätí otcovia navrhovali, aby sa neprijímalo nič od novicov, ktorí vstupujú do kláštorov. V tejto záležitosti treba predovšetkým počúvať sv. Bazila, ktorý hovorí: „Ak sa mám v tejto veci vyjadriť, myslím si, že mnohé prekážky sa lepšie odstránia a pre budovanie viery bude osožnejšie, ak sa takéto dary odmietnu. Lebo ak sa prijímajú, naozaj sa najskôr stáva, že spoločenstvo je zvyčajne zasiahnuté výčitkami. Potom z toho vzniká nešťastie, ktoré aj príbuznému tých, ktorí niečo dali, dáva dôvod k pýche. Z tohto je zmätený ten, ktorý nič nemá, a mnoho podobných príkladov, prečo stojí za to neprijímať dary takejto hodnoty.“ Aj Tridentský koncil určil, aby rodičia, príbuzní či predstavení kláštora bez akéhokoľvek predstierania nedávali nič z majetku pred profesiou novica alebo novicky, ktorý je v čase skúšky, s výnimkou jedla a šiat, aby sa nemohol pri tejto príležitosti odísť, lebo kláštor vlastní celú alebo väčšiu časť jeho majetku. Rovnako určil, že sa ho tak ľahko nemôže vzdať, aby ho dostal naspäť. Dokonca svätá synoda predpísala trest anatémy²⁷ tým, ktorí dávajú, i tým, ktorí prijímajú, aby sa v žiadnom prípade nestalo, že sa tým, ktorí odchádzajú pred profesiou, vrátilo späť to, čo im patrí.

²⁵ Porov. Mt 19, [21]. „Ježiš mu vravel: „Ak chceš byť dokonalý, chod', predaj, čo máš, rozdej chudobným a budeš mať poklad v nebi. Potom príd' a nasleduj ma!“

²⁶ Porov. [Mt 19, 27]. „Vtedy mu Peter povedal: „Pozri, my sme opustili všetko a išli sme za tebou.“

²⁷ Anátéma, z gr. αναθημα – „kliatba“, „exkomunikácia“, je cirkevná cenzúra, trest, pod ktorým dnes rozumieme vylúčenie z cirkvi.

§ IV. Prijímať alebo dávať niečo na vstup do mníšskeho života je simónia.²⁸ Keby sa skaza simónie nevyskytovala často, nevznikli by obranné nariadenia. Podľa synody v Aachene v roku 817 nech nik v kláštore neprijíma dary. Druhý westminsterský snem v roku 1127 hovorí, že určite nie je potrebné vymáhanie peňazí pre prijímanie mníchov.

KAPITOLA V

Obrady mníšskej profesie

§ I.

Tak grécki, ako aj latinskí starí otcovia často hovoria o mníšskej profesii.²⁹ Sv. Bazil v *Liste padlej panne* píše: „Pamätaj na svoju profesiu, ako si sľúbila Bohu, ľudia i anjeli sú ti svedkami.“ Sv. Efrém v *Reči na cvičenie sa v zbožnosti* o profesii hovorí: „Boží anjeli sú prítomní a počúvajú slová, sľuby i prísahy, ktoré vychádzajú z tvojich pier.“ A takisto: „Spoznáš, brat, že anjeli v tejto chvíli opísali tvoje volania, sľuby i tvoje zriekanie a uchovávajú ich na nebesiach až do onoho hrozivého súdneho dňa.“ Nebojíš sa preto? Nie si zdesený? V súdny deň anjeli zjavia tvoj rukopis a slová z tvojich úst pred hrozným súdom. Potom si budeš musieť vypočúť: Podľa tvojich vlastných slov ťa súdim.³⁰ Sv. Bazil stanovuje, aby novic pred profesiou vykonával duchovné cvičenia a zároveň žiadal Boha o pomoc, aby náležite zvážil jeho stav, z ktorého neskôr niet návratu. Podľa nariadenia sv. Bazila sa táto profesia musí uskutočňovať viditeľne, aby mohol byť narušiteľ potrestaný. Rovnako sv. Ambróz píše, že jeho sestra vykonávala profesiu panenstva, ku ktorej sa ponáhľali ako ku Kristovi do pustatiny, keď sa blížilo štyritisíc ľudí po tom, čo boli zajaté deti a ženy. Mníšska profesia teda nie je, ako si niektorí myslia, novým vynálezom.

§ II. Túto profesiu musí vykonávať predstavený. V dodatku Lateránskeho koncilu³¹ pod Alexandrom III. sa totiž hovorí, že najskôr všetci laici v jeho podruží pred profesiou sľubujú, že budú žiť mravne, poslušne a v chudobe. Preto väčší prior posväcuje nového Kristovho vojaka, čiže vykonáva nad ním stanovené modlitby a určené slávnostné posvätné obrady.

§ III. Sú takí, ktorí hovoria, že ono posvätenie a posvätné obrady v profesii sú vykonávané obyčajne, nie sú veľkolepé ani ustálené. Sv. Pavol pustovník, hovoria, sa stal mníchom a predsa od nikoho neprijal posvätenie, podobne ani sv. Anton a mnohí iní v Egypte. Je to pravda. Mnícha neustanovil žiaden vonkajší posvätný obrad v presnom slova zmysle, ale svetské opovrhnutie a dokonalá Božia láska, pretože kedysi sa pre vstup do mníšskeho stavu neužívali žiadne posvätenia a posvätné obrady. Nedá sa veriť tomu, že egyptskí mnísi vzišli z esénov,³² ktorí po tom, čo absolvovali noviciát, museli skladať profesiu verejne

²⁸ Termín simónia znamená predávanie a kupovanie duchovných hodností, svätokupectvo.

²⁹ Obrad prvej mníšskej profesie je dôležitým medzníkom formácie nového mnícha. Zakončuje obdobie noviciátu, po ktorom novic žiada o prijatie do mníšskeho spoločenstva.

³⁰ Porov. [Lk 19, 22].

³¹ = Tretí lateránsky koncil (1179)

³² Eséni verili, že ich životy riadi Osud. Veľký význam pripisovali anjelom, s ktorými sa cítili prepojení. Síce boli Židia, nezúčastňovali sa na uctievaní v Jeruzalemskom chráme, lebo svoju komunitu vnímali ako chrám.

za hrozivých prisah. „Tak po skončení noviciátu,“ hovorí Porfirius, „skôr ako má nový Boží ctiteľ dovolené zasadnúť k spoločnému stolu, musí sa počas obradu profesie zaviazat' hroznými prisahami. Esén sa zaväzuje zachovať nasledovnú regulu, že v prvom rade bude uctievať Boha, že bude spravodlivý voči ľuďom, nebude sám ani na niečí príkaz nikomu vedome ubližovať, nebude nenávidieť nepriateľov, že bude so spravodlivými trpezlivo znášať bezprávie, bude vo všetkom zachovávať vieru, najviac voči nadriadeným, a že nik sa bez Božej vôle nebude hodlat' dostať sa k moci. Ale ak sa naozaj stáva, že sám vládne iným, vtedy nebude nijako zneužívať moc, aby na nich páchal krivdy, nebude prevyšovať poddaných šatami či zovňajškom. Okrem toho si zachová čisté ruky od podvodu a jasnú myseľ od protivníka. Nebude zatajovať priateľov, vyzrádzať cudzím a podstupovať smrť, ak by sa odvážil. Prisahajú tiež potomkom svoje náuky, ako ich spoznali, budú ich odovzdávať ďalej, budú sa vyhýbať krádežiam a s rovnakou starostlivosťou budú uchovávať knihy svojho poriadku s názvami anjelov. Toto sú prisahy esénov, ktoré ak niekto zanedbal, po vylúčení zo spoločenstva musel ničomne zmiznúť a zaviazaný prisahám zvyku nemohol užívať pokrmu iných.“

§ IV. Z esénov teda vzišli egyptskí mnísi. Mníšstvo v rovnakom čase prúdilo do Grécka a mnísi boli obyčajne posväcovaní, ako hovorí sv. Dionýz Areopagita. Sväté zákonodarstvo im pripustilo dokonalú milosť pre svätý spôsob života i mníšske zriadenie a ich svätenie bolo dané z akéhosi vzývania, nie však hierarchické alebo sviatostné, akým sú posväcovaní klerici. Podoba takého tradičného svätenia bola nasledovná: Kňaz stál pred oltárom spievajúc mníšske požehnanie, ktoré však musí dokončiť za oltárom. Po skončení požehnaní sa kňaz pýta mnícha, či sa zrieka všetkých pozemských márností, ktoré ho vzdŕaľujú od Boha, a to nielen v životných situáciách, ale aj v myšlienkach. Potom mu hovorí, že najdokonalejší život mu podáva svedectvo, lebo treba, aby žil dokonalejšie ako ostatní veriaci laici, ktorí stoja medzi klérom a katechumenmi uprostred v chráme. Toto všetko sa deje počas mníchovho prísľubu. Kňaz ho strihá označujúc ho do podoby križa a dovoľáva sa trojjedinej podstaty Božej blaženosti. Dáva si dole všetok odev, oblieka si druhý a spolu s ďalšími kňazmi, ktorí sú prítomní, pozdravuje mnícha a dovŕšuje spoločníka božských tajomstiev v prijímaní najsvätejšej eucharistie. Tento spôsob po sv. Dionýzovi v cirkvi pretrval, zostal nezmenený a bude trvať, aj keď v niektorých prípadoch sa obmieňa.

§ V. Sozomen o mužovi a žene za vlády Konštantína hovorí, že sľúbili panenstvo Bohu podľa cirkevnej normy. U Grékov sa profesia nazýva verejným vyhlásením. Ale prečo? Podľa verejného aktu. Lebo v cirkvi rovnako hovoríme o tých, ktorí verejne pred očami tyranov vyhlásili vyznanie viery. Metafrastes v diele *Život Jána* píše, že otec Štefan vydal obvyklé prosby nad Jánom, predniesol posvätné modlitby i odel ho do mníšskych šiat. Sv. Benedikt pre svojich predpisuje túto podobu obradu profesie, keď hovorí: „Nech je prijatý do chrámu a sľubuje vytrvalosť, počestný život a poslušnosť v prítomnosti všetkých podpisom alebo aspoň určitým znakom. Ak niekto iný písal za ňho, nech trikrát zaspieva: „Ujmi sa ma, Pane, podľa tvojho prísľubu a tak ďalej.“³³

³³ Porov. Ž 119, 116. „Ujmi sa ma podľa svojho prísľubu a budem žiť; a nezahanbi ma v mojej nádeji.“

Sv. Pachomius neprijal k profesii nikoho, len ho na zhromaždení predstavil bratom. Sv. Anton vysvätil prostého sv. Pavla na mnícha nasledovne: „Stal si sa mníchom v mene Pánovom.“

A tak vždy napokon nasledovalo nejaké požehnanie a slávnosť, nech bola akákoľvek. Lebo je celkom potrebné, aby sa mních v profesii zsvätil Bohu. Z tohto dôvodu sa modlíme trikrát „Ujmi sa ma, Pane, a tak ďalej.“ Sv. Efrém hovorí k svojim: „Ponúkli sme Bohu dar.“

KAPITOLA VI

Tri mníšske sľuby

§ I.

Mníšsky stav v sebe zahŕňa tri sľuby, a to poslušnosť, chudobu a čistotu. Bez týchto troch sľubov rehoľný stav nejestvuje. Mníšsky život totiž musí viesť človeka k úplnej životnej dokonalosti, ktorú nie je možné dosiahnuť, kým sa neodstránia prekážky, akými sú ostne bohatstva, telesné lákadlá, klamstvo, žiadostivosť a slabosť vlastnej vôle, ktoré nie sú schopné dokonalosti. Preto sú potrebné opačné spôsoby. Rázne musí byť dodržaná dobrovoľná chudoba, čistota v telesných túžbach a zrieknutie sa svojej vlastnej vôle prostredníctvom svätej poslušnosti. To je cesta do neba. Touto cestou kráčali ako prví apoštoli, ktorí po tom, čo všetko zanechali, podriadili sa Kristovej poslušnosti, lebo tak sa hovorí: Ak niekto prichádza ku mne a nemá v nenávisti svojho otca, matku či ženu, nemôže byť mojim učeníkom.³⁴ A na inom mieste: „Pozri, my sme opustili všetko a išli sme za tebou.“³⁵

§ II. Touto cestou napokon išli všetci starí mníši, ktorí museli počúvať predstavených, pestovať mravnú čistotu a tiež viesť život v spoločnej chudobe. Viac než ostatní vynikol sv. Pachomius, významný vodca života v spoločenstve a otec mnohých kláštorov a mníchov, ktorého napomenutia spoločne so životom výrazne nasvedčujú tomu, že jeho nasledovníci starostlivo zachovávali tri spoločné sľuby. Ich životy dokazujú, že to isté robili aj Antonovi a Hilarionovi žiaci. Beda panne, ktorá sa nepodvoľuje žiadnej regule, lebo to je ako loď, ktorej chýba kormidelník. Blažená je panna, ktorá sa riadi regulou poslušnosti. Učí ich, aby boli mravne cudné a čisté, skromné v odeve a aby počúvali svojich predstavených. Sv. Bazil v *Reči na zanechanie vecí* hovorí: „Maj uši otvorené na počúvanie a ruky pripravené na to, aby si splnil úlohy. A na inom mieste hovorí, že poslušnosť je základom mníšskeho života. Rovnako aj v *Asketike*: „Ži skromný život, buď slobodný a oslobodený od každej svetskej starosti, nehnaný túžbou po žene a starosťou o deti, lebo to nie je v súlade s naším vojskom.“³⁶

³⁴ Porov. [Lk 14, 26].

³⁵ Mt 19, 27.

³⁶ Použitý originálny lat. termín *militia* odkazuje na mníšsku komunitu. Bazilovič tiež konštatuje, že vstúpiť do kláštora nie je ľahká úloha. Inokedy toto rozhodnutie prirovnáva aj ku krátkej vojenskej bitke a mnícha nazýva Kristovým vojakom.

KAPITOLA VII

Poslušnosť

§ I.

Poslušnosť je u mnícha prvou a zároveň najvyššou cnosťou. V tejto myšlienke sa otcovia zhodujú. „Poslušnosť,“ hovorí sv. Augustín, „je akousi matkou a ochrankyňou všetkých cností“ a pokračuje, že „poslušnosť je najvyššia cnosť, ako by som si dovoľil povedať, pôvodkyňa a matka všetkých cností. Kasián hovorí, že poslušnosť spomedzi ostatných cností zastáva popredné miesto a podľa sv. Gregora jedine poslušnosť je tá, ktorá ostatné cnosti vkladá do duše a uložené chráni. Správne preto onen biskup hovorí k sv. osamelému Abrahámovi: „Pozri, opustil si celý svet i všetko čo v ňom je a upol si sa na ukrižovaný život, no predsa keď toto všetko naplníš, uvedom si, že nemáš poslušnosť, ktorá vyniká nad všetkými cnosťami.“ Znamenitú myšlienku istého starca o poslušnosti opísal Pelágus: „Poslušnosť je spásou všetkých veriacich, rodičkou všetkých cností, vynálezkyňou nebeského kráľovstva. Poslušnosť je tá, ktorá otvára nebesá a dvíha ľudí zo zeme. Poslušnosť sídli spolu s anjelmi a je pokrmom všetkých svätých, lebo pre ňu boli odstavení a prostredníctvom nej zaiste v krátkom čase dosiahli dokonalosť.

§ II. Sv. Dorotej o svojom žiakovi Dositheovi spomína, že sa najviac cvičil v jedinej poslušnosti i v zriekaní vôle a po tom, čo to dovŕšil, starec ho v krátkom čase uvidel medzi zástupmi svätých. Dobre teda hovorí sv. Anton: „Ak niekto túži rýchlo dosiahnuť dokonalosť, nech sa sám sebe nestane majstrom a nenačúva vlastným žiadostiam, ak by sa aj zdalo, že je správne to, čo si praje. Nech sa všetkému a aj sebe samému vzpiera podľa Spasiteľovho prikazu a odmieta vlastné túžby, lebo aj sám Spasiteľ povedal: „Lebo som nezostúpil z neba, aby som plnil svoju vôľu, ale vôľu toho, ktorý ma poslal.“³⁷ Poslušnosť je rýchla a ľahká cesta k dokonalosti a úmorná pre toho, ktorý spí. Kto sa celý oddáva poslušnosti otcov, žije v neustálom pokoji a bezstarostne, ako sa to stalo aj blaženému Dositheovi. A čo viac? Poslušnosť robí človeka nesmrteľným, ako odpovedal Akácus, keď sa sám seba opýtal na smrť: „Otec, a či sa nemôže stať, že človek oddaný poslušnosti zomrie?“ „Nerob nič bez rozvahy.“³⁸ Táto reč je neúprosná a mnohým sa táto disciplína zdá byť obťažná, aby človek ustavične takto závisel na hlase iného. Predsa však tým, ktorí sa boja Boha, sa javí ako príjemná a bezstarostná. Ak by poslušnosť bola zachovávaná úplne a nie len čiastočne, vtedy by totiž vedomie iného bolo úprimne pevné a rozvážne.

§ III. Preto po zvolení jedného za predstaveného musia napokon ustúpiť všetky jednotlivé túžby, hovorí sv. Bazil, a vôľu toho, ktorý druhému nariaďuje, sú zaviazaní počúvať podľa slova apoštola: Každý nech sa poddá vyššej moci. A tí, čo sa protivia, sami si privolávajú odsúdenie.³⁹ Tento svätý učenec však žiada poslušnosť tak dôkladnú

³⁷ [Jn 6, 38].

³⁸ Porov. Sir 32, 24. „Synu, nerob nič bez rozvahy, potom neofutuješ nič, čo sa stalo.“

³⁹ Porov. Rim 13, 1-2.

k životnej dokonalosti, že nemôže odporovať vôli predstavených. A čo hovorím? Odporovať. Lebo dokonalý, ktorý počúva vyššieho, sa bez rozkazu nepohne a podobá sa mechanickému stroju. Sv. Bazil v *Reči na opustenie sveta či zanechanie vecí* hovorí, že podvodom a bohorúhačstvom je, ak sa niečo stane bez toho, aby o tom majster vedel, i keď sa zdá, že je to správne. Potvrďuje to aj sv. Benedikt: „Má sa pokladať za seba-vedomie a spupnosť, nie za úžitok, ak by mních bez skoršieho vedomia otca robil, čo pokladá za správne. Ktokoľvek sa zakaždým bude pýtať, nikdy sa nebude mýliť, lebo ak sa odpoveď druhého bude mýliť, viera veriaceho a pomoc toho, ktorý počúva, nikdy nezablúdi a nebude bez úžitku. Lebo ak bude niečo rozoberať ten, ktorý sa mal opýtať, v tom prípade sa prezradil, že pochybil, lebo sa odvážil súdiť ten, ktorý sám mal byť súdený. Aj keď to bude správne a bude si myslieť, že nepatrné, zatiaľ čo sa prostredníctvom tohto odklonil od správneho, lebo nemá odvahu súdiť sám ten, ktorého úlohou je len počúvať.“

§ IV. Dokonalá a skutočná poslušnosť je preto podľa náuky sv. Bazila zjavná vtedy, keď sa niekto na rozkaz predstaveného nielen chráni pred nečestnosťami, ale vzdáva sa aj zásluh, lebo i keď by miernosť a telesné umŕtvovanie bolo výhodné, ak by ju predsa niekto skúšal z vlastnej vôle, nemalo by to takú cenu, aký veľký osov plynie z poslušnosti. A preto nemôžeme byť slepí v poslušnosti.

§ V. Nájdu sa medzi podriadenými takí, ktorí počas toho, keď predstavený niečo nariaduje, nesústredia sa na príkaz, ale na toho, ktorý rozkazuje, na človeka často nedokonalého a hovoria: „Ale tento čo?“ Počúvajte, čo nasleduje: „Čo Teba do toho? Ty pod’ za mnou.“⁴⁰ Iní trochu šomrú, akoby im predstavení viazali ťažké bremená, ktoré sami nechcú ani prstom pohnúť.⁴¹ Tým však Pán odpovedá: „Zákonníci a farizeji zasadli na Mojžišovu stolicu. Preto robte a zachovávajte všetko, čo vám povedia, ale podľa ich skutkov nerobte.“⁴² Ba druhí dokonca skúmajú pohnútky k rozkazom, nepočúvajú len tak ľahko, ak nie sú zrejmé. Podľa sv. Gregora však poslušnosť nerozlišuje zámer nadriadených ani rozkazy, lebo kto podriadil každé rozhodnutie svojho života staršiemu, v tomto jedinom sa teší. Pracuje na tom, čo má nariadené, lebo nevie súdiť ten, ktorý sa naučil dôkladne počúvať.

§ VI. Ten, ktorý skutočne počúva, nedbá na chyby, osobnosť či na pohnútky toho, ktorý rozkazuje, lež jedine na to, aby urobil zadosť Bohu, ktorý rozpráva prostredníctvom svojich duchovných pastierov. Toho aj úplne počúvame. Sv. Benedikt v *Regule* hovorí, že poslušnosť preukazovaná starším je prejavovaná Bohu, ktorý sám korunuje toho, ktorý počúva. Preto nech by Boh alebo Boží námestník vydal akýkoľvek príkaz, treba ho počúvať s rovnakou starostlivosťou. Čo na tom záleží, či Boh sám alebo prostredníctvom svojich duchovných pastierov, ľudí alebo anjelov zvestuje ľuďom svoje nariadenie? Je to jedno a to isté. Preto Kasián o východných mníchoch hovorí, že všetky príkazy, ktoré im otec nariadil, sa ponáhľajú vykonať, ako keby boli dané z neba od Boha.

⁴⁰ Porov. Jn 21, [21-22].

⁴¹ Porov. [Mt 23, 4]. „Viažu ťažké až neúnosné bremená a kladú ich ľuďom na plecía, ale sami ich nechcú ani prstom pohnúť.“

⁴² Mt 23, [2-3].

§ VII. Klimak vykladá o akomsi staršom mníchovi Laurenciovi: Keď sme sa usadili k stolu, onen majster (rozumej otec), nakláňa svoje sväté ústa k môjmu uchu a hovorí: „Chceš, aby som ti ukázal božskú múdrosť v hĺbke šedin?“ I na môj súhlas privoláva z najbližšieho stola človeka menom Laurencius, ktorý žil v kláštore štyridsaťosem rokov. Keď podišiel, kľakol si k otcovi a ten ho požehnával. Keď vstal, otec mu nič nepovedal a nechal ho stáť pred stolom bez jedla. Vtedy však už bol pravý čas na obed. A tak vyše hodiny stál tak nehybne, že aj ja sám som sa hanbil, nemohol som sa mu totiž od hanby dívať do tváre. Bol celý šedivý a žil osemdesiaty rok života, no zostal bez akejkolvek odpovede až do skončenia hlavného jedla, od ktorého, keď sme vstávali, onen svätý ho vyzýva, aby odrecitoval začiatok tridsiateho deviateho žalmu, ktorý znie: Čakal som, čakal na Pána a on sa ku mne sklonil, vyslyšal môj nárek a tak ďalej.⁴³ Potom som sa toho starca opýtal, na čo myslel. Starec odpovedal: „Predstavil som si obraz Kristovho pastiera, lebo som mal na zreteli, že ten príkaz nepochádza od starca, lež od Boha. Preto mysliať na to, že nestojím pred stolom s ľuďmi, ale pred Božím oltárom, modlil som sa a úprimne som si nedovolil žiadnu zloprajnú myšlienku proti pastierovi.“

Toto je slepá poslušnosť, prostredníctvom ktorej treba počúvať bez vyzvedania, ako hovorí sv. Bazil. Skrz ňu tiež musíme bez obáv veriť v Pánovi tým, ktorí sa podujali o nás starať, aj keď kážu, ako učí Klimak, dokonca to, čo sa zdá byť rozporuplné.

§ VIII. Sv. Benedikt hovorí, že poslušnosť musí byť pohotová, bezodkladná, neochvejná a nemôže byť nedbalá. Ten, ktorý skutočne počúva, neodkladá príkaz, ale chystá uši na reč, jazyk na slovo, ruky na prácu, nohy na cestu a celý má vo svojom vnútri precitnúť, aby splnil príkaz toho, ktorý rozkazuje. Mních Marek nechal na otcov rozkaz nedokončený list, taký bol pohotovú počúvať. Jeden pivničiar na volanie predstaveného bežal po tom, čo nechal otvorený sud. Iný nechal otvorenú knihu a rýchlo sa ponáhlal do chóru. Boh takto preukázal pohotovú poslušnosť oboch. Kým ostatné veci mokli, otvorený sud však nepretiekol a dažď nezmočil ani knihu. Biskupi prostredníctvom pohotovej poslušnosti skúšali ducha a nezvyčajný spôsob života sv. Simeona. Keby čo i len trochu zaváhal, úmyselne by ho boli zhodili zo stĺpa. Ale pretože mu bolo prikázané zísť dole a on chcel pohotovo počúvnuť, dokázal svoju poslušnosť a mal dovolené naďalej zostať na stĺpe.⁴⁴

§ IX. Okrem tohto všetkého musí byť poslušnosť silná a vytrvalá. Podľa sv. Bazila predovšetkým treba, aby ten, ktorý sa oddal tomuto spôsobu života, bol dôslednej, pevnej a nehybnej vytrvalosti a takého úsudku, že nemôže byť zničený od zlých duchov ani vyhnaný z miesta. Musí byť tiež takej duchovnej stálosti, že preukazuje mučenícku vytrvalosť až do smrti a v zachovávaní Božích nariadení. Poslušnosť má byť zachovávaná voči svojim majstrom, lebo toto je vrchol celého života a zákona.

§ X. U starých mníchov nebolo ničím neobvyklým počúvať podľa Kristovho príkladu až do smrti. Sv. Bazil to dokazuje na príklade apoštolov, ktorí sa pohotovo podu-

⁴³ Porov. Ž 40, 2-3. „Čakal som, čakal na Pána a on sa ku mne sklonil. 3 Vyslyšal môj nárek a vytiahol ma z jamy hrôzy, z bahnitého kalu. Nohy mi postavil na skalu a kroky mi upevnil.“

⁴⁴ Simeon Stylita (390 – 459) na znak kajúcnosti prežil na rôznych stĺpoch dlhých 37 rokov. Niekoľko iných pustovníkov ho neskôr napodobňovalo. Sú známi ako styliti alebo stĺpovníci, stojaci na stĺpe.

jímali na nebezpečné skúšky, a to na trhovisko, k súdom, urážkam, ku kameňovaniu, k potupám, križom a rôznym stratám so sklonenou hlavou a s takou odhodlanosťou k poslušnosti, že sa aj radovali, že toto trpia pre Krista.

§ XI. Hranicou poslušnosti je smrť. Preto sa nemá odporovať tým, ktorí počúvajú pravých Kristových učeníkov, aj keď je to obťažné a namáhavé. Naopak, má sa horlivo nasledovať so zápalom a radosťou. Lebo ak nebudeš takto poslušný, nebudeš prijateľný pre Boha, ktorý hovorí: „Kto neberie svoj križ a nenasleduje ma, nie je ma hoden.“⁴⁵ Mnohí pre túto dokonalú poslušnosť bojovali až do rozhodného životného boja. Jeden sa na otcov rozkaz vrhol do horiacej pece, druhý sa priblížil ku krokodílovi. Tretí neobjavne uhaňal, keď mal nariadené priviesť leva. Iní sa pokúsili o nemožné a zavražďovali vyschnuté prútie. Kedysi otcovia skúšali svojich žiakov tak, že siahali až do krajnosti.

KAPITOLA VIII

Hriech neposlušnosti

§ I.

Sv. Bazil hovorí, že byť neposlušný je koreňom mnohých veľkých skáz, lebo stavať sa na odpor a vzpierať sa príkazom predstaveného je znakom slabej viery, neistej nádeje, spupnosti a bezočivosti mravov. Lebo ten, ktorý nie je neposlušný, skôr neopovrhol tým, ktorý rozkazuje, a ani sa nepotáca vo viere a v nádeji, akokoľvek obtiažne sú príkazy, ktoré sa nariaďujú. Kto dôveruje Božím príslubom a vkladá do nich pevnú nádej, i keď by išlo o príkre a náročné nariadenia, nebude slabý v ich plnení, lebo vie, že prítomné utrpenie nie je celkom primerané budúcej sláve, ktorá bude zjavená. A ktorý je presvedčený, že ten, ktorý je ponížovaný, bude vyvýšený, ukazuje odhodlanie, ktoré je väčšie, ako nadriadený očakáva, pretože on dobre vie, že včasná ľahkosť trápenia nadmieru jedinečne rodí večné bremeno.

§ II. Voči tomu, ktorý vzdoruje a nepočúva, treba podľa učenia sv. Bazila v regule dôrazne postupovať nasledovne. Najskôr tak ako treba mať súcit so slabým členom, treba zakročiť aj miernymi napomenutiami, predsa v zápätí bude treba výraznejšie ukázať pred celým spoločenstvom bratov toho, ktorý vytrváva vo vzdorovitosti. Napokon častejšie je nutné toho, ktorý bol napomenutý, ale predsa sa nezlepšil, odlúčiť zo spoločenstva ako slabého a úplne neužitočného člena, aby, podľa vzoru lekárov, nekazil ostatných.

§ III. Sv. Pachomius tých, ktorí nepočúvajú, karhá nasledovne: „Ak niekto dá prednosť čítaniu alebo niečomu inému pred poslušnosťou, zrazený na zem na zhromaždení tam ostane až do konca, kým mu otec neprikáže vstať.“

§ IV. Sú takí, ktorí príkazy naozaj plnia, ale predsa šomrajú. Podľa sv. Efréma však ten, ktorý naozaj počúva, otcom neopovrhne, nevysmieva sa, nešomre. Sú tiež takí,

⁴⁵ Mt 10, 38.

ktorí svoju neposlušnosť zastierajú rôznymi výhovorkami, ale Bohu sa neposmieva. Prostá poslušnosť nepripúšťa ani len najmenšiu výhovorku. Preto Kolumbán rozkázal, aby bol potrestaný päťdesiatimi ranami ten, kto sa priamo vyhovoril a nežiadal ihneď o milosť: „Moja vina, ľutujem.“⁴⁶

„Aj dobré skutky, ktoré mních urobil z vlastnej vôle, sa Bohu nepáčia. Lebo čokoľvek, čo sa robí bez vedomia predstaveného, aj keď sa ti zdá, že je to správne, predstavuje lešť a bohorúhačstvo, ktoré prináša zánik, nie osoh,“ hovorí sv. Bazil.

KAPITOLA IX

Mníška chudoba

§ I.

Sv. Bazil mníšku chudobu nazýva živiteľkou skutočnej filozofie a dodáva, že chudoba je jej chránenkyňou a spoluobyvateľkou, keď píše o mníšskej samote na Olympe v *Liste CLXIX na starý poriadok* a v *Liste IV na nový poriadok*. Otec Hyperichius povedal, že táto chudoba predstavuje pre mnícha poklad. Sám Kristus priznal chudobným prvú blaženosť, hovorí: „Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo.“⁴⁷ Ako vykladá Euzébius, apoštoli si túto chudobu vážili tak veľmi ako neomylný prostriedok k dokonalosti a všetci ozajstní mnísi si ju ctili. Tak ako hovorí Kasián, existujú státisíce takých mníchov, ktorí po tom, čo sa vzdali sveta, nemali ani denár a ani nechceli mať, aj keď sa im naskytalo v hojnosti. Od sv. Jána Almužníka je známy výrok hodný zapamätania, ktorý jeden mních vyslovil patriarchovi, keď mu núkal sto mincí: „Toto od Pána nežiadam. Lebo ak má mních vieru, nepotrebuje mince, ak ich však potrebuje, nemá vieru.“ Jeden mladý mních povedal jednému urodzenému vidiečanovi, ktorý mu sám ponúkal veľa peňazí: „Nie je spravodlivé, že ten, ktorý z vlastnej vôle opustil Boha, obohacuje cudzích.“ Napokon sv. apoštol Tadeáš, keď mu edesský⁴⁸ kráľ Abagarus ponúkol značnú časť razeného a neopracovaného zlata, odpovedal: „Ak sme si svoje nechali, ako by sme prijímali.“

§ II. Podľa Pelágiových správ jeden nesmierne bohatý muž prišiel a niesol so sebou mnoho zlata, aby ho prostredníctvom presbyterov rozdelil mníchom, ktorí ho mali nedostatok. Keď ho odmietli, sám rozkázal položiť všetko zlato pred dvere chrámu, odkiaľ si každý mních mohol vziať koľko chcel. Zvláštne bolo to, že keď všetci tí, ktorí vstupovali do chrámu a počúvali vyvolávateľa, predsa nebol nik z nich taký, ktorý by si vzal čo i len peniaz.⁴⁹ Práve naopak, mnohí sa na peniaze ani nepozreli. Tolľká opovr-

⁴⁶ Sv. Kolumbán (cca 543 – 615) bol írsky mních, misionár a spisovateľ, ktorý pôsobil v mnohých zemiach západnej Európy. Podľa typicky írskoho asketického ideálu sa približne v päťdesiatich rokoch svojho života vydal na „peregrinatio pro Christo“, i.e. na púť pre Krista.

⁴⁷ Mt 5, [3].

⁴⁸ Edessa bolo mesto s antickou históriou a dlhou kresťanskou tradíciou a jedným z križiackych štátov založených počas prvej križiackej výpravy.

⁴⁹ Starší grécky peniaz i váha. Prekladá sa tiež normálne ako obolus, oboly.

livosť majetkom bola u starých ozajstných mníchov a u Kristových napodobňovateľov. Podobné je to, čo hovorí Surius o sv. Amatovi, ktorému miestny biskup nezriedka dával peniaze, aby ho podporil, dobrý muž ich zakaždým odmietol. Raz ich biskup tajne nechal položené na oltári, na ktorom tento pustovník zvykol obetovať. Keď ich tam onen ráno našiel, zahodil ich do hlbkej doliny.

§ III. Sv. Bazil pripomína, že mních nemôže mať ani nevlastniť nič svoje, ale treba, aby sa askéta zbavil každého osobného vlastníctva pozemských vecí. Ak by to však neurobil, vlastným majetkom najskôr naozaj poškodí dokonalé a skutočné spoločenstvo, neskôr sa naozaj ukáže, že sám je náramne neveriaci, akoby nedôveroval Bohu, akoby tých, ktorí boli spojení v jeho mene, nehodlal živiť a ani počúvať proroka Dávida, ktorý hovorí: „Bol som mladík, teraz som starec, a nevidel som spravodlivého, že by bol opustený, ani jeho deti žobrať o chlieb.“⁵⁰ Lebo kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v Kristovom mene, tam je on medzi nimi.⁵¹ Oveľa viac bude tam, kde bude ďaleko väčšie a hojnejšie spoločenstvo ľudí. Alebo potom nebude chýbať nič z potrebných vecí, len ak nám bude prítomný Kristus. Izraelitom v púšti nič potrebné nechýbalo, alebo aj keď niečo chýbalo, znamenitejšie je, aby sme dokázali, že túžime byť s Kristom v jeho spoločenstve, než vlastniť všetky poklady sveta. Preto je zrejmé, že kto je taký, ktorý rozmýšľa o svojej duši, ktorá má byť vylúčená a vydaná na smrť, predá svoj život za pár mincí a urobí zo seba druhého Judáša, lebo pochádza z ľsti. Súkromné vlastníctvo je totiž podvodom a určuje zradu a zrádza sám seba a svoju pravdivú náuku rovnako ako sám zradil Pána. Pretože cieľom nášho života je naozaj nebyť odlúčený z oného spoločenstva, ku ktorému sme boli privtelení, neobstarávať si žiadnu súkromnú vec a vôbec nezamýšľať čokoľvek, čo je tajné alebo také, čo je zlým príkladom na záhubu bratom, ktorí sa veľmi túžia stať nedotknutými. Potom ak niekto z Božej bázne pohrdol príkazmi Ducha Svätého, najskôr sa zaiste vkráda, to je totiž zadovážený súkromný majetok, nech je akýkoľvek a odkiaľkoľvek. Potom naozaj bude myslieť na odpadnutie a odlúčenie, ako sa stal druhým Judášom, keď sám v sebe zradí pravdu. Treba sa teda úplne chrániť, aby sme nevlastnili čokoľvek súkromné, okrem toho, čo nepomáha vedno všetkým pre spoločný úžitok.

§ IV. Nech sa teda nehovorí moje, tvoje, vlastné, ale nech máme všetko spoločné. Sv. Bazil pripomína, že Sväté písmo zakazuje hovoriť moje a tvoje, lebo všetci veriaci mali jedno srdce a jednu dušu. Nik z nich nehovoril, že niečo z toho, čo mal, je jeho.⁵² A keďže mních musí odopierať všetok majetok, nebude si môcť nechať halier ako vlastný. Sv. Bazil duchaplné povedal o rímskom senátorovi Syncleticovi,⁵³ ktorý sa stal mníchom: „Zanechal si pozíciu senátora, ale neurobil si zo seba mnícha, lebo si si nechal zopár z predošlých vecí.“ Kasián, najprísnejší zástanca chudoby, mníchovi nedovolil ani mincu preto, lebo nie je možné, aby bol zničený ohňom život v malom príspevku bez túžby po väčšom majetku. To aj sám sv. Efrém učil svojich sýrskych žiakov. Preto ak niekto kedysi pokazil alebo zničil vec čo i len najnepatrnejšej ceny, bol veľmi prís-

⁵⁰ Ž 37, 25.

⁵¹ Porov. [Mt 18, 20].

⁵² Porov. Sk 4, 32.

⁵³ Gr. Συγκλητικός – „senátor“, niekedy sa uvádza ako osobné meno Syncleticus.

ne potrestaný tak ako ten, ktorý nedrží sľuby. Jednému bratovi, ktorý pomáhal umývať kuchyňu, spadli tri zrná šošovice a otec ho vyhnal z modlitby tak ako spreneverenca a zanedbávateľa posvätného majetku a nemohol získať odpustenie, len ak nevykonal verejnú ľútosť. S nádobami a nábytkom v kláštore zaobchádzali ako s posvätnou vecou, lebo nielen správcovi, ale aj Bohu skrz nich hodlajú získať osoh. Sv. Benedikt stanovuje, aby sa aj so všetkým majetkom kláštora narábalo ako s posvätnými oltárnymi nádobami.

§ V. Podľa nariadenia sv. Bazila mních nemôže druhému nič dať, aj keď trpí veľkú núdzu. Nemôže darovať ani len obnosené topánky či šaty a ani chlieb tomu, ktorý trpí hladom. Dať alebo vziať aj podľa príkazu nemôže ktokoľvek, ale ten, ktorému bolo udelené povolenie. Preto aj keď budú šaty a topánky staré alebo nové, ten svoje vzhľadom na čas daruje a prijme. Rovnako ako keď Pán prehlásil: „Nie je dobré vziať chlieb deťom a hodiť ho šteňatám.“⁵⁴ A napriek tomu bolo dokázané, že aj šteňatá jedia zo stola svojich pánov. Tomu, ktorému bolo udelené povolenie, nech to naplní, po tom, čo bol skúšaný. Avšak ktokoľvek to robí bez niečieho úmyslu, je pokarhaný ako narušiteľ disciplíny, kým sa naučí držať sa svojho miesta, lebo apoštol hovorí: Bratia, nech každý zostane v tom, v čom bol povolaný.⁵⁵

§ VI. Napokon mních, ktorý je zaviazaný sľubom chudoby, nemôže mať vo svojom vlastníctve a z vlastnej vôle ani len nepatrnú vec. Kasián sa pýta: „Na aký osoh bude nevlastniť peniaze, ak v nás bude aj naďalej túžba po majetku?“ Takisto musí na rozkaz všetko opustiť, nemôže dávať nič do cudzích rúk, nič nepriať, nič požičovať, nič zastierať. Aj v knihách, šatách, nádobách a nábytku budeš zachovávať čistotu, starostlivosť a pozornosť, aj keď ide o sväté oltárne ozdoby. Naostatok nech v každej veci oddeľuje všetku hojnosť. Ak to urobí, bude žiť.

KAPITOLA X

Hriech vlastníctva

§ I.

Mníšski narušitelia chudoby zvyknú zahaľovať hriech vlastníctva rôznymi výhovorkami: Hovoria: „Nedáva sa nám dostatok.“ Ak príde k telesnej slabosti, kto ti dá, čo potrebuješ? Starostlivosť predstavených o tých, ktorí sú chorí, je veľmi nepatrná, kláštorný príjem zanedbateľný. Ak by mal niečo vlastné, čo by mohlo byť použité v starostlivosti o telo, musí zomrieť. Nepostačujú ani šaty, ktoré sú im poskytované. „Ak si ich neopatrim, odkiaľ získam iné?“ Tieto zastierania vlastníctva narušitelia prejavovali už za čias Kasiána.

§ II. Podľa svedectva Gregora Nysského je vlastníctvo precíznym zlom do tej miery, že tí, ktorí vo všetkých hriechoch dosiahli majetky, predsa celkom ťažko mohli tomuto hriechu odolať. Ako hovorí Kasián, vlastníctvo sa rodí zo zbabelosti, zmeravenej mysle a z chladnej lásky k Bohu. Sv. Bazil pridáva aj nedôveru voči Bohu, akoby som v jeho mene nechcel vychovávať spoluúčastníkov. Sv. Benedikt ho pomenúva naničhodným

⁵⁴ Mt 15, 26-27.

⁵⁵ Porov. 1 Kor 7, [24].

hriechom. V Starom zákone začal od Gieziho, v Novom zákone od zradcov Judáša a Ananiáša. Vystašení vodcovia mníchov, ktorí sa všemožne snažia, len aby ich nevyhnali najťažšími ustanovenými trestami voči vinníkom.

§ III. Sv. Pachomius ustanovil, že svätokrádeže sa dopúšťa ten, ktorý si niečo berie do vlastného odpočinku a taký aj zomrie. Preto zakazuje, aby niekto do cely čosi nosil a ukrýval tam. Sv. Augustín odsudzuje pre podvod toho, ktorý si niečo skryje. Sv. Bazil prirovnáva vlastníka k Judášovi a nariaďuje, aby sa spoločenstvo zbavilo ostatných vecí. Ak niečo vlastní vnútri alebo mimo kláštora, nech ho stihne trinásť trest. Ktorý zatajuje, vymieňa, dáva alebo niečo berie, nech nemá požehnanie a nech je odlúčený od ostatných.

§ IV. Cirkevné právo striktné ustanovilo proti vlastníkom toto: „Rozhodne nedovoľujeme cnosťou poslušnosti pod hrozbou Božieho súdu, aby v žiadnom prípade nik z mníchov nevlastnil nič svoje. Ale ak by niekto mal niečo vlastné, nech sa všetkého bezodkladne zriekne a ak sa naozaj aj po tomto odhalí, že niekto má nejaký majetok, nech je vyhnaný z kláštora s regulárnym predbežným napomenutím. Nech nie je zasa prijatý, len ak podľa mníšskej disciplíny učiní pokánie. A ak sa u niekoho nájde majetok po jeho smrti, nech je s ním hodený na hnojisko mimo kláštora na znak záhuby, a to podľa toho, o čom nám blažený Gregor vo svojom *Dialógu* hovorí, že urobil.“ Preto ak sa niekomu dá niečo osobitne, nech sa to nepokúsi vziať, ale nech sa prizná otcovi, priorovi alebo správcovi (*Komentáre k mníšskemu stavu v monastieri*).⁵⁶

§ V. Takýto dohľad kánonického práva proti vlastníkom je veľmi prísny. Ale nie je to nič zvláštne, lebo túžba po majetku je naozaj koreňom všetkého zla.⁵⁷ Tento kánon a dohľad boli odjakživa aj zachovávané. Sv. Hieronym hovorí o tom, čo sa stalo v Nitrii.⁵⁸ Jeden z bratov viac nenásytnejší ako chamtivý a zabúdajúci na to, že Pán bol predaný za tridsať strieborných mincí, po smrti zanechal po sebe sto zlatých mincí, ktoré získal za tkanie plátna. Mnisi sa medzi sebou rozhodovali (bolo ich tam spolu päťtisíc), čo by bolo potrebné urobiť. Jedni hovorili, že mince majú byť rozdelené chudobným, druhí, že majú byť odovzdané cirkvi, poniektorí, že sa majú vrátiť ocom. Makarius, Pambo, Izidor a ostatní, ktorých nazývali spoločníkmi, keď v nich hovoril Duch Svätý, rozhodli, že mince majú byť pochované spolu s ním a pri tom hovorili: „Nech tvoje peniaze idú do záhuby spolu s tebou.“ Toto pochovávanie bolo natoľko žalostné, že všetkých po celom Egypte zachvátil nesmierny strach. S iným urobili to isté pre tri mince, ktoré po smrti pri ňom našli. Napokon synoda vo Westminsteri roku Pána 1075 rozhodla o vlastníkoch nasledovne: „Ak pri smrti neučinia pokánie, nech nebijú zvon, nech nie je obetovaná spásonosná obeta a nech nie sú pochovávaní na pohrebisku.“

§ VI. Od sv. Gregora sa môžeme dozvedieť, ako prísne Boh trestá vlastníkov: „Jedného dňa,“ hovorí, „boli poslaní dvaja bratia z kláštora sv. Andreja, aby nakúpili neja-

⁵⁶ Autorom diela je Díaz Sánchez Dávila. Narodil sa v meste Baeza v španielskej Andalúzii v roku 1564. V apríli 1586 sa rozhodol vstúpiť do Rádu bosých karmelitánov a prijal meno Tomás de Jesús ako prejav oddanosti sv. Tomášovi Akvinskému.

⁵⁷ Porov. Tim 6, 10. „Lebo koreňom všetkého zla je láska k peniazom; niektorí po nich pachtili, a tak zabúdili od viery a spôsobili si mnoho bolesti.“

⁵⁸ Jedna z prvých kresťanských monastických lokalít v Egypte a popri lokalitách Kellia a Scetis jedno z troch najväčších centier mníšskeho života v nitrijskej púšti.

ké veci. Obidvaja pristúpili a zo sumy, ktorú na to dostali, si jeden bez vedomia toho druhého ukradol. Hneď potom sa vrátili do kláštora a podišli k prahu oratória. Toho, ktorý spáchal krádež, zdrapil démon, zrútil sa na zem a začal sa zmietat'. Démon ho však pustil, pretože sa zbegli mnísi. Tí sa ho opýtali, či snáď neukradol z toho, čo dostal. On to poprel a opäť s ním zalomcovalo. A tak zaprel osemkrát osemkrát sa striasol. Po ôsmom popretí priznal, koľko mincí nadobudol podvodom. Uznal hriech a vykonal pokánie. Démon sa veru viac k nemu nepriblížil.“

§ VII. Zachariáš Boverio v *Análoch kapucínov* z roku Pána 1569 píše, že jeden prior si svojou manuálnou prácou nahromadil veľké množstvo peňazí a potom začal tak smrdieť, že jeho prítomnosť nedokázal nik zniesť. Keď raz bratia odlúda navštívili, uvideli hlavu poľutovaniahodne visieť z postele a na krku ohavnú mačku, ktorá ho hrubo driapala a hrdúsila. Keď sa bratia veľmi pobúrili z počínania mačky, sužovaný hovorí: „Nemáte dočinenia s mačkou, ale s démonom! Životná nečestnosť, porušená chudoba a opovrhnutá poslušnosť voči regule mi zrodila tento trest. Na mojom príklade sa učte lepšiemu.“ Keď vyslovil tieto slová, zahrdúsený mačkou vypustil dušu za hrozného chrčania.

§ VIII. Akým nábytkom by mala byť zariadená mníšska cela nám ukazuje Sunémčanka: Postavme pre ňo malú izbičku, dajme mu do nej posteľ, stôl, stoličku a svietnik.⁵⁹ Toto vy- stačuje potrebám chudobnému v Kristovi. Kasián uvažujúc pomenúvava mníšske vybave- nie: pletený košík, malá taška, zápisníky a rohožky, ktoré boli súčasne pri stoličke a posteli. Sv. Efrém nedovoľuje akékoľvek ozdoby v celách. Hovorí: „Nevyzdobujme nepotrebné steny a múry, pretože vyzdobenejšia cela nepobáda k trpezlivosti. Žiadajme len to, čo je potrebné, lebo nadbytočnosti plodia spory a tie škodia úmyslom.“ Jeden ozajstný askéta ho- vorí: „Hojnosť nepredstavuje pre Božích služobníkov nič iné ako diabla a jedovatú zmiju“.

KAPITOLA XI

Čistota

§ I.

Nie všetci chápu neschopnosť manželstva,⁶⁰ ktorá je pre nebeské kráľovstvo.⁶¹ Ten, ktorý ju dosiahne, bude uctievaný na zemi a korunovaný najvyšším na nebesiach. Tak

⁵⁹ Porov. 2 Kr 4, 8-10. „V istý deň prechádzal Elizeus cez Sunam. Tam bola zámožná žena, ktorá ho zdržala, aby si zajedol. A zakaždým, keď tadiaľ prechádzal, zašiel k nej, aby si zajedol chlieb. 9 Ona raz povedala svojmu mužovi: „Pozri, viem, že je to svätý Boží muž, čo vždy chodíva popred nás. 10 Pripravme mu malú, murovanú hornú izbičku, dajme mu tu posteľ, stôl, stoličku a svietnik, aby sa tam mohol utiahnuť, keď k nám príde.“

⁶⁰ Eunuch, „strážca postele“, z gr. ευνέ – „posteľ“, ἔχειν – „mať v moci“, je kastrát človeka, vykastrovanie. Je to muž, ktorý prišiel o semenníky, a to buď úrazom, alebo kastráciou. V Oriente sa používali vykastrovaní jedinci ako strážcovia hâremov.

⁶¹ Porov. [Mt 19, 10-12]. „Jeho učeníci mu povedali: „Keď je to takto medzi mužom a ženou, potom je lepšie neženit' sa.“ On im povedal: „Nie všetci pochopia toto slovo, iba tí, ktorým je to dané. 12 Lebo sú ľudia neschopní manželstva, pretože sa takí narodili zo života matky, iných takými urobili ľudia a iní sa takými urobili sami pre nebeské kráľovstvo. Kto to môže pochopiť, nech pochopí.“

hovorí jeden zo svätých otcov. Ale nemnohí správne kráčajú po tejto ceste, lebo je nadmieru náročná, predovšetkým pre mladých ľudí. Sv. Ján Zlatoústý hovorí: „Dopočuli sme sa, že niektorí z tohto nášho sveta zakazujú všetkým ženám vstup do svojho skromného príbytku a prístrešku, zaväzujú celé telo prísnosti, odievajú sa do vreca, utekajú k vrcholom hôr, tam prebývajú v ustavičných vigíliách a pôste a preukazujú úplnú prísnosť disciplíny. A i keď týmto spôsobom trestajú samých seba, predsa však je namáhavé potlačiť vzrušenie po žiadostivosti. No ty hovoríš, že je dovolené, aby si vídal ženu spolubývajúceho, zaviazaného a opantávajúceho, nemáš podozrenie, že niečo nie je v poriadku. Aké obdivuhodné! Táto žiadosť nie je tých, ktorí žijú s ľuďmi, ale tých, ktorí žijú v skalách, proti tým, ktorí chodia v skrytosti.“ (prvá časť, piata kapitola)

§ II. Klimak hovorí, že žil istý mladý muž, ktorý prv pre zásluhy cností skôr porúchal oslom a živil sa nebeským chlebom, ale predsa raz, bohužiaľ, upadol do hriechu slabosti, preto nielenže prišiel o poslednú láskavosť, ale aj keď pretrpko plakal po odhalení hriechu, ktorého sa dopustil, predsa musel vypočuť sv. Antona, ako o ňom povedal: „Spadol veľký stĺp.“ Iný starcovi hovoril, že má veľmi bezduché telo pre ťažké choroby a že neexistuje podozrenie, že by poklesol, ale predsa sa tak stalo. Sv. Bazil pripomína: „Kofkokrát sa stalo, že tí, ktorí sa tridsať alebo dvadsať rokov trápili v čistote, pôstoch,

neustálych modlitbách, mnohých slzách a v telesných mukách, predsa napokon podľahli a, ako hovoria, stroškotali v pristave za celkom žalostného predstavenia.“ (*Počiatok prísloví*) Je hrôzostrašné, čo píše sv. Anastáz Sinajský: „Videl som storočných slabých mužov, ktorým sa triaslo takmer celé telo a predsa neboli schopní zdržať sa od telesného hriechu.“

§ III. Kristus ako prvý spomedzi všetkých poučil o čistote. Toto je náuka sv. Augustína. Svätí otcovia od počiatku mníšskeho života považujú čistotu za neobyčajne potrebnú k dokonalosti. „Nič totiž nepribližuje mníchov k Bohu tak ako ušľachtilá, cnostná a prevďačná čistota,“ hovorí Marcellus Skýtsky, opát kláštora Monidion, v diele Jána Moscha. „Táto prejavuje ušľachtilosť a stálosť v neprestajnom venovaní sa Bohu bez rozptyľovania.“ „Nevydatá žena a panna rozmyšľajú o Pánových veciach, aby boli sväté telom i duchom,“ hovorí sv. apoštol Pavol, „no toto hovorím na váš prospech, nie aby som na vás hodil slučku, ale aby ste sa čestne a nerušene pripútali k Pánovi.“⁶² A aké vzácne pred Bohom je panenstvo, ukazuje Kristus svojím vlastným príkladom. Sám sa narodil z nepoškvrnenej Panny a sám paníc poučil panica apoštola Jána, ktorého miloval viac než ostatných, aby sa apoštoli vyhýbali manželskému zväzku. Napokon tí, ktorí pred Božím sídlom, trónom, spievajú novú pieseň a ktorí nasledujú baránka, kamkoľvek ide, to sú tí, čo sa nepoškvrnili so ženami, lebo sú panici.⁶³

§ IV. Touto cnosťou sa mních podobá anjelom. Žiada sa chrániť ju ako ľaliu medzi trňami, lebo musíme zápasiť s trojitým protivníkom, z ktorých žiaden nezaháľá mocne roznieť telo. Prvým je samotná povaha, druhým je jedlo a pitie, tretím je diabol. Toto je myšlienka Antona Veľkého. Ako dosvedčuje Klimak, dotyk obzvlášť vábi svojimi

⁶² [1] Kor 7, 34-35.

⁶³ Porov. Apc 14, 3-4.

úkladmi, prostredníctvom ktorého sa často stáva, že je telo poškvrnené. Preto jeden šatkou ovinul ruku matky, keď ju chcel pobozkať. Jeden veru nechcel bozkávať ani matku, ani sestru. Ale matka sa opýtala: „Či ja nie som tvoja matka?“ Odpovedal: „Ale si aj žena a tie Boží služobníci nemôžu bozkávať.“ Preto sa poučme, aby sme sa bez nutnosti nedotýkali cudzieho a ani vlastného tela. Treba sa rozhodne vyhýbať aj najnepatrnejšiemu podnetu na chťiť a ako jeden povedal, nemiernosť treba ohňom a mečom vytrhnúť z mysle. Aj u barbarov platilo, že pre hanebný čin bol muž privedený, aby bol nahý vystavený očiам.

§ V. Sv. Gregor z Nazianzu v *Homílii panne* predpisuje lieky proti tomuto bezuzdnému protivníkovi: bázeň pred Bohom, vigílie, modlitby, slzy a spanie na zemi. Tertulián v *Knihe predstavení* hovorí: „Opitosť a chuť sú dvaja spolupôsobiaci a sprisahani démoni. Najväčšmi sa treba vyhýbať pahltnosti ako návnade slasti. Hlad predstavuje tiež vhodný prostriedok na potlačenie útoku chuti. Nemôžeme byť v bezpečí, pokiaľ nie sú telesné umŕtvovania podporované osobitnou Božou pomocou.“ Klimak hovorí: „Spoznal som, že tí, ktorí sa najviac postili, sa mocne triasli pre telesné pohnútky. Predsa sa značná časť uchyluje k umŕtvovaniu, aby prekonali telesné pokušenia. A preto boli takí, ktorí sa ponorili do studených vôd, iní do snehu, iní so sv. Benediktom do krovia, ďalší so sv. Martiniánom vošli do ohňa. Premnohí prosili o pomoc prostredníctvom bičov, hadicami vody, pôstmi, vigíliami, slzami a modlitbami.“

§ VI. Čistote viac osoží predovšetkým stránie sa žien, preto sa treba strániť každej spoločnosti a dôvernému styku s inými. „Či môže človek oheň vo svojom lone prenášať, a nespáliť si odev?! Alebo môže človek chodiť po žeravej pahrebe, a nohy si nepopáliť?! Nuž tak (povodí sa) tomu, kto vchádza k žene svojho blížneho: nebude bez trestu, nech by sa jej dotkol ktokoľvek.“⁶⁴ Preto Jób: „S očami som si takú zmluvu ujednal, že nepozriem sa nikdy na pannu.“⁶⁵ Sv. Bazil hovorí: „Nestačí potlačiť myšlienky na ženy, ale vyhnime sa aj stretávaniu a najväčšmi s tými, ktoré vzbudzujú pokušenia i vášne a nivočia rozvahu (3. *mníšska konštitúcia*).“ U Kasiána otec Pavol nechcel hľadiť na ženské šaty. Sv. Teodor Studita vo svojom ustanovení zakazuje, aby jeho mnísi v kláštore mali niekedy nielen ženu, ale aj dobytok ženského pohlavia. Tak chcel mníchov odpútať od každého pomyslenia na ženu. Jeden mních v kapitule bol obvinený, lebo dal žene sľub vernosti. Keď povedal, že žena je svätá, predstavený odvetil: „Dážď je priaznivý a rovnako dobrá je i zem, predsa ich zmiešaním vzniká blato, z ktorého sa človek zašpiní.“

§ VII. Ani svätosť a pokrvné príbuzenstvo nerobí mnícha neohrozeným od nebezpečenstva hriechu. Podľa sv. Makaria Egyptského si jeden veľmi veľa vytrpel od prenasledovateľov a vyhnaný bol poslaný do žalára. Prislúchovala mu však jedna cudná žena, s ktorou upadol do hriechu po tom, čo s ňou nadviazal dôverný vzťah. Rufinus hovorí, že jeden mních býval v samote. Prišla však k nemu jeho pokrvná príbuzná, s ktorou napokon zhrešil za diabolského mocného tanca. Správne teda sv. Dorotej v 20. *doktri-*

⁶⁴ Porov. Prísľ 6, 27-29.

⁶⁵ [Jób 31, 1].

ne⁶⁶ píše: „Osožnejšie pre teba je jest' smrtiacu pleseň než jest' so ženou, aj keď by to bola tvoja matka alebo sestra, lebo aj keď nezhrášiš s matkou, sestrou či s pokrvnou príbuznou, predsa ti tieto v mysli evokujú osoby ženského pohlavia.“

§ VIII. Ak by také nebezpečenstvo hrozilo od poctivých a príbuzných, aké bude od cudzích. Časť ustanovenia sv. Teodora Studitu znie: „Nezačneš priateľstvo s duchovnou alebo mníškou, nevstúpiš do ženského kláštora, nebudeš sa osamote zhovárať s mníšskym či svetským človekom, len ak by došlo k nevyhnutnej potrebe, a to v prítomnosti dvoch osôb, lebo ako hovoria, v prítomnosti jednej osoby je ľahké hanobenie. Neotvoriš dvere kláštora, aby si bez významnej potreby vpustil nejakú ženu, nezaumieniš si hostinec, v ktorom sú tiež ženy.“ Na ekumenickom koncile, čiže Druhom nicejskom koncile, je v 21. kánone ustanovené, aby mnísi alebo kňazi v akomkoľvek príbuzenstve nestoľovali so ženami, len ak by si to vyžadovala potreba, predsa však tak, aby boli prítomní cnostní muži a ženy. Sv. Efrém poukazuje na dôvod, prečo Boží služobník nemôže sedieť za jedným stolom so ženami. Keď sa mních zdržiava pri pokrmoch so ženami, je to totiž to isté, ako sa hádzať do ohňa. Avšak ten, ktorý sa vyhýba styku s nimi, nech uteká tak ako daniel pred sieťami a ako vták pred osídľom. Preto je náležitá odpoveď bratovi pristupujúcemu k svojim a spytujúceho sa: „Či je s nimi dovolené stolovať?“ „So ženami nejedz.“ „Napokon víno a ženy vedú aj múdrych k úpadku,“ hovorí Duch Svätý.⁶⁷

§ IX. Sv. Bazil zakazuje ženám vstup do kláštora. Ženám zabraňuje vstupovať do kláštora rečou, ktorá začína: „Človek na Boží obraz a podobu a tak ďalej.“ Aj na druhej synode v Tours sa rozhodlo, aby sa v žiadnom ohľade žene nedovoľovalo vstupovať do siedmich kláštorov. Ak sa o nejakom otcovi alebo predstavenom ukáže, že zanedbá to, že uvidí ženu a ihneď ju nevyženie, nech je exkomunikovaný (roku Pána 567, 17. konštitúcia). Ak v mnohých prípadoch naši učené otcovia zavrhlí ženy ako skazu, boli znalí našej pomínutelnosti a sily utrpenia. Ak aj raz získala prístup nejakou náhodou, taký človek nemôže hľadať Boha, ani niečo náležité o Bohu vedieť. Jeden zo svätcov povedal: „Zmar v samom počiatku, inak žiadostivosť potom, keď počne, porodí hriech.“⁶⁸

§ X. Niektorí hovoria, že démoni sa nijako netešia väčšmi ako zápachom chuti. Z tohto dôvodu sa dobrí mnísi zo všetkých síl stavajú na odpor nedobrovoľnej vášni zasahujúcej tých, ktorí spia, a volajú ju dôkazom zmeravenej duše. Posvätné kánony prísne trestajú svojvoľných mníchov. 23. kánon synody v Orleáns stanovuje: „Ak sa mních nechá zlákať alebo sa stretne so ženou, vinný z takejto hanebnosti nie je nikdy spojený so službou cirkevného stupňa.“ 44. kánon Šiesteho ekumenického koncilu proti monotelitom znie: Nech sa mních odhalený zo smilstva podrobí trestom tých, ktorí smilnia. Dost' mierne, lebo smilstvo mnícha má osobitosť tých, ktorí nedržia sľuby. Synoda v Auguste aj synoda v Regensburgu pod sv. Bonifácom prísne určuje: „Ustanovili sme, že ktokoľvek z Božích služobníkov alebo Pánových služobníkov upadne do hriechu smilstva, nech koná pokánia v žalári o chlebe a vode. I keď bude ordinovaným presby-

⁶⁶ Dielo *Doctrinae diversae* (Rozličné doktríny) od sv. Doroteja.

⁶⁷ Porov. [Sir 19, 2].

⁶⁸ Porov. [Jk 1, 15]. „Žiadostivosť potom, keď počne, porodí hriech a keď je hriech dokonaný, splodí smrť.“

terom, nech zbičovaný zotrúva v žalári dva roky. Ak však duchovný alebo mních upadne do tohto hriechu, po treťom bičovaní nech je poslaný do väzenia a nech tam jeden rok koná pokánie a tak ďalej.“

§ XI. Sv. Bazil ustanovuje, aby bol mních trestaný pre telesné pochybenie tak ako cudzoložník, hovorí: „Lebo tá, ktorá prisľúbila panenstvo a vo svojom prisľube zlyhala, naplní čas hriechu cudzoložstva podľa predpisu nezdržanlivosti.“ To isté aj u tých, ktorí sa zasľúbili mníšskemu životu a upadnú. Podobne hovorí aj o cudzoložstvách: „Ktorý je cudzoložníkom, nezúčastní sa počas pätnástich rokov sviatostí. Štyri roky je pozorovaný, počas dvoch rokov ostane bez sviatosti eucharistie a ak by aj bol prijatý do kléru, nech je vylúčený zo služby.“ Pokiaľ ide o klerikov, hovorí neurčito. Kánony určujú jeden trest, a to vyhodenie tých, ktorí poklesli, tí budú zbavení postavenia alebo služby. Nech ostane, ak nie je daný vkladáním rúk. Koľkí kňazi museli byť cnosťou tohto kánona takto vyhnaní od oltára? Cirkev zatajuje a trúchli, ale beda kňazovi – smilníkovi, obzvlášť jeromníkovi.

OBRAZ MNÍŠSKEHO ŽIVOTA

TRETIA ČASŤ

KAPITOLA I

Modlitba

§ I.

Apoštol káže modliť sa bez prestania.⁶⁹ Preto sv. Bazil vykladá, že celý život mnícha je časom modlitby. A predsa sa s myšlienkou, že by myseľ mala byť skutočne bez prestania pozdvihnutá k Bohu, nedá súhlasiť. To Apoštol nemyslí, ani to stav tohto života nedovoľuje. Potrebujeme totiž čas na prácu, stravovanie a spánok. „Ani sme zadarmo od nikoho nejedli chleba, ale v práci a námahe pracujúc dňom i nocou, aby sme neboli nikomu z vás na ťarchu.“⁷⁰ A sv. Bazil rozdelil čas pre modlitbu. Ak by sa dalo dosiahnuť toto najvyššie dobro, musí sa po ňom túžiť, pretože vytrvalá modlitba spravodlivého má veľmi veľkú moc. Uvážené a blažene zaspievané božské slová živia dušu, starajú sa o ňu a chránia i telo. Zahánajú zlých duchov a vedú k najvyššiemu duševnému pokoji. Stojí veľa námahy a vytrvalosti naozaj riadne spievať žalmy a modliť sa.⁷¹ Bratia sa pýtali sv. otca Agatona: „Otče, aká cnosť v živote si vyžaduje najväčšie úsilie?“ On im odpovedal: „Odpustite mi, lebo sa domnievam, že nie je iné také úsilie, ako modliť sa k Bohu.“ Zatiaľ čo sa človek bude chcieť modliť k Bohu, záškodní zlí duchovia sa vždy ponáhľajú prerušiť jeho modlitbu vediať, že im nezabrání nič iné, len práve modlitba. Ak všetko iné úsilie, aké človek zaradený do mníšskeho života prijme, aj keď to vytrvalo a trpezlivo koná, predsa má a ovláda iný pokoj. Podľa Jána Klimaka sa treba modliť až do posledného výdychu, akoby jeden zápasil vo veľkom boji. Pretože je málo takých, ktorí sa dokonale oddávajú takej namáhavej činnosti, preto neosožia. Láska mnícha k Bohu sa najviac poznáva v čase, v ktorom je prítomný v modlitbe. Modlitba ti zjavuje tvoje radostné rozpoloženie a toto je verný obraz mnícha. Ale kto je taký, ktorého myseľ nie je niekedy znepokojovaná neprístopnými myšlienkami? „Sv. Hilarion sa raz modlil hlavou zasadenou k zemi. Neviem nad čím iným uvažovala jeho myseľ vzdialená od modlitby,“ hovorí sv. Hieronym, „zlý duch mu vyskočil na chrbát udierajúc päťami o jeho boky a bičom o šíju. „Ach“, kričal, „ach, bež, čo spíš?“ A ten z chrbta sa so smiechom pýtal, či by neprijal jačmeň, aj keby ho nemal dostatok. Podľa Paládiovho svedectva sv. Makarius Alexandrijský túžil kontemplovať Boha bez akéhokoľvek vyrušovania po dobu piatich dní a viac než dva dni nemohol rozjímať vyrušený od zlého ducha. Ten nenávidí najmä zbožné modlitby svätých. Naozaj je umenie umení upnúť myseľ k mod-

⁶⁹ Porov. Tes 5, 17 (Sol 5, 17) „Bez prestania sa modlite.“

⁷⁰ [2] Tes 3, 8 (2 Sol 3, 8).

⁷¹ Porov. Jk 5, 6[-7]. „Odsúdili ste a zabili spravodlivého; a on vám neodporuje. 7 Buďte teda, bratia, trpezliví až do Pánovho príchodu. Pozrite: aj roľník čaká na vzácnu úrodu zeme a trpezlivo čaká, kým nedostane včasný i neskorý dážď.“

leniu tak, aby kedykoľvek nepozorovane neodbočila. V tejto nedôslednosti nás utešuje myšlienka Klimaka: „Ak sa stane, že kým sa modlíš, protivník sa veľmi jasne vkradne a ako zlodej tajne odvedie pozornosť duše, buď silný zakaždým, keď odvraciaš nestálu myseľ. Anjelom slnka bolo dané zabrániť takýmto zlodejom.“

§ II. Na správne modlenie pôsobí tiež postavenie tela. Ako ticho sa starí otcovia zúčastňovali na eucharistických zhromaždeniach alebo stretnutiach? Kasián hovorí, že keď sa spoločne schádzajú, aby slávili slávnosti, ktoré nazývajú eucharistickými zhromaždeniami, všetci sú tak veľmi ticho, že keď sa zide také nespočetné množstvo bratov v jedno, okrem toho, ktorý stojí uprostred a spieva žalm, vyzerá, že vôbec nikto z ľudí nie je prítomný. Najmä vtedy, keď sa koná modlitba, pri ktorej nie je vypúšťaný výpluvok, neprekáža vykašliavanie, počas ktorej sa neozýva kašeľ, ospalé zívania ani žiadne vzlyky. Zúčastnení nevydávajú žiadne vzdychy, ktorý by prekážali a sú bez slova, až kým nie je počuť záverečnú kňazovu prosbu. O tom, ktorý sa v stave ochablosti ducha hlučne modlí alebo vydáva zo svojich úst niečo z toho, čo sme uviedli, vyhlasujú, že dvojnásobne hreší. Po prvé, že je vinný za svoju modlitbu, lebo ju iste Bohu nedbalo venoval. Po druhé, že vo svojom hlučnom správaní vyrušuje vnímanie toho, ktorý sa môže dôraznejšie modliť. Hovorí, že keď kráľ Alexander Macedónsky obetoval svojim bohom, cudzí chlapec chytil do rúk oheň a pre spálené telo zmeravel, nezjavil však stonaním bolesť. Chlapec mal takú výchovu k úcte, že premohol prirodzenú zákonitosť. Ale predsa ak nevyhnutnosť so sebou prináša hlien hrnuci sa z hrude, nech sa tak stane a vykašľaný nech je na mieste pošliapaný alebo utretý do šatky, aby iným nespôsobil nevoľnosť.

§ III. Svätí otcovia predkladajú, čo by mal splniť každý počas celého priebehu modlitby, aby sa dôkladnejšie modlil nasledujúc zlaté pravidlo: „Po znamení na bohoslužbu necháš všetko, čo budeš mať v rukách a ihneď sa ponáhľaj, aby si bol prvý v chóre ako v noci, tak aj cez deň. Keď odchádzaš z cely, otváraj a zatváraj dvere bez hrmotu. Počas spevu nezoslabuj hlas, nedokazuj inými ženskými tónmi, že spievaš sladko, ale usiluj sa zvyšujúc svoj hlas v sile ducha náležite chváliť Boha. Neopieraj sa ramenami o lavicu, ale mužne stoj so spojenými kolenami a chodidlami, neklad' lýtku na kolená, ani chodidlo cez chodidlo. Keď sedíš, nohu nenatáhuj na lem, nedýchaj vtedy, mlč, nečítaj nahlas, kým sú iní ticho. Nestonaj, ani sa nebi nemierne do hrude, lebo to je zvyk pokrytcov. Poklož sa a vyrovnaj sa rovnako ako ostatní. Buď posledný vždy, keď sa má sedieť, naopak, buď prvý, keď sa vstáva. V chóre nerozprávaj, nesmej sa, nebuď roztržitý a zvedavý, ale tvoje pohľady nech vždy zostávajú upreté na tvoje nohy, aby si ničím neurazil pohľad anjelov. Keď dôjde k omylom, ty nikoho nekarhaj, ale zachovaj pokoj. Ak nastane buchot alebo šum, nevyvaluj ihneď oči, ale vždy zostaň na tom istom mieste, nebuď rozrušený a hlučný. Ak príde potreba vyčistiť si nos alebo hrud', urob to slušne tak, aby si iným nespôsobil znechutenie. Nešpáraj sa prstami v ušiach či nose, ani si nečisti zuby, to je totiž náramne hanebné. Rukou pohybuaj mierne, ak ťa bude svrbieť na tele. Neodídeš z bohoslužby, len s výnimkou naliehavej potreby. Na konci uvažuj o svojich nedostatkoch. Dbaj na mravy tak, aby si sa nenechal ľahko vyrušiť.“

§ IV. Je viacero spôsobov modlenia. Apoštol učí dvíhať čisté ruky pri modlitbe.⁷² „Preto naozaj dvíhame ruky, lebo prosíme od Boha, čo je z neba a nebeské,“ hovorí sv. Augustín. Muži majú vo zvyku modliť sa s nepokrytou hlavou, čo rovnako vyžaduje aj apoštol. Tertulián hovorí, že to odjakživa pozorujeme od prvých kresťanov. Znakom úcty a pokornejši spôsob modlenia je kľáčať, rukami si udierať do hrude, obrátiť tvár k zemi a uprieť čelo k zemi. Tieto spôsoby spomína aj sv. Augustín. Tertulián hovorí: „Ale predsa považujeme za hriech pôst a modliť sa pokolenačky v nedeľu (dielo *Vo-jenský veniec*).“ Ba aj sv. Augustín stanovuje v nedeľu modliť sa postojáčky a spievať Aleluja. Kasián hovorí aj to, že by sme mali vedieť, že u Egyptanov sa od sobotného večera, keď svitá nedeľa, do nasledujúceho večera neohýbali kolená, ale zaiste nie celých päťdesiat dní, keď sa končí čas Paschy, ktorá berie ohľad na pamiatku vzkriesenia Pána. Za starých čias sa veriaci v modlitbe obracali na Východ. Podnietil to Cyril Jeruzalemský, aby sme zamýšľali chcieť sa vrátiť tam, kde bol zavrhnutý Adam, do raja v končinách na Východe. Podľa sv. Klementa by sme mali stáť s tvármi obrátenými na Východ. Sokrates hovorí, že spievanie antifón, žalmov a hymnov so striedajúcimi sa chórmami v chráme je zavedené sv. Ignácom Bohonoscom, žiakom apoštolov a antiochijským biskupom. Hovorí: „Ten vidí zjav anjelov velebiacich svätú Trojicu spievajúc hymny vzájomným striedaním a v tomto zjave odovzdal antiochijskej cirkvi verný obraz spievania, z ktorej sa táto tradícia uchovala vo všetkých cirkvách.“ Od Teodoreta je zasa známe, že tento zvyk, ktorý bol prerušený v čase prenasledovania, obnovili Flavián a Diodor.

§ V. Treba sa modliť horlivo a so zápalom. Modlitba toho, ktorý sa modlí vlažne, je márna a neúčinná. Žiadame, ale nedostávame, lebo žiadame chladne a nedostatočne. Na horu Sinaj prišiel akýsi starec, v ústrety ktorému sa brat žaloval: „Otec, trpíme pre sucho.“ Na čo mu starec odpovedá: „Prečo neprosíte Boha o dážď?“ „Modlíme sa, prosíme neprestajne Boha,“ odvetil. „Ale neprší, nemodlíte sa dôkladne,“ hovorí starec. „Chceš však vedieť, prečo je to tak? Pod', postavme sa spoločne k modlitbe.“ S rozopätými rukami k nebu sa pomodlil a odrazu sa rozpršalo. Podľa Pelágia akýsi starec, ktorý hodlal bratom ukázať zápal pre modlitbu, rozopäl svoje ruky do neba a jeho prsty boli vovedne ako desať faklí ohňa. Raz starší muž navštívil iného muža. Keď však pred jedlom boli započali obvyklé modlitby, v duchu tak vzplanuli, že zabudli zjesť svoje jedlo, keď spievali zo žaltára a prečítali celých dvoch prorokov. Medzitým prešiel nielen deň, ale i noc. A tak jeden hladný ako prišiel, tak aj odišiel a druhý si vtedy spomenul na hrniec, v ktorom varil šošovicu.

§ VI. Človek sa však bude môcť modliť kedykoľvek a na akomkoľvek mieste. Treba sa podľa Kristovho úmyslu vždy modliť a nechabovať.⁷³ A predsa od počiatku cirkvi pozorujeme u veriacich, no predovšetkým u mníchov a duchovných, presne stanovené chvíle modlitby počas bežného dňa, ako je polnoc, ráno, prvá hodinka, tretia, šiesta,

⁷² Porov. [1 Tim 2, 8]. „Chcem teda, aby sa muži modlili na každom mieste a dvíhali čisté ruky bez hnevu a hádok.“

⁷³ Porov. Lk 18, 1.

deviata, večer a záver dňa.⁷⁴ Je teda osem stanovených časov pre modlitbu, jedna o polnoci. Sv. Benedikt ich rozdelil na sedem za deň podľa slov žalmistu: Cez deň ťa chválím sedemkrát.⁷⁵ S ním sa zhoduje sv. Efrém, ktorý hovorí: „Modli sa sedemkrát za deň, tak ako si sa to naučil od syna Izaiáša v jeho chválospeve, kde sa ranné modlitby spájajú s nočným bdením, ako sa teraz zvyčajne stáva. Cez deň ťa chválím sedemkrát, myslí sa tým bežný deň, ktorý má dvadsaťštyri hodín.“ Nočné modlitby, ktoré sa nazývajú vigílie, mali svoj pôvod od žalmistu, ktorý hovorí: Uprostred noci som vstal, aby som ťa zveleboval,⁷⁶ ako poznamenáva sv. Benedikt. Zmieňuje sa o nich sv. Cyprián, ktorý pripomína, že modliť sa má v nočných temnotách. A sv. Hieronym hovorí k Demetrii, že o polnoci sa majú modliť ranné modlitby. Kasián učí, že chvály boli zvolené od toho istého žalmistu: Bože, môj bože, už od rána sa k tebe obraciam a v ranných hodinách budem na teba myslieť? Moje oči ťa predišli na svitaní.⁷⁷ Ale modliť sa má ráno, ako sa rannou modlitbou slávi vzkriesenie Pána, hovorí sv. Cyprián v knihe *Vzdelávanie a zvyky panien*.

§ VII. Starí sa zriedka zmieňujú o prvej kanonickej hodinke, pretože nie všetci ju užívali a okrem vigílií je počet siedmich modlitieb počas bežného dňa od rána naplnený aj bez prvej hodinky. Podľa Kasiána mnohí mali vo zvyku po skončení rannej služby spať až do doby tretej hodinky. Tí ráznejší zaviedli, aby sa bratia pri východe slnka, čiže počas prvej hodinky, zhromaždili k modlitbe a odriekavali tri žalmy s modlitbami, ktoré boli prispôsobené času, ako je zvykom počas ostatných hodín. O tretej, šiestej a deviatej hodinke sa zmieňuje sv. Klement, Tertulián, Cyprián, tiež sv. Hieronym a iní. Preto Kasián vysvetľuje, že hodinky vznikli podľa toho, že o tretej hodine bol zoslaný Duch Svätý, o šiestej hodine Kristus vystúpil na kríž a takisto sv. Petrovi bolo spustením prestieradla z neba zjavené povolanie národov. O deviatej hodine zasa preto, že Kristus vtedy zostúpil k zosnulým. O tej istej hodine bolo tiež zvestované Kornéliovi⁷⁸ povolanie národov a Peter s Jánom išli vtedy hore do chrámu, aby sa modlili. Cyprián preto hovorí, že tretia, šiesta a deviata hodinka sú už v cirkvi odjakživa k náležitým prosbám, ku ktorým pridáva aj nešpory, keď hovorí, že sa má modliť pri západe slnka, ako to robili sv. Efrém (dielo *Blaženost*), sv. Hieronym a iní. Ako hovorí Kasián, podnetom bola večerná obeta nešpor, ktorú Židia slávili každý deň a nekrvavá obeta Krista Pána, keď apoštoli večerali. Podľa sv. Cypriána dosiaľ jestvuje večerná pobožnosť, ktorá končí a završuje deň i službu Bohu. Kasián v diele túto hodinu nazýva hodina pre bohosluž-

⁷⁴ V gréckokatolíckej a pravoslávnej cirkvi sa pod pojmom hodinky (časy) chápu iba niektoré modlitby z denného okruhu bohoslužieb, a to konkrétne: prvá hodinka (prvý čas) – pripadá na šiestu hodinu ráno (podľa súčasného počítania času), tretia hodinka (tretí čas) – pripadá na deviatu hodinu ráno, šiesta hodinka (šiesty čas) – pripadá na dvanásť hodinu, teda na poludnie, deviata hodinka (deviaty čas) – pripadá na tretiu hodinu poobede (pätnástu hodinu).

⁷⁵ Porov. Ž 119, 164. „Cez deň ťa chválím sedemkrát pre tvoje spravodlivé rozsudky.“

⁷⁶ Porov. Ž 119, 62. „Uprostred noci vstávam a zvelebujem ťa za tvoje spravodlivé výroky.“

⁷⁷ Porov. Ž 119, 148. „Už pred odchodom nočnej stráže otvárajú sa mi oči, aby som rozjímal o твоjich výrokoch.“

⁷⁸ Porov. [Sk 10, 1-32].

bu svetla, odkiaľ sú prosby svetiel od Epifánie a vzdávanie vďaky svetlu.⁷⁹ A podľa sv. Jána Zlatoústeho je to služba svetiel (sv. Bazil v diele *Duch Svätý*). Napokon na Šiestom ekumenickom koncile v deviatom kánone otcovia nariaďujú: „Nezohýnajte koléná od soboty večera až do nedeľnej večernej pobožnosti.“⁸⁰

§ VIII. Sv. Bazil hovorí o nočnom bdení mníchov takto: „Čo predstavuje pre iných ráno, to nech je pre vyznávačov cnosti polnoc. Keď nočný odpočinok najviac praje pokoji duše, keď ani oči, uši, tvár či sluch nevysielajú do srdca skazu, ale myseľ sa sama o sebe zaoberá Bohom a cez spomienku na poklesky sa sama napráva a sama si predurčila hranice, aby sa vyhla zlu.“ Sv. Izák Sýrsky hovorí: „Nemysli si, ó človeče, že spomedzi všetkých mníšskych činností je ktorákoľvek iná svätá úloha väčšia než nočné bdenie, ku ktorému myseľ prerýchlo prichádza, ponáhľa sa a povznáša sa v Božej láske.“ Sv. Cyril takisto vysoko chváli nočné eucharistické zhromaždenia pre získanie božskej múdrosti, úvahy, čítanie, rozjímanie nad Svätým písmom, žalmy, modlitby a pre ľútosť. Preto sv. Ambróz hovorí: „Beda mi, ak o polnoci nevstanem, aby som ťa chválil.“ A sv. Efrém dodáva: „Ak by mal mních záľubu viac v spánku ako v hymne, bola by to jeho smrť.“ Lev IV. v *Homílii na pastoračnú starostlivosť* nariaďuje, aby všetci kňazi a presbyteri každú noc vstávali na nočné hodinky. Štvrtá synoda v Kartágu v roku 398 po Kr. v 49. kánone oslobodzuje klerika od tejto povinnosti, ktorý nie je prítomný len s výnimkou slabosti. Veľmi prísne hovorí klerik na Druhom lyonskom koncile v roku 570 po Kr. v 63. kánone: „Ak by bol niekto v tejto súvislosti vzdorovitý, nech sa nezúčastňuje každodennej obety žalmov v ranných alebo večerných hodinách a nech je vylúčený z kléru kdekoľvek a v akejkoľvek cirkvi.“ A nielen duchovní, ale aj svetskí muži i ženy v noci vstávali k modlitbám a do chrámu sa zbíhali v noci, ráno i večer, káže sv. Efrém v *Homílii na sviatky*. Sv. Bazil priznáva, že ľud ho od polnoci až do poľudnia očakával v chráme. Za Kasiánových čias sa vigílie alebo nočné zhromaždenia po celom Východe začínali v piatok večer a trvali celú noc. To sa dialo na pamiatku onej noci, počas ktorej apoštoli zostali bdieť vydesení z Pánovej smrti. A tak bratia počas tej noci spali sotva dve hodiny a to isté robili aj v nedeľu. Mnisi sa počas týchto dvoch dní nepostili, ale pre únavu z vigílií raňajkovali po tom, čo vytrvalo zachovali pôst päť dní v týždni. Táto posvätná tradícia bola zaužívaná od apoštolských čias.

§ IX. Diabol vie, že naše zhromaždenia a mníšske modlitby k Bohu sú prevďačné a skúša všetko, aby ich urobil nepríjemnými skrz našu nedbalosť pred Bohom. Preto jedného od chóru silne zdržiava, druhého vyvoláva a tretiemu spôsobuje, aby sa oneskoril. A tak prvého spomenutého do chóru vracia vyrušeného, druhého nečinného a posledný sa ponáhľa. Cez všetky tieto časté poklesky nás nabáda na hriešnosť.

§ X. Poniectorí prichádzajú k modlitbe neskoro. To je najhoršia známka viery. Sv. Bazil ustanovil, že ak niekto horlivo pristupuje k spievaniu žalmov, buď je karhaný

⁷⁹ Lucernarium, z lat. *lucernaris hora* – „hodina pre bohoslužbu svetla“, je obvyklý starší názov pre večerné modlitby zvolený podľa charakteristického umelého osvetlenia, ktoré si staroveká kultúra vážila a dokonca ho zdravila. Tento pozdrav svetlu spojila kresťanská zbožnosť s večernou modlitbou a rituál vstúpil do katedrálnych nešpor (večerných modlitieb).

⁸⁰ = Tretí konštantínopolský koncil (680 – 681)

alebo odstrkovaný, aby nenivočil trochu kvasu celé ceste. A takisto v *Reči na zanechanie vecí* pripomína: „Neodchádzaj pred koncom modlitby, lebo vtedy si neuvedomuješ, že taký vážny odchod je stratou, ani že akýkoľvek človek nepredstavuje zradcu Judáša na večeri pred odchodom Pána lepšie ako ten, ktorý zo zhromaždení odchádza pred koncom.“ Toto všetko je dielom diabla, ktorého moc vzrastá prostredníctvom našich hriechov. Lebo ortieľ bude čakať na tých, ktorí sa pre nepatrný dôvod celkom vzdávajú zo zhromaždení. „V tomto ohľade vám poviem niečo hodné obdivu,“ hovorí sv. Dorotej, „čo som počul od istého veľkého znamenitého starca. Keď tento starec stál na začiatku spievania žalmov, videl kohosi vychádzať z chrámu. Ten bol odetý do bieleho rúcha, držal nádobu svätenej vody s kropáčom⁸¹ a obchádzal bratov po tom, ako namočil kropáč do nádoby. Kropiac každého z nich kropil zároveň niektoré miesta neprítomných, ktoré naozaj obchádzal. Na konci ho opäť videl ako vychádza z chrámu a robí to isté. Preto ho raz starec zastihol a hodil sa mu k nohám i žiadal sa od neho dozvedieť sa, kto je a prečo to robí. Na to mu onen odetý do bieleho rúcha tak odpovedal: „Ja som Boží anjel, ktorý bol poslaný do tohto zhromaždenia, aby týmto

ochránil tých, ktorí sú od začiatku spievania žalmov až do konca pre svoju odhodlanosť, horlivosť a úmyslom vynikajúceho ducha v cirkvi prítomní a zotrvávajú v nej.“ Na to starec anjelovi odpovedá: „Ako to, že kropíš aj miesta tých, ktorí sú neprítomní?“ Svätý anjel mu odvetil: „Všetci bratia sú zaiste svedomití odhodlaným úmyslom ducha, ale pre nejakú naliehavosť alebo slabosť s požehnaním otca chýbajú. Sú však zaujatí príkazom poslušnosti, pre ktorý nie sú prítomní. Aj týmto, ktorí chýbajú, sa dostáva ich znamenia, lebo by sa z túžby zúčastnili spievania žalmov. Ale len tým, ktorí aj keď môžu byť prítomní, no z nedbalosti chýbajú, rozhodol som toto znamenie odoprieť, pretože oni sami o sebe rozhodli, že ho nie sú hodní.“

§ XI. V Katalógu mníšskych pokání u Pachomia ten, ktorý šepkal, táral alebo sa usmieval na žalmoch, pri modlitbe či na čítaniach, musel uvoľniť opasok a so sklonenou hlavou a zvesenými rukami stáť pred oltárom a žiadať o milosť. Tiež musel sľubovať nápravu a znášať pokarhanie od predstaveného. Keď spal, bol ihneď vyzývaný, aby stál tak dlho, ako bol predstavený rozhodol. Bohu sa nepáči modlitba ľahkovážnych, o ktorej sa dá povedať to, čo kedysi Boh povedal o obetách a daroch Židov: „Kto poráža vola – zabije človeka, kto poráža ovcu – škrtí psa, kto obetuje pokrm – krv bravčových, kto páli tymián – žehná modlu.“⁸² Neznesiteľné sú vaše slávnosti, vaše novmesiace a sviatky nenávidí moja duša, stali sa mi bremenom, zunoval som znášať ich. Aj keď rozprestierate dlane, odvrátim oči od vás; a keď aj hromadíte modlitby, ja ich nevyslyším, veď vaše ruky sú plné krvi. Očistite sa!⁸³

§ XII. Apoštol radí, aby sme sa navzájom poučali a napomínali a pod vplyvom milosti spievali Bohu vo svojich srdciach žalmy, hymny a duchovné piesne.⁸⁴ Od počiatku cirkvi mali veriaci hymny a duchovné piesne, ktoré v chráme ľud spieval spolu s klé-

⁸¹ Používa sa aj termín aspergil.

⁸² [Iz 26, 3].

⁸³ Iz 1, 13-16.

⁸⁴ Porov. Kol 3, 16.

rom. Podľa Hieronymovho svedectva to bolo neskôr zrušené na Laodicejskej synode (*pätnásta kapitola*). Prijalo sa ustanovenie, aby napokon spieval iba klérus s kantormi a ľud mlčal, aby pre neskúsenosť ľudí nebol marený príjemný pôžitok zo spevu. Keďže spievať chvály Bohu je anjelská úloha, preto bolo starosťou našich predkov, aby spev v chrámoch prebiehal správne a usporiadane. Založili školy, v ktorých sa spevu usilovne učilo. Preto pretrváva v chrámoch katedrálny kantor, ktorý niekedy vzdelával mládež v speve a viedol spev v chráme. Lúbezný spev prebodáva dušu. „Koľko som sa len vyplakal,“ hovorí sv. Augustín, „počas hymnov a spevov, hlboko dojatý pre príjemne znejúce tóny tvojej cirkvi! Tie hlasy prenikali mojimi ušami a tvoja pravdivosť do môjho srdca. Z tej pravdivosti planul pocit ľútosti a tiekli slzy. Ale keď sa mi stáva,“ pokračuje, „že ma viac ako to, čo sa spieva, dojíma samotný spev, priznávam, že som trestuhodne zhrešil a vtedy by som toho, čo spieva, radšej nechcel počuť.“

KAPITOLA II

Prijímanie eucharistie

§ I.

Prví kresťania prijímali každodenne. Sv. Ambróz sa pýta: „Ak je chlieb každodenný, prečo ho prijímaš raz do roka? Prijímaj každý deň.“ O Rimanoch sv. Hieronym hovorí: „Viem, že v Ríme bol taký zvyk, že veriaci vždy, totiž denne, prijímali Kristovo telo, čo nevyčítam, ani neschvaľujem, lebo každý totiž oplýva vlastnou mienkou. Kedysi sa mníchom dôrazne odporúčalo denné prijímanie. Kto sa od neho ďaleko odpútal, Boh sa od neho tiež vzdialil.“ Po tom, ako neskôr za sv. Antona a Pachomia vzrástol počet mníchov, utužilo sa aj každodenné prijímanie bratov. Bratia tak prijímali nielen v prvý a posledný deň v týždni. To isté vykladá Kasián o mníchoch v Palestíne a Mezopotámii. Sv. Bazil píše o mníchoch v Ponte a Kapadócii v *Liste Patrícii z Cézarey o prijímaní*: „My prijímame každý týždeň štyrikrát, a to v nedeľu, stredu, piatok a v sobotu. Aj v iné dni, ak sa pripomína pamiatka na nejakého svätca.“

§ II. Na tom istom mieste sv. Bazil hovorí, že všetci mnísi v samote, kde nie je kňaz, prijímali doma svojimi vlastnými rukami. V Alexandrii a Egypte aj každý z ľudu najčastejšie prijíma doma. Nech je sám toho účastníkom, kedy chce. Len čo kňaz dokončil obeť a ponúkol ju, ktorú celú zároveň prijíma, nech sa ten zúčastňuje a má právom veriť, zúčastňovať sa a prijímať od toho, ktorý dal. To sa dialo predovšetkým v čase prenasledovania, lebo verejné zhromaždenia a sväté tajomstvá sa nemohli sláviť. Tento zvyk aj po ústupe prenasledovania pretrval dosť dlhý čas, ako píše Baronio roku Pána 57.⁸⁵

⁸⁵ Cesare Baronio (1538 – 1607) bol taliansky cirkevný historik, ktorý patril do rehole oratoriánov. Je známy najmä svojimi cirkevnými dejinami (*Annales ecclesiastici*) od narodenia Krista do roku 1198. Dvanásťzväzkové dielo vyšlo v Ríme vo vatikánskej tlačiarňi v rokoch 1588 – 1607. Neskôr bolo publikovaných ďalších 21 vydání.

§ III. Sv. Rufinus, sv. Efrém a ďalší svedčia, že tí, ktorí prijímajú, mali vo zvyku prijímať eucharistiu od sláviaceho kňaza vlastnými rukami vo forme kríža a vkladáním do úst. Podľa 33. a 101. kánona synody v Auxerres⁸⁶ bol rozdiel v tom, že ženy prijímali Kristovo telo od kňaza, pričom mali ruky prikryté peknou šatkou a muži holými rukami. Jedni i druhí mali prečisté svedomie. Svätí otcovia nikdy neodporúčali zanedbávanie svätého prijímania. Podľa Paládiovho svedectva sa preto diabol násilne dostal do akejsi ženy, lebo počas piatich týždňov neprijala. Ak na nás číha zlo zo všetkých strán, niet divu, že laikom muselo byť nariadené, aby bez hanby s ohľadom na staré časy neprijímali menej ako trikrát do roka (tretia synoda v Tours, 50. kapitola, v roku 813). Od veľkého Klementa mnísi prijímali každý mesiac.

KAPITOLA III

Mníšske stravovanie

§ I.

Sv. Bazil na rôznych miestach vykladá, akými pokrmami by sa mali mnísi živiť: „Skutoční askéti užívajú suchú stravu a jedia raz denne. Tomu, kto dobre slúži, jedenie chleba zaženie potrebu hladu a voda uhasí smäd. K tomu sa pridávajú aj niektoré pokrmy zo strukovín, ktoré dokážu udržovať sily k potrebným činnostiam,“ píše v *Liste I na starý poriadok* a v *Liste II na nový poriadok*. S chlebom nech sa posilňuje srdce človeka, ktoré potrebuje korenie. A tak sv. Anton neprijal žiaden pokrm okrem chleba a soli (dielo *Život sv. Antona*). A sv. Hilarion počas troch rokov neochutnal nič iné, než suchý chlieb so soľou (*Život sv. Hilariona*). Sv. Palémon nechcel tento pravidelný spôsob života meniť ani v deň vzkriesenia. Pachomiovi žiaci, ktorí sa chceli postiť, si prinášali do cely len chlieb, soľ a vodu, ktorými sa Zachej neprestajne živil. A toto bol spoločný hlavný pokrm prvých mníchov. Sv. Bazil nepridával soľ k chlebu. Ako píše v diele *Panenstvo*, nič viac nepodnecuje chuť než soľ a stačí, ak sa chlieb ochucuje soľou pri pečení.

§ II. Však chleby, ktorými sa mnísi živili, boli tvrdé, suché, prepečené, a preto zmäčkové vodou. Sv. Hieronym hovorí: „Ježiš a jeho svätí anjeli sú mi svedkami, že ja sám som v tej časti púšte, ktorá susedí blízko Sýrie so saracénmi, videl mníchov, z ktorých jeden ako pustovník žil počas tridsiatich rokov o jačmennom chlebe a bahnitej vode.“ A mnohí iní sa rovnako do smrti udržiavali pri živote navlhčeným jačmenným chlebom. Poniektorí jedli ovsený chlieb a dokonca aj keď bol pokazený a vychádzali z neho červy. Saharskí anachoréti nemali dovolené konzumovať chlieb so soľou z polievky zo surovej vody. Egyptskí mnísi podľa Herodotovho svedectva prevzali toľkú prísnosť v odriekaní a nechť po pôžitkoch od svojich predkov, u ktorých sa predpokladá, že sa kedysi aj na hostinách varovali od slasť. Obraz mŕtveho človeka zhotovený z opracovaného dreva sa totiž nosil okolo a jednotlivcom sa ukazoval s týmto výrokom: *Takto budeš vyzerat' po smrti, keď vzhliadaš k nápojom a zábave*.

⁸⁶ Synoda v Auxerres sa konala v roku 585.

§ III. Rozhorčenejší odporcovia pahltnosti nemerali chlieb na libry,⁸⁷ ale na uncie. Sv. Makarius Alexandrijský chcel prekonať zdržanlivosť jedného mnícha, ktorý jedával na deň len jednu libru chleba, a tak každý deň zvykol jesť iba malý kúsok chleba z piatich uncii. Libra pozostáva z dvanástich uncii. Jednu takúto libru na deň Sv. Benedikt nariaďoval svojim mníchom: „Libra chleba, jedna na deň, nech sa je alebo naraz, alebo na dvakrát.“ Mnohí mnísi žili bez chleba, len zo zeleniny, strukovín, ovocia a z korení. Podľa správ Georgia presbytera nechutnal Sv. Antiochus Eremita chlieb tridsať rokov a uspokojil sa so surovou zeleninou so soľou a octom. Od šesťdesiatich rokov tiež nepoznal víno a olej. Aj celý zástup mníchov okolo Jordánu žil len zo zeleniny a datlí. Sv. Bazil v jedle požíval zeleninové listy, pokrm najbiednejších. V *Liste XLI na nový poriadok*, *Liste CCVIII na starý poriadok* a v *Liste CCIX Juliánovi Apostatovi* (Odpadlíkovi) vysvetľuje: „Z našich pokrmov sú najlepšie tie, ktorými oplývame, a to sú listy bylín a pretvrdý chlieb. Sv. Ján Almužník dodáva: „Koľkí túžia po tom, aby sa nasýtili zeleninových listov, ktoré sú vyhadzované z mojej kuchyne?“ Sv. Makarius sa počas štyridsaťdňového pôstu sýtil len surovými kapustnými listami, ktoré jedával iba v nedeľu.

§ IV. Dávno známa je však sťažnosť niektorých mníchov, že strukoviny nafukujú, syr je ťažký na žalúdok, z mlieka bolí hlava, srdce nepodporuje pitie vody, ani ryby z jazera alebo bahnistej vody úplne nesúhlasia s mojím presvedčením. Ale čo by na toto odpovedal ozajstný askéta? Čo je toto? Že vo všetkých riekach, na poliach i vo všetkých záhradách sa sotva môže nájsť niečo, čo by si jedol? Mysli na to, že si mních a nie lekár. Nemá sa posudzovať z presvedčenia, ale z povolania. Chráň sa, prosím, najprv svojho odpočinku, chráň sa práce posluhujúcich, chráň sa bremena príbytku, chráň sa svedomia, nehovorím tvojho, ale druhého, toho, ktorý kým blízko sedí a je, čo sa mu predkladá, na tvoj osobný pôst hundre. K tomuto sa môže dodať to, že vôbec tí hundrú za stolom, ktorí prišli z najväčšej chudoby sveta, no napriek tomu sa ponosujú na to, čo nemohli mať vo svete. A tak mníšske hodovanie pozostáva zo strukovín a zeleniny, no lepšie povedané z tuku obetí, ako píše sv. Efrém vo *Výstrahe I*.⁸⁸ Akýsi básnik povedal: „Mníšsky rád by bol nadmieru spokojný, keby pil z rieky a keby mu chutila strukovina.“

§ V. V používaní oleja boli otcovia veľmi striedmi. Kde sa niečo číta o oleji, je zvykom, že sa k tomu píše slovo „primeraný.“ A ako je to neprimerané? Ak by ktorýkoľvek anachoréta užil pol litra oleja za rok. Tí najprísnejší na svoje telo sa vyhýbali oleju, ktorý podnecuje chuť, preto ho používali len starí a slabí.

§ VI. Popri plodoch stromov rozličných druhov jedávali poniektorí aj mliečne jedlá, pili aj mlieko, jedli syr i vajcia. Iní sa spolu s pohanskými kňazmi od týchto jedál jednoducho zdržiavali, lebo predstavovali to najvyberanejšie z jedál. Inak to bolo jedine v prípade choroby. Pokrmom mníchov podľa Kasiána bola aj obilná kaša.⁸⁹ O nej takto

⁸⁷ Libra ako váhová jednotka zodpovedá 0,327 kg. Uncia predstavovala 1/12 libry.

⁸⁸ Lat. slovo *paraenesis* predstavuje radu, nabádanie, najmä morálnej alebo náboženskej povahy. V rétorike je to výstraha pred blížiacim sa zlom.

⁸⁹ Menej zámožní Rimania si zachovali (skôr z nevyhnutnosti ako z cnosti) niekdajšiu sporivosť, ktorá charakterizovala život starých Rimanov bez rozdielu v čase, keď ich základnou obživou bola hustá obilná kaša, ktorá dlho ostala tradičným jedlom. Pripravovala sa z praženej pšenice, strukovín a zo zeleniny.

píše sv. Benedikt v 39. kapitole *Reguly*: „Bud’ sa je raz alebo dvakrát. Podávajú sa dve kaše. Ak niekto nemôže zjesť jednu, aby mal aj druhú. Ak by bolo ovocie alebo čerstvá zelenina, podával by sa aj tretí druh.“ Sv. Efrém píše, že tieto kaše sa jedli bez chleba. Vôbec čokoľvek, čo už chátralo, hádzalo sa do hrnca a varilo. Existovali aj druhy s kvapkou oleja, väčším množstvom vody, prosom alebo múkou, tá zo pšenice sa však neprikladala na oheň. Najsvätejší muži by nikdy neprijali ani kašu, ani keby ich slabosť prírody nútila vzdať sa *xerofagie*.⁹⁰ Tieto kaše sa vyskytovali len u najporiadnejších mníchov, u ktorých sa predsa nerozlišovalo nič, čo je vďačné a občerstvujúce.

§ VII. Medzi základnými skúškami mníchov bolo zdržiavať sa od živého a rozumejú sa pod tým aj ryby. Toto chváli Tertulián. Táto horlivosť začala od sv. Jána Krstiteľa, ako si niektorí myslia. Podľa sv. Augustína „Bože chráň, aby sa krmil mäsom kobyliet ten, ktorý neje ryby, ktoré by z Jordánu mohol ľahko získať.“ Jakub, Pánov brat, sa podľa Egesipa podobne zdržiaval od všetkého živého. Ale čo je zvláštne, to isté robili aj kňazi božstva Isis⁹¹ a zaiste pre cudnosť. Podľa sv. Hieronyma ryby tiež patria medzi podnecovateľov chuti. Vo svojom *Liste XIII* píše, že ich zdržanlivosť patrila medzi základné mníšske skúšky. Prví z nich boli Eséni, ktorým sa nedostávalo nič z takého jedla, čo bolo nažive. Sv. Epifanius po tom, ako usadil sv. Hilariona k svojmu stolu a prestieral čosi prinesené z vtáctva, starec mu to vrátil. „Odpusť mi, otče, pretože odkedy som prijal tenhľa spôsob života, nezjedol som čokoľvek, čo bolo zmárnené.“ Túto horlivosť v zdržanlivosti schvaľuje sv. Bazil, keď hovorí: „Ochabuje u nás umenie kuchárov, ich nôž sa nedotýka krvi. U nás sú najlepšími jedlami listy bylín s vysušeným chlebom a s kyslastým vínom.“ A tak aj keď sa mnohí mnísi pre umŕtvovanie zdržiavali od rýb, no predsa nemálo z nich ich jedli. Aj hovädzie mäso tí, ktorým ryby príliš nechutili a nemali silu na spálenie baživosti po mäse. Preto Sýrčania jedli ryby, ako je to zrejme od sv. Efréma. Naukrácus, brat sv. Bazila a skúsený v umení rybolovu, živil svojím rybolovom mnohých mníchov v Ponte, ktorí do vysilenia a v biede pracovali v blízkosti rieky Iris. To isté je známe od Kasiána aj o egyptských mníchoch v jeho *Inštitúciách* v 22. kapitole štvrtej knihy.

§ VIII. Mnísi sa zvykli odjakživa zdržiavať od mäsitých pokrmov. „Mäso a víno mnísi neužívajú pre nadmerný zápal, ktorý podnecujú,“ hovorí Teodoret v *Reči na lásku*. A sv. Efrém nabáda: „Chráň sa od mäsitého pokrmu a záľuby vo víne, aby sa tvoja myseľ nestala nevhodnou prijať duchovné dary.“ Na mäsité pokrmy sa sv. Bazil neobvyčajne oboruje, keď sa pýta, čiže telá popadali na púšti.⁹² Či nie tých, ktorí sa neustále domáhali mäsa? Tí, ktorým stačila manna, pokrm z neba, i voda prúdica zo skaly, až kým nepremohli Egyptanov a nerazili si cestu cez more? A po tom, ako sa rozpomenuli

⁹⁰ Lat. *xerophagia*, gr. ξηροφαγία predstavuje pôstnu disciplínu, ktorá dovoľovala len pitie vody a suchú stravu, pričom konzumovať sa mohol len chlieb, zelenina a ovocie. Práve tento pôst mnísi dodržiavali najčastejšie.

⁹¹ Isis a sarapis (alebo serapis) boli dve egyptské božstvá, ktoré sa uctievali v 1. – 13. storočí v celej Rímskej ríši. Centrom ich kultu bola Alexandria.

⁹² Porov. [Hebr 3, 17].

na hrnce plné mäsa, sa z tej túžby vrátili do Egypta a neuzreli viac zaslúbenú zem?⁹³ Nebojíš sa tohto príkladu? Euzébius hovorí: „Mnohí sa tam zdesili tohto príkladu, ktorí z túžby po nebeskej múdrosti a čistote nepripúšťali používanie najvyššieho zabíjania mäsa, iba v slabosti. Túto túžbu získali od Kristových žiakov, ktorí zahorení túžbou boli zbožnými učiteľmi filozofie, zviazaní prísneho života a obťažnej zdržanlivosti od vína i mäsa v pôstoch.“ „Sv. Matúš v jedle dával prednosť semenkam, zelenine a ovociu,⁹⁴ vraví sv. Klement Alexandrijský. Podľa svedectva sv. Augustína nielen mnísi sú nasledovateľmi apoštolov. Našli sa aj svetskí ľudia, ktorí dodržiavali pôst od mäsa a vína, aby sa miernili v požívaní mäsa a aby krotili pôžitok a prejedanie, ktoré s mäsom a vínom zvykne byť nesmiernejšie a ktorým sú ešte prudšie unášani. Sv. Pavol vo svojom učení hovorí: „Dobre je nejесť mäso a nepiť víno.“⁹⁵ Tu treba dbať na to, že mnísi neodsudzujú mäso ako manichejci, ktorí hlásajú, že všetko mäso je nečisté. Mnísi ich odsudzujú ako heretikov a hovoria s apoštolom: „Všetko, čo Boh stvoril, je dobré a nemá sa zavrňovať nič, čo sa prijíma so vzdávaním vďaky, lebo sa to posväcuje Božím slovom a modlitbou.“⁹⁶ A preto sv. Bazil hovorí: „Žiadne jedlo sa nemá odmietať, ani ním opovrhovať, lebo z čistého je všetko čisté. Dobre akýsi mních povedal: „Neodmietať jesť mäso z poverčivej poslušnosti, lebo všetko, čo Boh stvoril, je dobré.“ Ale pretože bolo napísané, že nevediaci a nerozumní neprospeievajú pôžitku.⁹⁷ Jesť mäso predstavuje pre mnícha márnosť a nedisciplinovanosť. Táto myšlienka je dôležitá. Ak sa naozaj rozpamätávame na kňazov Isis, ktorí, ako si mysleli, sa zbavia božstva, zdržiavali sa od mäsitých pokrmov, vajec, mlieka i vína, zriedka jedávali chlieb a olej podávali len k zelenine. Myslím, že to ťažko môže zniesť niekto, kto sa naozaj úplne zasvätil Bohu.“ U Grékov sa medzi prekážky v mníšstve počíta to, že sa nemôže zdržiavať od mäsitých pokrmov. Preto keď bol Glycys menovaný do konštantínopolského patriarchátu a zo zvyku požiadal o skoršiu mníšsku tradíciu, lebo sa podľa mienky lekárov nemohol zdržiavať od mäsa pre určitú chorobu, nebolo mu to dovolené. Tak mníšsky život a jedenie mäsa sú u mníchov v protiklade.

§ IX. „Mnísi nepijú víno,“ hovorí Teodoret v *Sermo de charitate*. A sv. Hieronym si o pokrmoch a nápojoch myslí: „Mlčím, aj keď chorí požívajú studenú vodu a že je prepychom prijať niečo varené.“ Rovnako mníšsky zákonodarca sv. Bazil v *Reči na mníšsku disciplínu* hovorí: „Mních by mal byť vyznamenávaný.“ A tak učil: „Predovšetkým treba, aby sa mních držal od ženskej spoločnosti a vína, lebo víno a ženy spôsobujú, že rozumní odpadávajú od viery. Zápal, ktorý vzhádza z vína, podnecuje ohnivé kopije nepriateľa, lebo víno potápa rozvahu a zmýšľanie a zapaluje vášne i túžby tak ako olej v blízkosti ohňa.“

§ X. Starí mnísi aj preto, aby ich nepokladali za manichejcov a iných heretikov, ktorí víno považovali z podstaty za odporné, za určitých okolností víno z času na čas pili.

⁹³ Porov. [Ex 16, 3].

⁹⁴ Použitý grécky termín *acrodrya* je hromadný výraz pre všetky druhy ovocia.

⁹⁵ Rim 14, 21.

⁹⁶ [1 Tim 4, 4-5].

⁹⁷ Porov. Prísl 19.

Hlavným dôvodom bola tieseň a nemoc. Sv. apoštol Timotej radil piť trošku vína, a to na bolesť žalúdka a na jeho veľmi časté ochorenia. Sv. Bazil vo *Výstrahe duchovnému synovi* v druhom zväzku na strane 87 píše: „Víno sa má teda piť pre zdravie. Naozaj sa nemá odmietat', ak sa berie do úvahy choroba. Ale ak sa pije viac než v nevyhnutnom prípade, víno potom predstavuje zažíhadlo chuti, vyvolávaťa túžob, skazu mládeže, hanbu šedin, potupu žien, živiteľku šialenstva, matku samopašnosti, duševný jed, záhubu mysle, únik cností. Vo víne je naozaj hýrivosť, šialenstvo, skaza, nehodník a smrť.“

KAPITOLA IV

Mníšsky odev

§ I.

Sv. Bazil poukazujúc na Skutky apoštolov hovorí: „Keď sa viacerí usilujú k rovnakému cieľu a sú radi medzi sebou v spoločnom živote, to ich medzi sebou najviac drží. Je potrebné, aby všetci boli jedného srdca, jednej vôle a túžby, ako sa podľa apoštolskej náuky každý dav kláštornej obce stáva jedným telom, ktoré je vedno z mnohých údov.⁹⁸ Toto sa však nemôže stať, ak by sa nezachoval zvyk, že sa nikomu menovite ani osobitne nemôže dať nič, ani odev, ani rúcho, ani nič iné z toho, čo osoží spoločnému životu. Nie sú však stanovení ani vlastníci jednotlivých nevyhnutných potrieb. A tak ako je malý odev pre väčšie telo a väčší odev sa nehodí na malé telo, lež komu čokoľvek je prispôsobené, to je osožné a vhodné. Tak ako aj všetko ostatné: posteľ, prikrývky, teplý odev, jeho obuv, topánky. To, po čom veľmi túži a čoho má nedostatok, nemôže vlastniť. Nech sa s mierou užíva aj to, čo bolo vymyslené na zmiernenie tela. Ved' ako liek užíva ten, ktorý je nemocný a nie ten, ktorý je zdravý, nie ten, ktorý sviežo žije, ale ten, ktorý potrebuje úľavu.“ Rovnako platí aj to, aby všetci mali jednu spoločnú skriňu alebo úschovňu, ktorú sv. Bazil volá skladiskom, aby sa nehovorilo, že niečo je vlastné, ani odev, obuv či čokoľvek iné, čo by sa týkalo nevyhnutných potrieb tela. „Ale prelát nech má v moci potreby tak, že čo a komu sa hodí a nech sa dá zo spoločných vecí to, čo vyhovuje nariadeniu majstra. Obnosené šaty boli podľa nariadenia predstaveného prinesené do skrine a dávané biednym, čo nikto sám od seba nemohol urobiť. Odovzdať a prijať nemôže ktokoľvek, ani ten, ktorý sám nemal vydané povolenie. Preto, či to bol starý alebo nový odev, predstavený s ohľadom na dobu ho vydá, aj uschová. Aj ak by bol ten, ktorý žiada, nahý, raz už bolo napísané, že darovať alebo prijímať nemôže ktokoľvek, ale ten, ktorému je také povolenie dané. Zachováva sa toto: Nech každý zostane v tom, v čom bol povolaný.⁹⁹ Lebo ak by niekto osobne niečo chudobnému venoval, sv. Bazil ho chce ako rušiteľ'a správneho poriadku potrestať. Almužna, ktorá svetského človeka zachraňuje, každého mnícha zatracuje.“

⁹⁸ Porov. [1 Kor 12, 12]. „Lebo ako je jedno telo a má mnoho údov, ale všetky údy tela sú jedno telo, hoci je ich mnoho, tak aj Kristus.“

⁹⁹ Porov. 1 Kor 7, 24.

§ II. Sprvoti sa duchovní a mnísi s celým kresťanským ľudom radovali v bielom odev, čo je v súlade so Svätým písmom, ktoré hovorí: „Nech sú tvoje rúcha biele v každom čase.“¹⁰⁰ Sv. Hieronym v tejto veci hovorí: „Kráčaj vystrojený v snehobielych šatách.“ Vnútna radosť z Kristovho vykúpenia mala moc presvedčiť kresťanský ľud, aby sa zaodel do žiarivo bielej farby. Lebo podľa Jozefovho svedectva je biele rúcho odevom tých, ktorí sa radujú. V Evanjeliu podľa Jána čítame, že po Pánovom vzkriesení sedeli pri jeho hrobe dvaja anjeli v bielom. Čo je teda príčinou, že mnísi, po tom, čo odložili biely odev, si spoločne obliekli čierny tak, že sa čierny odev raz stal znakom mníškeho života? Stalo sa to predovšetkým z troch dôvodov: 1. Pretože starí filozofi chodili v čiernych tunikách a pallách¹⁰¹ a pritiahli k sebe mníchov, aby ich napodobňovali. Ak je totiž raz mníšsky život filozofický, ako bolo povedané vyššie, za čias sv. Hieronyma preto existoval medzi ľuďmi vtip, že ak tunika nežiarí na bielo, je to grécky filozof a podvodník; 2. Pretože v chráme truchliaci a súcitiaci vždy zvykli byť odetí do tmavých šiat, preto aj mnísi, aby sa k nim pridali, dali prednosť noseniu čierneho rúcha pred bielym. Sv. Cyprián v *Knihe morálky* píše, že čierne šaty boli odevom smútiacich. A sv. Bazil hovorí, že ten istý odev bol rovnako pre mníchov a spolucítiacich; 3. Pretože čierna farba je pre smútiacich a ostatných súcitiacich vhodnejšia a pre tieto dôvody u mníchov čierna farba tak kedysi zosilnela, že bola symbolom mníšstva. Preto boli mnísi tiež nazývaní čierni, ako uvádza konštantínopolský koncil roku Pána 692 v 42. kánone.¹⁰²

§ III. Podľa Baronia roku Pána 57 prijalo svetské duchovenstvo od mníchov čierny odev po tom, čo mnísi bez rozdielu prijali sväté normy od biskupov, ktoré boli prijaté v klére, kde im sväté kánony bránili v zmene odevu, ktorý bol neskôr čierny, ako sa uvádza na Ôsmom ekumenickom koncile roku Pána 869.¹⁰³ Nikto by sa neodvážil spúne a ľahkomyselne odložiť svoj mníšsky odev a štólu, aby sa neprejavil ako podvodník svojej profesie. Pretože ak by niekto odmietol mníšske rúcho, bol by pokarhaný alebo odvolaný. Keďže v klére bolo toľko mníchov, ktorí boli odetí do čierneho, ostatní ich ľahko nasledovali.

§ IV. Sv. Bazil predpisuje, že treba zachovávať lacnotu a prostotu a to, čo je čo najzanedbateľnejšej ceny nielen čo sa týka pokrmu, ale aj v odievaní. Rovnako nech je zachovávaná chudoba a bezcennosť aj v obúvaní. A opäť aj v 30. kapitole *Konštitúcií* hovorí: „Nemôžeme prijímať drahé šaty či topánky, ale musíme radšej chcieť skromnejšie, a preto zachovávajme pokoru a tak ďalej. Veď jediným účelom odevu je, že je súcou pokrývkou tela, podobne ako košeľa priviazaná opaskom k telu.“ Preto hovorí: „Bratia nemusia tvrdiť, že sú im nadelené menšie alebo väčšie šaty, ak sa predsa ukazujú, že môžu prejavovať chudobnejšie alebo hodnotnejšie a že môžu zjavovať svoju potrebu náležitou miernosťou. Čo znamená toto: Ak je malé alebo veľké oblečenie pre jeho

¹⁰⁰ Kaz 9, 8.

¹⁰¹ Palla bola menšia ľahšia tóga.

¹⁰² Tzv. Trullská synoda, ktorú zvolal cisár Justinián II. do klenutej zasadacej miestnosti (in trullo) cisárskeho paláca v Konštantínopole. Dôvodom zvolania bola skutočnosť, že Druhý a Tretí konštantínopolský koncil nedokázali vytvoriť záväzné normy cirkevnej disciplíny.

¹⁰³ = Štvrtý konštantínopolský koncil (869 – 870)

telo, nech prezradí svoju potrebu s náležitou skromnosťou. Ak by však nastal rozpor o lacnote alebo preto, že nie je nové, nech sa spomína na Pána, ktorý hovorí: Hodný nie je ľahko ktokoľvek, ale robotník si zaslúži svoj pokrm.¹⁰⁴ Nech sa sám seba opýta, či by nesľúbil čokoľvek pre dôstojnosť Pánových príkazov a potom nebude žiadať iné, lež bude z toho, čo bolo dané, znepokojený ako ten, ktorý dostal nezaslúžene. Lebo čo bolo povedané o jedle, to sa v každom prípade týka telesného zaobchádzania a na tomto mieste sú potrebné pravidlá.“

§ V. Svätí otcovia vždy odsudzovali obliekanie príliš bohatých šiat. Sv. Augustín vo svojej *Regule Božím sluhom* hovorí: „Váš odev nech nie je znamenitý, ani sa horlivo neusilujte páčiť sa odevom, lež mravmi.“ A sv. Efrém v *Reči na rozličné pekelné muky* považuje posteľ a odev za bremeno uprostred zla tohto života. „Nechci sa honosiť úchvatným vystrojením šiat, pamätaj na Eliáša, ktorý bol oblečený v ovčích kožiach, na Izaiáša vo vreci a na to, ako sa obliekal Ján Krstiteľ,“ pokračuje sv. Efrém v diele *Duchovný život*. Sv. Bazil trestá mnícha, ktorý niekedy žil v monastieri a porušil sľub, ktorý dal. Tento mních bol odetý do drsnej vrecoviny, stiahnutý tvrdým opaskom na bedrách a držiak sa chrbta pre vyhladované brucho odmietal každý pohodlnejší odev. Sv. Ján Damaský v *Živote sv. Barlaama a Jozafáta* píše, ako sv. Barlaam hovorí k indickému kráľovi ústami všetkých starovekých mníchov: „Naše šaty sú z drapľavých kozích a ovčích koží,¹⁰⁵ všetky sú staré a tiež pospájané z rôznych handier, ktoré zodierajú naše slabé telo.“

§ VI. Aj keď svätí otcovia nariaďujú, že sa nemá vyžadovať jemnosť a vyberanosť odevu a že má stačiť nosiť staré šaty, ako učí sv. Efrém, máme sa starať o dušu v bázni Božej než sa okázalo a hanebne obliekať a k tomu nedôstojne žiť. Predsa nechceli, aby boli šaty nečisté a hriešne. I keď mnísi za čias sv. Jána Zlatoústeho nosili vidiecky odev, skromnejšie rúcho, predsa sa chránili pred nečistotou. Rufinus o mníchoch sv. Apolónia hovorí, že nik z nich si neobliekol špinavé šaty, ale radšej ako rozumom, tak aj odevom prejavil počestnosť. Pravda, sám sv. Anton si čistil svoj kabát. Napokon myšlienka svätých otcov: „Šaty mníchov musia byť ponížené a prispôbolené času, miestu, osobe a vzťahu.“ Ako hovorí sv. Bazil, šaty nie uhladené, drahé, okázalé či špinavé, lež čisté. *Regula* znie nasledovne: „Každý odev je dôstojne a náležite prispôbosený na správny účel s ohľadom na čas, miesto, osobu a tiež vzťah. Lebo sa neschvaľuje to isté oblečenie v zimnom i letnom období. Veď rovnaký odev nenosí ani robotník a ani ten, ktorý spí, ani sluha a ten, ktorému slúži, ani vojak, domáci, muž či žena.“

§ VII. Mníšske pravidlá a nariadenia sv. Bazila, ktorého zbor mníchov uctieva tak ako svoje slnko na Východe a zakladateľa, nepredpisovali presný odev, kým predsa jeho nasledovníci a tiež aj on sám úplne jasne ukazujú, čo bolo vo zvyku. „Domnieval som sa,“ hovorí, „že dostatočne silnými znakmi poníženosti sú hrubý odev, opasok a topánky z drsnej kože.“ Sv. Dorotej ho opisuje ako jednoduchý, celkom filozofický odev

¹⁰⁴ Porov. Mt 10, 10.

¹⁰⁵ Odev kajúcnika, ktorý predstavoval prísne pokánie.

a veľmi nenápadný, ktorý odráža mnišsku chudobu: „Odev, ktorý nosíme, je náteľník bez rukávov, kožušinový opasok, škapuliar a kapučňa.“ Toto sú symboly nášho tela a musíme vedieť, čo nám tieto symboly naznačujú. Prečo nosíme náteľník zbavený rukávov? Rukávy sú symbolmi rúk a ruky sú dvíhané pre schopnosť niečo robiť. Keď sa nám teda naskytuje zámer niečo robiť rukami prostoduchého človeka, ako napríklad kraďnúť, ubližovať alebo čokoľvek iné hriešne vykonať rukami, musíme dávať pozor na odev a vedieť, že nemáme rukávy, to jest nemáme ruky, aby sme robili niečo, čo koná prostoduchý človek. Máme aj opasok. Ale prečo ho nosíme? Opasok, ktorý nosíme, je naozaj prvým znakom, že sme pripravení na prácu. Ktokoľvek keď chce pracovať, najskôr sa opásava, a tak sa pristupuje k práci, podľa tohto: Nech sú vaše bedrá opásané.¹⁰⁶

A tak ako je opasok z mŕtveho tela, tak aj my zabíjame našu žiadostivosť. Opasok sa používa na naše bedrá, tam kde sú ľadviny, o ktorých sa hovorí, že tam sídli žiadostivosť duše. Aj to je to, čo hovorí Apoštol: Umŕtvujte teda svoje pozemské údy: smilstvo, nečistotu a ďalšie.¹⁰⁷ Máme aj škapuliar.¹⁰⁸ Ten si kladieme cez plecia v tvare kríža. Nosíme tak znak kríža na našich pleciach podľa: Vezmi svoj kríž a nasleduj ma.¹⁰⁹ Čím iným je kríž, ako dokonalým umŕtvením, ktoré uskutočňujeme skrz vieru v Krista? Prekážky, ako sa znova hovorí v *Knihe starcov*, vždy odrádzajú vieru a nechávajú nám slobodné dielo, ktoré nás privádza k dokonalému umŕtveniu tohto sveta, a síce, aby sa každý sám umŕtivil od všetkého, čo je z tohto sveta. Rovnako akoby nasledoval rodičov a rovnakým spôsobom sa zrieka žiadosti ten, kto chce odmietnuť peniaze, majetok alebo čokoľvek iné zo svojej žiadosti. Obliekame si aj kapučňu, ktorá je symbolom poníženosti. Maličké a nevinné deti totiž nosia kapučňu. Preto ju nosíme aj my, aby sme v zlobe boli maličkí, ako hovorí Apoštol: „Nebud'te deťmi zmýšľaním, iba v zlobe bud'te ako maličkí.“¹¹⁰ Čo však znamená byť maličkým v zlobe? Maličký je ten, v ktorom nie je zloba, ak sa ním pohŕda, nehnevá sa, nevyvyšuje sa márnou slávou, aj keď by bol významenaný, nehrdí sa. Ak ho voľakto za niečo pochváli, nijako nie je zarmútený, lebo v zlobe je maličký, nemstí sa za krivdu, nedychť po sláve. Kapučňa je symbolom milosti Božej, lebo kapučňa ako pokrýva, tak aj zohrieva hlavu dieťaťa. Z milosti Božej tak dozerá na našu myseľ, tak ako sa hovorí v *Knihe starcov*. Kapučňa je znakom Božej milosti nášho Spasiteľa. Prikrýva našu myseľ a zohrieva našu detskú nevinnosť v Kristovi a blízko démonov, ktorí sa nás neustále usilujú zraňovať a ubližovať nám.

§ VIII. Napokon treba vedieť, že rôznosť v odievaní existovala aj u pôvodných mníchov, ktorí sa starali o cnosti viac než o odev. O odeve rozhodovala buď chudoba, láska veriacich alebo príroda. Pre mnohých boli odevom chlpy na tele. Viacerí zahaľovali

¹⁰⁶ Porov. Lk 12, [35]. „Bedrá majte opásané a lampy zažaté!“

¹⁰⁷ Porov. [Kol 3, 5]. „Umŕtvujte teda svoje pozemské údy: smilstvo, nečistotu, vášň, zlú žiadostivosť a lakomstvo, čo je modloslužba!“

¹⁰⁸ Náplecník, z lat. *scapulae* – „ramená“, je v pôvodnom význame súčasť rehoľného, predovšetkým mniškeho odevu. Je to pás látky (asi 40 centimetrov široký s otvorom na krk a hlavu), ktorý splýva z plic vpredu i vzadu.

¹⁰⁹ Porov. Mt 16, 24. „Potom Ježiš povedal svojim učeníkom: „Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma.“

¹¹⁰ 1 Kor 14, [20].

svoju nahotu rôznymi zvieracími kožami. Mnohí z nich chodievali nahí a dovtedy, kým neboli pokrytí povetrim, nebom, jaskyňami, hrobmi alebo železnými okovami. Premnohí sa túlili po vzdialených pustatinách oblečení v tak biednych zlátaninách, aké by nebol dal vedno ani Lazár pred dverami boháča. Každý zakrýval svoje telo ako mohol. I keď v bratstvách nebola taká rozmanitosť, čo však nezáviselo od nich, obliekali sa podľa rozhodnutia otcov. Jedni nosievali náplecník do križa, stuhy či škapuliar, druhí nie. Tu sa používala kozia koža (gr. *mélóté*), na inom mieste nie. Sv. Benedikt kázal svojim dbať na akosť miesta a na chladnom mieste v zime dovolil hrubšiu kapucňu, ponožkové galské topánky a pokrývky na stehná pre putujúcich, ktoré iní mnísi nemali.

§ IX. Odev z kozej kože je zhotovený zo srsti a nosil za čias sv. Bazila Veľkého, ktorý hovorí: „Jeho používanie však nie je len pre dobovú potrebu, ale pre súženie a duševné poníženie.“ Preto tento svätý otec zvykol nosievať koziu kožu počas nocí, aby si ho ostatní nevšimli.“ Iní spali na kozích kožiach proti dlhšiemu spánku a nočným príznakom. Ďalší ich používali počas dňa, ale pod odevom, čo však Kasián neschvaľoval podľa príkladu kráľa Jórana.¹¹¹ Je mnoho mníchov, v ktorých je osobnosť sv. Antona. Sv. Ján Damaský v diele *Život sv. Barlaama a Jozafáta* v 18. kapitole cituje sv. Barlaama: „Náš odev je z drsných kozích a ovčích koží.“

§ X. V odeve, jedle a v pití by v žiadnom prípade nemali prevyšovať svojich podriadených mníchov, ale rektori alebo predstavení rehoľných spoločenstiev sú povinní úplne zachovávať uniformitu. Ustanovili ťa za vládcu? Nevyšuj sa, buď medzi nimi ako jeden z nich, hovorí Sväté písmo.¹¹² Prvú predstavenú mníchov sa prisahou zaviazali, že nebudú hodlať prevyšovať spoločenstvo jedlom ani vzhľadom. Sv. Augustín v diele *Rozličné otázky* vo svojej 50. otázke konštatuje, že nie je nič, čo by tak vzbudzovalo lásku u podriadených.¹¹³ O svojom odeve hovorí: „Aký odev môže mať kňaz, aký odev môže mať náležité diakon a subdiakon, taký chcem dostať, lebo dostávam spoločne. Ak niekto poskytne lepší, predávam, čo mám vo zvyku robiť. Keď nemôže byť odev spoločný, nech je rovnaká cena odevu. Predávam a vyplácam chudobným. Ak ho to teší, že ja mám taký, nech dá, nehanbil by som sa za to. Priznám sa vám, za drahý šat sa hanbím, pretože to nesvedčí tomuto povolaniu, tomuto povzbudzovaniu, týmto údom, týmto šedinám. Nech počúvajú mníšskych predstavených.“ Biskup Augustín sa hanbí za drahý odev tak ako za protiklady k svojmu povolaniu, nechce sa odievať do iného ako do toho, čo používali jeho kňazi. A ak bol obdarovávaný, radšej všetko rozpredal a zárobok vyplatil chudobným. Leontius v diele *Život sv. Jána Almužníka*, ktorý sa z mnícha stal alexandrijským patriarchom, o ňom píše, že si zvykol líhať do planej postele a prikrýval sa obyčajnými prikrývkami. Niekto z domácich mu priniesol kus odevu za tridsaťšesť mincí a vytrvale žiadal, aby sa ním prikryl. Po tom, čo prikrývku prijal, naozaj sa ňou jednu noc prikryl. Sám k sebe však počas celej noci hovoril toto: „Kto by povedal, že biedny Ján sa prikryje prikrývkou za tridsaťšesť mincí a Kristovi bratia budú zimou

¹¹¹ Piaty kráľ samostatného Judského kráľovstva, ktorý vládol asi v rokoch 849 – 842 pr. Kr.

¹¹² Porov. [Rim 11, 18]. „Nevyšuj sa nad ratolesti. Ak sa vyvyšuješ, nie ty nesieš koreň, ale koreň teba.“

¹¹³ Celý názov citovaného diela je *De diversis quaestionibus octoginta tribus* (83 rozličných otázok).

zahubení? Koľko je takých, ktorí majú malé rohožky, jednu polovicu pod sebou a jednu na sebe a nemôžu vystrieť svoje nohy a z priveľkej zimy škripu zubami? Koľkí prespali v hore bez toho, aby do večera jedli? Koľkí trpeli dvojnásobné muky ako zo zimy, tak aj z pôstu? Koľkí sú v tomto meste v istú hodinu cudzincami, nemajú miesto, kde by hosťovali a mokrí od dažďa ležia na námestí? Koľko je takých, ktorí nemajú šaty na leto a druhé na zimu, a tak sa v úzkostiach trápia? Ty tiež čakáš, že dosiahneš večnú radosť a piješ víno, hltáš obrovské ryby a zdržuješ sa v posteliach. Ale teraz sa zohrievaš so všetkými zlami pod prikrývkou za tridsaťšesť mincí? Tak žijúc pravdivo a užívajúc si nebudeš čakať, že si budeš užívať pripravených radostí, ale istotne budeš počuť to, čo počul onen boháč: „Prijal si dobrá v tvojom živote, naozaj chudobné zlá.“ Preto sa teraz tešia a ty naozaj trúchliš, požehnaný Boh, biedny Ján, prikrývkou sa na druhú noc neprikryješ. Je totiž spravodlivé a Bohom dobre prijaté, že sú skôr prikrytí 144 bratia tvojho Boha, ako ty nešťastný.“ Hneď potom prezradil, že mu bol predaný jed. Silný obraz je v tomto príklade a mnohí podľa neho utvorili svoje mravy a zvolili si lacnotu odevu.

§ XI. Mnohí poprední otcovia nemali v odeve nič úchvatného a osobitného v porovnaní so svojimi bratmi. Odev bol z toho istého materiálu a rovnakého usporiadania. Nehanbili sa za kapucne a pokrývky, aj keď boli vystavení posmechu od svetských ľudí. Boli si vedomí, že odev je o toľko cennejší v Božích očiach, o koľko viac je opovrhovaný v očiach ľudí. A preto si starí veľmi vážili svoje kapucne, pretože dávali prednosť väčšej poníženosti, a preto ich zvykli nazývať vzácnosťou a cenným druhom odevu (*Život sv. Štefana mladšieho*). Metafrastes v diele *Život sv. Daniela Stylitu* udáva, že kapučňa sv. Simeona Stylitu, ktorú poslal cisárovi darom, liečila všetky zlá. Metafrastes v dielach *Život sv. Efréma Sýrskeho* a *Život sv. Jána*, ktorého si pripomíname 31. januára, opisuje hlavu cisára Teodózia s kapučňou a ruku vystrojenú palicou sv. Senulpha, ktorá sa zdala nepriateľom vo vojne taká desivá, že sa ihneď dali na útek.

KAPITOLA V

Mníšske postrihnutie

§ I.

Mníšske postrihnutie nie je novým objavom, lež od prvého mníšskeho zriadenia bolo vždy zvykom. Dosvedčuje to autor Dionýz Areopagita v šiestej kapitole diela *Cirkevná hierarchia*. Takto sa strihávali podľa reguly aj žiaci sv. Pachomia a všetci ostatní. Metafrastes o Danielovi Stylitovi hovorí: „A keď mu predstavený prečítal regulu a ostrihal vlasy, obliekol ho do mníšskeho odevu.“ V *Živote sv. Štefana mladšieho* čítame, že Gregor o sv. Štefanovi mladšom povedal: „Bohu teda udáš dôvod, ak by si ma ostrihaného dnes bez váhania nezaradil do mníšskeho rádu.“ Preto odjakživa bolo v súlade to, že stávať sa mníchom znamená byť postrihávaný na mnícha. Sv. Augustín na toto volí tie isté slová: „Skracovať vlasy a prijímať mníšsky odev.“ Podľa náuky sv. Izidora ma postrihnutie svoj pôvod u Nazareťanov. Nariadenie Nicejského koncilu v 76. kánone je, aby mnísi a mníšky nosili iné odevy než laici, mali iné pravidlá a strihali si hlavu. „Postrihávať je však

polovičné marenie,“ hovorí sv. Pavlín z Noly v *Liste III Sulpiciovi Severovi*. Šimon z Tesaloník opisuje, že podľa gréckeho euchológia¹¹⁴ si sám mních žiada nožnice položené na evanjelium od predstaveného a po ich prijatí ich ihneď vezme, trikrát ich pokladá na oltár a evanjelium, aby prejavil slobodnú vôľu. Ako boli napokon mnísi strihaní, vysvetľuje Dionýz Aeropagita v *Cirkevnej hierarchii* v šiestej kapitole: „Znamenie kríža symbolizuje nedostatky všetkého, čo sa týka tela, ostrihaný vlas však nedokazuje čistý a nijako poškvrnený život, ktorý neucelenosť mysle nezdobí obliekaním zdanlivých postáv alebo farieb. Sám v sebe však nie je ľudský pridanou krásou, ale naozaj vzácny a pestovaný k jedinečnej najdokonalejšej Božej podobnosti.“ Iní pridávajú žalostný stav pokánia na dokázanie tohto postrihnutia. Lebo privedený do kláštora z previnenia dával dole vlasy a trúchliaci, ktorí vyjadrovali smútok z plešiny, z poslušnosti pred Bohom slúžiaci odovzdávali zvyk, že oholili hlavy. Ba dokonca Šimon z Tesaloník o mníšskom postrihnutí píše: „Prostredníctvom odloženia a postrihania vlasov ponúka Pánovi prvú telesnú obeť, pretože celý sa odovzdáva a obetuje Kristovi a všetkých svetských vecí sa zrieka, akoby boli zbytočné.“

§ II. Šimon ďalej hovorí: „Mních je postrihnutý predstaveným do tvaru kríža pred oltárom a ihneď sa vráti k oltáru, vlasy necháva položené na oltári a ukazuje, že držia prvé miesto obete a že sa stávajú obeťou Bohu, tak ako aj sám bol obetovaný a stal sa živou a vyvolenou žertvou. Po tom, ako boli vlasy prijaté, ich mali vo zvyku spáliť, aj keď niektorí z nich si pletli opasky. Po tomto slávnostnom postrihnutí v chráme od tej chvíle nedovolia žiadne ďalšie postrihnutie.“ Ani jeden by sa takisto neodvážil oholiť si bradu. O týchto dvoch veciach píše Epifanius. Na jednom mieste hovorí o heréze mesaliánov¹¹⁵ a odsudzuje dlhú bradu po tom, čo bolo v Cézarei schválené nestrihať mníšsku bradu. Hovorí, že učenie katolíckej cirkvi od apoštolov je úplne iné. Otvorene prestierajú prikrývku z kože srsti a vlasy si nechávajú rásť. Podľa apoštola si muž nemusí pestovať vlasy. I keď je na Boží obraz a slávu, no predsa pokiaľ ide o bradu v apoštolských ustanoveniach, božskou rečou a náukou je napísané, aby nebola zmanená, to jest, postrihnutím odstraňovaná (pozri Jacob Goar, s. 397, vydané v Benátkach v roku 1730).¹¹⁶ Preto tí, ktorí nevykonávajú postrihávanie vlasov, ale tak ako ženy si ich rozdeľujú na čele, odporujú sv. Pavlovi, ktorý hovorí: Mužovi je na potupu, keď si pestuje vlasy.¹¹⁷ Táto veľmi povrchná snaha o vlasatosť zhromaždila otcov na Šiestom ekumenickom koncile, ktorí v 42. kánone ustanovili, že tí, ktorí sa nazývajú eremitmi, chodia okolo miest s dlhými vlasmi, zapodieľajú sa s laikmi a ženami a dopúšťajú sa bezprávia vo vlastnom povolani, nech prijmú odev ostatných mníchov s ostrihanými vlasmi a nech sú poznášaní do monastierov. A v prípade, že by nechceli, nech sú vyhnaní z miest do pustatiny. Aj sám apoštol Pavol si zvykol strihať vlasy.¹¹⁸

¹¹⁴ Euchológium je hlavná liturgická kniha v pravoslávnej cirkvi.

¹¹⁵ Raná kresťanská sekta, ktorá vznikla vo štvrtom storočí v Mezopotámii, Arménsku a Sýrii. Mesliáni odmietali hromadenie majetku, ktoré považovali za smrteľný hriech, neuznávali cirkev, zavrhovali pôsty a sviatosti, podriaďovali sa asketickému spôsobu života a živili sa hlavne žobraním.

¹¹⁶ Bazilovič tu cituje Goarovo dielo *Euchologion sive Rituale Graecorum complectens ritus et ordines divinae liturgiae* (Benátky 1730).

¹¹⁷ Porov. 1 Kor 11, 14.

¹¹⁸ Porov. Sk 18, 18.

§ III. „Brada je symbolom mužnosti, ako hovorí vec sama za seba,“ hovorí sv. Bazil. Podľa výkladu k 132. žalmu sv. Augustína je brada znamením silných a horlivých. Sv. Klement vo svojom diele hovorí, že brada je prejavom vážnosti tváre, dôstojnosti, prirodzenej úcty, mnohých odvádza od páchania hriechov a mohlo byť potupou bradatého odvážiť sa previniť. Z tohto dôvodu sa prudko útočí na tých, ktorý si holia brady a ktorých nazýva nepriateľmi vlasov, hladkými ľuďmi, nenávisťníkmi mužskej znamenitosti. „Alebo keď,“ ako pokračuje, „sme od prírody mužmi, ako nehrešíš proti prírode, ak sa holiš? Boh stvoril jemnú ženu, ktorá je ozdobená len vlasmi, tak ako koňa zdobí hriva. Lebo muža ako leva zdobí brada a daroval mu chlpatú hrud’, pomocou ktorej ho označil aj pre jeho silu a vládu. Brada je teda symbolom muža a väčšej prirodzenosti.“ Preto keď palestínsky opát sv. Euthimius založil svoju lavru pre stopäťdesiatich mníchov, žiadneho by nebol prijal, keby svoju tvár nenechal zarastenú nápadnou bradou. Duchovenstvo na Východe má vo zvyku pestovať bradu podľa vzoru sv. apoštola Pavla, o ktorom sa hovorí, že mal bujnú bradu. V západnom svete tak medzi kňazmi, ako i mníchmi panoval rozdielny zvyk v nosení brady; jedni si ju pestovali, druhí strihali, iní holili. „Vieme, že táto rôznosť cirkvi neškodí,“ hovorí Beda Ctihodný, „pretože ani apoštoli neboli jednako ostrihaní. Ani dnes sa katolícka cirkev po celom svete nezhoduje v odlišnom spôsobe tonzúry, len nech je láska všetkých tá istá. V bradách a vlasoch nemá byť uchovávaná svätosť.“

§ IV. Za starých čias sa hovorievalo: „Nestrihajte si vlasy dookola hlavy a nehoľte si bokombriadky!“¹¹⁹ A kňazi si neostrihajú hlavy dohola, ani bokombriadky si neholia.¹²⁰ Lebo žili v tieni pod rúškom budúcich dobier a museli sa odlišovať od susedných oholených kňazov Isis. Nazareťania, dokiaľ boli obetovaní, si pestovali vlasy, ktoré znamenali čistotu a jednoduchosť. Podobne boli spoznávaní podľa dlhých vlasov aj proroci. Tak ako v Starom zákone boli všetci vlasatí. V Novom zákone sa hovorí: Spoločne sú strihaní, odev nám bol vzatý a chodíme vo svetle starých dobrých tajomstiev. Pestovať si vlasy bolo podľa učenia apoštola Pavla skutočne považované za potupu.¹²¹ Preto aj on sám bol ostrihaný, podobne aj sv. Peter a existuje aj prastarý zákon pápeža Anicéta:¹²² „Bratia, bráňte po všetkých cirkvách vašich končín, aby si klerici podľa apoštola nepestovali vlasy, lež holili si vrch hlavy do tvaru kruhu.“ Podľa Izidora Sevillského je tonzúra to, keď sa nechá hore na hlave ostrihaná koruna na spôsob kruhu, nie avšak na znak pokánia a žiaľu, ako u mníchov, ale na znak kráľovskej moci a najvyššej dokonalosti, ktorá vyžaduje, aby bolo od ducha najvyššej služby zvnútra odstrihnuté všetko nadmerné. Ako dodáva sv. Gregor z Nazianzu, preto sa z veľkej časti holili hlavy biskupov.

§ V. Pri mníšskej tonzúre sa zvykli zamieňať mená a niet divu. Keď sám Kristus prijal Šimona k svojmu najposvätejšiemu učeniu, dal mu meno Kéfas,¹²³ čiže Peter, a synov Zebedejových nazval Boanergami.¹²⁴ Alexios I. Komnenos hovorí: „Niketas

¹¹⁹ Levit 19, 27.

¹²⁰ Porov. Levit 21, 5.

¹²¹ Porov. 1 Kor 11, 14.

¹²² V poradí desiaty pápež pochádzajúci zo Sýrie.

¹²³ Porov. [Jn 1, 42].

¹²⁴ Porov. [Mk 3, 17].

Choniates¹²⁵ si nedobrovoľne obliekol kresťanský plášť, vlastne mníšsky odev, a napriek modlitbám, poslaným dokonca ani do najvyšších uší, ktoré nad ním boli vykonávané, predsa bol oholený a nezniesol volať sa Atanázom.“ To isté hovorí Nikeforos Gregoras¹²⁶ o Andronikovi staršom: „Nedobrovoľne ho strihajú, obliekajú mu kapucňu a nazývajú ho Antonom.“ Existuje však niekoľko príčin zmeny mien. Pápeži si menili mená hneď po zvolení, akoby boli už hneď úplne vo svojej povahe zmenení na viac božských. Sv. Dionýz Alexandrijský všeobecne vykladá, prečo sa ustanovuje to alebo ono meno: „Verím, že za čias sv. evanjelistu Jána boli mnohí, ktorí si toto meno zvolili z lásky alebo z úcty k nemu. Túžili po ňom, akoby chceli byť rovnako milovaní Pánom. Takto napríklad deti široko-dáľeko nazývame Petrami a Pavlami.“

§ VI. Svätí otcovia postrihnutie a mníšsku profesiu prirovnávali ku krstu, lebo v obidvoch prípadoch ide o ten istý cieľ, rovnaké zriekanie sa sveta, tela i diabla. Keď vstupuje do mníšskeho stavu, prijíma rovnako aj nové meno. Baronio hovorí, že Teodor Studita vyslovil v najväčšej agónii tieto slová: „Vyznávam, že mníšsky stav je dokonalý, vyvýšený, anjelský a očisťuje všetky hriechy bezpodmienečnou dokonalosťou života.“ A Ján Subdiakon zasa o ňom hovorí: „Bol mocný medzi tými, ktorí predvídali, medzi starcami, potvrdzoval to cnosťou, ktorú som videl stáť pri krste a ktorú som videl aj pri mníšskom odeve, keď prijímal duchovný odev.“ Napokon sv. Hieronym dôrazne učí, že krst sa od mníšskeho stavu líši tým, že ten predstihol v čase. V *Liste sv. panne Demetrii* píše: „Pretože si opustila svet a druhým krokom po krste si uzavrela dohodu so svojím protivníkom hovoriac mu, zriekam sa ťa diabol, tvojho sveta, tvojej okázalosti a tvojich snáh, plň dohodu, ktorú si sľúbila.“ Rovnako v *Liste sv. Pavle o smrti mníšskej dcéry Blesily* píše: „Keby predčasná smrť uniesla pomyslenie na svetskú túžbu, ktorú Boh od svojich odháňa, a pomýšľajúc na lákadlá tohto života, musela by byť oplakávaná. Teraz naozaj s Kristom pred takmer štyrmi mesiacmi, po tom, ako sa za účelom krstu umyla a tak naďalej žila, aby po tom, čo pochodila svet, vždy uvažovala o monastieri. Nemáš strach, že ti Spasiteľ povie: „Paula, hneváš sa, lebo tvoja dcéra sa stala mojou dcérou?“ Po zmarení skorších hriechov a trestov sme totiž v profesii aj v krste prijatí ako Boží synovia. Sv. Atanáz sa zmieňuje o sv. Antonovi: „Okolo deviatej hodiny, pred tým, než sa odobral do postele, aby sa modlil, pocítil, že bol strhnutý v Duchu a anjelmi privedený do výšky. Anjeli odporujúci sa začali pýtať démonov, ktorí bránili prúdeniu vzduchu, čo bolo príčinou zadržiavania, keďže Anton nemal žiadne hriechy. Anjeli zatvorili hranicu tým, ktorí sa od narodenia usilovali zopakovať bezohľadné hriechy. Hovorili, že nemusia vyjaviť jeho poklesky od narodenia, ktoré boli už utíšené Kristovou dobrotou. Mohli byť však vyzradené, keby ich boli vedeli v tom čase, kedy sa stal mníchom a zasvätil sa Bohu.“

§ VII. Jasnejšie to vykladá sv. Bernard: „Chcete odo mňa počuť, prečo si mníšska disciplína okrem ostatných zásad pokánia zasluhuje túto prednosť pomenovania druhé-

¹²⁵ Gr. Νικήτας Χωνιάτης (1155 – 1217) bol jedným z najvýznamnejších byzantských politikov, spisovateľov a historikov svojej doby.

¹²⁶ Gr. Νικηφόρος Γρηγοράς (1295 – 1360) bol byzantský astronóm, historik a teológ.

ho krstu? Myslím, že pre dokonalé zrieknutie sa sveta a osobitnú znamenitosť duchovného života, ktorý prevyšuje každé pokolenie ľudského života, a taký spôsob života robí zo svojich profesorov a milovníkov podobných anjelom a odlišných od ľudí. Áno, tvorí v človeku Boží obraz, pretvára nás v Kristovi ako krst. Akoby sme boli potom po druhýkrát pokrstení, kým umŕtvujeme naše údy, ktoré sú na zemi, a zrovnaní so zemou ohlasujeme znovu Krista a jeho smrť. Ale ako sme sa pri krste vyslobodili z moci temnôt a boli sme privedení do kráľovstva nekonečnej lásky, tak v tomto akomsi druhom sväťom znovuzrození z temnôt vychádzame nie z jedného určitého, ale z mnohých aktuálnych pokleskov vo svetle cností a apoštoli nám pripomínajú: „Noc pokročila, deň sa priblížil.“¹²⁷

KAPITOLA VI

Trpezlivosť

§ I.

Monastiere sú školami trpezlivosti. v ktorých mních od rána až do večera nemusia čakať nič iné, ako útrapy a obtiaže, ktoré poriadny atlét trpezlivo znáša: „Blažený je ten, ktorý sa napádaný cez urážky a potupy pre Boha deň čo deň na sebe dopúšťa násilia,“ hovorí sv. Klimak, „lebo tento s mučeníkmi jasá a zasluhuje si rovnakú dôveru a poctu ako anjeli. Blažený mních, ktorý samého seba napriek všetkým potupám a pohrdaniam pokladá za hodného každej hodiny. Blažený, ktorý až do konca umŕtvuje svoju vôľu i každú starosť o seba samého a ktorý odovzdal starostlivosť duchovnému predstavenému, lebo bude postavený po pravici na kríži pribitého.“

§ II. Podľa výroku sv. Antona dokonalý trpí a je ako kameň, podľa Klimaka je začiatkom dobrej trpezlivosti podvoliť sa potupám v horkosti a bóli duše a naozaj ich verejne znášať bez náreku. Avšak je koniec a dokonanie pokladať ich za najvyššiu chválu. V *ôsmom stupni Rebríka* píše: „Prv sa raduj, potom buď silný, potom blažený. Ale ty si šťastný, lebo sa raduješ v Pánovi, preto má trpezlivosť svoje stupne a časy.¹²⁸ Modliť sa k tomu, ktorý ťa zarmucuje je trpezlivosť. Pôsobiť na ňo nad dary je väčšia trpezlivosť. Napokon privádzať ho k stolu je doposiaľ dokonalejšia trpezlivosť. Ale keď po vedomí nejakej telesnej alebo duchovnej hrozby, akoby by si ju sám vytrpel, tak biednou bolesťou a v náreku spoznáš, že trpezlivosť je najdokonalejšie a úplné víťazstvo nad hriechom a spomienkami na nepravosti. Trpezlivý nedbá na to, či sú osoby nižšie, rovné a mocnejšie, dobré alebo zlé.“ Klimak vo *štvrtom stupni Rebríka* hovorí: „Vypi výčitky pokarhania s najväčším nadšením a tiež posmechy od akéhokoľvek človeka, ktoré ti pripájajú na zdravie, nie inak ako vodou života. Túžia ťa unášať uzdravujúcim nápojom a každá roztopašnosť a nemiernosť duše je očišťovaná.“

¹²⁷ [Rim 13, 12].

¹²⁸ V diele *Rebrík do raja* sv. Ján Klimak v tridsiatich kapitolách (stupňoch rebríka) opisuje duchovnú púť na ceste od zrieknutia sa sveta až po dokonalosť v láske. Dielo zanechalo výraznú stopu v asketickej literatúre a duchovnom živote mníchov i laikov.

§ III. „Mnohí znášali protivenstvá s pokojnou myslou s ohľadom na Kristovo umučenie, lebo spomienka naň lieči netrpezlivú dušu,“ hovorí Klimak, „kým u iných hľadiac na zhovievavosť a trpezlivosť sa pomýlená mocne hanbí.“ Iní zniesli protivenstvá zo strachu pred peklom. Akýsi starec mnoho rokov prebýval v samote v najvyššej prísnosti. Bratia sa ho opýtali, ako môže taký dlhý čas znášať toľkú tvrdosť života. On im odpovedal, že každé svoje vytrpené bremeno nemá byť stavané na roveň jednej hodine s pekelnými bôľmi. Iní zasa neustúpili najkrutejším ťažkostiam berúc ohľad na vôľu Boha, ktorý sa stará a určuje. „Mnohí okrem toho veľkodušne pohrdali všetkými ponížzeniami. Jedným z nich je sv. Dorotej, ktorého iný brat deň čo deň osočoval mnohými potupami a urážkami, nikdy však proti nemu nepovedal ani jedno slovo. Ba dokonca keď sa to otec dozvedel, neviem, podľa koho zvesti, a rozhodol sa ho pokarhať, ja sám som padol,“ hovorí sv. Dorotej, „k jeho nohám prosiac skrze Ježiša Krista, aby to nerobil, že to bol iste môj hriech a nie bratov. Iný tiež zo záchvatu alebo z prostoty, Boh vedel prečo, dlhší čas každú noc vypúšťal svoj moč na moju hlavu, takže zmočil aj moju posteľ. Niektorí iní z bratov vo dne prichádzali pred moju celu a vytriasali tam svoje rohožky. Videl som také veľké množstvo ploštíc, ktoré prenikali do mojej cely, že som ich zabíjaním nedokázal premôcť, boli totiž pre veľké teplo nespočítateľné. Keď som sa napokon uchýlil k spánku, všetky sa nado mnou zhromaždili a spánok sa prihnal z nesmiernej námahy, napokon vyrušený zo spánku som celé svoje telo našiel objedené a nikdy som nikomu z nich nepovedal, aby si tak nerobil, alebo prečo toto robíš. Nevieť o tom, že by som ja sám komukoľvek povedal horké alebo nemilé slovo.“

§ IV. Niektorí sa pre pokrmu stávajú netrpezlivými. Sv. Dorotej v *siedmej inštitúcii* takmer na konci píše, nech je im poučením onen svätý starec, ktorý keď chorľavel, akýsi brat mu namiesto medu vliadol do kaše olej zo zatuchnutého ľanového semienka, ktorý je veľmi škodlivý. Starec nepovedal vôbec nič, ale jedno i druhé jedlo zjedol a po tom, ako dostatočne uspokojil svoju potrebu, brata nijako neobvinil a sám pre seba si povedal: „Prečo mnou opovrhol a nič nepovedal.“ Ani slovom ho naozaj nezarmútil. Keď si však onen brat uvedomil, čo urobil, zarmútil sa hovoriac: „Otče, určil si mi onen hriech zmárniť ťa za tvojho mlčania.“ Z toľkej vľúdnosti mu odpovedal: „Netráp sa, brat, keby si Boh žiadal, aby som zjedol med, tak by mi bol dal med.“

§ V. Sv. Efrém (pozri deviatu kapitolu) prirovnáva mníšske súženia k útrapám mučeníkov a vyhlasuje, že obaja hodlajú nosiť tie isté koruny. Ba na inom mieste v dielach *Trpezlivosť* a *Pokánie* hovorí, že sám so svojimi mníchmi bez útrap môže byť mučeníkom. To, že mníšsky život je sám o sebe mučeníctvom, vysvetlil sv. Gregor Nysský podľa Kristových slov. Lebo v prvej blaženosti, ktorá sa týka dobrovoľníkov, ba skôr chudobných mníchov, rovnako aj v ôsmej, ktorá sa týka mučeníkov, sa hovorí: „Lebo ich je nebeské kráľovstvo.“¹²⁹ Sám pridáva: „Rovnaké sú aj zápasy tých, ktorých od-

¹²⁹ Porov. [Mt 5, 3].

mena je tá istá.“ Podľa mienky sv. Augustína naozaj zvíťazil nad svetom a telo vytrápil. Súčasťou mučeníctva sú ako početné prenasledovania, tak aj mnohé mučenie, hovorí sv. Ambróz v 20. výklade k 118 žalmu: „Deň čo deň si Kristovým svedkom. Si pokúšaný duchom smilstva, ale bojíš sa budúceho Kristovho súdu a čistoty mysle i tela, ktorá má byť poškvrnená. si, že si Kristov mučeník.“ Správne preto sv. Makarius prehlásil: „Príďte a uvidíte mučenie týchto mladých mužov.“ Dvaja mníši najposvätniejšie skonali krátko po nástupe do kláštorného života. Skutočný mních podľa Kasiánovho svedectva je totiž živým mučeníkom.

§ VI. Prečo svätí otcovia prirovnávali mníšstvo k mučenictvu? Odpovedá sv. Ján Damaský v diele *Život sv. Barlaama a Jozafáta*. „Po tom, ako krutí a obłudní vládari nešťastne zahynuli, ako si zaslúžili, prenasledovanie uznalo koniec a zbožní vodcovia sa vládou zmocnili celého sveta. Iní nasledovníci svätých mučeníkov ukazujúci onen zápal i božskú túžbu, ktorú musia napodobňovať a majúci zo strachu tú istú poranenú dušu, uvažovali o tom najlepšie a usilovali sa, aby odovzdávali Bohu čistú dušu i telo od každej hanebnosti. Tak sa skutočne pripravujú, aby vykorenili všetky skutky hriechnych záľub a seba samých očistili od každej nečistoty tela i duše. Lebo ničím iným, ako prostredníctvom starostlivosti Kristových splnomocnencov a tiež ušľachtilosťou cností sa presviedčali, že môžu nasledovať horko-fažko uprostred nepokojov sveta. Sami si ustanovili akési nové a tiež od iných odlišné ľudské pokolenie a podľa božského hlasu po tom, čo všetko zanechali, čiže rodičov, deti, priateľov, príbuzných, prostriedky, pôžitky a opovrhli všetkými výhodami sveta, uchýlili sa na pusté miesta ako nejakí vyhnanci. Chodili utláčaní a sužovaní. „Oni, ktorých svet nebol hoden, blúdili po púšti a po horách, po jaskyniach a zemských roklinách.“¹³⁰ Tiež sa sami odpútali ďaleko od všetkých pozemských radostí a pôžitkov, dokonca trpeli vážnym nedostatkom chleba a šiat. Dvojitá príčina ich povzbudzovala k tomu, prečo to robili, iná, aby zničili príčiny hriechnych záľub. Neveľmi rozoznávali žiadosti svojich duší. Zabudli na svoju pamiatku a lásku božských a nebeských vecí a vytvorili túžbu v sebe samých a vytvorení z potešenia a žiadosti, tú slávu ako oni, ktorí mučenictvom zomreli, uchovávali, nijako sa nezriekajú. Tiež sami naozaj ako veľmi mohli, napodobnili Kristovo utrpenie, ba boli aj účastníkmi samotného kráľovstva. Iní zaiste vydržali pod širím nebom a tiež boli sužovaní v páľave slnka, najdrsnejších mrazoch, dažďoch i vírivých vetroch. Iní žili skrývajúci sa v postavených chatrčiach či brlohoch a jaskyniach. A tak vyznávali cnosť, odmietali každú telesnú potechu až do posledného odpočinku a nažive sa udržiavali surovou zeleninou, bylinkami, ovocím a tiež suchým a pretvrdým chlebom.“ A preto podľa Jána Damaského mníši upadali do mučeníckeho vysilenia. Samých seba až do krajnosti umŕtvovali cez dobrovoľné utrpenia a zbavení všetkých pozemských vecí sa zdržiavali neustále v anjelskom tele a horlivo napodobňovali svätosť, ako neskôr hovorí v prológu životopisec sv. Pachomia.

§ VII. Sv. Efrém v diele *Dokonalosť* hovorí, že život mníchov sa podobá životu anjelov a ich zriadenie je plné Božieho tajomstva. Sv. Gregor zasa mníšsky stav nazý-

¹³⁰ [Hebr 11, 37-38].

va ozdobou cirkvi. Podľa sv. Hieronyma je akýmsi kvetom a najvzácnejším kameňom medzi cirkevnými výzdobami. Sv. Izák hovorí, že zbor mníchov a panien je nádherou cirkvi Ježiša Krista. Sv. Efrém prirovnáva svetský život k oceánu a mníšsky život zasa k prístavu, a to náležite podľa svedectva sv. Jána Zlatoústeho: „Tí, ktorí žijú v monastieri, aj keď zúria búrky, sami pretrvávajú v útočisti, pokoji a v značnom bezpečí. Z neba sa dívajú na stroskotania iných, lebo tí, ktorí si zvolili nebeský život, sa nijako nelíšia od anjelov. Lebo tak ako medzi anjelmi nie je žiadna nerovnosť, veď predsa nie je jedným dobre a druhým zle, lež všetci nažívajú v rovnakom mieri, radosti a sláve, tak aj medzi mníchmi, ak totiž nikto nesúdi chudobu, nikto sa nehonosí bohatstvom, ono je moje či tvoje, ak bolo odstránené všetko, čo prevracia a poburuje. Tam sú všetky veci spoločné, stôl, bývanie i oblečenie. A to, čo je obdivuhodné, nech je s nimi aj jedna a tá istá duša. Ničím sa medzi sebou nelíšia, ani nerovnosť nemá svoje miesto. Preto čokoľvek, čo robia alebo trpia, je to od nich preto, aby boli potešovaní a aby sa tešili tam, kde je všetko považované za spoločné a čo a komu sa stane, trpké či radostné.“

§ VIII. Ó, ako ťažko mohli byť vyrvaní z tohto spoločenstva bratov tí, ktorí naozaj ochutnali sladkosť tohto nebeského života! Sv. Sofronios po tom, čo sa z mnícha stal patriarchom, pretrpko bedákal nad svojím mníšskym životom: „O aký len pokoj v srdci som prišiel a bol ďaleko láskyhodnejší než teraz. Po tom, ako som bol pozemskými vlnami dovedený z naozaj tichého pokoja v duši a musel som sa pustiť do hĺby záležitostí! Ach, ctihodní muži! Aký príjemný je pre mňa teraz onen skromný život! Zdá sa ďaleko sladší ako ten predtým a z ktorého som bol povýšený nesmiernou poníženosťou na biskupský stolec. Ale tak je otcovia. Stratená svätosť sa pozná lepšie podľa ničoho, lež vreľšie sa vyhľadáva, než od nesmelých. Čo je duševný pokoj sa poznáva po búrke. Bohatstvo nik nemiluje tak, ako ten, ktorý po tom, ako bol privedený k prudkým silám sa k tým istým vracia. A taktiež vo všetkom robí také protivenstvo, že okolnosti sú nezabudnuteľnejšie a vďačnejšie. A ja preto zaslúžene povzbudený s biednou Jóbovou spomienkou na moje dávne dobré vyhlasujem: Kto ma ustanoví podľa mesiaca starodávnych dní, od ktorých ma Boh nezarmúteného zachránil, keď sa jeho svetlo skvelo nad mojou hlavou a žil som pokojný a bezstarostný život, keď som milosťou jeho svetla kráčal cez temnoty, keď som oberal hroznové strapce ticha, keď som bol potešovaný kvetmi vnútornej slobody, keď som korunoval kalichmi bezstarostnosti, keď som sa upokojoval chudobou, keď som bol potešovaný krásou poníženého obydlija, keď som ako druhý Izraelita jedával tečúci med z vôle manny rodiaceho sa pokrmu a tak ďalej. “Najsvätejší patriarcha bedákajúc nad mníšskym povolaním toto povzniesol v chvále. Napokon

§ IX. Michael Oxita, nazvaný podľa strova Oxia, na ktorom žil ako mních, bol povýšený na stolec patriarchu a po tom, ako dva roky a osem mesiacov vytrval, dobrovoľne sa vzdal tejto hodnosti, vrátil sa na ostrov Oxia a tam sa znovu chopil mníšskeho života, ako hovorí Baronio v roku 1145. Bol zrazený v predsieni chrámu a dovolil, aby mu mních pošliapal krk. Mocne trúchlil, že odmietol milovaný pokoj od najranejších rokov a bezosožne zasadol na konštantínopolský trón (pozri dielo *Cirkevné dejiny Nového zákona*, 12. storočie, štvrtý zväzok, prvá časť, strana 114 od Gravesona). Niet divu, že sú-

časťou mníšskeho stavu boli veľkí muži, lebo v Kristovej cirkvi, ktorá koná namáhavú službu, mnísi zastávajú miesto a vážnosť mučeníkov a, ako sme už predtým povedali, sú podobní anjelom. Sv. Efrém vo svojej *Výstrahe I* pripomína, že na mnícha, ktorý na zemi vedie anjelský život, treba nazerať s obdivom.

§ X. Preto mnohí z kráľov a vladárov po tom, ako sa vzdali vlády, obľúbili si mníšsky život a vybrali si byť uctievaní viac anjelmi a v mníšskych chatrčiach, ako byť uctievaní ľuďmi ako králi na šľachtických dvoroch. V minulosti podľa svedectva v diele Jána Damaského to bol sv. Jozafát, obrátený sv. Barlaamom, strýko Karola Veľkého z otcovej strany sv. Karolman, prvorodený syn Karola Veľkého Pipin, bulharský kráľ Trebelius roku Pána 862, konštantínopolský vládca Joannes Brena, cyperský kráľ Henrich, arménsky kráľ Joannes, syn sicílskeho kráľa Karola II. sv. Ľudovít. O mnohých ďalších hovorí Hieronymus Platus v *Dobrom stave rehoľníkov* v druhej knihe, v 26. kapitole a podobne v dielach *Osobný život* a *Blažený život*.

Konštantín Veľký, ako vykladá Euzébius, bol neobyčajným ctiteľom mníchov a mníšok, ktorý písomne učinil obľúbeným u sv. Antona nielen seba, svojich, ale aj svoju vládu. Naozaj nasledoval najväčšími poctami tých, ktorí svoj život zasvätili božskej filozofii, čiže mníšskemu životu. Neprestajne mal v úcte najsvätejšie spoločenstvo večných panien preto, lebo veril, že v ich srdciach prebýva samotný Boh, ktorému sa zasvätili. Sv. Atanáz vo svojej *Apológii* a Teodoret v *Histórii* v 28. kapitole prvej knihy zhodne píše: „Lebo prezbožný vládca ušľachtilo dbá na to, aby v životných potrebách čestne vynikal ako nad mníchmi, tak aj nad mníškami.“

§ XI. Mnísi a ich otcovia boli v cirkvi vždy vo veľkej úcte. Otcovia boli na cirkevných zhromaždeniach po biskupoch prvými tak postavením, ako podpismi, dokonca boli aj ustanovovaní urodzenými mužmi z kráľovských dvorov, čo je zrejmé z ôsmej synody v Tolede v roku 653¹³¹ a z dvanástej synody v Tolede v roku 681. Rímsky pápež Gregor VII. by sotva určil nejakého znamenitého legáta, keby nebral do úvahy otcov. Karol Veľký zveroval otcom aj úradné záležitosti, o čom svedčia listy pápeža Hadriána.

Predseda však sväte kánony nedovoľujú, aby sa mnísi zúčastňovali na občianskych záležitostiach. Bolo to totiž schválené na synodách v Mainzi, Remeši, Paríži, na Lateránskom koncile a iných.

§ XII. Pohrdatelia, nenávisníci i prenasledovatelia mníchov boli oddávna vnímaní ako zlopestvní ľudia. Za čias sv. Antona, keď sa mníšstvo skvelo tak ako slnko, bol tento duchovný stav v meste pokladaný za bezcenný a potupný a Boží služobníci boli považovaní za podvodníkov. Preto bol sv. Ján Zlatoústý podnietený napísať tri knihy proti hanobiteľom mníšskeho života.¹³² Kresťanská zbožnosť v čase, keď sa vzťahovali heretici, bola pozorovaná zo všetkých strán vo vážnom ohrození. Mnísi, ktorí jej hodľali poskytnúť pomoc sa sťahovali do miest, a preto boli prenasledovaní, rad-radom vyhánaní, vyhostovaní a znášali všakovaké trápenia. Neboli to pohania, ktorí to robili, ale víťazili úbohí kresťania. Široko-dáľeko boli vyvrhnutí tí, ktorí to na nich páchali. Toto

¹³¹ Chýbný údaj v pôvodnom texte.

¹³² Bazilovič tu cituje dielo *Adversus Vituperatores Vitae Monasticae Libri III.*

všetko až do smrti trápilo svätého muža Zlatoústeho. Hovorí: „Oplakával som vedno celý svet.“ A po tom, čo sa obrátil, hovoril k Bohu: „Odním odo mňa moju dušu¹³³ a vytrhni ma z mojich tiesní,¹³⁴ vyslobod' ma od tohto skazeného života¹³⁵ a prenes ma tam, kde nik nebude podobné ohlasovať či počúvať.“

S podobnou ľútosťou bedáka nad pohrdaním mníchov Salvianus vo štvrtej knihe *Božie riadenie*: „Už naozaj aké je to sväté, že ak by sa niekto z ušľachtilých začal obracať k Bohu, ihneď prichádza o úctu ušľachtilosti? Aká veľká je v kresťanskom ľude úcta ku Kristovi, kde viera robí neurodzeným? Ak by sa niekto čestnejšie oddal viere, ihneď prestáva byť čestným.“

Lebo keď niekto zmení odev, potom mení vážnosť. Africkí mnísi sa posmievali, zllorečili, boli neustále prenasledovaní, boli preklínaní a robili proti nim takmer všetko, čo bezbožnosť urobila proti nášmu Spasiteľovi Židov. Ako prišlo k samotnému preliatiu Božej krvi? Ale prečo taká nenávisť k Božím služobníkom a také veľké prenasledovanie Afričanov?

Nielen preto, že rôznosť záujmov spôsobuje nedorozumenie. Svätosť Božích služobníkov zasahuje zrak úsudkov a o toľko viac, o koľko je sama znamenitejšia. „Oni totiž,“ hovorí Salvianus, „žili v roztopašnosti, druhí v nevinnosti, jedni v neviazanosti, druhí v mravnej čistote, oni v nevestincoch, títo v monastieroch. Zlovestní mnísi však boli niekedy právom považovaní za opovrhnutiahodných. Oprávnené sa opovrhuje zhnitým jablkom a nepravým zlatom.“

¹³³ Porov. [Jonáš 4, 3].

¹³⁴ Porov. [Ž 25, 17].

¹³⁵ Porov. Ž 25, 20.

OBRAZ MNÍŠSKEHO ŽIVOTA

ŠTVRTÁ ČASŤ

KAPITOLA I

Sv. Bazil Veľký – zakladateľ cenobitského života

§ I.

Tento svätec sa narodil okolo roku 329 v kapadóckej Cézarei, práve preto ho sv. Gregor z Nazianzu nazýva kapadócky. Aj sám Bazil vyhlasuje, že jeho vlasťou je kapadócka Cézarea. To isté hovorí aj o Ponte v *Listoch XV a VIII*. Svojou vlasťou ho nazýva totiž preto, lebo Pontus bol vlasťou otca a starých rodičov, otec tam mal sídlo a tam sa narodili aj Bazilovi bratia. Tam bol odovzdaný pestúnke, aby ho vychovávala a tam sú aj jeho prvé začiatky zbožnosti a vzdelania. A rovnako tam si napokon obľúbil samotu, ku ktorej sa uchýlil. Toľko mien je spojených práve s týmto miestom, že má plným právom hodnotu vlasti. Nie je však zvláštne, že Bazil sa narodil v Cézarei, aj keď jeho otec mal sídlo najmä v Ponte. Často ho brávali do Cézarey a dlho sa v tomto meste zdržiavali. Mali totiž značné majetky v Kapadócii. Až také, že podľa Gregorovho svedectva sa otcove a Eméliine znamenito rozkladali medzi Pontom a Kapadóciou.

§ II. Otcov pôvod odvodzoval od Pontu a matkin od Kapadócie. Jeden i druhý rod bol významný vojenskými, kráľovskými i vidieckymi hodnosťami a bohatstvom, mocou i významným vplyvom. Boli to rody povestné slávou výrečnosti, ale zbožnosťou i horlivosťou vo viere a ďaleko slávnejšie v skutkoch, ktoré udatne vykonávali pre Kristovi. A naozaj Bazilov starý otec z matkinej strany bol životom a dobrými skutkami pre Krista prenasledovaný vladárom. Predkovia z otcovej strany však v čase prenasledovania v Ponte žili v jednom lese sedem rokov, skrývali sa pod holým nebom, boli vydaní napospas dažďu a zime a odlúčení od všetkých životných výhod, priateľov a každej ľudskej spoločnosti. Ako sa volal Bazilov otec z otcovej strany, sa nevie. Stará mama sa volala Makrína a Bazila ako dieťa vychovávala a vzdelávala. Predpokladá sa, že žila až do roku 340.

§ III. Ich syn Bazil, otec Bazila Veľkého, skĺbil neobyčajné cnosti s mocnými ozdobami učenosti a výrečnosti. Preslávil sa na fóre a v najväčšej sláve vyučoval výrečnosť v Ponte. Ale ešte väčšmi vynikol čistotou mravov. V manželskom zväzku bol so ženou Eméliou z rovnakého rodu a vážnosťou cností, ktorá bola medzi ženami tým, čím bol Bazil medzi mužmi. Manželia vlastnili prehojné majetky v troch provinciách. No najväčšia sláva Bazila a Emélie zrodila potomstvo. Narodilo sa im desať detí, z ktorých traja slávou svätosti a vzdelanosti vynikli ako biskupi. Jeden zo synov zomrel ako mladý chlapec, preto po smrti Marita bola Emélia matkou štyroch synov a piatich dcér a ich majetky boli rozdelené na deväť častí. Najstaršia zo všetkých bola sv. Makrína. Prvý zo synov sv. Bazil, druhý Naukrácus, tretí sv. Gregor Nysský a posledný zo všetkých bol Peter Sebasténsky.

§ IV. Bazil nevyrástol v Kapadócií, ale v jednej osade v Ponte, ktorú rodičia vlastnili. Stará matka Makrína, najváženejšia žena, prevzala starostlivosť o Bazilovo usmerňovanie detstva a tiež vstúpila do mladej duše zárodoky správnej učenosti. Makrína sa premenlivosťou časov nikdy nezmenila, ale bola vždy zvel'adená a vycibrená, čo prinieslo znamenité ovocie. Bazil podáva svedectvo, že sa od nej tomuto naučil. „Boli sme vychovávaní,“ hovorí, „pod vedením starej matky, blaženej ženy, hovorím o Makríne, onej najvznešenejšej, od ktorej sme boli dôkladne poučení. Od nej sme si osvojili slová blaženého Gregora neocézarejského, ktoré si chránil na jej pamiatku a zachoval na jej pokračovanie. Navyše nás ako chlapcov vzdelávala a vychovávala nás náukami zbožnosti.“ Sotva ako bol Bazil súci na štúdium vied, prešiel z rúk starej matky k učeniu otca, ktorý vo veľkej sláve vyučoval rétoriku v Ponte. Po tom, ako Bazil dospel do mužného veku, zatúžil pridať k snahám iné snahy a po príležitosti lepšieho úžitku sa zapáľil záujmom o rečníctvo, v ktorom dosiahol značný úspech. Prišiel do Cézarei, hlavného mesta Kapadócie, ktorá vtedy v celej Ázii prekviatala slávou vied a množstvom umení. V tomto krátkom čase bol tak veľmi usilovný, že takmer v každej disciplíne prevyšoval svojich rovesníkov. Preto dostal u týchto ľudí titul „Veľký“. Potom zamieril do nadmieru slávneho Konštantínopolu na štúdiá vied, aby sa v nich viac a viac zdokonaľoval. Neskôr sa vydal do Atén, rodiťelky všetkých náuk a disciplín. Napokon sa svätý muž po tom, čo nadobudol všetky disciplíny, vrátil do vlasti, aby dosiahol príležitosti na lepšie veci, hodlajúci urobiť za dosť svetu akoby nejakému divadlu. Lebo ako v divadle a na nejakom javisku verejne vystúpil pred rodinou, priateľmi a blízkymi a chcel ich presvedčiť o túžbe a láske voči nim. Dosvedčuje to sv. Gregor z Nazianzu v jednej svojej reči. Medzitým ho čestne prijali Cézarejčania, kde sa podujal na vyučovanie rétoriky, lebo podľa Rufína to povolanie vykonával vznešene.

§ V. Deň a rok, v ktorom bol Bazil Veľký pokrstený, nie je presne známy. Predsa prichádza do úvahy, že bol zasvätený do tajomstiev okolo roku 357, a to po návrate do Atén. Sám Bazil však dosvedčuje, že krst prijal z rúk muža, ktorý dlhý čas prežil v službe Bohu i cirkvi. Tým mužom bol cézarejský biskup Dianeos. Rozhodne totiž v čase, keď onen viedol cézarejskú cirkev, a síce od roku 341, v ktorom sa zúčastnil koncilu v Antiochii, až do roku 362. Dôvodom oddialenia jeho krstu bolo naozaj to, aby taký výnimočný dar nebol vydávaný napospas skaze mládeneckého veku, obzvlášť v čase, keď bol poslaný do Konštantínopolu a Atén, do miest, v ktorých pretrvávali nebezpečenstvá ohrozujúce statočnosť a vieru. Následne bol pokrstený až po tom, keď sa vzdialil zo svetskej verejnosti. Sám sv. Bazil hovorí, že vzplanul hlbokými pocitmi zbožnosti a že sa začal zbavovať čohokoľvek, čo zacítil z nečistôt tkvúcich vo svetských túžbach a v spôsobe života zlopestných ľudí. Rozhodol sa rozdeliť všetok svoj majetok medzi chudobných, uchýliť sa k samote a prijať mníšsky spôsob života. Toto dielo a rovnako iné podávajú jasnú správu o tom, že tak urobil.

KAPITOLA II

§ I.

Celý starovek uznal, že sv. Bazil bol naozaj mníchom a až do týchto čias o tom nik nepredostrel pochybnosť. Len spisovateľ Thomassin¹³⁶ akýmsi novovysloveným názorom popiera, že Bazil bol skutočne mníchom, závidiac mu vyznávanie mníšskych zásad. Táto novozasadená teória, z ktorej sa zdá aj nemálo ľudí vysmieva, sa dá vyvrátiť nasledovne, a síce:

Po prvé, vlastným utrpením¹³⁷ samotného sv. Bazila. Takto totiž vysvetľuje účel svojho podvolenia sa mníšskemu životu: „Po tom, čo som veľa času venoval povrchnosti, premrhal som skoro celú svoju mladosť márnou snahou a zaujatý dôkladným štúdiom náuk od Boha omámenej múdrosti, keď som sa konečne raz prebudil akoby z hlbokého spánku, podujal som sa vzhliadnuť na obdivuhodné svetlo pravdivosti evanjelia a spoznal som neosožnosť múdrosti vládcov tohto sveta, ktorí prichádzajú navivoč. Najväčšmi oplakávajúc môj biedny život som si prial, aby mi bola daná náuka, ktorá by ma priviedla k zbožným zásadám. Avšak mojou najväčšou túžbou bolo predovšetkým to, aby som uskutočnil určitú nápravu mravov, ktoré znivočil pretrvávajúci spôsob života spolu s nehanebníkmi. A tak keď som prečítal evanjelium, vtedy som si uvedomil, že má veľkú moc rozpredať k dokonalosti všetok svoj majetok, podeliť sa s biednymi bratmi, vôbec sa netrápiť nad osamelosťou tohto života a akoukoľvek náklonnosťou v srdci sa nezameriavať na pozemské veci. Prial som si nájsť niekoho z bratov, ktorý by si zvolil túto životnú cestu, aby som spolu s ním prežil krátku búrku tohto života. I našiel som veru mnohých v Alexandrii, nemálo aj vo zvyšnom Egypte a Palestíne, iných v Celesýrii i Mezopotámii a obdivoval som ich zdržanlivý spôsob života. Bol som ohromený usilovnou vytrvalosťou a žasol som nad neúnavnosťou v modlitbách i nad tým, ako prekonávali únavu, ako boli nezlomní nejakou prirodzenou potrebou, o hlade, smäde, v zime a nahí, ako sa nikdy nezameriavali na telo, ani mu netúžili venovať akúkoľvek pozornosť, ale tak akoby žijúci v inom tele naozaj poukazovali na to, čo znamená túlať sa v tomto živote a čo je to mať miesto v nebi. Keď som na toto s obdivom hľadel a myslel som na blažený život mužov, lebo skutkami dokázali niesť na tele Ježišovo umieranie,¹³⁸ aj ja sám som túžil napodobniť tých ľudí najviac, ako som len mohol. Preto keď som videl, že nemalý počet vo vlasti sa snaží napodobňovať ich zvyky, zdalo sa mi, že som našiel niečo, čo mi pomôže k mojej spásе. Myslel som si, že je to znamenie toho, že to, čo sa nedá vidieť, je v skutočnosti viditeľné.“

Pozri, ako pekne Bazil vyznáva, že sa podujal predat' všetok svoj majetok a rozdať chudobným. Až tak veľmi túži po niekom z bratov, ktorý by vyznával mníšske zásady a ktorý by s ním prešiel touto krátkou životnou búrkou. Ako blúdil až po vzdialených končinách, Alexandrii a po celom Egypte, Palestíne, Celesýrii i Mezopotámii, kde na-

¹³⁶ Louis Thomassin (1619 – 1695) bol francúzsky katolícky kňaz, teológ.

¹³⁷ V širšom slova zmysle môže ísť o silnú vášeň, silný pocit, afekt, gr. πάθος.

¹³⁸ Porov. [2 Kor 4, 10]. „Stále nosíme na tele Ježišovo umieranie, aby sa na našom tele zjavil aj Ježišov život.“

chádza čo najviac mníchov, ktorí skutkami dokazujú, že nosia na tele Ježišovo umieranie a túži sa stať ich napodobňovateľom. Kto by teda povedal, že už na začiatku hanebne zlyhal a že to, čo si zaumienil a k čomu sa odhodlal, vôbec nesplnil a ukázal sa, že je tak veľmi nestály a podobný trstine, ktorú ošľaháva vietor? Úsilím vykonal a splnil všetko, čo si predtým zaumienil a vzdal sa všetkých hojností. Sám sv. Bazil to totiž o sebe priznáva, keď hovorí: „Sám nemám nič, ale som živý z prostriedkov priateľov a príbuzných.“ To isté hovorí v *Liste XXXVII*, keď sa zmieňuje o kňazovi, svojom spolukojencovi, aby akýmsi novým vybavením nezaťažoval svoj príbytok, ktorý ho zvykol živiť, a hovorí: „Prosím, aby dom, v ktorom som bol vychovaný, ostal v rovnakom stave, lebo ešte stále ma tento dom živí, nič svoje nemám, ale žijem z milodarov. Prosím, aby si s týmto domom hospodáril tak, že mi ušetríš zásobu jedla.“ Jednému úradníkovi takto píše: „A tak sa Bazil pre všetky prostriedky vycibril zápalom pre mníšsky stav tak, že vo svojom živote nevlastnil nič hodnotnejšie.“ Preto jednému skromnému prefektovi cisára Valenta, ktorý sa mu vyhrážal vyhnanstvom, smelo odpovedal: „Nič nevlastním a zbavil som sa strachu z vyhnanstva.“ Aj Gregor Nysský dosvedčuje, že Bazil si od začiatku zaumienil nevlastniť nič a že toto rozhodnutie bolo nehybné ako skala. Napokon aj od Gregora z Nazianzu sa dozvedáme, že Bazil po tom, čo sa s pokojnou myslou vzdal všetkého majetku, ktorý kedy mal, pokojne a bezstarostne sa vydal na more života.“

§ II. Sv. Gregor Nysský dosvedčuje, že Bazil pred kňazským úradom naozaj rozdal dedičstvo chudobným a v čase najväčšej biedy, keď bol ešte v kňazskom stave, a že ani neskôr nebol o nič menej štedrý z toho, čo mu zostalo. A predsa z toho nie je možné vyvodiť, že nerozdal ihneď všetko, čoho bol vtedy skutočným vlastníkom, ale že si niečo nechal. Lebo niet pochyb o tom, že Bazil horlivo splnil to, čo nariadil iným vo svojich *Pravidlách*, ako v *Obšírnych*, tak *Krátkych*, a že v tejto záležitosti nijako nezaostával za svojou sestrou Makrínou, ktorá dosvedčuje, že po tom, čo majetok rozdelila rovným dielom medzi ňu a bratov, nenechala si z neho nič, ale všetko rozdala rukou kňaza podľa Božieho prikázania. Ako bol Bazil naozaj vzdialený od tohto porušenia, ktoré sa mu pripisuje, sa dá vidieť podľa tohto Kasiánovho svedectva, ktoré hovorí: „Hovorí sa o reči cézarejského biskupa Bazila, ktorou sa prihovoral jednému senátorovi, o ktorom sme povedali, že bol skrehnutý pre veľkú zimu. Ten povedal, že sa vzdal tohto sveta, nechal si len niečo zo svojho majetku, nechcel sa živiť prácou vlastných rúk a vyhľadával ozajstnú poníženosť prostredníctvom nahoty, konaním pokánia a podriadenosti kláštora. Tak Bazil hovorí Syncletiovi: „Prišiel si o pozíciu senátora a neurobil si zo seba ani mnícha.“

§ III. Avšak to, čo tvrdí Gregor Nysský, možno ľahko vysvetliť tak, že neskôr nebol Bazil o nič menej štedrý z toho, čo mu ostalo. A naozaj neprijal ihneď celé hojné dedičstvo, ale potom nejaké pripadlo do jeho rúk, čo sa v takýchto prípadoch zvyklo stávať. Významné dedičstvo po smrti svojej matky sv. Emélie prijal rovno v čase biedy. Preto je očividné, že ten istý Bazil, ktorý sa skôr zbavil všetkých vecí, vtedy obnovil vzor lásky k blížnemu. Načo sú potrebné požadované dôkazy v tak očividnej veci? Máme veľmi spoľahlivý dôkaz Bazilovho mníšskeho stavu, a síce samotné *Reguly*, ktoré ustanovil. Tie veľmi prísne predpisujú zbaviť sa ľahko všetkých vecí a aj tomu, ktorý sa

raz zaradil medzi bratov, nedávajú žiaden priestor úplne odísť, ale jasne ukazujú, že je bohorúhačstvom, ak niektorý prejde na iný spôsob života, aby odcudzil denár zasvätený Bohu. Bazil nebol týmito sľubmi o nič menej zaviazaný ako tí, ktorých prijal na spravovanie. To isté hovorí sv. Bazil v úvode *Obširných pravidiel*, keď začína nasledovne: „Lebo sme sa z Božej pomoci v mene Pána nášho Ježiša Krista spolu zhromaždili, my, ktorí zachovávame jeden a ten istý úmysel zbožného nariadenia.“ U cézarejských mníchov zaiste nebolo pochyb o vyznávaní sv. Bazila, ktorému spôsobil biskup Euzébius veľké ťažkosti. Tí ťažko niesli krivdu, ktorá bola spôsobená Bazilovi ako ich veliteľovi a predstavenému. Ako vykladá Gregor z Nazianzu: „Bazilovi Veľkému vyslovenými slovami otvorene odporoval Euzébius a usiloval sa ho celkom vyhnáť z cirkvi, predsa mal protivníkov v podobe askétov, ktorých vodcom bol Bazil.“

Napokon Rufinus v druhej knihe v deviatej kapitole, Sokrates vo štvrtej knihe v 21. kapitole a Sozomen v šiestej knihe v 17. kapitole hovoria, že sv. Bazil bol s Gregorom z Nazianzu zaviazaný osamelému mníšskemu životu.

§ IV. Povieš, Thomassin, že Bazil dobrovoľnou zbožnosťou dosiahol to, čo mnísi konajú z ustanovenej sľúbenej nutnosti. To ty zaiste môžeš povedať, ale neoprávnene, ako je zrejmé z vyššie uvedeného a jasnejšie ako žiara na poludnie. Vonkoncom by si však neupadol do tohto omylu, keby si dôkladne prečítal devätnásty kánon sv. Bazila, v ktorom hovorí: „Nepoznáme povolania mužov okrem takých, ktorí sa sami zaradia do mníšskeho stavu a o ktorých sa zdá sa, že ticho prijímajú osamelý život. No predsa aj v týchto prípadoch treba nabádať, aby sa sami pýtali a aby ich jasné a zrejmé povolanie bolo prijaté. Aby tí, ktorí smilnia, boli vystavení trestu, keď sa uchýlia k roztopašnému a rozkošníckemu životu.“ Preto v desiatej otázke *Obširných pravidiel* a v *Liste XXIII*, ktoré boli napísané pred kánonmi, sa nepredpisuje iné povolanie tým, ktorí sa uchylujú k mníšskemu životu, len ak boli prijatí do rádu bratov po náležitom schválení. O nič menej prísne však neboli okovy tohto tichého, jasného i zrejmého povolania. Lebo ako bolo už povedané, podľa Bazila sa svätokrádeže dopúšťa ten, ktorý sa zasvätil Bohu a potom prešiel na iný spôsob života. Rovnako ten, ktorý sa zasvätil Bohu, odcudzil denár. Keď sa teda sv. Bazil pridá k mníšskemu stavu a ktorému aj velil, jeho mníšske povolanie je vonkoncom nesporné. A je nezmyslené jasne a výslovne jemu pripisovať nutnosť prijatého povolania, o ktorom v oných časoch nebolo pochyb, aspoň v Kapadócii, kde sa násilne nevyžadovali sľuby.

§ V. Po skončení všetkých ciest, ktoré svätý muž na zemi a na mori podnikol, a po tom, čo napokon navštívil kláštory v Egypte a na Východe, aby získal dokonalý vzor na nasledovanie cností, našiel svätých mníchov v Alexandrii a vo zvyšnom Egypte, v Palestíne, Celesýrii i v Mezopotámii a s obdivom hľadel na moc ducha v podstupovaných snáhach a na vytrvalosť v modlení. Žasol, keď ich videl prekonávať ospalosť a to, akí boli nezlomní nejakou prirodzenou potrebou, ale o hlade, smäde, v zime a nahote zachovávali neoblomnú duševnú silu a žili akoby v cudzom tele. Vrátil sa do vlasti a krátko na to sa uchýlil na jeden vrch k brehom rieky Iris,¹³⁹ ktorá prúdi z Arménska, vlieva sa do Pontu

¹³⁹ Dnes je to rieka Yeşilirmak v severnom Turecku.

a tečie do Čierneho mora. Na druhom brehu rieky sa nachádzala osada zvaná Annesos, v ktorej Bazil vyrástol u starej mamy Makríny. Táto osada bola rodinným dedičstvom po otcovi sv. Bazila, v ktorom dala svätá žena Makrína postaviť kláštor pre panny – mníšky.

§ VI. A tak nasledujúc zmienený príklad mníšskych životných údelov sa zbavil všetkých vecí tak, že nemal vôbec nič okrem tela a nevyhnutných telesných pokrývok. Nik nevynikol takým pôstom. Podľa sv. Gregora z Nazianzu mal Bazil jednu košeľu a plášť a spával na zemi. Zdobili a vyznamenali ho vigílie, ľahký obed v podobe kúska chleba, soli – tejto novej prísady, striedmeho, no výdatného nápoja, ktorý nám, ktorí nepracujeme, netečie. Sv. Gregor Nysský dosvedčuje, že Bazilov pokrm bol skromným a neúprosným pánom, ktorý s jeho telom zaobchádzal priam tak ako so sluhom na úteku. Matka mu láskavo poskytla pokrm v dome, v ktorom vyrástol, kým nebol povýšený do stupňa kňazstva. Najväčšiu časť láskavostí oného domu totiž odovzdala jednému kňazovi menom Dorotej, ktorý bol Bazilovým spolukojencom a jediným synom jeho rodičky, pod podmienkou, že Bazilovi poskytne stravu. Aj poskytla, ale vôbec to nebol dar, ale užívanie po celý život.

KAPITOLA III

*Sv. Bazil ako zakladateľ cenobitského spôsobu života
v Ponte a Kapadócií*

§ I.

Podľa svedectva Gregora z Nazianzu Bazil prvý vymyslel cenóbiá, aby pomáhal nielen sebe, ale aj iným. Starý a jednoduchý mníšsky spôsob života aj zaviedol do jedného poriadku s vlastnou podobou svätosti, keď si všimol tých, ktorí v spoločnom živote žili zmiešane medzi sebou, zachovávajú mníšsku zdržanlivosť, ako sa patrí, a síce, že iným naozaj osožia, kým sebe nijako. Rovnako keď tých, ktorí žijú v samote ďaleko od ostatných, bolo treba v mnohých nerestiach správnym úmyslom zmeniť na silnejších. A ako uvidel vyššie spomenutých, ktorí sú viac spojení s Bohom, no vôbec nesmerujú k skúsenosti, sami sebe sú sebestační a nemajú s inými žiadne spojenie, usiloval sa spojiť oba životné spôsoby, a to nepochybne tým, že vystaval školy a kláštory zbožnosti. Predsa však nie úplne s nesúhlasom tých, ktorí si vážili spoločnosť a stretávali sa. Ani tieto nariadenia akoby nejakým postaveným múrom nerozlišovali a vzájomne sa neprevyšovali, ba naopak, boli blízko seba a zároveň sa odlučovali, aby v rozhovore nechýbalo rozjímanie a aby činnosť nebola bez rozjímania.

§ II. To isté je možné potvrdiť z Bazilovho *Listu CCVII*. Novocézarejčania ho nenávideli a vymýšľali malicherné a nezmyselné príčiny nenávisť, obrad spievania žalmov v cézarejskom chráme a Bazilových cenóbiách. Zaiste by nikdy z tohto dôvodu nevinili Bazila, keby pred ním v Ponte také zriadenie existovalo. Žil však jeden mních Eustácios, ktorý mal svojich prívržencov. Títo v skutočnosti neboli cenobitmi, ale žili sami tu a tam a sám sv. Bazil hovorí, že vo svojej vlasti videl pár takých, ktorí sa hlásili k mníšskemu stavu. Ba aj Bazil, aby od seba odvrátil nepriazeň tohto nového zriadenia, ktoré si zasluhovalo najväčšiu slávu, vôbec späť nepovoľával príklady na svoju obranu z cirkvi v Ponte, Kapadócií

alebo zo susedných krajín, ale hovorí, že počul o takej sile ducha mužov v Egypte, že azda aj niektorí v Palestíne si ctili život podľa evanjelia a znovu, že niektorí muži v Mezopotámii sú blažení a príkladní. Preto pred Bazilom neexistovali cenóbiá v Ponte.

§ III. Len čo Bazil okúsil pôžitky samoty, pokúsil sa prilákať Gregora z Nazianzu na popísané miesto. Okrem toho opísal spôsob života, denné a nočné modlitby, čítanie Písem a predstavil manuálnu prácu. Vtedy vytrvalo ako iní askéti v týchto končinách žil na tom istom mieste s jedným alebo druhým z Eustáciových žiakov, a preto Bazilov kláštor nenadobudol ihneď podobu cenóbia. Mnohí sa však k nemu zbehli a oddali sa náuke, lebo v roku 360 mal žiakov, od ktorých zaiste nemohol odísť ani na malý okamih bez nemalej starosti, ako vidíme z *Listu VIII*. Jeho kláštor bol dokončený po tom, čo sa k nemu uchýlil Gregor, lebo u tých, o ktorých sa zmieňuje, že v kláštore videl, chváli predovšetkým neobyčajnú svornosť bratov, ktorých Bazil priviedol k zbožnosti. Spomína žalmy a hymny, z ktorých pocítil jedinečnú ľúbeznosť. V ďalšom *Liste VIII* pekne spomína skromný život, ktorý tam viedli, kde bol podávaný taký tvrdý chlieb, že lámal zuby a vo všetkom treli takú núdzu, že keby Bazilova matka včas neprišla na pomoc, zomrel by hladom. Zmieňuje sa aj o manuálnej práci. Vyvážal sa hnoj z Augiášovho domu,¹⁴⁰ aby nasýtili neúrodné záhrady a Bazil svojou náramnou silou, krkom i rukami ťahal voz, aby zarovnal tvrdú pôdu. K tomuto pridáva aj znášanie dreva a kameňov, stínanie stromov a zavlažovanie, no najmä vlastnoručne vysadený platan.

Lebo popri povinnostiach asketického života sa vo voľnom čase venovali uvažovaniu nad svätými dielami a keďže si v štúdiu vážili starých spisovateľov viac než svojho ducha, zhromaždili od počiatku viacero takých kníh, ktoré stoja za pozornosť a ktoré spracovali do jedného celku a pomenovali *Filokalia*.¹⁴¹ Sv. Gregor z Nazianzu túto antológiu, ktorú zostavil spolu so sv. Bazilom, poslal darom biskupovi Teodorovi z Tyany.¹⁴²

KAPITOLA IV

Sv. Bazil bol horlivý v presadzovaní záujmov cirkvi.

§ I.

Bazil po prijatí takého zriadenia, v ktorom mohol rozjímať ako anachoréti, aj pomáhať ako mnísi (tzv. *migades*),¹⁴³ nezaháľal v presadzovaní záujmov cirkvi a jeho snahy

¹⁴⁰ Ἀυγείας, z lat. *Augeas*, bol v gréckej mytológii syn boha Hélia a Hyrmíny, dcéry kráľa Nélea. Élidský kráľ Augiáš vlastnil obrovské stádo dobytky, ktorého počet dosahoval až tritisíc kusov. Do mýtov sa však nedostal pre svoje bohatstvo, na ktorom si zakladal, ale pre hroznú špinu v jeho chlieve, o ktorý sa nestaral.

¹⁴¹ Filokalia sa delí na 27 kapitol a zameriava sa na tri témy: 1. Hermeneutika Svätého písma, 2. Obrana literárneho štýlu Písma proti výčitkám rétorsky vzdelaných pohanov, 3. Slobodné sebaurčenie človeka pre Boží plán spásy. Filokalia mala byť pomôckou proti pohanským námietkam voči kresťanstvu a tiež svedectvom, ako správne interpretovať Bibliu. Bližšie o tom pozri Broďanská, E.: *Gregor z Nazianzu. Listy vo veršoch. 1. vydanie*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2012, s. 17-18.

¹⁴² Tyana bolo antické mesto v kapadóckej Anatólii (oblasť dnešného stredozápadného Turecka).

¹⁴³ Gr. *μυῖδες* boli mnísi, ktorí viedli zmiešaný život. Okrem kontemplácie sa usilovali aj o aktívnu pomoc bližným, predovšetkým chudobným.

sa neobmedzovali len na hranice kláštora. Rufinus píše: „Bazil obchádza mestá v Ponte a vidiek, podporuje a kázaním povzbudzuje duše tohto národa, ktoré sú ochabnuté a úzkostlivé v nádeji na budúcnosť. Začal ničiť otupenosť od ich úplnej nedbalosti, učil ich vzdať sa malicherných vecí a svetských starostí a prijať jeho posolstvo, svorne sa schádzať a budovať kláštory. Učil venovať sa žalmom, hymnom i modlitbám, starať sa o chudobných a poskytnúť im čestné príbytky a to, čo je potrebné k životu, vzdelávať panny a učiť, aby všetci túžili po čestnom a pobožnom živote. Zakrátko sa podoba celej krajiny zmenila tak, že sa zdalo, akoby na suchom a pustom poli narástlo hojné obilie a úrodná vinica.“ Aj Sozomen dosvedčuje, že Bazil obchádzajúci mestá v Ponte tam vybudoval mnohé kláštory a kázajúc presvedčil ľud, aby s ním nasledovali tú istú náuku viery. To môžu dosvedčiť aj svedectvá oboch Gregorov. Gregor Nysský potvrdzuje, že samota sústredená do mesta pod Bazilovým vedením nasledujúci príklad Jána Krstiteľa vznikla v meste pre veľký počet tých, ktorí sa hrnuli k Bazilovi. Gregor z Nazianzu hovorí, že Bazil spoznal mnoho v prospech cirkvi už v čase, keď bol povýšený do stupňa kňazskej hodnosti a pokračuje, že jeho ohromná Božia dobrotivosť s mnohými vykonanými skutkami ho preslávila už skôr, než ho prijala do svätého kňazského stavu. Pred tým, ako bol Bazil povýšený do kňazstva, prežil v osamelosti v Ponte mnoho rokov, ako je to zrejme z jeho *Listu CCX*:

„Myslel som si, že miesto, kam obyvatelia v nepokoji utekali, je vhodné na premýšľaní pre pokoj v samote a že tam strávim mnoho nasledujúcich rokov (podľa Sozomena to bolo trinásť rokov). A pretože tam teraz bratia bývajú, oddýchol som si od povinností, ktoré ma zdržiavali a uchýlil som sa dobrovoľne do tejto samoty, nie preto, aby som iným dával úlohy, ale aby som sám zo svojej túžby zachovával mravy.“

§ II. Vzdelanci sa jednohlasne nezhodujú v roku, v ktorom bol Bazil ordinovaný za kňaza. Baronio a Hermantius súdia, že bol ordinovaný skoro v tom istom čase ako Gregor, a to v roku 362. Iní uvádzajú, že Bazil bol vysvätený neskôr ako Gregor a nie Dianeom, ako sa niektorí domnievali, ale v roku 364 Euzébiom Cézarejským. Bazil povýšený do kňazského úradu však nezmenil určené miesto. Lebo ako vytvoril mesto zo samoty v snahe pomáhať blížnemu, tak podobne ako v samote vedel žiť aj v meste. Podľa svedectva Gregora Nysského ho od zbožného a svätého spôsobu života neodradil ani početný zástup ľudí, ani množstvo úloh. Skutočne preveľká záštita prebývala v tomto kňazovi cézarejskej cirkvi, ktorý okrem výrečnosti, v ktorej vo svojich časoch dokonale vynikal nad všetkými sofistami, sa počas mnohých rokov oddával čítaniu Svätého písma, v rozjímaní a hájení cirkevnej náuky a v zušľachtňovaní všetkých cností mníškeho stavu.

§ III. O to milší musel byť Bazil k biskupovi Euzébiovi, čím viac mu pomáhal v nosení bremena episkopátu. Ale aj keď Gregor o príčine rozporu úmyselne mlčí, zdá sa, že Bazilove dobré meno a bezhraničná veľkoleposť ducha a učenosti trápili Euzébiove oči. Euzébius bol totiž naozaj mocným a v zbožnosti znamenitým biskupom, ako dokázalo prenasledovanie. Ale predsa bol dosadený hneď na biskupský stolec. Ešte sa nevzdal všetkých svetských pocitov a nezažil nejaké ľudské utrpenie a Bazila ako kňaza nehanebne vylúčil z cirkevnej správy. Cézarejskí mnísi nedokázali zniesť, že ich ukrivdený vodca bol vylúčený a so značnou časťou vážených a ľudu sa rozhodli odísť zo spoločenstva biskupa. Bazil medzičasom nestrpel, že cirkev bola rozvrátená pre túto schizmu, poradil sa a na Gregorov popud s ním utiekol do Pontu a spravoval kláštory, ktoré sa tam nachádzali.

§ IV. Tento Bazilov odchod bol obdivuhodný, no oveľa hodnejší bol návrat. V roku 365 za ariánskeho vladára Valenta, ktorý hrozil spolu s ariánskymi biskupmi, sa totiž cézarejská cirkev ocitla v najväčšom nebezpečenstve a bola podvedená svojím postaveným obranom a obhajcom reči a ochranou Ducha. Po tom, čo podľa Gregora došlo k zmiereniu, Bazil sa ihneď ponáhlal do Cézarej a bez nejakých zvyškov sporu zasadných v duši sa začal priamo naplno venovať obrane cirkvi. „Lebo,“ pokračuje Gregor, „zároveň plní všetko, odvracia nepriateľstvo, radí sa, stavia vojsko do šiku, odstraňuje pohoršenia a prekážky, ktoré boli prístupné a predovšetkým to, že si mysleli, že my sme mali vyprovokovať vojnu. Jedných prijíma, druhých zachraňuje, ďalších zaháňa. Jedným stavia pevný múr a ohradu, druhým sekera roztína skalú, ako hovorí Sväté písmo, ľahko ničiac „raždie“¹⁴⁴ a urážlivých voči Božstvu. Preto sa heretici vrátili bez výsledku po prvýkrát naplnení hanbou a porazení a z toľkých pokusov sa nenaučili nič iné iba to, že spoznali neskrotnú odvahu pri obrane viery v Trojicu v Kapadócii.“

KAPITOLA V

Bazilov veľmi úzky vzťah s cézarejským biskupom Euzébiom

§ I.

Vítazstvo nad herézou Bazila s Euzébiom tak značne stmelilo, že biskupovi nebolo nepríjemné byť prevýšený učenosťou a výrečnosťou, dôvtipom a ušľachtilosťou toho, nad ktorým vynikal vážnosťou. Ani Bazil si preto biskupa nevážil a nectil o nič menej a ani to, že bol v krajine o toľko od neho vyšší a znamenitejší. Tento preslávnny súzvuk opisuje Gregor z Nazianzu. Ako však Bazil vykonával kňazskú službu, Gregor takto podáva: „I keď existujú aj mnohé iné správy, jeho naozaj najväčšou starosťou a ochranou voči cirkvi bola priazeň k veliteľom, ako k iným, tak k najmocnejším a tým z mesta, roztržky sporov, nie nedôverčivé, ale stvorené a ustanovené na jeho slovo. Tak ako dbali na zákon, na podporu pre tých, ktorý to potrebujú, zaiste viac duchovnú, ale predsa na nemalú telesnú (lebo aj to často inklinuje duši privádzajúc prostredníctvom dobrodennia, ako ťahajúc do otroctva), na živienie chudobných, prijímanie pocestných, záujem o starostlivosť panien, na ustanovenia mníšskych zásad, jednak písomne, jednak ústne, na vyobrazenia modlitieb, umelecké formy chrámu a napokon na všetko to, čím môže ľudu pomáhať ten, ktorý je skutočne Božím človekom a upriamený na Boha.“ Na tomto mieste sú uvedené Bazilove dve významné diela, a síce *Mníšske pravidlá*¹⁴⁵ a *Liturgia*.¹⁴⁶ Odhaduje sa, že *Obširne pravidlá* boli napísané pred vysvätením. Neobsahujú totiž nič,

¹⁴⁴ Adjektívum *sarmentitius*, z lat. *sarmentum* – „raždie“, „vetvička“, bol jednou z prezývok, ktoré pohan-ská spoločnosť vytvorila pre kresťanských mučeníkov počas prenasledovania kresťanov za čias Tertuliána. Termín sa vzťahuje na drevné štiepky na oheň a kolíky, na ktoré boli priviazané obete.

¹⁴⁵ Myslia sa tým Bazilove *Obširne* a *Krátko* pravidlá.

¹⁴⁶ Celý názov je *Svätá božská liturgia nášho otca svätého Bazila Vel'kého*, gr. Η Θεία Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου.

podľa čoho by sa dalo usudzovať, že Bazil bol v tom čase kňazom. Hovorí: „Tak je potrebné zjaviť si Božie opodstatnenia, čo sa zaiste sluší na žiakov ustanovenému askétovi.“ Preto Gregor neudáva iné dielo ako *Krátke pravidlá*, keď spomína zákony mníšskeho stavu, ktoré Bazil navrhol. V úvode *Krátkych pravidiel* je jasne zjavená kňazská hodnosť, keď hovorí: „Zaiste nie je potrebné, aby tí, ktorým bola zverená úloha vzdelávania, boli pripravení v každom čase a pohotoví, aby vzdelávali a zdokonaľovali duše a dovoľávali sa len verejne pred očami celej cirkvi a súkromne dovoliť každému jednému z tých, ktorí k nám pristúpia, aby sa nás mohli pýtať podľa vlastného uváženia.“

§ II. *Obširných pravidiel* je 55, *Krátkych* 313. Rozjímaj, drahý čitateľ, o diele sv. Bazila. Skôr, ako Bazil napísal *Pravidlá*, započal však už úmysel písať, keď napísal *List XXII*, ktorý je o dokonalosti mníšskeho života. V jeho samotnom úvode totiž dosvedčuje, že i keď sú mnohé veci, ktoré Sväté písmo predpisuje, poskytne krátke pripomenutie o veciach, o ktorých sa vzbudilo dopytovanie, nie predstavením svedectiev z Písma, ale zanechaním čitateľovi na porozumenie. Zaiste nie je nik, ktorý by čítal pozorne takýto úvod a ťažko by Bazilovi porozumel, keď by premýšľal o nejakom veľkom diele z mníšskych nariadení, ku ktorému boli pridané svedectvá z Písma, zatiaľ čo tieto nariadenia v krátkosti zhrnul v tomto liste, ktorého znenie je nasledovné:

§ III. „Aj keď Sväté písmo ustanovuje dodržiavať mnohé veci vnuknuté Božím riedením tým, ktorí sa usilujú páčiť sa Bohu, považoval som za potrebné teraz poskytnúť krátke pripomenutie o veciach, o ktorých sa medzi vami vzbudilo dopytovanie, ako som si ich doposiaľ osvojil zo samotného Písma, a to tak, že o každej veci na porozumenie zanechám svedectvo, no veru nie ťažké na pochopenie tým, ktorí sa cibria v čítaní a budú môcť poučiť iných. Kresťan má dbať na to, čo je patričné nebeskému povolaniu a žiť život hodný Kristovho evanjelia. Nepatrí sa, aby kresťan blúdil v myslí, ani aby sa dal niečím odplášiť od spomienky na Boha a od jeho úmyslov i ortieľov. Kresťan má predstihnúť vo všetkých veciach zákonné opodstatnenia, nemá prisahať, klamať. Nemá hanobiť, nemá sa dopúšťať urážok, nemá bojovať, nemá sa sám mstiť a zlo odplácať zlom, nemá sa hnevať. Treba, aby bol trpezlivý, keď trpí akékoľvek bezprávie. Aby toho, ktorý urazil, v príhodnom čase potrestal, no nie z túžby po vlastnej pomste, lež z nápravy brata podľa Pánovho príkazu. Nemá hovoriť čokoľvek proti bratovi v jeho neprítomnosti s úmyslom stavať ho na pranier, i keď je pravda to, čo sa hovorí, lebo to predstavuje osočovanie. Má sa odvrátiť od brata, ktorý ho osočuje. Nemá predvádzať bláznovstvá. Smiať sa a robiť žarty. Nemá rozprávať naprázdno hovoriac niečo, čo nevedie k úžitku poslucháčov, čo nie je náležité a čo pre naše dobro od Boha nebolo dovolené. Tak, že pracujúci nech sa najväčšmi usilujú pracovať v tichu. Nech im však preukazujú povzbudivé slová tí, ktorí boli poverení múdro udeľovať slovo k budovaniu viery, aby nebol Boží Duch Svätý naplnený smútkom. Nesluší sa, aby sa niekto z tých, ktorí prichádzajú, z vlastnej vôle priblížil k niektorému z bratov skôr, ako zvážili, či je to prijateľné Bohu, tí, ktorým bola zverená starostlivosť náuky zachováanej vo všetkých veciach a že to môže byť iným na prospech. Nemá sa oddávať vínu, byť ovládaný túžbou po mäse a vonkoncom netúžiť po pôžitkárstve v žiadnom jedle alebo nápoji.

Lebo ten, ktorý zápasí, zachováva vo všetkom mieru. Nemá mať a nechávať si len pre seba nič z toho, čo je dané na užívanie každému, ale má naopak dávať pozor na všetko ako prináležiace Pánovi, čo sa vzťahuje na starostlivosť a starosť. Ak sa tak stane, neopomínať nič z toho, čo bolo odhodené alebo zanedbané. Nik si nemá myslieť, že je sám sebe pánom, ale myslieť a robiť všetko tak, akoby bol odovzdaný od Boha do služby jednomyselným bratom, ale každý vo svojom ráde. Nemá šomrať v nedostatku potrieb a pracovnej námahe, lebo každý rozhoduje o tých, ktorým bola zverená moc nad týmito vecami. Nemá byť hluk či nejaká iná zámienka alebo nepokoj, z ktorého sa prejavuje hnev a duševné poblúdenie od viery, že Boh je prítomný. Hlas treba užívať podľa potreby. Nemá sa nikomu svojvoľne alebo opovržlivo odpovedať či čokoľvek robiť, ale vo všetkom treba každému ukazovať umiernenosť a úctivosť. Nemá ľstivo žmurkať, nepripúšťať ani iné spôsoby alebo telesný pohyb, ktorý by bratovi prezradili smútok alebo opovrhnutie. Má sa vyvarovať lesku šiat alebo topánok, ktorý je zaiste povrchnou okázalosťou. Pre telesnú potrebu majú byť používané skromnejšie veci a nič nemá byť vynaložené nad rámec toho, čo je potrebné alebo na honosnosť. To je naozaj zneužívanie. Nemôže bažiť po cti alebo dožadovať sa prvenstva. Každý jeden musí dávať prednosť druhým pred sebou. Nemôže byť neposlušný. Ten, ktorý môže pracovať a je lenivý, nesmie jesť, ale ten, ktorý je zamestnávaný niečím z toho, čo sa vynikajúco deje k Božej sláve, musí samého seba nadovšetko prinútiť k úsiliu plnenia práce. Každý kresťan so súhlasom predstavených musí robiť všetko dôvodne a s istotou, aj pokiaľ ide o samotné jedlo a pitie a s tým, že je to vzdávané na Božiu slávu. Nik nesmie byť prichytený vychádzajúc z jednej dielne do druhej. Nič sa nemá robiť zo snahy o súperenie alebo z podniknutého sporu s niekým. Nemá inému závidieť slávu a tešiť sa z niečích chýb. Má truchliť a trápiť sa v Kristovej láske nad bratovými hriechmi, ale tešiť sa z jeho dobrých skutkov. Nemal by byť ľahostajný voči hriešnikom alebo zotrvať pred nimi v tichosti. Treba, aby ten, ktorý obviňuje, to robil so všetkým súcitom zo strachu pred Bohom a jeho úmyslom s cieľom obrátiť hriešnika. Ten, ktorý je usvedčovaný alebo karhaný, to má ochotne prijať, kým v jeho pokarhaní uznáva svoj vlastný prínos. Nesluší sa, aby keď niekto, kto je obžalovaný, druhý v jeho alebo niekoho iného prítomnosti odporoval žalobcovi. Ale ak by sa niekedy niekomu obvinenie zdalo neopodstatnené, musí sa súkromne dopytovať toho, ktorý ho usvedčuje a buď ho presvedčí alebo je presvedčený on. Každý má nadovšetko pomáhať tomu, ktorý mal niečo proti nemu. Kresťan nemá zanevierať na toho, ktorý zhrešil, ale robiac pokánia zo srdca odpustiť. Ten, ktorý hovorí, že sa kaja z hriechu, má byť pre spáchaný hriech nielen bodaný, ale aj prinášať ovocie hodné pokánia. Ak opätovne zhreší ten, ktorý bol napravený z predošlých hriechov a získal odpustenie, samému sebe pripravuje rozsudok hnevu horší než predošlý. Ten, ktorý po prvom i druhom napomenutí zotrvá vo svojom hriechu, má byť predvedený pred predstaveného, nech sa tak ešte väčšmi hanbí po tom, čo bol pokarhaný. A ak sa nezlepší, potom má byť vylúčený ako ten, ktorý pohoršuje. Nech je považovaný za pohana a za nájomcu na bezpečnosť tých, ktorí ho počúvajú podľa toho, čo bolo povedané: Keď bezbožní upadajú, chvejú sa oprávneným strachom. Ale má byť aj

oplakávaný ako úd odrezaný od tela. Slnko nemá zapadať v hneve brata, aby noc oboch neoddelila a v súdny deň nezanechala neodvratné previnenie. Nemá pobádať vhodnú príležitosť na svoju nápravu, pretože si nie je istý zajtrajškom. Lebo aj keď mnohí mali veľa plánov, zajtrajška sa nedožili. Nemá sa klamať plnosťou žalúdka, z toho sa rodia sny. Nemal by sa rozptyľovať nadmernou prácou a nik nesmie prekračovať hranice umiernenosti podľa apoštola, ktorý hovorí: „Uspokojíme sa s tým, že máme čo jesť a čo si obliecť“,¹⁴⁷ pretože nadbytočná hojnosť ukazuje podobu lakomstva a lakomstvo je naozaj odsudzované ako modloslužobníctvo. Nemal by byť žiadostivý po peniazoch a zhromažďovať poklady na nepotrebné veci, ktoré sa nehodia. Ten, ktorý prichádza k Bohu, má vo všetkých veciach lipnúť k chudobe a má byť prebodnutý Božou bázňou podľa slov: „Telo sa mi chveje od strachu pred tebou, lebo sa bojím tvojich rozsudkov.“¹⁴⁸ Nech vám však Pán dá, ako sme povedali, prijímajúc s plným presvedčením na Božiu slávu ukazujúc hodné ovocie Ducha prostredníctvom Božej náklonnosti a pomocou nášho Pána Ježiša Krista, Amen.“

§ IV. V Cézarei však Bazil nežil v biskupskom sídle, ale ako kňaz v kláštore. To je zrejmé z mníšskych pravidiel, v ktorých autor spojil mníšsky stav s kňazstvom a zdá sa, že ten istý aj stál na čele toho kláštora. A naozaj v *Liste LXXXI* stojí, že znamenitý kňaz žil asketickým a zdržanlivým spôsobom života ďaleko od mestského presbytéria a hovorí sa, že manuálnou prácou je jeho život porovnateľný s bratmi, s ktorými žil. Gregor napokon chváli Bazilovu náklonnosť pohostinne prijímať počestných v dome, ku ktorému sa ochotne utiahol na návštevu a sotva mohol vydržať v súkromnom dome s najvyšším nedostatkom vecí.

§ V. Po smrti cézarejského biskupa Euzébia v Bazilových rukách v roku 370 nebol naozaj nik hodnejší takého stolca než Bazil. Nikomu neboli neznáme znamenité ozdoby náuky a svätosti. Všetci dbali na najväčšie zásluhy cézarejskej cirkvi, ktorej mnohé zložky zverené od biskupa hneď prebral, aby ich spravoval. Ale predsa mnohé bránilo, aby sa tento vzor nepostavil na vysoké miesto. Biskup Gregor z Nazianzu sa však zo všetkých síl usiloval tomu zabrániť. Píše kléru, mníchom, váženým, kúrii a celému ľudu, že nikto nemôže byť v čele a svedkom v prítomnosti Boha a preukázal Bazila svätosťou života, náuky a že sám Bazil je spomedzi všetkých najvhodnejší, aby riadil cirkev v týchto ťažkých časoch. Že nesmie byť prekážkou jeho telesná slabosť, keďže bolo treba biskupa, nie pretekára a napokon v takejto slabosti nech zažiarí Božia cnosť. Gregor o týchto listoch hovorí starčekovi svojho otca, keď hovorí: „Napísal listy, nahováral ľud, zbližoval kňazov s inými a napokon úpenlivo prosil tých, ktorí stoja pri oltári.“ Zdalo sa, že stav tejto cirkvi v ňom živil nepokoj. Zaisť panoval veľký rozpor medzi postojmi. Najvyberanejšia a najpoctivejšia skupina ľudu, celý klérus i mnísi dávali pred všetkými ostatnými prednosť Bazilovi, ale úrady a najnaničhodnejší biedneho ľudu i tí, ktorí boli v styku s úradmi, závideli a útočili

¹⁴⁷ 1 Tim 6, 8.

¹⁴⁸ Ž 119, 120.

a pretože dal nepriateľom viery dôvod robiť si posmešky, dokonca aj biskupi. Vonkoncom sa bolo treba báť, aby ariáni nezaujali a nezničili rozbíjajúcu upadajúcu cézarejskú cirkev, ktorej ustavične strojili úklady. Na pomoc sa ponáhlal aj sv. Euzébius Samosatenský. A Duch Svätý výrazne vyhral prostredníctvom Euzébia a Gregora, keď bol tak ako mŕtvy v truhle naložený a zo všetkých síl ťahal mužov. A keď v tejto záležitosti významne pomohol, zabojoval a dosadil na stolec Bazila, odvážny a mocný sa vrátil domov.

§ VI. Kritici sa rozchádzajú v názore na rok, v ktorom bol sv. Bazil vysvätený za biskupa. Baronio a Bolland¹⁴⁹ tvrdia, že bol ordinovaný v roku 369, podľa Petávia a Tillemontia to bolo v roku 370. Predsa však je známe, že sv. Bazil stál v čele cézarejskej cirkvi osem rokov a deviaty začal. Pred tým, než sa Bazil zamiešal do zmieru cirkvi a po tom, čo bol povolaný k takému stolcu, obmedzil sa na domáce územie a prvé starosti svojho episkopátu venoval na nápravu mravov svojej cirkvi a získavanie náklonnosti kapadóckych biskupov. Gregor z Nazianzu dosvedčuje, že episkopát voči Bazilovi nezaznamenal rast cností, ale väčší účinok, pravda, keďže moc poskytla väčší podnet. Preto z tých činov, o ktorých presbyter hovorí, sa môže usudzovať, čo biskup vykonal. Príjmy cézarejskej cirkvi v tých časoch neboli nízke, ale Bazil, medzi týmito prostriedkami najbiednejší silou mníškeho stavu, považoval všetok svoj majetok za skromný. Gregor takto chváli jeho chudobu a prísny spôsob života: „Pravda, mal jednu košeľu, jeden plášť, vigílie, zájedok, chlieb a soľ a zdá sa, že toto počas episkopátu neporušil a že od ničoho neupustil. Až do smrti dokonale vytrvalo zachovával mníšsky život podľa pravidiel, ktoré sám napísal.“ Istotne sám Bazil v prítomnosti Valentovho skromného veliteľa hovoril, že pre ňo nemá cenu vôbec nič okrem roztrhaných a obnosených kusov látky a zopár kníh a že pre toho, ktorý takto žil, bolo prirodzené počínať si voči chudobným vládne a veľkodušne. O tom, ako bol skutočne naplnený horlivosťou zachovávať duševnú i telesnú svätosť, je možné sa presvedčiť z Kasiánových slov: „Nesie sa prísny výrok cézarejského biskupa sv. Bazila: „Ženu nepoznám a nie som panik.“ Tak veľmi spoznal, že telesná neporušenosť nespočíva tak v zdržanlivosti od ženy, ako v čistote srdca, ktoré naozaj neprestajne chráni neporušenú telesnú svätosť, a to ako zo strachu pred Bohom, tak aj z lásky k čistote. Bazil zotrval večne telesne neporušený a neskúsený všetkej žiadostivosti.“ Podľa Gregorovho svedectva neexistuje žiadna väčšia cnosť, ktorou by mohol byť prirovnávaný k nebeským anjelom. „Aj keď niektorí pomýšľali, že podľaňnú manželstvu, lebo je zrejmé, že z neho vzišlo ľudské pokolenie, nesmierne sa však zmýlili. Sám Boh nielen svojim učeníkom, ktorí ho nasledovali, chcel seba predostrieť za vzor. Z panny, z ktorej sa narodil, ostala panna. Bazil si toto vážil tak, že zložil aj reč na skutočnú čistotu, prostredníctvom ktorej prenáša telesnú krásu do pôvabu duše. Všetka sláva zvnútra kráľovskému synovi.“

¹⁴⁹ Jean Bolland (1596 – 1665) bol belgický jezuitský historik a hagiograf.

KAPITOLA VI

Slávne činy mníchov v prospech cirkvi Božej a na spásu duší

§ I.

Prostredníctvom tohto štvordielneho diela budeš môcť, láskavý čitateľ, teraz poriadne spoznať vznešenosť mníšskeho povolania! Pridávam ešte horlivé práce, zápasy, skúšky, aj samotné obety, ktoré ctihodní mnísi horlivo a udatne podstúpili na obranu katolíckej viery a spásu duší. Ak si želáš vedieť, koľko si títo vytrpeli pod Valentovým velením od ariánskych heretikov, sv. Bazil ťa o tom poučí. Sú známe pustatiny, kam ich do vyhnanstva uvrhol ariánsky vojvodca.

§ II. Ariánska sekta, ktorá popierala, že Boží syn je jednej podstaty s Otcom, sa šírila do nesmierneho priestoru a s veľkým počtom ubúdajúcich samotných cirkevných hodnostárov. A aká bola v dôsledku toho vtedy tak veľmi hrôzyplná podoba cirkvi? O tom svedčia ustanovenia východných i západných koncilov. Podľa Sozomenovho svedectva sa medzičasom všetci mnísi nielen v celom Egypte, ale aj po všetkých rímskych provinciách všemožne držali uznesení Nicejského koncilu. Neisto zotrvali neporušenými a statočnými napodobňovateľmi sv. Atanáza. Takmer jediní takí odhodlaní mali svoje hlasy pre Božie ohlasovania a pre neho boli ochotní podstúpiť i to najväčšie nebezpečenstvo. Ich vodcami boli sv. Anton, Pambo, Heraklides a obaja Makariovia, Chronius, Paphnutius, Pontubastes, Arsisius, Serapion Veľký, Pithyrion a Pachomius, ktorí predstavovali v cirkvi dvanásť vzácných kameňov a na ktorých bol postavený múr mníšskej dokonalosti. A aký osôh ďalej priniesli títo a podobní mnísi? Vytrpeli najkrutejšie prenasledovania. Odmietnutí boli odsúdení na práce v baniach, vytrápení, utýraní a porazení až na smrť, spálení spolu s kláštormi, umučení, roztrhaní na kusy, vydaní napospas šelmám a neľútostne znesení zo sveta. Ako dosvedčuje Sozomen, výbojca alexandrijského sídla Lucius obrátil zbrane svojej zbesilosti proti kláštorom, plieni pustatinu a vyhlasuje vojny mníchom žijúcim v pokoji. Začína útočiť na približne tritisíc mníchov roztrúsených po pustatine. Posiela ozbrojenú hŕstku jazdcov, pešiakov, tribúnov, dôstojníkov a volí vojenských vodcov ako bojovníkov proti barbarom, ktorých všetkých však našli pripravených tak, že zahynuli a dobrovoľne chceli radšej vystaviť krky mečom, ako nebrať ohľad na uznesenia Nicejského koncilu.

Okrem nich trpeli aj mnohí biskupi, ktorých z veľkého počtu mníchov zvolil sv. Atanáz. Z nich popri Heraklidovi to bol Dracontius, Serapion, Ammonios, Apollo, Agathus, Ariston, Muius, Paulus, Paphnutius a jedenásť tých, ktorých navrhuje sv. Epifanius a o ktorých Teodor dosvedčuje, že sužovaní mnohými utrpeniami. Boli poslaní do vyhnanstva do pohanského mesta Diocézarey. Jedenásť egyptských mužov – biskupov, ktorí od počiatku až do doby náboženstva vďačne zostarli na opustených miestach, lebo hlásali bezúhonnú zbožnosť viery a vyživení mliekom skorších náuk často zvíťazili v boji s démonmi. Ctihodní svojou cnosťou a premúdrrou rečou boli napadnutí nepriateľstvom ariánskej sekty. Najatí istým veľkým Luciom ich krutosťou ako vyhnanco uvrhli do mesta zvanom Diocézarea. Aj klerikov katolíckej cirkvi, ktorí ostali v Antiochii s niektorými slávnymi v opustenom mníšskom živote, chceli zahnať do Pontu a na tom istom mieste boli asi tiež zbavení života.

A tak sa pustili do smrteľnej vojny proti verným Božím služobníkom. Ariáni si takto počínali nielen proti mníchom po Egypte a Lýbii, ale aj v Trácii, Celesýrii, Fenícii, Palestíne a v iných provinciách videli bojovníkov a mníchov, ktorí rovnako trpeli pre pravú vieru.

§ III. Veľmi početné a ohromné davy v cirkvi pobúril Eutyches,¹⁵⁰ vtedajší konštantínopolský archimandrita, ktorý aj keď s mníchmi veľmi odvážne vystúpil proti Nestorovi na Efezskom koncile, samotná neúnavná snaha ho viedla opačne. Aby sa nezdalo, že podobne ako Nestor v Kristovi prijíma dve osoby, poprel v ňom dve osoby. Aj mnohých mníchov zatiahol do podvodu. Po odhalení klamstva však rad-radom napadli Eutychoých prívržencov. Ale aký osoh si z toho odniesli? Z cirkevných dejín sme sa dozvedeli, že títo v Alexandrii i po celom Egypte boli prekruto sužovaní, napadnutí, vyhnaní a zabití falošným biskupom Timotejom Aelurským.¹⁵¹ To isté spôsobil v druhej Sýrii patriarcha Peter Fullon, krutý výbojca antiochijského sídla. A raz, keď veľká skupina okolo otca Simeona kráčala do mandry, spoločne boli všetci trisťdesiat nástrahami zabití a ich pozostatky znetvorené a roztrúsené. Bolo nemálo takých, ktorí boli zločinne zmárnení, keď sa utiekali aj k svätému oltáru v samotnom chráme. Z horiacich kláštorov odnášali k pápežovi Hormizdovi dvestoosem archimandritov.

Existuje aj prosbopis od deväťdesiatich štyroch mníchov a archimandritov, ktorý bol odovzdaný otcovi Agapetovi a aj iné na Piatom konštantínopolskom koncile pod konštantínopolským patriarchom Menom, kde sa sťažujú, že keď sa postavili na odpor zmieneným falošným biskupom, najskôr im polámali prsty a keď potom hodlali túto silu zamieriť na chrámy, utiekli a neskôr boli vylákaní a zabití.

§ IV. Nech sa čítajú uznesenia Šiesteho ekumenického koncilu proti monotelitom. Kňaz a mních Petrus sedel medzi prvými a vikár alexandrijského sídla hovoril, že mních Gregor zaplnil miesto jeruzalemskému patriarchovi Teodorovi. Boli prítomní mnísi, ktorých z Ríma poslal otec Agaton. Ostatní sa nadovšetko snažili o zničenie herézy, najmä však najvznešenejší otec Chrisopolitanus, ktorý sa svätosťou a múdrosťou v cirkvi rozptyľoval ako zlatožlté žiariace slnko od východu po západ a hodlal vrátiť mužov tohto spoločenstva do Afriky ku Kristovmu ovčincu. Preto premohol a obrátil konštantínopolského patriarchu Pyrrha a na jeho podnet v Ríme a na iných miestach boli oslávené koncily a viera bola správne upevnená. Ale napokon za akú cenu? Najskôr bol zajatý neústupčivým vodcom, nahý bol vlečený po kráľovskom meste pred súd a po mnohých potupách bol uvrhnutý do vyhnanstva. Po siedmich rokoch sa znovu vrátil a spolu so žiakom Anastázom bol napnutými povrazmi nemilosrdne zbitý tak, že žiadna časť jeho tela neostala ranami neporušená. Potom mu odrezali jazyk a napokon bol povrazmi prekruto zahubený. Zmorený ďalšími mukami bol donútený roztriahnuť ruky, aby mu ich odrezali a znovu boli uvrhnutý do vyhnanstva. Po troch rokoch takmer osemdesiatročný starec sv. Maxim odišiel k Pánovi. Chcel zomrieť v tichosti vo svojej cele, tak aj pominula duševná horlivosť.

¹⁵⁰ Eutyches (378 – 456) bol konštantínopolský presbyter a archimandrita, významný zástanca monofyzitizmu.

¹⁵¹ Timotej II. bol alexandrijským patriarchom v rokoch 457 – 460 a 475 – 477. Meno „Aerulus“, z gr. αἰλουρος – „mačka“, „lasica“, mu bolo pripisované pre jeho bojovnosť.

§ V. Obráťme pozornosť ma Siedmy ekumenický koncil roku Pána 787 v Nicei¹⁵² proti obrazoborcom. Objaví sa tam apoštolský legát a zároveň presbyter a igumen kláštora sv. Sávu v Ríme Petrus. Alexandrijskými, antiochijskými a jeruzalemskými legátmi východných patriarchov boli mnísi Ján a Tomáš. Konštantínopolský Patriarcha Tarasios¹⁵³ prostredníctvom oficiálnych mníchov urobil všetko tak, že na tejto najslávnejšej synode kázali mnísi medzi biskupmi, hlasovali a po nich sa podpísali. Niet divu, že po celom svete bolo stále známe, že najčistejšia viera pretrvala u mníchov od začiatku tejto herézy. Nik sa proti nej ráznejšie nepostavil, nik tak do očí neodporoval vladárom, nik ústne a písomne slobodnejšie nehovoril. Pred touto synodou okrem konštantínopolského patriarchu sv. Germana to bol sv. Ján Damaský, Gregor Cyperský, otec sv. Štefan Mladší¹⁵⁴ a po synode

Teodor Studita s nesmiernym množstvom iných mníchov, ktorých cnosť sa stala slávnou naprieč oným nešťastným svetom a ktorí pre nekonečnú vieru v Krista podstúpili všakovaké utrpenia. Zamysli sa, láskavý čitateľ, nad životmi sv. mníchov Jána Damaského, opáta Štefana, Teodora Studitu a ostatných, ktorí pre náuky pravoslávnej cirkvi bojovali až do smrti. Vyššie spomenutý sv. Štefan bol ako zajatec odvedený do Chrysopolu.¹⁵⁵ Čože si nevytrpel? Jeho životopisec hovorí, že jedni ho mocným nárazom ťahali a druhí zozadu bili palicami. Jedni mu kopaním trieštili holenné kosti a oplŕúvali tvár. Iní bezočivejší sa napokon hlasne smiali a vtipkujúc pred ním kráčali so zlomenými palmovými vetvami, hádzali ich a utrusovali o ňom šesťsto žartov. Bol uvrhnutý do žalára, krátko nato bol zabitý s tristoštyridsaťdva mníchmi pozbieranými z rôznych miest, zavretými a odsúdenými v rovnakom žalári, ktorí mali odrezané uši, vypichnuté oči i uťaté ruky. A to naozaj preto, že zotrúvali pri maľbe uctievaných obrazov a v bdení pri nočnej práci. Bolo by nekonečnou námahou vymenovať všetky druhy múk, ktoré si od obrazoborcov vytrpeli najblaženejší mnísi v rôznych provinciách. Takmer storočnému starcovi, mníchovi a mučeníkovi Jurajovi Limnietovi bola z hlavy stiahnutá koža a spálená nad maľovaným obrazom. Jeho brada bola potom pokropená tekutou smolou a spálená, bol rozvláčený po meste, zahubený a jeho sväté pozostatky hodené psom. Archimandrita Ján Monagriensis bol zatvorený do vreca s pridaným ťažkým kameňom a hodený do mora. Tvár Teodora Studitu a Theophania bola zohavená vpísanými jambickými veršami. Mníchovi a maliarovi Lazárovi po ukrutnom mučení horiacimi drievkami vyšli navnivoč ruky, ktorými maľoval posvätné obrazy. Premnohí boli znivočení bičmi, lanami i remeňmi. Ako by vôbec nebolo možné spočítať vyhnanstvá, žaláre, plienenia kláštorov a vypálenia po všetkých provinciách. V oných nepriaznivých časoch nebolo rovnako nič ťažšie, ako nájsť neporušené cenóbium alebo mnícha žijúceho mimo žalára. Táto odmena bola daná strastiam mníchov, ktorí keby boli chceli, mohli sa vyhnúť zbrani, ale horlivosť voči Bohu v toľkej potrebe cirkvi nedopustila, aby boli sami ľahostajní a mlčí.

¹⁵² = Druhý nicejský koncil

¹⁵³ Tarasios (730 – 806) bol byzantský biskup a konštantínopolský patriarcha od roku 784 až do svojej smrti.

¹⁵⁴ Sv. Štefan Mladší (714 – 767) z kláštora sv. Auxencia bol byzantský mních a mučeník, jeden z popredných odporcov ikonoklastickej politiky cisára Konštantína.

¹⁵⁵ Chrysopolis bola antická grécka kolónia Megary. Dnešný Üsküdar (skôr známy pod názvom Scutari) je rozsiahla kozmopolitná mestská časť v ázijskej časti tureckého Istanbulu.

PRVÁ HOMÍLIA

O PÔSTE

SVÄTÉHO BAZILA VEĽKÉHO KAPADÓCKEJ CÉZAREY

„Zatrúbte rohom pri nove mesiaca i pri jeho splne v deň našej slávnosti,“¹⁵⁶ hovorí žalmista. Toto je príkaz proroka. Predčítané Písma nám však zvestujú slávnosť, ktorá tento deň predchádza hlasnejšie než akákoľvek poľnica a jasnejšie než akýkoľvek hudobný nástroj. Lebo sme sa poučili o milosti pôstu od Izaiáša, ktorý ako odsúdil židovský spôsob postenia, tak nám ukázal pravý pôst. *Nepostíte sa pre škriepky a hádky, lež rozviaž zločinné zväzky.*¹⁵⁷ A Pán hovorí: *Nebudte zamračení, ale pomaz si hlavu a umy si tvár.*¹⁵⁸ Budme teda v srdciach naladení tak, ako sme sa naučili. Prijmíme nadchádzajúce dni vonkoncom nie smutnou, ale veselou myslou, ako sa patrí na svätých. Nik malomyselný nie je korunovaný, nik zarmútený nepozdvihol znamenie víťazstva. Nebud' smutný, keď si liečený. Bolo by pochabé netešiť sa z duševného zdravia, ba čo viac, smútiť nad zmenou jedla a prejavovať sa ako tí, ktorí sa viac radujeme z rozkoše žalúdka než zo starostlivosti o dušu. Lebo v žalúdku sa udržiava pôžitok zo sýtosti, ale pôst osoží duši. Bud' šťastný, že ti lekár dal účinný liek, ktorý ničí hriech. Lebo ako červy, ktoré sa rodia v črevách detí, sú odstraňované pomocou nejakých veľmi silných a horkých liekov, tak pôst, ktorý je naozaj tohto hodný, prenikne do duše, porazí a zároveň usmrť hriech, ktorý prebýva v najhlbšom vnútri.

2. *Pomaz si hlavu a umy si tvár.*¹⁵⁹ Písmo ťa povoláva k svätým tajomstvám. Ten, ktorý bol pomazaný, pomazal, ten, ktorý bol obmytý, obmyl. Príkaz sa týka útrob. Očistiť dušu od hriechov. Pomaz si hlavu svätým myrom, aby si mal účasť v Kristovi, a tak prístup k pôstu. Nezahaľuj si tvár, ako to majú vo zvyku herci. Tvár je zahalená, keď je zvonka zatienené vnútorné naladenie prostredníctvom akéhosi predstieraného zovňajšku a je pokryté klamstvom akoby prestretým závojom. Herec je ten, ktorý v divadle predstavuje inú osobu. Aj keď je otrokom, často predstavuje pána a obyčajný človek zase kráľa. V tomto živote ako na nejakom javisku viacerí práve takto vedú divadelný život a pritom majú v srdci niečo iné, čo v tej istej podobe ukazujú ľuďom. A tak ne-

¹⁵⁶ Ž 81, 4.

¹⁵⁷ Porov. Iz 58, 4-6. „Hľa, pre škriepky a hádky sa postíte a hriechne bijete päšťou! Nepostíte sa ako po dnešný deň, aby na výsosť vyslyšali váš hlas. 5 Či takýto je pôst, ktorý sa mi ľúbi? Má sa človek umŕtvať celý deň? Vykrúcať si dookola hlavu a vrecovinou i popolom si ustielat'? Či toto nazveš pôstom a dňom milým Bohu? 6 Či nie to je pôst, ktorý sa mi ľúbi, keď rozviažete zväzky zločinné a roztvoríte zvierajúce putá, prepustíte zlomených na slobodu a rozlámete každé jarmo?“

¹⁵⁸ Porov. Mt 6, 16[-17]. „A keď sa postíte, nebudte zamračení ako pokrytci. Znetvorujú si tvár, aby ľudia videli, že sa postia. Veru, hovorím vám: Už dostali svoju odmenu. 17 Keď sa ty postíš, pomaz si hlavu a umy si tvár, 18 aby nie ľudia zbadali, že sa postíš, ale tvoj Otec, ktorý je v skrytosti. A tvoj Otec ťa odmení, lebo on vidí aj v skrytosti.“

¹⁵⁹ Porov. [Mt 6, 17]. „Keď sa ty postíš, pomaz si hlavu a umy si tvár.“

skrývaj svoju tvár! Aký si, tak si počínaj. Nehraj sa sám na smutného a nevľúdneho dožadujúca sa uznania a slávy, aby si bol považovaný za zdržanlivého a striedmeho. Lebo z dobrého skutku, ktorý sa rozchyruje, neplynie žiaden osoh a rovnako žiaden úžitok z pôstu, ktorý sa stavia na verejný obdiv. Čo sa robí pre vystatovanie, to vonkoncom neprináša úžitok pre budúci život, ale prechádza v ľudské uznanie a chválu. Preto sa radostne ponáhľaj k daru pôstu. Pôst predstavuje starobyľý dar, ktorý nestarne a neochabuje, lež neustále oživovaný dozrieva v neprestajnej sile.

3. Či si myslíš, že starobylosť pôstu vyvodzujem zo Starého zákona? Pôst je starší ako samotný Zákon. Ak chvíľku vyčkáš, zistíš, že je pravda to, čo som povedal. Nemysli si, že počiatkom pôstu je deň zmierenia, ktorý bol nariadený pre Izraelčanov na desiaty deň v siedmom mesiaci. Pod' sem, prechádzaj dejinami a pátraj po starobylosti pôstu. Nie je to totiž nový vynález, ale drahocenný poklad, ktorý sa uchoval a zdedil po predkoch. Čokoľvek, čo vyniká vysokým vekom, je úctyhodné. Maj v úcte starodávnosť pôstu. Je taký starý ako ľudstvo samo. Bol nariadený v Raji. Onen prvý príkaz, ktorý dostal Adam, znel: *Zo stromu poznania dobra a zla nesmiete jesť*.¹⁶⁰ Ale slová, *nesmiete jesť*, sú predpisom pôstu a zdržanlivosti. Keby Eva nebola ochutnala zo stromu, nebol by pôst teraz potrebný. „*Lekára nepotrebujú zdraví, ale chorí*.“¹⁶¹ Prostredníctvom hriechu sme sa stali nemocnými, uzdravme sa prostredníctvom pokánia. Ale pokánie bez pôstu je neúčinné a ničotné. *Nech je prekliata zem pre teba a trnie a bodľacie ti bude rodiť*.¹⁶²

Dostal si príkaz, aby si žil v smútku, nie sa horlivo oddával pôžitkom. Daj zadosťučinenie Bohu prostredníctvom pôstu. Ba aj samotný život v Raji je obrazom pôstu. Nieleň preto, že človek žil s anjelmi rovnakým spôsobom života a stal sa im podobný preto, že si vystačil s málom, ale aj preto, lebo všetko, na čo potom ľudský rozum prišiel, ako pitie vína, usmrcovanie dobytku a všetko iné, čo poburujú ľudskú myseľ, nebolo dosiaľ známe tým, ktorí žili v Raji.

4. Pretože sme sa nepostili, sme vyhánaní z raja. Postime sa teda, aby sme sa doň mohli vrátiť. Či nevidíš, ako Lazár prostredníctvom pôstu vstúpil do Raja?¹⁶³ Nenapodobňuj Evinu neposlušnosť, nedávaj opäť na radu hada, ktorý nabáda telo, aby podľahlo telesnému pôžitku. Nevyhovárať sa na telesnú slabosť a bezmocnosť, lebo dôvody k ospravedlneniu neudávaš mne, ale hovoríš ich Tomu, ktorý ich pozná. Nože, povedz mi, nemôžeš sa postiť, ale môžeš sa neprestajne sýtiť a trápiť telo množstvom pokrmov? Ja však viem, že lekári nezvyknú predpisovať chorým rôznorodosť jedál, lež pôst a zdržanlivosť. Keď si toho teda schopný, ako by si mohol predstierať, že to nedokážeš? Či je pre brucho ľahšie stráviť noc po ľahkom jedle, či líhať si prejedený z množstva potravy? Ba veru, nelíhať si, ale rozvaľujúca sa a často vzlykajúca prehadzovať sa zo strany na stranu? Mal by si len námiet-

¹⁶⁰ Porov. Gn 2, 17. „Zo stromu poznania dobra a zla však nejedz! Lebo v deň, keď by si z neho jedol, istotne zomrieš.“

¹⁶¹ Mt 9, 12.

¹⁶² Porov. Gn 3, 17[-18]. „A Adamovi povedal: „Preto, že si počúval hlas svojej ženy a jedol si zo stromu, o ktorom som ti prikázal: „Nesmieš z neho jesť!“; nech je prekliata zem pre teba; s námahou sa z nej budeš živiť po všetky dni svojho života. 18 Trnie a bodľacie ti bude rodiť a ty budeš jesť poľné byliny.“

¹⁶³ Porov. [Lk 16, 19-31]. „Podobenstvo o boháčovi a Lazárovi“.

ky proti tomu, že kapitáni ľahšie zachránia loď, ktorá je naložená tovarom, než tú, ktorá je prázdnejšia a ľahšia. Lebo ťažko naložená sa aj napriek dorážajúcemu miernemu prívalu vĺn potápa. Naopak loď, ktorej náklad je ľahký a nie príliš veľký, poľahky prekonáva hladinu, lebo nič nebráni tomu, aby stúpala vyššie. Tak isto aj ľudské telá, ktoré sú zaťažované neustálym sytením, ľahko podľahnú chorobe. Tí, ktorí naozaj užívajú jednoduchšiu a striedamejšiu stravu, nielenže uniknú hroziacemu zlu choroby akoby útočiacej víchrici, ale tak ako nejaký povstávajúci vodný vír tiež prekonajú už prítomnú slabosť. Ak totiž usudzuješ, že byť naplnení pôžitkami je pre chorých osožnejšie než užívať skromnú a ľahkú potravu, zaiste bude podľa tvojej mienky namáhavejšie odpočívať než behať a byť nečinný ako bojovať. Lebo oná schopnosť, ktorú majú zvieratá, bez námahy trávi a premieňa miernejšiu a skromnejšiu potravu tela, ktoré vyživuje. Ale keď sa preplní vynikajúcimi a rozličnými jedlami, neskôr nie je schopná všetky celkom stráviť a rodí tak rôzne choroby.

5. Ale nech sa už naša homília vráti k histórii a zmieni sa o starobylosti pôstu a o tom, ako veľmi všetci svätí mali v úcte pôst, práve tak ako dedičstvo zdedené od predkov, ktoré otcovia odovzdali svojim deťom, a odkiaľ sa toto imanie dostalo k nám nejakou neustálou postupnosťou času. V Raji nebolo žiadne víno, žiadne márnenie zvierat, žiadne mäsitý pokrm. Víno sa objavilo po potope. Po potope, to znamená: *Jedzte všetko ako zelené byliny*.¹⁶⁴ Po tom, ako sa ľud zriekol dokonalosti, bolo vtedy požívanie týchto vecí dovolené. Ale dôkazom toho, že vtedy neexistovala žiadna skúsenosť s vínom, je Noe, ktorý nepoznal užívanie vína. Dovtedy sa totiž nevlúdilo do ľudského života, ani ho ľudia často nepoužívali. A tak, keďže Noe nevidel nikoho iného piť víno a ani on sám s ním nemal skúsenosť, neobozretný upadol do obvyklej škody, ktorú víno spôsobuje: *Noe vysadil vinicu a pil z jej plodov a opil sa*.¹⁶⁵ Istotne nie preto, že by bol pijan, ale preto, že v pití vína nepoznal mieru. A tak sa pitie vína objavilo neskôr než Raj. Až taká stará je dôstojnosť pôstu. Ba aj o Mojžišovi vieme, že prostredníctvom pôstu vystúpil na vrch. Ani by sa totiž nebol odvážil dosiahnuť dymiaci vrch, ani vystúpiť na oblak, keby sa predtým nebol ozbrojil pôstom. Prostredníctvom pôstu dostal Božím prstom Zákon napísaný na tabuliach.¹⁶⁶ Na vrchu pôst vymohol dar Zákona a na úpätí vrchu sa nenásytosť pomiatla k modloslužobníctvu. „*Potom sa ľud posadil a jedol a pil. Nato sa zdvihli a veselili sa*.“¹⁶⁷ Čo služobník získal, keď sa vytrvalo postil štyridsať dní obracajúc a modliac sa k Bohu, to vyšlo navnívoč jediným stavom opitosti. Lebo tabule napísané Božím prstom, ktoré pôst dosiahol, rozborila opitosť, pretože prorok usúdil, že ľud nie je hoden, aby prijal od Boha Zákon. V najkratšom čase onen ľud, ktorý spoznal najväčšie Božie divy, vrhol sa prostredníctvom obžerstva k šialenému modloslužobníctvu Egyptanov. Nože si porovnaj tieto dve veci. Ako na jednej strane pôst privádza k Bohu a ako márnivosť oberá o blaho. Zostúp a pokračuj ďalej v ceste, na ktorú si nastúpil.

¹⁶⁴ Porov. Gn 9, 3. „Všetko, čo sa hýbe a žije, nech je vám za pokrm, všetko vám dávam tak, ako zelené byliny.“

¹⁶⁵ Porov. Gn 9, 20[-21]. „Noe začal obrábať zem a vysadil vinicu. 21 A keď sa napil vína, opil sa a obnažený ležal vo svojom stane.“

¹⁶⁶ Porov. [Ex 24, 12-18]. „Mojžiš dostáva od Pána tabule zákona“.

¹⁶⁷ Ex 32, 6.

6. Čo osočilo Ezaua a urobilo ho bratovým sluhom? Či to nebolo jedno jedlo, pre ktoré predal právo prvorodeného?¹⁶⁸ A či modlitba spojená s pôstom nedarovala matke Samuela?¹⁶⁹ Čo urobilo silného muža Samsona neporazitelným? Či to nebol pôst, s ktorým bol prijatý v matkinom lone? Pôst ho zrodil, pôst ho aj ako živiteľka krmil a pôstom dospel v muža, lebo anjel predpísal matke pôst. „*Nech nepožíva nič, čo pochádza z víneho kmeňa! Nech nepije víno ani iný opojný nápoj.*“¹⁷⁰ Pôst plodí prorokov a silných upevňuje. Pôst činí zákonodarcov rozumnými. Je spoľahlivou záštitou duše, bezpečnou ochranou tela, výzbrojou pre udatných bojovníkov i cvičiskom pre zápasníkov. Pôst zaháňa pokušenia a pomazáva k zbožnosti. Je priateľským spoločníkom zdržanlivosti a tvorcom čistoty. V bojoch si udatne počína, v mieri učí pokoju. Kresťana posväcuje a kňaza zdokonaľuje. Nemôže sa totiž stať, že by si sa odvážil pristúpiť k svätej službe bez pôstu. Nielen v terajšej tajupnej a ozajstnej obeti, ale naozaj aj v tej, ktorá bola uskutočnená podľa vzoru Zákona. Pôst učinil Eliáša účastníkom každej veľkej udalosti. Po tom, ako očistil dušu počas štyridsaťdňového pôstu, zaslúžil si napokon v jaskyni na Horebe uzrieť Pána, nakoľko je zaiste človeku dovolené vidieť.¹⁷¹ Keď sa postil, vrátil vdove syna a pôstom sa učinil udatným proti samotnej smrti. Z úst, ktoré sa postili, vyšiel hlas a zločinnému ľudu zatvoril nebo na tri roky a šesť mesiacov. I sám seba sa teda rozhodol spolu s ostatnými odsúdiť na to isté nešťastie, aby obmäkčil ukruté srdce tvrdošijných ľudí. Preto, *Ako žije Pán*, hovorí, *nebude v týchto rokoch rosa ani dážď, iba na moje slovo.*¹⁷² A priniesol pôst medzi všetkých ľudí prostredníctvom hladu, aby istotne zmyl ničomnosť, ktorá povstáva z pôžitkov a bezuzdného života. A aký bol zasa Elizeov spôsob života? Aký druh pohostinnosti využil pri Sunamitke? Ako sám prijal prorokov? Či divá zelenina a troška múky nenaplnili dar pohostinnosti? Počas toho siahli aj po kolokvinte¹⁷³ a hodujúci by sa boli ocitli v nebezpečenstve, keby jed nevyprchal modlitbou postiaceho sa Elizea. Jedným slovom, zistíš, že všetci svätí, koľkokoľvek ich bolo, boli prostredníctvom pôstu privedení k bohumilému životu. Existuje určitý druh substancie, ktorý volajú *amianton*¹⁷⁴ a ktorý oheň nemôže zničiť. Ak sa vloží do ohňa, zdá sa, že sa zapáľuje a premieňa sa na uhoľ, ale ak sa vyberie z ohňa, stáva sa čistejším, tak akoby bol osvetlený od vody. Takejto povahy amiantu boli telá troch

¹⁶⁸ Porov. Gn 25, 33. „Jakub mu však vravel: „Najprv mi prisahaj!“ A on mu odprisahal, a tak predal svoje prvorodenské právo Jakubovi.”

¹⁶⁹ Porov. 1 Sam 1, 15. „Anna mu odvetila: „Nie, môj pane! Som žena, ktorá má ťarchu na duši. Víno a opojný nápoj som nepila, len dušu som si vyliala pred Pánom.”

¹⁷⁰ Sdc 13, 14.

¹⁷¹ Porov. 1 Kr 19, 8. „Vstal teda a jedol a posilnený týmto pokrmom išiel štyridsať dní a štyridsať nocí až k Božiemu vrchu Horeb.”

¹⁷² Porov. 1 Kr 17, 1. „Vtedy Tesban Eliáš z Tesbe v Galaáde povedal Achabovi: „Ako žije Pán, Izraelov Boh, v ktorého službe stojím, nebude v týchto rokoch rosa ani dážď, iba na moje slovo.”

¹⁷³ Kolokvinta obyčajná (*Citrullus colocynthis*), cudzokrajná žltá kvitnúca a silne účinná rastlina z čeľade tekvicovitých (*Cucurbitaceae*), ktorej sušené plody sa používali ako liečivo. Semená obsahujúce výživný olej boli dôležitou zložkou potravy v centrálnych oblastiach Sahary.

¹⁷⁴ = azbest

mládencov v Babylone, a to vďaka pôstu. Tak v mocnom ohni pece boli akoby zo zlata a ukázali sa mocnejšími než z ohňa plynúca škoda a ujma. Ukázali sa dokonca mocnejšími než zlato, lebo oheň ich nezahubil, lež zachoval ich neporušených a celistvých. Predsa však vtedy nič nemohlo zadržať onen požiar. Živica, smola a raždie ho posilnili tak, že sa rozptýlil na štyridsaťdeväť lakťov. Všetko navôkol spásal a zmaril aj viacerých Chaldejcov. Po tom, ako mládenci s pôstom vstúpili do takých silných plameňov, dokázali dýchať čistý a vlažný vzduch. Ba oheň sa neodvážil siahnuť ani na ich vlasy, pretože boli živé pôstom.

7. Ani Daniel, muž túžob, tri týždne neokúsil chlieb, nenapil sa vody a keď bol zhoďený do jamy, učil postiť sa i levy.¹⁷⁵ Levy totiž neboli schopné zaboriť sa do neho hryzákami, práve tak ako rozdielnou tvrdosťou stuhla látka z kameňa, bronzu či iná. Podobne ako kalenie ocele tak aj pôst posilňuje ľudské telo a preukazuje ho nepremožiteľným pred levmi. Neotvorili totiž tlamu proti svätcovi. Pôst udusil silu ohňa, zatvoril levie tlamy. Pôst vysielala modlitbu do neba a predstavuje krídla na ceste k dosiahnutiu neba. Pôst evokuje rozvoj domovov, je matkou zdravia, vychovávateľom mládeže i ozdobou šedin. Na cestách je dobrým spoločníkom a spoľahlivým druhom manželov. Žiaden manžel nedbá na nástrahy strojené proti manželstvu, ale dôverne hľadá na manželku, ktorá zachováva pôst. Manželka neupadá do žiarlivosti a s láskou pozoruje manžela, ktorý sa postí. Kto rozvrátil domácnosť v pôste? Zváž teraz vystrojený domov a potom znovu uznaj. Pre pôst nezanedbá domácnosti. Žiadne zviera neželie za smrťou a nikdy nie za krvou. Neúprosný žalúdok nikdy nevyniesol ortieľ proti živým tvorom. Nôž kuchárov ustúpil, stôl je spokojný s vecami, ktoré rastú svojvoľne. Sabat bol daný Židom, hovorí Písmo, *aby si odpočíval ty, tvoje potomstvo i tvoj sluha*.¹⁷⁶ Nech je pôst odpočinkom od nepretržitých prác pre sluhov, ktorí ti po celý rok slúžia. Dožič oddych a prestávku svojmu kuchárovi bez toho, aby ti chystal stoly a zadrž ruku čašníka. Nech sa konečne raz upustí od prípravy cukroviniek a lahôdok od výmyslu sveta. Nech si už domácnosť dá pokoj od nekonečných zmätkov, dymu, smradu a od tých, ktorí pobehujú sem a tam a slúžia žalúdku ako neľútostnému pánovi. Ba aj tí, ktorí sa domáhajú daní, uštedrujú malú dávku slobody svojim poddaným. Aj žalúdok nech dopraje ústam menší pokoj a uzavrie s nami prímerie na päť dní. Neustále vyžaduje niečo iné a nikdy nepoľavuje, lebo čo dnes prijal, na to zajtra zabúda. Kedykoľvek sa naplní, potom filozofuje o zdržanlivosti, len čo odpuchne, zabúda na tieto teórie.

8. Pôst nemá úžernícku povahu. Stôl toho, ktorý sa postí, nesmrdí úrokmi. Dlh, ktorý sa omotáva okolo ako had a ktorý postiaci sa otec zanechal, osirelého syna nezahrdúsi. No naopak, pôst je príležitosťou na radosť. Lebo ako smäd spôsobuje, že nápoj je ovládajúci, a tak ako hlad priniesol jedlá, ktoré sú lahodné, tak aj pôst ochucuje a spríjemňuje

¹⁷⁵ Porov. Dan 10, 2[-3]. „V tých dňoch som bol ja, Daniel, v smútku za celé tri týždne. 3 Chutný chlieb som nejedol, mäso a víno mi nevošlo do úst a vôbec som sa nepomazal, kým neprešli celé tri týždne.”

¹⁷⁶ Porov. Ex 20, 10. „Siedmy deň je však sobota Pána, tvojho Boha. Vtedy nebudeš konať nijakú prácu ani ty, ani tvoj syn alebo tvoja dcéra, ani tvoj sluha alebo tvoja služka, ani tvoj dobytok, ani cudzinec, ktorý býva v tvojich bránach!”

jedlá, ktoré sa požívajú. Až kým ti však vkročí do cesty a preruší neustávajúcu silu pôžitkov, lebo prerušené užívanie ti zjaví ako radostné. Preto prijmi prerod z pôstu, ak sa chceš chystať k lahodnému stolu. Naozaj ty, ktorý si príliš oddaný pôžitkom, nič netušiaci sám sebe spôsobuješ, že pôžitky strácajú na chuti a z lásky k pôžitku unikáš samotnému pôžitku. Lebo nie je tak žiaduce to, čo sa tráti v pohrdanie, ak si neprestávaš užívať. Ale obzvlášť sa tešíme z toho, čo je vzácné. Tak aj nás Boh takými stvoril a poskytol dary, aby rozdielnosťou a prerodom života zostala s nami jeho milosť. Či nevidíš, že slnko je priaznivejšie po noci a bdenie príjemnejšie po spánku? Aj zdravie je žiaducejšie po skúsenosti s protipólom. Práve tak je stôl vzácnejší po pôste, a to ako pre bohatých, ktorých stôl je skvostný, tak pre biednych, ktorí žijú skromným a nenáročným spôsobom života.

9. Mal by si sa báť príkladu boháča, ktorého život vedený v pôžitkoch uvrhol do ohňa. Nesmažil sa totiž v ohnivých plameňoch pre nespravodlivosť, ale pre životnú roztopenosť. Preto potrebujeme vodu, aby sme tento oheň uhasili. Pôst nie je potrebný len pre budúcnosť, ale telu viac osoží práve v tejto chvíli. Tak sa totiž telo v najlepšom stave pomaly mení a chrade, že sa naozaj mení povaha a tá už nemôže niesť prílišné bremeno telesnej schránky. Dávaj pozor, aby si ty, ktorý teraz pohádzaš vodou, netúžil po jej jedinej kvapke. Nikto sa neopil z pitia vody, žiadna hlava nikdy necítila bolesť hlavy z vody. Nik, ktorému by bolo milé pitie vody, nepotreboval nohy druhého človeka. Žiadne nohy neboli nemotorné a žiadne ruky sa nestali nepoužiteľnými preto, že boli predtým osviežené vodou. Zlé trávenie, ku ktorému nevyhnutne dochádza, lebo ľudia žijú pôžitkársky, je totiž pôvodcom závažných telesných chorôb. Farba pleti toho, ktorý sa postí, je posvätná, neprekvitá nehanebnou červenou, lež je ozdobená miernou bledosťou. Má láskavé oči, pokojnú chôdzu a zadumanú tvár. Nezhavuje ho prehnany smiech, jeho reč je pokojná a srdce čisté. Rozpamätaj sa na to, koľko bolo od počiatkov svätých, *ktorých svet nebol hoden, ktorí sa túlali v ovčích a kozích kožiach, núdzni, utláčani, sužovaní*.¹⁷⁷ Či teraz ty túžiš napodobňovať ich život a dosiahnuť ich údel? Čo spôsobilo, že Lazár spočinul v Abrahámovom lone? Či nie pôst? Aj celý Jánov život bol životom nepretržitého pôstu. Nemal posteľ, stôl, role, vola na oranie, žiadnu pšenicu či mlyn. Jedným slovom, nemal nič z toho, čo sa týkalo živobytia. A preto: „*Medzi tými, čo sa narodili zo ženy, nepovstal nik väčší ako Ján Krstiteľ*.”¹⁷⁸ Pavol, ktorý popri svojich súženiach považuje, okrem iného, aj pôst za chválu, bol vzatý do tretieho neba.¹⁷⁹ Okrem toho, čo sme povedali, je podstatné to, že náš Pán pre nás neprijal telo a neodvrátil útok diabla skôr, ako by ho bol predtým posilnil pôstom. Učí nás tým, aby sme sa pomazali na boje s pokušeniami, cvičili sa v pôstoch a naopak, prostredníctvom

¹⁷⁷ Porov. Hebr 11, [37]-38. „Kameňovali ich, rozpiľovali ich, umierali pod mečom; túlali sa v ovčích a kozích kožiach, núdzni, utláčani a sužovaní. 38 Oni, ktorých svet nebol hoden, blúdili po púšti a po horách, po jaskyniach a zemských roklínach.”

¹⁷⁸ Mt 11, 11.

¹⁷⁹ Porov. 2 Kor 11, 27. „V námahe a lopote, často v bdení, o hlade a smäde, veľa ráz v pôstoch, v zime a nahote.“ / 2 Kor 12, 2. „Poznám človeka v Kristovi, ktorý bol pred štrnástimi rokmi – neviem, či v tele, či mimo tela, tiež neviem, to vie Boh, – uchvátený až do tretieho neba.“

hladu dáva protivníkovi akoby šancu priblížiť sa.¹⁸⁰ Diabol sa k nemu vôbec nemohol priblížiť pre vznešenosť božskej prirodzenosti, len ak by sa bol prostredníctvom hladu znížil k ľudskej slabosti. Ale predsa pred tým, než sa vrátil do neba, prijal pokrm, aby dokázal prirodzenosť a pravdivosť vzkrieseného tela. Ty naozaj neurobiš nič, aby si sám skoncoval s nadmerným sýtením a zaťažovaním tela? Či nehodláš brať ohľad na spásanosné a životodarné učenie, kým myseľ chradne pre hlad a zdržanlivosť? Vari nevieš, že práve tak ako jedno vojsko bráni druhé, spôsobuje, že to druhé víťazí? Tak ten, ktorý sa zaviazal telu, podmaní si ducha a ten, ktorý prechádza k duchu, privádza telo do otroctva? Tieto veci si navzájom odporujú. Preto, ak túžiš umocniť myseľ, krot' telo pôstom. To je totiž to, čo hovorí apoštol: „*Lebo hoci vonkajší človek chradne, vnútorný sa zo dňa na deň obnovuje.*“¹⁸¹ A tiež toto: „*Lebo keď som slabý, vtedy som silný.*“¹⁸² Naozaj nebudeš opovrhovať týmito jedlami, ktoré sú pokazené? Skutočne nezatúžiš po onom stole, ktorý je v nebeskom kráľovstve, na ktorý sa dopredu pripravíš postením? Nevieš, že nadmerným sýtením sebe samému snováš mučiteľa v podobe vypaseného červa? Kto však bol účastníkom nejakého duchovného daru vďaka vynikajúcim jedlám a neustálym nadbytkom? Keď Mojžiš prijal druhý zákon, musel vykonať ďalší pôst. Keby sa nepostili spolu s Ninivčanmi aj samotné ťažné zvieratá, nijako by neunikli hrôzyplnej skaze. *Ktorých telá popadali na púšti?*¹⁸³ Či nie tých, ktorí sa domáhali mäsitých pokrmov?¹⁸⁴ Kým títo, ktorí boli spokojní s mannou a vodou vyvierajúcou zo skaly, premohli Egyptanov a razili si cestu cez more, „*v ich kmeňoch nebol nik nevládny.*“¹⁸⁵ Ale po tom čo sa rozpamätali na hrnce plné mäsa a z túžby sa vrátili do Egypta, neuzreli zaslúbenú zem.¹⁸⁶ Nebojíš sa tohto príkladu? Nemáš strach z pahltnosti, ktorá by ťa nemilosrdne odlúčila od dobrých vecí, v ktoré dúfame? Ani onen múdry Daniel by nemal videnia, keby pôstom neučinil svoju dušu čistejšou. Tak ako nejaké dymy sa šíria výpary z tučného jedla, ktoré ako zastierajúci hustý mrak bránia, aby lúč Ducha Svätého ožiaril ľudskú myseľ. Ak jestvuje nejaký anjelský pokrm, je to chlieb, ako hovorí prorok: „*Človek jedol chlieb anjelský.*“¹⁸⁷ Nie je to mäso, ani víno a vôbec nie čokoľvek iné, čo zanietene vyhľadávajú tí, ktorí otročia žalúdku. Pôst je zbraňou na zápolenie s démonmi. *Lebo tento druh nemožno vyhnúť ničím, iba modlitbou a pôstom.*¹⁸⁸

¹⁸⁰ Porov. Mt 4, 2[-4]. „A keď sa štyridsať dní a štyridsať nocí postil, napokon vyhladol. 3 Tu pristúpil pokúšiteľ a povedal mu: „Ak si Boží Syn, povedz, nech sa z týchto kameňov stanú chleby.“ 4 On odvetil: „Napísané je: Nielen z chleba žije človek, ale z každého slova, ktoré vychádza z Božích úst.“

¹⁸¹ 2 Kor 4, 16.

¹⁸² 2 Kor 12, [10].

¹⁸³ Porov. Hebr 3, 17.

¹⁸⁴ Porov. Num 14, 37. „Tí mužiovia, čo rozprávali zlomyseľne o krajine, pomreli náhlou smrťou pred Pánom.“

¹⁸⁵ Ž 105, 37.

¹⁸⁶ Porov. Ex 16, 3. „Izraeliti im vraveli: „Bár by sme boli pomreli Pánovou rukou v Egypte, keď sme sedávali nad hrncami mäsa a mohli sa najesť chleba dosýta! Veď vy ste nás vyviedli na túto púšť, aby ste zahubili celú túto spoločnosť hladom!“

¹⁸⁷ Ž 78, 25.

¹⁸⁸ Porov. Mk 9, 29.

Z pôstu tak pochádza veľa dobrých vecí, naopak, sýtosť je zárodkom samopašníctva. Vzápätí totiž spolu s požívačnosťou, opilstvom i s rôznorodými vychutenými dezertmi rodí každý druh túžby po majetku. Potom sa muži voči ženám stávajú rozjarenými koňmi pre neskrotnosť a vášň, ktorú pôžitky rodia v duši. Opití sa obrátili proti prírode, keď ako muži túžia byť ženami a ženy zase mužmi. Pôst naozaj poučuje aj o miere a vyrovnanosti užitočnej pre manželstvo. Takisto karhá nemierny úžitok zákonom povolených pôžitkov a navodzuje pokojný čas, aby manželia vytrvali v modlitbe.¹⁸⁹

10. Maj sa však na pozore, aby si osožnosť pôstu neposudzoval len podľa zdržanlivosti od pokrmov. Lebo je pravdou, že pôst je nepriateľom hriechov. *Uvoľni nespravodlivo nasadené putá.*¹⁹⁰ Prepáč bližnemu príkorie, ktoré ti spôsobil a odpusť mu dlhy. *Nepostíte, aby ste sa vadili a škriepili.*¹⁹¹ Neješ mäso, ale požieraš svojho brata. Strániš sa vína, ale nezdržuješ sa od protivienstiev. Vyčkávaš večer, aby si sa najedol, ale celý deň tráviš na súde. Beda tým, ktorí nie sú opití z vína. Hnev je opojením duše a omamuje ju práve tak ako víno. Aj smútok je opitosťou, ktorá utápa a likviduje myseľ. Inou opitosťou je strach, keď je prítomný tam, kde ho netreba. Lebo hovorí: „*Ochraňuj mi život pred strašným nepriateľom.*“¹⁹² Jedným slovom, akákoľvek vášň, ktorá vyvádza dušu z rovnováhy, môže byť právom nazývaná opitosťou. Uvažuj so mnou o rozhnevanom človeku, ako je opitý v onom hriechu. Neovláda sa, nepoznáva samého seba a ani tých, ktorí stoja pri ňom, ale naráža do všetkého ako v nočnom boji, udiera do čohokoľvek, čo mu prekáža, hovorí nezmysly, nemôže sa krotiť, nadáva, búcha, vyhráza sa, preklína, vykrikuje, nabíja. Stráň sa tejto opitosti, ale nedovoľ ani tú, ktorá sa rodí z vína. Nedávaj prednosť pitíu vody pre nadmerné požitie vína. Nech ťa k tajomstvám pôstu nevedie opitosť. Cesta k pôstu nevedie cez opilstvo. Rovnako ako prístup k spravodlivosti nevedie cez úskočnosť, nevedie ani k telesnej čistote skrz roztopašnosť a ako by som to zhrnul, nesmeruje k cnosti cez ničomnosť. K pôstu vedú iné dvere. Opilstvo vedie k samopašníctvu, striedmosť k pôstu. Kto sa hodlá postiť, pripravuje sa vopred prostredníctvom odriekania tak ako atlét cvičiaci sa pred zápasom. Prestaň piť pred týmito piatimi dňami, akoby si sa mstil za tieto dni a hodlal sa pretvarovať pred zákonodarcom. Lebo sa darmo trápiš, ak naozaj trýzniš telo, no predsa nekrotíš hlad. Lesť je pivnica, vlieva sa do prerazeného suda. Zaisť víno sa vylieva a po svojej ceste sa vracia späť, ale hriech zostáva. Sluha uteká od pána, ktorý ho bije, no ty aj tak neskončuješ s vínom, ktoré udiera tvoju hlavu deň čo deň? Najlepšou mierou užívania vína je telesná potreba. Ale ak prekročíš hranice, na druhý deň budeš mať pocit ťažkej hlavy a budeš sa cítiť ospalo, trpieť závratmi a páchnuť zhnitým vínom. Bude sa ti zdať, že sa všetko okolo

¹⁸⁹ Porov. 1 Kor 7, 5. „Neodopierajte sa jeden druhému, iba ak na určitý čas so vzájomným súhlasom, aby ste sa venovali modlitbe, a potom buďte zase spolu, aby vás satan nepokúšal, keby ste sa nemohli ovládnuť.“

¹⁹⁰ Porov. Iz 58, 6. „Toto je pôst, ktorý sa mi páči: Uvoľňovať nespravodlivo nasadené putá, rozlámať jarmo otroctva, prepustiť utláčaných na slobodu a rozbiť každé jarmo.“

¹⁹¹ Porov. Iz 58, 4. „Hľa, pre škriepky a hádky sa postíte a hriechne bijete päťou! Nepostíte sa ako po dnešný deň, aby na výsosti vyslyšali váš hlas.“

¹⁹² Ž 64, 2.

teba krúti, že sa všetko točí. Ako opitosť prináša spánok, ktorý je bratom smrti, tak máš bdenie podobné spánku.

11. Vari vieš, koho by si mal srdečne prijať? Zaiste toho, ktorý nám dal sľub: „*Ja i Otec prídeme k nemu a urobíme si uňho príbytok.*“¹⁹³ Prečo sa teda radšej uchyl'uješ k opitosti a pred Pánom zatváraš dvere? Prečo navádzaš nepriateľa, aby obsadil tvoje hradby? Opitosť neprijíma Pána, opitosť odháňa Ducha Svätého. Dym totiž odpudzuje včely, opitosť naozaj zaháňa duchovné dary. Pôst je ozdobou mesta, záštitou fóra, pokojom domácností, neporušenosťou majetku. Chceš spoznať vznešenosť pôstu? Porovnaj so mnou dnešný večer so zajtrajším a uzrieš mesto zmenené z hluku a zmätku na hlboký pokoj. Kiež by sa však dnešok pripodobnil zajtrajšku svätosťou a dôstojnosťou a kiež by sa zajtrajšok v radosti vyrovnal dnešku. Nech nám teda Pán, ktorý nás priviedol k tomuto ostatnému obdobiu, ako bojovníkom dá, aby sme preukázali v tomto počiatku bojov pevnú a vytrvalú umiernenosť. Aby sme prišli k súdnemu dňu vencov, rozpamätali sa teraz na spásonosné utrpenie a v budúcom veku sa naozaj tešili z odmeny za to, čo sme v tomto živote vykonali, zverujúc sa do spravodlivého súdu samotného Krista, pretože jeho je sláva naveky, Amen.

KONIEC ŠTVRTEJ ČASTI

¹⁹³ Jn 14, 23.

Edičná poznámka

Pôvodný zámer publikovať kritický preklad paralelne s originálnym latinským textom prekazili technické komplikácie. Po porade s redakciou sme sa preto rozhodli v edícii uviesť najskôr slovenský preklad a za ním originálny latinský text.

Pri prepise a preklade spisu *Imago vitae monasticae* (Košice 1802) od Joannikija Juraja Baziloviča uplatňujeme nasledovné zásady:

I. Úplne zachovávame štruktúru textu a dodržiavame systematicky usporiadané kapitoly a paragrafy.

II. V pôvodnom latinskom texte sa vyrovnávame s dlhými súvetiami. V mnohých prípadoch porušujeme zásady ortografie, predovšetkým v súvislosti s interpunkciou a uvádzaním citácií v zátvorkách.

III. V preklade pri prepise a následnej flexii mien autorov, postáv a zemepisných názvov sa opierame o zásady *Pravidiel slovenského pravopisu* (2000). Bazilovič vo svojom diele odkazuje na nespočetné množstvo u nás známych autorov, ktorých mená uvádzame v podobe zaužívanej v slovenskom jazyku, napr. Augustín, Tertulián, Kasián a i. Ostatných autorov, vrátane latinských mien, sme ponechali v originálnom znení, napr. Marcus Aurelius, Syncleticus a i.

IV. Názvy diel jednotlivých autorov, na ktoré sa Bazilovič v spise odvoláva, prekladáme všetky do slovenského jazyka. Robíme tak aj v prípade diel, ktoré nie sú zatiaľ dostupné ani v slovenskom ani v českom preklade. Názvy spisov, uvedené v pôvodnom latinskom texte v skrátené podobe, rozpisujeme. Názvy všetkých diel v preklade uvádzame v kurzíve. Odkazy na citované zdroje na margách sú zapísané vo forme poznámok pod čiarou.

V. Arabské číslovky v dátumoch ponechávame. Čo sa týka výskytu číselníkov v názvoch pramennej literatúry, postupujeme s prihliadnutím na grafickú podobu textu. Ponechávame arabské číslice, ale v niektorých prípadoch, najmä ak ide o malé číslovky, ich rozpisujeme slovom. Ak sa číslovky vyskytujú priamo v názve diela, zjednocujeme ich písanie rímskymi číslicami, napr. Bazil Veľký – *List XXII*.

VI. Do poznámkového aparátu zaraďujeme predovšetkým citácie zo Svätého písma. Pre kompletnosť dopĺňame aj nami identifikované citácie a parafrázy, aj keď nie sú v texte označené. Všetky tieto doplnenia v texte uvádzame v hranatých zátvorkách. Poznámkový aparát ďalej tvoria dopĺňujúce, resp. vysvetľujúce informácie.

VII. V obsahu prekladu Bazilovičovho diela a v indexe latinského originálu uvádzame pri kapitolách čísla strán za účelom ľahšej orientácie podľa nášho vydania. V latinskom indexe okrem čísel strán pri jednotlivých kapitolách v našom vydaní uvádzame v hranatých zátvorkách aj číslovanie strán z pôvodného Bazilovičovho textu z roku 1802.

Obr. č. 1 Frontispice diela *Imago vitae monasticae*

I M A G O
V I T Æ
M O N A S T I C A E,

AUTHORE

R.P. JOANNICIO BASILOVITS,

Ordinis Sancti BASILII Magni,

Proto-Hegumeno, & Venerabilis Monasterii in
Monte Csernek, prope Oppidum Munkáts, ad San-
ctum Nicolaum Hegumeno concinnata.

C A S S O V I Æ,

EX TYPOGRAPHIA ELLINGERIANA 1802.

§ VII. Observandum: Græci Monasticis habitaculis varia Nomina dederunt: Primo vocant Cœnobium, nomen hoc ab ipso etymo communis vitæ desumptum propter vitam communem, quam ducebant. Cœnobitæ, ait Calsianus: „ Cœllæ ac diversoria ipsorum Cœnobia appellata sunt. Secundo, dicunt, & Monasteria a Monachorum inhabitatione, Monachus, & Monasterium a Græco vocabulo Monos originem habet. Cœnobium, & Monasterium inter se differunt; Cœnobium enim est, ubi cohabitantium plurium degit unita communio. Monasterium vero nominari potest etiam unius Monachi Cœlla, aut duorum. Tertio sanctus Basilus in Asceticis, Cœnobia vocat Mandras, quod ovile significat; differentia tamen inter Mandram, & Cœnobium est, quia Mandra sicut Ovile, est Monasterium circumseptum. Hinc quia paulatim Cœnobia varias ob causas circumsepi solebant, Abbates communiter Archimandritæ nominati sunt. Quarto: Lauræ etiam Cœnobia dicuntur. Inter Monasterium, & Lauram discrimen est, quia in Monasteriis vivebant, sub uno tecto, & Pastore, qui vero Lauras incolabant, reguntur quidem ab uno Abbate, sed in sejunctis tectis tamquam in tabernaculis. Ita sancti Sabbæ Laura Cœllas habebat 150. quæ pulchro ordine in solitudine juxta torrentem constructæ erant; verum usus Laurarum in Urbibus non habet locum.

Calsian.
Col. 18.
Cap. 5.

S. Basil.
in Ascet.
Cap. 33.

CA-

I M A G O

VITÆ MONASTICÆ

P A R S IV.

CAPUT I.

De Authore vitæ Cænobiticæ sancto Basilio Magno.

§ I.

S. Greg.
Nazianz.
Epist. 6.
quæ inci-
pit: Non
fero Tibe-
rinen &c.

S. Basil.
Homil. in
Gordium.
Nro 2.
Epist. 76.
& 96.

Sanctus hic Cæsareæ in Cappadocia circa annum 329. natus fuit, quem proinde sanctus Gregorius Nazianzenus Cappadocem nominat. Et ipse Basilius Cæsaream & Cappadociam suam esse Patriam asserit. Id ipsum loquitur etiam de Ponto (Epist. 15. & 8. Pontum Patriam suam appellans, videlicet, quia Pontus erat Patria Parentis, & Avorum, ibi Pater domicilium habuerat, ibi nati sunt Basilii fratres, ibi nutrici traditus alendus: ibi prima illius & pietatis, & litterarum tyrocinia, ibi denique dilecta solitudo, in quam se receperat. Tot igitur nominibus huic loco obstrictus non immerito illum instar patriæ habuerat. Mirum autem non est Basilium Cæsareæ natum

S A N C T I
B A S I L I I M A G N I
CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ
D E J E J U N I O

H O M I L I A I.

Psal. 80. 4. **C**LANGITE, inquit, *in initio mensis, buccina in insigni die solemnitatis vestrae.* Hoc mandatum est propheticum. Porro festum, quod hos dies antecedit, quavis tuba vocalius, & quovis instrumento musico significantius indicant nobis scripturae recitatae. Nam ex Esaia didicimus jejuniorum gratiam, qui ut Judaicum jejunandi modum

Esa. 58. 4. averfatus est, ita verum jejunium nobis commonstravit. *Ne*

& 6. *jejunetis ad lites ac contentiones, sed dissolve omne vincu-*

Math. 6. *lum iniquitatis.* Et Dominus: *Nolite fieri tristes, sed lava*

16. *faciem tuam, & unge caput tuum.* Sic igitur animis affecti sumus, quemadmodum sumus, edocti, ac dies instantes haudquaquam tristi, sed hilari animo excipiamus, sicuti decet sanctos. Nemo dejectae mentis coronatur, nemo mœrens trophæum statuit. Noli tristis esse, dum curaris. Absurdum fuerit non lætari de sanitate animae, imo de commutatis cibis dolere, ac videri tales, qui plus tribuamus

vo-

IMAGO
VITÆ
MONASTICAE,

AUTHORE

R. P. JOANNICIO BASILOVITS,

Ordinis Sancti BASILII Magni,
Proto – Hegumeno, & Venerabilis Monasterii
in Monte Csernek, prope Oppidum Munkáts,
ad Sanctum Nicolaum Hegumeno concinnata.

CASSOVIÆ,
EX TYPOGRAPHIA ELLINGERIANA 1802.

APPROBATIO.

Cum de gratiosa Excellentissimi Domini Ordinarii mei dispositione ad interventas preces Reverendi Patris Joannicii Bazilovits, Ordinis S. Basilii Magni Proto-Hegumeni, & Venerabilis Monasteriis in monte Csernek, prope Oppidum Munkáts ad S. Nicolaum Hegumeni opus ejusdem, cui Titulus: *Imago vitæ Monasticæ* revisioni meæ commissum exstitisset; illud solícite legi & scrutatus sum, & quia nihil in illo Dogmatibus, Moribus Christianis, ac Fidelitati erga regnantes altissimas Potestates contrarii ad reperissem: idcirco illud Typis procudi posse censeo. Datum in Residentia Episcopali Ungvariensi, Die sexta Aprilis, Anno Domini Millesimo Octingentesimo secundo.

Ad gratiosum Excellentissimi Domini,

Præsulis & Prælati Michael Scsavniczky,
Cath. Eccl. Munkatsiensis Lector & Canonicus,
SS. Theologiæ Doctor.

INDEX

Eorum, quæ hoc libro continentur.

Series Rerum Partis Primæ.

CAPUT I.	130
Descriptio Originis Monachorum, quam S. Chrysostomus ducit a S. Joanne Baptista § I. [1]	
Sanctus vero Hieronymus eandem refert plane ad Eliam, & Elisæum Prophetas. § II.	
Horum æmulatores nostri Monachi § III. & IV. [2]	
Apud Ethnicos quoque typus quidam erat vitæ Monasticæ § V. [3]	
CAPUT II.	131
Juxta S. Basilium status hominum duplex virginitatis & Conjugii § I.	
Juxta Eusebium ab ipsis Apostolis traditus § II. & III. [4]	
Idem Eusebius mores Apostolorum in exemplum adducit § IV. [5]	
Proinde vitæ Monasticæ authores Apostolos asserit Cassianus § IV. & Cænobitas ab Apostolis descendisse § V. [6]	
CAPUT III.	133
Vita Monastica olim Philosophica dicebatur § I. & II. & sequent. [7]	
CAPUT IV.	135
Hæc vox, Monachus, tardius innotuit, ejus originem deducit S. Augustinus § I. II. III. [12]	
Vita Monastica in contemplativam dividitur, & activam § IV. V. [13]	
CAPUT V.	136
Vitam Cænobiticam ac activam præstare Anachoreticæ & solitariæ S. Basilii ostendit § II. III. IV. [14]	
Vitæ Cænobiticæ descriptio § V. VI. [16]	
CAPUT VI.	138
Vita Cænobitica industria S. Antonii in Eremo per Ægyptum in immensum creverat, horum Monachorum prima fuit Confœderatio, ut exponitur § I. II. [18]	
Genuina vitæ Cænobiticæ Imago terminatur § III. [20]	
CAPUT VII.	139
Primi Monachi secreta loca inhabitaverant, Cænobitæ etiam populi tumultum declinantes § I. II. III.	
Cur autem posthac loca publica inhabitare cæperint relicta solitudine? Causæ exponuntur; idque factum erat primo S. Basilio auctore § IV. V. VI. [22]	
Monastica habitacula varia nomina habent (Cænobia, Monasteria, Mandræ, Lauræ &c. compellari solent, quorum rationes, & differentiæ assignantur § VII. & seq. [24]	

CAPUT VIII.	141
In ædificatione Monasteriorum splendor omnis vitandus, limesque paupertatis servandus. Vide exempla antiquorum. [25]	

Series Rerum Partis Secundæ.

CAPUT I.	143
Juxta Salvatoris effatum ad vitam Monasticam aditus cuivis patet cujusvis ætatis, status, & conditionis ille sit § I. II. III. [27]	
De receptione puerorum comperta est: Et quidem pupillos sponte, oblatos vero a parentibus recipiendos esse coram testibus S. Basilius statuit, non tamen senioribus incorporandos illico	
Communiter SS. Patres liberiolem cum pueris conversationem vetant vide causam § IV. V. [29]	
Qualiter recipiendi conjuges § V.	

CAPUT II.	144
Cum Monastica vita non sit leve jugum, ideo quidam Patres censuerunt, valde juvenes non esse suscipiendos, & hac de re Canones quidnam statuunt, indicant § I. II. [30]	
Nemo attamen ad professionem ante certum probationis tempus admittebatur: unum annum statuit Tridentinum Concilium § III. [31]	
Amplexuri statum olim Monasticum mirabili modo probabantur § IV. V. VI.	
Quomodo fuit per S. Antonium simplex Paulus probatus, vide § VII. [34]	
Ingressurus in Monasterium probet prius se ipsum per rigorem vitæ, ne postmodum cum detrimento animæ suæ revertatur ad sæculum monente S. Basilio & c. § VIII.	
Constantes in suo proposito reperti Magistro tradebantur in separata habitatione Instituendi § IX. [35]	

CAPUT III.	147
Novitio Magister necessarius, virtutibus ibidem expositis ornatus § I. [36]	
Prima doctrina, quæ tradenda juxta S. Hieronymum? § II.	
Præprimis doceatur vincere proprias voluntates § III. [37]	
Exemplum obedientiæ speciale exhibet Climacus § IV.	
Magna cura adhibebatur Religiosæ paupertatis § V. [38]	
Cogitationes ipsas jubebantur revelare novitii § VI. [39]	
Celans cogitationes suas inimicum exhilarat § VII. [39]	
Præter legere, scribere, psalere, discere, etiam manibus laborare jubebantur novitii, erant nihilominus in arrepto proposito constantes § VIII. IX. [40]	

CAPUT IV.	150
Ante professionem bona reliquenda omnia, ita fecit principio omnis Ecclesia Sanctorum § I. II. [41]	
Accipere aliquid pro Monasteriis a Novitiis non est consultum, vide causas § III. [42]	
Imo pro ingressu quidpiam acceptare Simonia est. § IV. [43]	
CAPUT V.	151
Professionis ritus describuntur § I.	
Ritus illi non sunt novum inventum ⁴⁴ Esseni, a quibus Ægyptii Monachi descendunt, professionem inter terribilia juramenta facere debebant § III. [45]	
Forma consecrativa Monachorum § IV. [46]	
De Eadem § V. [47]	
CAPUT VI.	154
Tria vota in se status Monasticus complectitur, nempe obedientiam, paupertatem, & castitatem, causa assignatur. § I. [48]	
Hac via Apostoli, hac veteres Monachi constanter incesserunt § II.	
CAPUT VII.	154
Obedientia virtus prima in Monacho facilisque via ad perfectionem § I. & II. [49]	
Proinde voluntates propriæ cessare debent superioris voluntati subjiciendæ § III. [51]	
Perfecta obedientia in quo consistit? expositio	
Neque imperfectio superioris attendenda. Obedientia enim ei præstita, Deo exhibetur § IV. V. VI. [52]	
Exemplum Climaci § VII. [53]	
Proprietates obedientiæ § VII. VIII. IX.	
Terminus obedientiæ usque ad mortem § XI. [55]	
CAPUT VIII.	158
Peccatum inobedientiæ, ejusque remedia exponuntur. § I. II. III. [56]	
Continuatio & exemplum § VI. V. [57]	
CAPUT IX.	159
Paupertatis expositio cum exemplis § I. II. [58]	
Monachus nihil proprii habere potest: Proinde meum, Tuum dici nequit § III. IV. [60]	
Exemplum S. Basilii de sincretismo Senatore ibidem § IV. [61]	
Monachus nihil potest dare alteri etiam valde egenti § V. [62]	
CAPUT X.	162
Vitium proprietatis multis modis palliare solent transgressores, illudque est subtile malum § I. II. [63]	
Quidpiam in proprium commodum vertere est Sacrilegium juxta S. Pachomium, & proprietarius Judæ comparatur § III. [64]	

Pænæ in proprietarios latæ gravissimæ
 Terribile exemplum refert S. Hieronymus § IV. V. & sequent.
 A Deo proprietarios graviter castigari S. Gregorius exemplo probat § VI.[66]
 Simile refert Boverius § VII.
 Te suppellectili Monachi § VIII. [67]

CAPUT XI.164
 Eunuchiam, quæ est propter Regnum Cœlorum, non omnes capiunt: ardua enim
 supramodum est maxime juventuti § I. II.
 Castitatem primo omnium Christus docuit, multis laudem præconiis a sanctis Patribus
 celebratam § III. [69]
 Hac virtute Angelis assimilatur Monachus, quam proinde sollicite custodire oportet § IV.
 Remedia adversus hostes castitatis stauuntur § V. VI. [70]
 Conversatio cum fœminis etiam consanguineis cavenda § VII. VIII. [72]
 Aditus fœminarum ad Monasterium excludi debet § IX. [73]
 Pænæ in fornicarios Monachos § X. XI.

Series Rerum Partis Tertiæ

CAPUT I.169
 De Oratione, quæ est sublime bonum, ideoque expetendum; verum bene orare, hoc
 opus, hic labor est § I. II. [76]
 Ad perfectius orandum Regula aurea a SS. Patribus proponitur § III. [79]
 Modi orandi, & cum fervore orandum § IV. V. [80]
 Certa per diem orandi statuta tempora § VI. [82]
 De vigiliis Monachorum § VIII. [84]
 Dæmon studet preces nostras Deo odiosas reddere, & S. Macario ejus fraudes detectæ
 § IX.[86]
 Ante finem orationis non discedendum § X.
 Oratio dissolutorum displicet Deo, quemadmodum olim Sacrificia Judæorum § XI. [87]
 De Cantu § X.

CAPUT II.176
 De sumptione Eucharistiæ & de modo sumendi § I. II. III. [89]

CAPUT III.177
 De cibis Monachorum, qui alimento siccissimo utebantur § I. II. [91]
 Panem non libris, sed unciis ponderabant [91]
 Quærimoniæ quorundam § IV. [93]

Usi sunt nonnulli Monachi etiam Lacticiniis: sed abstinebant ab animatis, etiam a piscibus
 § VI. VII. VIII. [94]

Sanctus Basilius invehitur in esum carniū. Ibidem. Vinum Monachis in usu non erat
§ IX. [98]

CAPUT IV.181
De habitu Monastico; vestimentum, & calceamentum commune oportet esse § I. [99]
Monachi veste candida utebantur olim: cur ergo nigram assumpserunt? assignantur causæ
§ II. [101]
Monachorum exemplo ductus etiam Clerus sæcularis assumpsit vestitum nigrum § III. [102]
Sanctus Basilius in vestitu præscribit vilitatem servandam § IV.
Cultum vestium abundantiores semper damnabant SS. Patres, munditiem tamen in iis
servandam innuunt § V. VI. [103]
Descriptio habitus Monastici in specie § VII. [104]
Diversitas in habitu apud antiquos quoque fuit § VIII. [107]
Vestis Cilicinæ usus § IX.
In veste & cibo superiores communitatem nullatenus excedere debent § X. XI. [108]

CAPUT V.187
De Tonsura Monastica; ejus mos antiquus § I. [110]
Comam nutrire vetat Apostolus, Barbam vero radere, cum sit symbolum virilitatis;
antiqui probrosum fuit § III. [113]
Inter Clericos, & Monachos in partibus Occidentalibus quoad Barbas diversa
consuetudo fuit [114]
Nomina sub tonsura Monastica mutari solent § V. [115]
Professio Monastica comparatur Baptismo § VI. VII. [116]

CAPUT VI.191
Monasteria Scolæ sunt patientiæ § I. II. III. [118]
SS. Patres vexationes Monachorum comparant tormentis Martyrum, & Monachismum
æquiparant Martyrio § V. VI. [121]
Laudes SS. Patrum de iisdem § VII. [123]
Lamentationes S. Sophronii ex Monacho facti Patriarchæ § VIII. [124]
Quid egit Michael Oxita Patriarcha § IX. [125]
Multi Reges facti Monachi § X. [126]
Quo in honore Constantinus M. habuerat Monachos [127]
In honore magno habitus semper sunt in Ecclesia Monachi § XI.
Non deerant tamen contemptores Monachorum § XII.

Series Rerum Partis Quartæ

CAPUT I.198
S. Basilii Magni describitur natale solum, patria, genus, & literarum studia [130]

CAPUT II.	200
S. Basilium vere fuisse Monachum, luculenter demonstratur [134]	
CAPUT III.	204
Vitæ Cœnobiticæ in Ponto & Cappadocia S. Basilus Author fuit [142]	
CAPUT IV.	205
Studet Ecclesiæ utilitatibus, ædificat Cœnobia, Psalmis, & Hymnis, ac Orationibus vacare docet, ac ordinatur in Presbyterum [145]	
Dissidium inter Eusebium Episcopum Cæsariensem, & sanctum Basilium interventum, ejusque causa exponitur, secessusque in Pontum &c. [147]	
CAPUT V.	207
Reconciliantur iidem [148]	
Regulas fusiores ante Presbyteratum, breviores autem Presbyter composuit S. Basilus	
Epistola 22. alias 411. de perfectione vitæ Monasticæ ante conscriptas regulas exarata. [150]	
Sanctus Basilus factus Episcopus ejusque gesta [157]	
CAPUT VI.	212
Monachorum zelus describitur [159]	
S. Basilii Magni de Jejuniis Homilia I. [166]	

IMAGO VITAE MONASTICAE

PARS I.

CAPUT I.

§ I.

Princeps vitæ Monasticæ Joannes Baptista fuit. Hæc sancti Chrysostomi sententia est: sicut sacerdotum ait, principes sunt sacerdotes Apostoli, sic Monachorum princeps Joannes Baptista est.¹ Hinc considerate Monachi dignitatem vestram, idem ait, Joannes vestri princeps est dogmatis, ipse Monachus statim ut natus in eremo vivit, in eremo nutritur.²

§ II. Verum juxta sanctum Hieronymum, Joannem longe præcesserunt Elias, & Elisæus cum filiis Prophetarum: filios Prophetarum ait, Monachos veteris testamenti fuisse legi.³ Item: noster princeps Elias, noster Elisæus, nostri duces Filii Prophetarum, qui habitabant in agris, & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluentia Jordanis.⁴ His accedunt, de quibus, ait sanctus Apostolus Paulus.⁵ Circuierunt in Melotis, & Pellibus caprinis, egentes, angustati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cavernis terræ.⁶

§ III. Horum exemplo nostri Monachi commoti quietem solitudinis appetentes, gaudia propria salutis, ac fidei divino munere sunt consecuti, cæterisque mox exempla sublimioris vitæ, sacratorisque præbuerunt, ex quibus præcipue fuit sanctus Antonius qui magni Eliæ, atque Elisæi nec non & sancti Joannis Baptistæ æmulator existens, secreta interioris eremi studiô sectatus est singulari, vitamque cœlestium in terris gessit, amore virtutis.⁷

§ IV. Hi prisci quasi Monachi nobis formam aliquam exhibuerunt, obedientiæ paupertatis, asperitatis in victu, & vestitu ac etiam in labore manuali:⁸ Filii namque Prophetarum erant sub Magisterio, & manuductione Eliæ, atque Elisæi tamquam Prælatorum. Colebant quoque paupertatem, quare Cassianus Giezi discipulum Elisæi transgressorem paupertatis inter proprietarios cum Juda, Anania, & Sapphira locaverat.⁹ Et videamus sancti Prophetæ tenuitatem Monasticam: Cœnaculum parvum, lectulum, mensam, sellam, candelabrum.¹⁰ Quid congruentius Evangelicæ paupertati? Denique ne forent ociosi, cedebant ligna, & sibi construebant tabernacula.¹¹ Hunc ritum, seu

¹ Homil. 1. in Marcum

² Hom. de S. Joanne Baptista

³ Epist. 4.

⁴ 4 Reg. 6.

⁵ Epist. 13. S. Hieronymi

⁶ I. ad Hebræos 11. v. 17.

⁷ In vita S. Pachom. Cap. 1.

⁸ Ibid. In vita S. Pachom.

⁹ Libro 7. Instit.

¹⁰ 4 Reg. 4. v. 10.

¹¹ 4 Reg. 6. v. 4.

disciplinam Monasticam, teste sancto Chrysostomo nostri Monachi ab iis tamquam a prototypo acceperunt: In uno castitatis voto superamus eos: nam præter Joannem Baptistam, Jeremiam, Eliam, cum Daniele vix alter quispiam virginitatem coluit.

§ V. Apud ipsos infideles etiam ac Ethnicos typus quidam erat vitæ Monasticæ:¹² Sacerdotes Ægyptii, ait sanctus Hieronymus, postpositis omnibus mundi negotiis, curisque soli cultui divino vacaverunt: cognatos ac liberos nunquam viderunt, a suscepto officio mulieribus nullo tempore se miscuerunt, carnibus ac vino semper abstinerunt: panem raro comederunt; oleum tantum in oleribus noverunt, & ipsum etiam rarum; volatilia, ova cum lacte vitaverunt &c. Narrat præterea apud alios quoque populos fuisse, qui uxoribus, vinô, carnibus, volucris, piscibus, pomis, cœtisque cibis abstinerunt, & præter farinam, & olera in cibum nihil acceperunt. Quæ omnia si nos Monachi perageremus, quid non in altera vita sperare possemus? vere gentilitas in Iudicio consurget contra nos, & condemnabit nostram ignaviam.

CAPUT II.

Status Hominum duplex.

§ I.

Benignus Deus salutis nostræ providens, vitam hominum divisit in duplex vitæ genus, conjugium dico, & Virginitatem, ait sanctus Basilius sermone Ascætico de renuntiatione sæculi, seu de abdicatione rerum. Priorem proinde dicit consistere in educatione prolis, posteriorem vero in continentia, & virginitate.

§ II. De hoc duplici statu ita scribit Eusebius.¹³ Apostoli inquit ad Magistri sui mentem auribus multorum doctrinam suam accomodarunt, & illis quidem, quos videbant animo paratiores, & sublimiores sublimiora tradiderunt, aliis contra, quorum affectus adhuc passionibus erant obnoxii, præceperunt humiliora, partim per literas, partim ore tenus, ut jam tum Ecclesia duplici via, vitæque distincta fuerit, quarum una excelsa sublimiorque communi vitæ ratione, non nuptias, non sobolem, non possessiones, non opes requirens, aut curans, tota se supra humana, vulgariaque extendit, cultui admirabili, cœlesti amore, stimulante Deo consecrata, cujus sectatores tamquam mortali vita perfuncti corpore herente quidem in terra, sed anima per cogitationes translata ad cœlum, quasi quidam Dii reliquorum vitam ab alto contemplantur, consecrati scilicet omnium Domino pro omnibus hominibus, non per boum mactationes, non cruorum libationes, sed veris dogmatibus genuinæ pietatis, purgataque mentis affectione, denique verbis, & factis a virtute procedentibus. His ergo placantes Deum sacrum suum Mysterium tam pro se, quam pro aliis absolvunt, & offerunt.

¹² Lib. 2. contra Jovin.

¹³ Lib. 1. de demonstratione Evang. Cap. 8.

§ III. Altera autem remissior, & humanior est, concedens [sobrias]¹⁴ nuptias, & liberorum procreationem, curamque familiæ, ac docens, quæ agenda sunt juste militantibus, admittitque possessiones agrorum, mercaturam, & alia, quæ cum pietate pro vitæ usu conjuncta sunt. His sua tempora pro exercenda pietate statuta sunt; his dies assignati ad doctrinam, & perceptionem verbi divini. Atque hic alter religionis nostræ status aptam præbens omnibus utilitatem, qua nullus non particeps fieri possit, redemptionis humanæ, Evangelicæque doctrinæ, sive Barbarus, sive Græcus.

§ IV. Idem Eusebius, mores, ait, inspicimus discipulorum Jesu, inde enim quilibet prudens judicabit dignos esse, qui recipiantur:¹⁵ viros scilicet idiotas, pii, Philosophicique Magisterii ardore succensos amplexatos vitam duram, & molestam jejuniis, & abstinentia vini, & carniū, plurimisque aliis corporis humiliationibus, votis, & orationibus divinis, præcipue vero temperantia, & castitate corporis, pariter atque animæ. Quis enim non demiretur in ipsis, quod intuitu summæ Philosophiæ conjugibus lege concessis renuntiaverint, naturales voluptates calcaverint, ad filios, ac nepotes non respexerint? scilicet immortales, non mortales filios desideraverunt. Quis non obstupescat mentem ipsorum a pecuniarum amore alienissimam? Hujus sane mentis indicium est, quod Magistrum inducentem abrenuntiationem auri, & argenti, decernentemque substantiam ultra unam tunicam nullo modo augendam, non solum non fugitarint, verum etiam exosculati sint. Denique quod alius nec ad aures quidem admitteret, hi facto executi sunt, teste Claudio illo, cui Petrus nec aurum, nec argentum dare potuit, quia non habebat. Et hi sunt principes, hæc principia vitæ religiosæ. Hinc Cassianus, Petrum, inquit, & Paulum Authores Monasticæ vitæ esse novimus.¹⁶ Idem docent, & Episcopi Concilii Meldensis Anno D. 845. celebrati: Horum institutio, inquiunt, a Deo inspirata ab Apostolis fundata, & a sanctis Patribus exculta dicitur.

§ V. Cænobitas descendisse ab Apostolis, quorum districtam vitam, ac regulam sancto Marco traditam Cassianus enarrat his verbis, cum in primordiis, inquit, fidei pauci quidem, sed probatissimi Monachorum nomine censerentur, qui sicut a Beato Evangelista Marco, qui primus Alexandrinæ Urbi Pontifex præfuit, normam susceperere vivendi, non solum illa magnifica retinebant, quæ primitus Ecclesiam vel credentium turbas in actibus Apostolorum legimus celebrasse: multitudinis scilicet credente. Verum his [multo]¹⁷ sublimiora cumulaverant. Etenim secedentes in secretiora suburbiorum loca, agebant vitam tanto abstinentiæ rigore districtam, ut etiam his, qui erant religionis externæ, stupori esset, tam ardua conversationis eorum professio. Eo enim fervore scripturarum divinarum lectionibus, orationique, & operi manuum diebus, ac noctibus incubabant, ut nec escarum quidem appetitus vel memoria, nisi altero, tertiove die corporis interpellaret inedia, cibumque ac potum non tam desideratum, quam necessarium sumerent; & ne tum quidem ante solis occasum, ut tempus lucis cum spiritualium meditationum studiis, curam vero corporis cum nocte sociarent.

¹⁴ Orig. sobrius

¹⁵ Lib. 3. de demonstr. Evang. Cap. 7.

¹⁶ Lib. 1. Instit. Cap. 4.

¹⁷ Orig. multos

CAPUT III.

§ I.

Monastica vita olim dicebatur Philosophia, ita Philo de vita contemplativa: versantes, ait, sacra volumina dant operam Philosophiæ, quam per manus a majoribus acceperunt, a quibus majoribus? utique ab Apostolis, quorum vita fuit, vera Philosophia Eusebius refert de sancto Jacobo Apostolo:¹⁸ vinum, & siceram non bibit, de nullo vivente comedit, novaculam super caput non admisit, qui eodem Eusebio teste, a Judæis erat odio habitus: sed cur? quod usque ad culmen Philosophicæ vitæ, ac divinæ pietatis ascenderit. Defunctis autem Apostolis, ipsorum discipuli non pauci vehementiori Philosophiæ amore succensi salutarem Dei jussionem prius implentes egenis distribuerunt substantiam facto remonstrantes, quod implere consilium Christi: vade vende omnia, principium vitæ vere Philosophicæ sit.

§ II. Vitam Monasticam sub nomine Philosophiæ clare describit Sozomenus. Ii, ait, qui Monasticum vitæ genus excolebant præ omnibus Ecclesiam Illustrare, Religionemque Christianam piis suis vivendi institutis magnopere dilatare visi sunt. Talis siquidem Philosophia a Deo nobis concessa res sane perquam utilis est. Nihil illi curæ scientiarum varietas; ut inanes negligit dialectorum strophas, & argutias utpote melioribus occupata, a quibus per has facile impediretur, vel certe nihil juvaretur. Itaque sola naturali, & minime curiosa prudentiâ contenta docet vitia vel omnino tollere, vel saltem minuere, eum autem recipit, qui bona amplectitur; inertem contra, & parvum, tametsi malum fugiat, si bonum non faciat, aversatur, omnem gloriam hominum despicit mentis passionibus fortissime resistit, necessitates corporales infracte contemnit, sic, ut infirmitates nec etiam curet. Quippe divinæ mentis virtutem adepta ad omnium rerum Conditorum interdiu, noctuque contendit, Eum colit, ac veneratur, nec unquam cessat, Eundem precibus, & obsecratione placare, cunctis eventibus exterioribus altior, nec ullis perturbationibus, aut necessitatibus hujus vitæ a proposito recedit. Injuriis nec dimittitur, nec ad altionem erigitur; non morbi, non inopia necessariorum eam dejiciunt, quin in his sibi placet, summumque studium ponit, ut in vita se exerceat, in omni mansuetudine, ac tollerantia, quo immortalis Deo quantum possibile est, mortali homini, quam proxime accedat, præsentis insuper vita tamquam per transitum utens, neque angitur desiderio rerum aquirendarum, neque eas ultra necessitatem procurat, sed vitam simplicem, tenuemque comendans aspirat, & anhelat indefinenter ad futuram felicitatem, ac beatudinem.

Paucis: hoc est omne ejus studium, ut ad curam veri boni se extendat, sapienter dictis, & prudenter excogitatis alios instruat, & tamquam medicamentis auditorum animos sanet, verba faciens debito cum honore, ac verecundia, exclusa omni adulatione, ira, & contentione. Nam cum rationalis tota sit, sit, ut omnem motum irrationabilem abscindat, passionesque sive in corpore, sive in animo reprimat. Initium hujus optimæ

¹⁸ Euseb. 2. Hist. Cap. 23.

Philosophiæ quorundam opinione ab Helia Propheta, & Joanne Baptista fuit. Hinc perspicuum est vitam Monasticam quondam fuisse Philosophiam dictam, quam si quis fuisset amplexatus, Philosophus dicebatur.

§ III. De sancto Pamphilo ita scribit Eusebius: Vir, inquit, qui per totam suam vitam omni erat ornatus virtute, qui suis contemptis, & abrenuntiatis, cuncta pauperibus distribuerat, mundanis spebus abjectis conversatione, & asceti Philosophus.¹⁹ Et sanctus Gregorius Naziansenus ait: „Apud Christianos esse multa millia Philosophorum, utriusque sexus per universum pene mundum, non modo de obscuro, sed etiam de illustri genere hominum olim in substantia, natalibus ac dignitatibus sæculi, qui præbent longe maiora virtutum exempla, quam unquam Philosophi Ethnici ediderunt.“²⁰

§ IV. Qui se tradebant studio sapientiæ, hi olim dicebantur Philosophi, sapientia autem consistit in recte factis potius, quam in bene dispositis, & ornatis verbis. Hinc ex Barbaris bonis exemplis & operibus alios ad virtutem magis trahebant, quam Græci verborum dediti. Idcirco Calanus Philosophus ad Alexandrum: Ignis, inquit, corporibus vivis maximos dolores [excitat]²¹, non sine perniciē; hunc tamen nos despiciamus, dum vivi comburimur. Nullus Rex, nullus Princeps potest efficere, ut quidquam agamus præter animi sententiam. Non sumus Græcis Philosophis similes, qui diu meditados sermones recitant, in celebritatum conventibus: sed res a verbis apud nos non discrepant. Brevi momento, & beatitatem, & libertatem adipiscimur.

§ V. Bonis viris gloriosum est multa agere, pauca loqui, ita condam dixit Imperator Aurelius ad novem Philosophos.²² In austeritate vitæ, in opum contemptu, in consecrandis virtutibus veteres excellebant. Laertius scribit de virtutibus Philosophicis,²³ olim nulli Philosopho docere Philosophiam licuisse, si vel unicum in peculio habuisset argentum; unde Silenus Philosophus, a Mida captus cum lytrum ab ipso peteretur, respondit: „Argentum, vel aurum a Philosopho petere, quo se redimeret, aut scurilem jocum esse, aut tyrannicam violentiam.“

§ VI. Cibis vilissimis vescebantur, & solius aquæ usu pro siti extinguenda, contenti hi Philosophi; ex hoc tenui victu pallida facies nascebatur, & corpus siccum. Insignia laudati ducis sunt cicatrices, & Philosophi diligentis nota est asperitas, ait M. Aurelius Imperator Epistol. ad Epesip. nepotem.

§ VII. Ex Epistola Anachorsidis ad Cræsum ipsorum [Regulum]²⁴, & professionem nosse juvat; si nescis, inquit, Cræse, discas, oportet asseverare nos in Scholis Græciæ non imperare, sed parere, non loqui, sed tacere; non resistere, sed obedire; non cupere multa, sed exiguum boni consulere, non ulcisci offensas, sed ignosci injurias, non rapere alienum, sed dare proprium: non affectare gloriam, sed sectari virtutem. Denique discere nos odisse, quæ cæteri amant, divitias scilicet, & amare quod cæteri odere nempe paupertatem.

¹⁹ Lib. 8. Hist. Cap. 21.

²⁰ S. Greg. Naz. Orat. 5.

²¹ Orig. exitat

²² Lib. 5. Declam. Cap. 6.

²³ Lib. 2. & 4.

²⁴ Orig. regulam

§ VIII. Addit ad hanc rem nonnulla M. Aurelius Epistola ad Pollionem Athenis, inquit: Philosophi in tanta vivebant egestate, ut nudi dormirent humi, ac ne frigidam quidem ad sacietatem biberent, nullus eorum domum habebat propriam: pecuniam non secus ac pestem aversabantur. Pacis inter discordes conciliandæ studiosi, & reipublicæ amantissimi erant; nunquam verbum loquebantur otiosum, instar erat sacrilegii inter ipsos dicere mendacium. Denique lex inter illos erat sanctissima, ut Philosophus otiosus relegaretur, vitiosus occideretur.

§ IX. Hoc institutum in primitiva Ecclesia per omnia sectati sunt Monachi, imo etiam in multis transcenderunt. Ea de causa, & ipsi appellati sunt Philosophi, quos sanctus Gregorius Theologus appellat investes, & pene excarnes, atque exsanguis, ac per hoc Deo propinguos, quibus nihil in mundo, sed cuncta supra mundum, quibus psalmodia angelica, noctes statariæ, vigiliæ, jejunia, preces, lachrymæ, callosa genua;²⁵ Et idcirco Julianus Apostata deridet Monachos, quod longis jejuniis consumpti, ac vix jam semianimes sint, quod frustra vigiliis se discrucient, quod stationibus totarum noctium insaniant. Sed quid ad nos derisor hic?²⁶ Monachis interim merito tributum est nomen Philosophi: nam eadem facies, idem habitus corporis, idem virtutis studium, idem contemptus opum, vitæ, & mortis, idem institutum, & regula morum, eandem contulit appellationem. Unica duntaxat fides, & cultus verus Dei veri discrimen facit, quo factum, ut cum Monachi maxime florent, ipsi superstitionis justa mercede delerentur. Invidentes enim Monachorum profectibus cum in locum valentis Imperatoris magicis artibus ad Imperium conarentur evehere Theodorum Gentilem hominem deprehensi in facto per totum Imperium jussu Valentis interempti sunt Zozomeno referente.²⁷ Unde sanctus Augustinus ait, suo tempore Philosophos Ethnicos non amplius fuisse. Manserunt igitur apud Monachos Philosophi Christiani, quamvis leges nonnihil defecerint.

CAPUT IV.

§ I.

Hæc vox „Monachus“ tardius, nempe sæculo tertio, primum ubique innotuit, vitæ tamen Monasticæ institutum jam antea fuit. In Oriente citius propagatum est, Romæ vero usque ad sancti Athanasii tempora ignorabatur, ut ait sanctus Hieronymus.²⁸

§ II. Originem vocis hujus sanctus Augustinus exponens Psalmum 132: ita deducit: „Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum.“ Iste dulcis sonus, inquit, Monasteria peperit; ad hunc sonum excitati sunt fratres, qui habitare in unum concupiverunt. Iste versus fuit tuba ipsorum. Ex voce hujus Psalmi appellati sunt

²⁵ Orat. 3. Item Oratione 12.

²⁶ Idem S. Gregor. Orat. 4.

²⁷ Lib. 6. Hist. Cap. 35.

²⁸ S. Hieron. Epist. 16.

Monachi, nequis de isto nomine insultet Catholicis. Vox enim insultantium erat: Quid sibi vult nomen Monachorum? Ostendite (dicebant Donatistæ) ubi scriptum est nomen Monachorum? Quos sanctus Pater redarguens ex illo Psalmo rei, vocisque demonstrans originem. In unum, inquit, dicitur, quod Græcis Monos est, unde Monachi nomen derivatum est, non simpliciter ab uno solo, quod proprie Monos, qui ergo sic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, ut sit illis vere, sicut scriptum est, una anima, & unum cor, multa corpora, sed non multa corda, recte dicitur Monos id est unus solus.

§ III. Cassianus de hoc nomine loquens, ait: Monachos a singulari, & solitaria vita nominatos.²⁹

§ IV. Vita Monastica a sui exordio, in activam, & contemplativam divisa fuit, qui in communitate sub regimine Prælati operam navabant evellendis vitiis, domandis affectibus inordinatis, implantandis virtutibus, dicebantur agere vitam activam: qui vero in his exercitati ad perfectionis gradum pervenisse censebantur; hi sæpe relictis Cœnobiis secedebant in solitudinem divinis vacaturi contemplationibus, dicebantur esse in vita contemplativa, sicque inter Monachos emersit discrimen, ut illi a vita communi activa vocarentur Cœnobitæ: hi a secessu viteque solitaria & contemplativa Anachoretæ seu Eremitæ.

§ V. Verum tamen non est necesse, ut fine vitæ contemplativæ ducendæ secedat quis e Monasterio in solitudinem: habent enim & Monasteria suas cellas, in quibus contemplationibus vacare potest, modo quis velit; & major perfectio est, inter negotia mentem ad Deum elevatam conservare posse.

CAPUT V.

§ I.

Laudant quidem sancti Patres vitam Anachoreticam propter altitudinem perfectionis; ast longe melius est homini Religioso in sancta Societate cum Fratribus, quam segregatum cum bestiis vivere.³⁰ Væ! soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se, & si quispiam prævaluerit [contra unum duo]³¹ resistant ei, funiculus triplex difficile rumpitur.³²

§ II. Sanctus Basilius Magnus disertis verbis, ac multis rationibus probat vitam Cœnobiticam præstare Anachoreticæ, quæ solitariæ. Septima enim regula fusiori ait: „Vitam, quæ simul cum pluribus agitur ad multa utiliore esse scio.“ Ac primum quidem, quod nemo nostrum sit, qui sibi ipsi sufficiat ad sublevandas corporis necessitates, sed in comparandis rebus necessariis alter alterius opera indigeamus. Quemadmodum enim pes aliam quidem optinet facultatem, alia vero caret, neque sine reliquorum membrum

²⁹ Cassian. Collat. 18. Cap. 5.

³⁰ Eccles. Cap. 4 v. 10.

³¹ Orig. contra duo unum

³² Eccl. 12.

auxilio suam ipsius vim reperit idoneam, ac perseveranter sibi ipsi sufficientem; ita quoque in solitaria vita, & quod adest nobis, inutile redditur, & quod deest, comparari non potest. Si quidem opifex Deus nos alterum alterius ope egere decrevit, sicut scriptum est, ut sic inter nos jungamur.³³ Sed præterea diligendi Christi ratio, & modus unum quemque, quod proprium sibi fuerit, spectare non finit, Charitas enim, inquit, non quærit, quæ sua sunt:³⁴ vita autem solitaria scopum unicum habet, ut suis quisque utilitatibus inserviat, hoc autem aperte adversatur charitatis legi, quam implevit Apostolus, qui non sua, sed multorum commoda quærebat, ut salvi fierent, - ad hæc, præcepta plura a pluribus simul congregatis facile perficiuntur, ab uno non item: quando quidem dum unum fit impeditur alterum, exempli causa: infirmi visitatio facit, ut hospes non excipiat, neque nutritur, qui esurit, neque amicitur, qui nudus est. Quis igitur inertem, & infructuosam vitam ei, quæ fructuosa sit, & Domini præcepto consentanea, velit antepone? &c.

§ III. Item Constitutione Monastica Cap. 18. „Quid comparandum est huic vitæ Instituto? quid beatius? quid hac conjunctione, atque unitate perfectius? quid jucundius morum, & animorum conspiratione? Homines ex diversis nationibus, ac regionibus profecti, tam perfecte, & sincere in unam coaluere, ut animus unus cernatur in multis corporibus; multa vero corpora mentis unius organa esse comperiantur - - tales nos ab initio Deus esse voluit - - Hi Servatoris, Institutorumque vitæ ejus, quam in carne degit imitatores sunt sinceri; Hi Angelorum emulantur vitam, illorum exemplo societatem diligenter tuentes.

§ IV. Certe multa sanctis Patribus semper displicuere in Anachoretis, inquit, sanctus Ephraim omnia licent, sed non omnia expediunt; Cœnobitis autem a legitima, & Apostolica regula paupertatis, & obedientiæ declinare nefas est, adhortatione I. Anachoretæ solliciti erant in crastinum, unde & pecunias habebant, Cœnobitæ nequaquam. Anachoretæ infinitis sæpe premebantur angustiis, tentationibus, infirmitatibus, absque solatio, sic, ut sæpe mentem perdiderint, secus Cœnobitæ.

§ V. Vitam hanc Cœnobiticam; Constitutione Monastica Capite 18. ita exponit sanctus Basilius: „Perfectissimam, inquit, vitæ societatem appello ego eam, qua exclusa est omnis possessio propria, fugataque est animorum dissensio, ea, qua perturbatio omnis, contentioque, & dissidia absunt: in qua vero omnia sunt communia, animæ, sententiæ, corpora, & quæcunque alia, quibus corpora nutriuntur, ac curantur, communis Deus, communis pietatis negotiatio, salus communis, communia certamina, communes labores, Coronæ communes, ubi multi unus, & unus non solus, sed in pluribus. - - Qui infirmus est corpore, multos habet una secum ex affectu infirmos: qui animo ægrotat, ac concidit, ei præsto sunt multi, a quibus curetur, pariterque erigatur. Hi æquali jure inter se alii aliorum, & servi sunt, & Domini, & libertate invicta servitutem sibi invicem exhibent integerrimam: quam vim non peperit fortuiti alicujus casus necessitas, quæ non parvam

³³ Eccl. 13. v. 20.

³⁴ Cor. Cap. 13. v. 5.

suis captivis affert tristitiam, sed eam cum gaudio produxit liberum animi arbitrium, charitate liberos homines alios aliis subjiciente, ad voluntate libertatem servante. Tales nos ab initio Deus esse voluit, & eadem de causa condidit. Hi peccato primi parentis Adæ oclutato antiquum revocant bonum, divisio enim, dissensioque, & bellum non exstaret inter homines, nisi peccatum naturam divisisset. Hi Servatoris Institutorumque vitæ ejus, quam in carne degit, imitatores sunt sinceri. Quemadmodum enim ille coacto discipulorum cœtu omnia communia & se ipsum communem præbuit Apostolis, ita hi quoque Duci obedientes, si modo probæ vitæ regulam observent, Apostolorum, ac Domini ipsius vivendi genus accurate imitantur. Hi angelorum æmulantur vitam, illorum exemplo societatem diligenter tuentes. Nulla est lis inter An0gelos, nulla contentio, nulla controversia, sed quisque, quæ omnium sunt, possidet, & tamen omnes integra bona apud se ipsos recondunt.“

§ VI. Contemplatio summi boni, & virtutum manifestissima comprehensio Angelorum est thesaurus, ad quæ respicer licet omnibus, uno quoque horum notitiam ac possessionem adipiscente, tales existunt, qui vere sunt ascetæ, qui nequaquam vindicant sibi terrestria, sed disceptant de cœlestibus, eademque singuli individuīs quibusdam partitionibus apud se quisque integra recondunt. Virtutis enim possessio est, & rectefactorum divitiæ, & laudanda avaritia, & lachrymarum expers rapina, & insatiabilis aviditas coronam consecuta, & reus efficitur quisquis vim non facit. Rapiunt omnes & nemo afficitur injuria, ob idque pax has divitias dispensat. Hi promissi regni bona præripiunt, qui per eximiam suam vivendi rationem, ac societatem plane imitantur vitam Cœlestem, ac statum. Hi sunt perfecti inopes, nihil proprium, sed omnia communia inter se habentes.

CAPUT VI.

§ I.

Cessantibus persecutionibus Ecclesiæ vita communis seu Cœnobica industria sancti Antonii, qui Anno Domini 273. factus Monachus per Ægypti Provinciam in eremo in immensum creverat. Monachorum illorum teste sancto Hieronymo prima confœderatio fuit obedire Majoribus, & quidquid jusserint, facere.³⁵ Divisi erant per decurias, atque centurias, ita ut novem hominibus decimus præesset, & rursus decem præpositos centesimus haberet.

Manebant separati, sed junctis cellulis, usque ad horam nonam, ut institutum erat, nemo pergebat ad alium exceptis his Decanis, quos diximus, ut, si cogitationibus forte quis fluctuaret, alius consolaretur alloquiis, post horam nonam in commune concurrebatur. Psalmi resonabant, scripturæ recitabantur ex more. Et completis orationibus, cunctisque residentibus, medius, quem Patrem vocabant, incipiebat

³⁵ S. Hier. Epist. 22.

disputare, quo loquente tantum silentium fiebat, ut nemo respicere, nemo auderet excreare. Dicentis laus in fletu erat audientium. Taciteolvebantur per ora lachrymæ, & ne insingultus quidem erumpebat dolor. Cum vero de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gratia cœpisset annuntiare futura, vidisses cunctos moderato suspirio, & oculis ad cœlum levatis intra se dicere: quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo ut requiescam? Post hæc Concilium solvebatur, & una quæque decuria cum suo Parente pergebat ad mensas, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrabant. Nullus in cibo strepitus, nemo comedens loquebatur. Vivebatur pane, leguminibus, & oleribus, quæ sale solo condiebantur.

§ II. De hinc consurgebant pariter, & hymno dicto ad præsepia redibant. Ibi usque ad vesperam cum suis unus quisque loquebatur, & dicebat: Vidistis illum, & illum? quanta in ipso sit gratia? quantum silentium, quam moderatus incessus? Si infirmum vidissent, consolabantur: si in Dei amore ferventem cohortabantur ad studium. Et quia nocte extra orationes publicas in suo cubili unus quisque vigilabat, circuibant cellulas singulorum, & aure apposita, quid facerent diligenter explorabant, quem tardiores deprehendissent, non increpabant, sed dissimulato, quod nossent, eum sæpius visitabant, & prius incipientes provocabant magis orare quam cogeabant. Opus diei statutum, quod Decano redditum ferrebatur œconomo, qui & ipse per singulos menses Patri omnium cum tremore reddebat rationem, a quo etiam cibi cum facti fuissent, prægustabantur, & quia non licebat dicere cuiquam: tunicam & sagum, textaque juncis strata non habeo, ille ita universo moderabatur ut nemo quid postularet, nemo non haberet. Si quis vero cepisset ægrotare, transferebatur ad exedram latiore, & tanto senum ministerio confovebatur, ut ne delicias Urbium, nec Matris quæsisset affectum. Dominicis diebus orationi tantum, & lectionibus vacabant, quod quidem, & omni tempore, completis opusculis, faciebant, quotidie aliquid de scripturis disceptabatur. Jejunium totius anni æquale erat, excepta Quadragesima, in qua sola concedebatur ditius vivere: a Paschate ad Pentecostem cœnæ mutabantur in prandia, quo & Ecclesiasticæ traditioni satis fieret, & ventrem cibo non onerarent duplicato.

§ III. Et hæc est genuina imago vitæ Monasticæ Cœnobiticæ, qua quid æstimabilius? quid pretiosius? vere si homo dederit omnem domus suæ substantiam pro ea aquirenda quasi nihil despiciet.

CAPUT VII.

§ I.

Primis temporibus non solum Eremitæ, sed etiam Cœnobitæ sua diversoria habebant in eremis, agris, hortis vallibus, ac montibus. Primique Monachi secreta loca amaverunt, atque omnem populi tumultum aversati sunt. Villas, & domos devita, ut laqueos satanæ: ait sanctus Basilius, epistola ad Chilonem. Et non te delectent turbæ, non villæ, aut oppida sed Eremus. Sanctus Antonius a turbis usque adeo abhorruit, ut relicta exteriori solitudine ad quam ob ejus virtutes populus undique confluebat, secesserit in

interiorem. Sanctus Athanasius in vita sancti Antonii: hoc usus exemplo:³⁶ sicuti pisces ab aqua extracti mox in arenti terra moriuntur, sic & Monachos cum secularibus se retardantes humani confabulationibus confestim resolvi. Ob id ergo, inquit, convenit, ut quemadmodum pisces ad mare, ita nos ad montem interioribus Eremiti festinemus, ne tardantibus nobis aliqua propositi succedat oblivio.“

§ II. Sanctus Basilius quietis gratia, & contemplationis scripturarum commodissimum locum sibi in ponto elegerat, a tumultibus Urbanis se motum, causam indicans, quod vita urbana multorum malorum causa sit.³⁷ Reliqui, inquit, urbis commorationes, ut innumerabilium malorum causas, abscessi in Pontum vitæ institutum quærens;³⁸ plurimum affert adjumentum solitudo, quæ vitiosos animi nostri motus consopit, ac rationi otium dat eos ex animo penitus exscindendi.³⁹

§ III. Habitatio etiam vicis vicina sæpe perfectis quoque nocuit Monachis ex frequentiori hominum conversatione occasionem tentationis præbens diabolo. Suavis proinde Eremitus lugentibus, & solitudo. Exclamat sanctus Gegerius Nisens: Homil. in Baptismum Christi; Monachorum est proprium lugere; quid itaque amabit magis quam solitudinem? & quidem eam, quæ juxta sanctum Basilium nec viatorem admittit, per quem exercitationis ejus studium interrumpi queat.⁴⁰ Primum semper principium Monachorum fuit latere. Arsenio cœlitus dictum est: Fuge, tace, quiesce. Neque nobis in vicis, ac Castellis conversari expedit.⁴¹ Fratres! ait sanctus Ephraim: „Si autem te ad oppidum, aut Castellum traxerit necessitas, ne cum fœminis colloquaris: Nam sicuti quis hamum deglutit, ita tua abripietur anima. Qui vitas Patrum legerit, facile deprehendet, quam multi boni Monachi hoc hamo sint inescati, & capti. Nota sunt scandala mundi qui tangit piscem, inquinabitur ab ea. Mane igitur ait Ephraim in solitudine:⁴² ne & tu ad mundum conversus, ea, quæ retro sunt, respicias, neque in Civitatibus, & Castellis, vicisque converseris; neque cum mundanis demoreris, ne vias eorum addiscas, recedatque anima tua a Deo tuo, vero animarum nostrarum sponso, non enim & Angelus esse potest, & homo; sanctus Ephraim de Monacho, & turture.“

§ IV. Quid ergo causæ fuit? quod Cœnobitæ relicta solitudine, & Eremito tandem in Urbes, & Vicos commigraverint, locaque publica inhabitare cœperint? Certum est eos temere id haud fecisse. Et quidem cum primis salus animarum, ac Ecclesiæ necessitas poscebat, eorum succursum, ac opem in afflictissimo oppressionis statu constitutæ, Arius, Eunomius, Macedonius, alique Hæresiarchæ præcipuam huic rei occasionem dederunt, quibus nisi Monachi occurrissent, quam misere dilaniata fuisset Ecclesia!

§ V. Primus sanctus Basilius Cœnobita in Urbibus excogitavit, ritum illum antiquum Monachorum, atque agrestem ad ordinem quemdam formulamque religioni propiorem

³⁶ S. Athan. in vit. S. Anton. 53.

³⁷ Epist. 1.

³⁸ Epist. 19. Nro I.

³⁹ Epist. 1. Nro 2.

⁴⁰ Epist. 1. circa fin.

⁴¹ Paræn. 14.

⁴² Eccles. 13.

reduxit. Ait sanctus Gregorius Nazianzenus: in oratione de sancto Basilio. Hic proinde ex Eremo in Urbes Monachos tamquam coadjutores secum attraxerat, & utrumque vitæ genus, id est: vitam activam, seu Cœnobiticam, & vitam contemplativam, seu Anachoreticam conjungere conatus est. Quamobrem Monachorum Cœnobia haud procul ab iis, qui in hominum societate, vivunt, ædificare jussit.

§ VI. Exemplum sancti Basilii alii secuti Præsules, maxime qui de Monachismo assumpti ad Ecclesias regendas, Urbes Cœnobiis paulatim repleverunt incredibili Ecclesiæ commodo. Non sola necessitas Ecclesiæ Monasteria fundavit in Urbibus, verum aliæ insuper causæ: crudelitas Barbarorum coegit Monachos ex Eremis ad Urbes confugere, qui ingentem sæpe eorum stragem per Orientem ediderunt. Sanctus Basilius etiam propter atrocitatem hyemis per Urbes, & vicos Galatiæ & Cappadotiæ aliarumque finitimarum Provinciarum eosdem disposuit. Victus quoque necessitas, ac devotio fidelium causam dedit, in vicis & Urbibus Cœnobia ædificandi, item defectus solitudinum & Eremorum in nonnulli Provinciis.

§ VII. Observandum: Græci Monasticis habitaculis varia Nomina dederunt: Primo vocant Cœnobium, nomen hoc ab ipso etymo communis vitæ desumptum propter vitam communem, quam ducebant. Cœnobitæ, ait Cassianus:⁴³ „Cœllæ ac diversoria ipsorum Cœnobia appellata sunt. Secundo, dicunt, & Monasteria a Monachorum inhabitatione, Monachus, & Monasterium a Græce vocabulo Monos originem habet. Cœnobium enim est, ubi cohabitantium plurium degit unita communio. Monasterium vero nominari potest etiam unius Monachi Cœlla, aut duorum. Tertio sanctus Basilius in Asceticis,⁴⁴ Cœnobium est, quia Mandra sicut Ovile, est Monasterium circumseptum. Hinc quia paulatim Cœnobia varias ob causas circumsepi solebant, Abbates communiter Archimandritæ nominati sunt. Quarto: Lauræ etiam Cœnobia dicuntur. Inter Monasterium, & Lauram discrimen est, quia in Monasteriis vivebant, sub uno tecto, & Pastore, qui vero Lauras incolebant, reguntur quidem ab uno Abbate, sed in sejunctis tectis tamquam in tabernaculis. Ita sancti Sabbæ Laura Cœllas habebat 150. quæ pulchro ordine in solitudine juxta torrentem constructæ erant; verum usus Laurarum in Urbibus non habet locum.

CAPUT VIII.

De Aedificatione Monasteriorum.

§ I.

In constructione Monasteriorum vitandus est omnis splendor, & limes paupertatis servandus. Antiqua Monasteria testantur, quam nihil solliciti fuerint, majores nostri desplendore habitationum suarum. Si aëris injuriæ excluderentur, id porro satis erat.

⁴³ Cassian. Col. 18. Cap. 5.

⁴⁴ S. Basil. in Ascet. Cap. 33.

Patres nostri studuerunt potius dilatare corda, quam habitacula, memores antiqui testamenti prædecesores suos habitasse in speluncis & cavernis terræ. Hinc multi ex Monachis in solis petris, & cavernis habitarunt, & tam arcte se incluserunt, ut neque radius solis ad ipsos unquam penetraverit. Talis fuit sanctus Macarius Alexandrinus in diversis Eremitis partibus tres cellulas absque fenestris habens, unam tam angustam, ut pedes non valeret extendere, & tamen in his tenebris sedens solitus fuerat jejunium quadragesimale absolvere. Quot sancti cum adhuc in vivis essent inter mortuos habitaverunt in sepulchris. Proinde quam longe abfuit omnis Magnificentia ab habitaculis antiquorum Monachorum? Si quid superflui habebant, distribuebant in egenos, non vero impendebant in ædificia, vel non necessaria, vel contra Monasticam Professionem ambitiosa. Recte igitur aliquando suis Monachis quidam Prælatus dicebat: simul, atque Monachus ædificatorio operi se se ultro immiscet, dæmonis Imperium subit, a quo ita mente excecatur, ut nequidem ipsos paupertatis excessus animadvertat. Ita Zacharias Boverius in [Annal.]⁴⁵ Capucinor. de Anno 1549.

⁴⁵ Orig. Animal

IMAGO VITAE MONASTICAE

PARS II.

CAPUT I.

De Novitiatu.

§ I.

Ad vitam Monasticam cuivis aditus patet: licitum enim est; ait sexta Synodus generalis.⁴⁶ Licitum est, Christiano, in quocunque delicto comprehendatur, Asceticam arripere vitam, depositisque mundi tentationibus, Monasterium ingredi, & juxta formam Monasticam tonderi: Salvator enim dicit, eum, qui venit ad me non ejiciam foras, Monasteria proinde pœnitentibus peccatoribus ita patere debent, ut confessionalia cujusvis generis, & conditionis hominibus fidelibus, quopiam impedimento non ligatis, sint illi nobiles vel ignobiles, sive senes, sive juvenes. Sanctus Ephraim sæpius docens, ait, recipiendos esse senes.⁴⁷ Et sanctus Antonius suscepit Paulum simplicem sexagenarium; sicut & sanctus Pachomius Macarium Virum provectæ ætatis.

§ II. De pueris comperta res est, duo senes suos filios vix ablactatos secum detulerunt, ut Pellagius refert.⁴⁸ Item sanctus Pachomius ait, in suo Monasterio fuisse parvulos tantæ simplicitatis, ut nec dextram, nec sinistram noverint discernere.⁴⁹ Sanctus Benedictus quoque jubet recipi pueros. Et multi secundum sanctum Ephraim recepti sunt.⁵⁰ Quippe bonum est Viro si portaverit jugum ab Adolescentia sua.⁵¹ Quin sanctus Chrysostomus docet magis idoneos esse ad Monasticen in ætate minori pueros rudes, quam si prius literati forent, quia plantæ impuberes, nullo negotio, quo placet diriguntur.⁵²

§ III. Denique sanctus Basilius pueros ad vitam Monasticam recipiendos esse constituit pupillos quidem nostra sponte, oblatos vero a parentibus coram testibus per Magistros Novitiorum instituendos. Interim ad sensum regulæ 15. fusioris, non statim senioribus fratribus sunt incorporandi, neque cum illis conversari debent, nisi tempore laborum, ne senium ipsis fiat despectabile, in divinis tamen officiis, & orationibus simul sint: Nam & pueris ex fervore perfectorum ad compunctionem non leve auxilium accedit. Habeant alias ædes, diætam, somnum. Disciplinam seorsim excrescant, sub viro provectæ ætatis, & multæ experientæ, & qui testimonium lenitatis habeat, ut paternâ misericordiâ delinquentes corripit, ac certis modis castiget: in doctrina instruat, in historiis & proverbiiis divinæ scripturæ, non in fabulis aut nugis - - - & cum ad id ætatis

⁴⁶ Synod. gen. Can. 42.

⁴⁷ Fol. 288. 313. 770.

⁴⁸ Pellag. Libro 5. Nro. 21, 22.

⁴⁹ Vita S. Pachomi Cap. 33.

⁵⁰ In reg. Cap. 59. & 70.

⁵¹ Adhort. 3. Thren. 3

⁵² S. Chry. Lib. 3. adver. Vitup. Vitæ Monasticæ.

venerint, qua mortaliter peccare possunt, ad professionem Virginitatis admittantur. - - - Si qui vero professionem emittere nolunt, coram testibus emittantur - - - edita professione fraternitati incorporentur, cum illis communem diætam, & victum habituri.

§ IV. Communiter sancti Patres liberiores cum pueris conversationem prohibent ob vitium, quod Græci Pæderastiam nominant, etiam Monachis infestum. Multi eo ceciderunt, Horrendum dictu, quid frater quidam cum certo Adolescentulo fecerit sub oculis sancti Macarii referente Joanne Subdiacono.⁵³ Non immerito igitur hortatur Monachum sanctus Ephraim, ut se custodiat, si contingat loqui cum formosis Adolescentulis. Sanctus Dorotheus jubet amicitiam, & colloquia Adolescentulorum fugere, ut amicitiam Diaboli.⁵⁴

§ V. Sanctu vero Basilius de renuntiatione sæculi, fuge, ait, conversationem juvenum, & aufuge ab ipsis, veluti a flamma: multos enim per ipsos incensos hostis æterno igni tradidit, & in horrendum quinque Civitatum barathrum spiritualis dilectionis specie ipsos immersit, & eos, qui in pelago ab omni vento, ac tempestate servati sunt, intra portum submersit. Procul ab ipsis sede. In reclinatione ad somnum indumenta tua ne sint vicina ipsius. Cum tecum loquitur, deorsum nutans, responde ipsi, ne forte per intuitum in faciem concupiscentiæ semen ab hoste suscipias, & manipulos corruptionis, aut interritus colligas, ubi non est, qui videt opera vestra, nullo loco, aut prætextu inveniaris cum illo; nihil enim magis necessarium est animæ pro qua, Christus mortuus est.

§ VI. Conjuges ad Religionem suscipiendi non sunt consumato Matrimonio, nisi de mutuo libero consensu, & nisi uterque simul ingrediatur religionem, aut alteruter in sæculo manere volens, emmittat votum servandæ perpetuæ continentiæ in ætate jam senili constitutus. Servi absque Dominorum suorum consensu ad Monasticam vitam recipi nequeunt.

CAPUT II.

De susceptione Novitiorum.

§ I.

Monasterium ingredi non est leve negotium, Bellum militum breve, ait sanctus Ephraim sermone ad pietatem exercendam: sed Monachi pugna quousque migrat ad Dominum, durat. Bellum hoc tam diuturnum, ut eo melius cognosci valeat, neque excusationis locum haberet ignorantia, quidam Patres censuerunt valde juvenes non esse suscipiendos.

§ II. In Canonibus ad sextam Synodum generalem dicitur.⁵⁵ Quoniam Deo adhærere per secessum e vitæ strepitu bonum est, oportet nos eos, qui vitam Monasticam amplecti

⁵³ Joann. Subdiac. Lib. 4. Nro 34. de vit. Spirituali.

⁵⁴ Doctrina 20.

⁵⁵ Canone 40.

capiunt, non sine delectu præter tempus admittere, sed servare a Patribus ad hoc datum tempus, nempe ut professionem religiosæ vitæ admittamus illam, quæ sit facta scienter, ac cum iudicio post rationis complementum. Itaque jugum subiturus Monasticum minor decenni non esto, ita tamen, ut & sic in arbitrio Antistitis situs sit, an non sit conducibilis terminum hunc ad Monasticen prorogare. Etsi enim magnus Basilius in suis sacris Canonibus eam, quæ se sua sponte Deo offert, & Virginitatem complectitur, si septimum, decimum annum compleverit, in virginum Ordinem referendam esse statuit, verum tamen nos secuti exemplum de viduis, & diaconissis in prædictum tempus eos, qui Monasticen non saturationabiliter apprehenderunt, conclusimus.

In Oxoniensi Concilio A. D. 1222. celebr. in Anglia statutum est, ut extra evidentem necessitatem Monachus non reciperetur minor decem, & octo annis ubi plenum rerum agendarum iudicium est, id ipsum prius statuit Gregorius Magnus Anno sui Pontificatus secundo.⁵⁶

§ III. Verum quacunque ætate quis ad Religionem accesserit nullus, tamen unquam ad Professionem admittebatur, quin prius fuisset certo modo ac tempore probatus. Tempus apud plures in arbitrio erat, Paulus simplex intra paucos dies absolvit Novitiatum suum „Palladius vita Pauli Leont.“ Danieli Stylitæ duodenni puero non nisi regula perlecta est. In Concilio Triburiensi An. 895. celebrato.⁵⁷ Præscribitur annus, & dies, & Concilium quoque Tridentinum annum decrevit unum, & observatur. Sanctus Pachomius ante triennium neminem admisit ad Professionem Monasticam.

§ IV. Ante initium Novitiatus debebant olim mirabilem subire probationem, vitam Monasticam amplexuri.⁵⁸ Tabenneositæ nullum recipiebant ad Monasterium, qui non prius decem dies, aut plures pro foribus excubans omnium pedibus advolutus ingressum petisset, ut sic humilitas, patientia, & constantia futuri militis Christi exploraretur. Quem ritum, [etiam Syri]⁵⁹ observabant, ut beatus Ephraim scribit sermone ad pietatem exercendam.⁶⁰ Frater, inquit, si ad certamen ingrederis sobrium ac vigilantem te præbe. Ergo quicumque cupit esse Monachus ad fortiter sustinendum se promptum exhibeat, ne ingressus dicat, ignorasse se, quod ista sibi eventura essent. Ecce præscivisti ista frater, ut & tu cogitationem tuam componas, sciens quod in hoc manifestabitur tua probatio. Intellige, quod dicitur Frater, ne hodie pro[]foribus⁶¹ consistens interrogatusque dicas, omnia suffero, cras autem in verbis, & operibus detrectes. Angeli enim Dei adstant, audiuntque de labiis tuis procedentia. Hunc ipsum morem pro Monasterio expectandi sanctus Benedictus transtulit in Occidentem. Per quatuor, inquit, aut quinque dies foris maneat pulsans, & injurias patienter toleret.⁶² Postea sit per paucos dies in cella hospitum, inde ducatur ad cellam Novitiorum, ubi comedat, dormiatque &c. Detur ei

⁵⁶ Vit. S. Gregorii Tom. II. p. 2. Concil.

⁵⁷ Metaph. Vita Daniel. in Concil Trib. A.D. 895. celeb. Cap. 24.

⁵⁸ Sesse. 25. Cap. 15. Reform.

⁵⁹ Orig. e syri

⁶⁰ Cassian. Lib. 4. Inst. Cap. 3.

⁶¹ Orig. proforibus

⁶² Regul. Cap. 58.

Magister. Post duos menses legatur ei regula, & iterum post sex menses, & denuo post quatuor, sicque anno absoluto suscipiatur.

§ V. Ubi non fuit consuetudo pro foribus standi, aliter postulantium probatur propositum, novimus, ait Cassianus,⁶³ quemdam fratrem secundum sæculi hujus ordinem summæ familiæ, nam Patre Comite, & ditissimo oriundus erat, qui relictis Parentibus cum ad Monasterium pervolasset ad comprobendam ejus humilitatem statim ei a Seniore præceptum est, ut decem sportas grandes, quam necesse non erat tunc vendere, cervicibus suis impositas, distrahendas per plateas circumferret, adjecta conditione, quo diutius in hoc officio ipse detineretur, ut si forte unus eas emere pariter voluisset, non cederet, sed singillatim eas quærentibus venderet. Quod ille tota devotione complevit, & omni verecundia pro Christi desiderio calcata sportas humeris suis imponens, & per plateas portans, statuto pretio distraxit, & pecuniam ad Monasterium reportavit, probata ergo ejus humilitate susceptus est.

§ VI. Cum quidam frater suscipi se rogaret in congregationem referente Sulpitio.⁶⁴ Abbas multa cœpit ei proponere; graves esse illius disciplinæ labores, sua vero dura imperia, quæ nullius facile posset implere patientia, aliud potius Monasterium, ubi facilioribus legibus viveretur expeteret: & non tentaret aggredi, quod non posset adimplere. Ille vero his terroribus nihil permoveri, sed magis omnem obedientiam ita polliceri cœpit, ut si eum Abbas in ignem ire præciperet, non recusaret intrare. Quam illius professionem, ubi Abbas accepit, non cunctatus probare, jubet eum in clibanum, qui [coquendis panibus]⁶⁵ parabatur intrare. At ille non distulit parere præcepto; sed statim medias flammæ nihil cunctatus ingressus est. Quæ mox tam audaci fide victæ, veluti illis quondam Hæbreis pueris, cesserunt, & confestim fugit incendium. Alter virgam aridam per triennium jussus est rigare donec tandem virga hæc effloruit. Alter peccata grandia sua publicæ jussus enarravit.

§ VII. Quantum tentata est, a sancto Antonio patientia, & obedientia Pauli simplicis? Sexagenarius senex ad illum Magnum venerat, ut Monachus fieret, per triduum impransus, & incænatus expectavit sententiam, & responsum. Antonius tandem hoc stabili proposito expugnatus, poteris, inquit esse salvus, si habeas obedientiam, & quod a me audieris, facies. Faciam, ait, Senecio, quæcunque jusseris.⁶⁶ [Talemque]⁶⁷ vitæ asperæ agendæ rationem suscepit illis diebus Antonius, qualem quando erat in principio juventutis; cujus immitatorem in cunctis habuit suum simplicem Tyronnem. Post hæc visa ejus mente adversis nihil moveri, cœpit tentare eum circa obedientiam præcipiens ei multa contraria: Jubet haurire ex puteo aquam, & in terram toto die effundere; contextas sportellas resolvere, & retexere, vestimentum disuere, & resuere, & iterum dissolvere:

⁶³ Cassian. Lib. 4. Inst. Cap. 29.

⁶⁴ Sulpi. Dialog. Cap. 12.

⁶⁵ Orig. coquendis panis

⁶⁶ Pallad. Vit. Pauli Ruff. in. Lib. 1. vit. P. P.

⁶⁷ Orig. Falemque

Urnā melis frangere, & mel effundere, effusumque Concha colligere, ne sordes simul colligerentur, quod erat difficillimum. Quid multa? in pluribus hujusmodi senex, senem probaverat, ut in nullo prorsus eorum, quæ etiam contra rationem videbantur, disceret contradicere. Sed quo fructu? ob simplicem hanc obedientiam accepit Paulus potestatem a Deo in dæmones, quanta non est data Antonio.

§ VIII. Priusquam ingrediatur quis in Monasterium, probet se ipsum per rigorem vitæ, ne inopinatis semet immittens certaminibus, deinde impotens existat ad resistendum ingruentibus experimentis, redeatque ad vitam sæcularem cum animæ condemnatione, multis scandalum præbens, monet sanctus Basilius.⁶⁸ In ingressu proinde, & professione Philosophiæ cogita quid tibi proposueris, ait sanctus Gregorius Nazianzenus.⁶⁹ Ditescere, læto animo esse? in hac vita florere? & quiete frui? aut ex adverso, adversitatibus premi? affligi? vexari? omnibus contemptum esse? sufferre spe futurorum cuncta? Hæc, non illa expectabamus, non ignoro? non ergo solvemus pactum? Ingressurus itaque Monasterium quis cum Abbate Nestero habeat intentionem: quando intravi, inquit, initio in congregationem, dixi animo meo, Tu & Asinus unum estote, sicut enim Asinus vapulat, & non loquitur, injuriam patitur, & non respondet, sic & tu: quemadmodum enim Psalmo legitur: ut jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.⁷⁰

§ IX. Post sufficientem probam, qui in suo proposito constantes inventi erant, olim Magistro tradebantur, ut eos per certum tempus in rebus Monasticis instrueret, quod fiebat in separata habitatione, ut professi cum Novitiis non commiscerentur. Hactenus, inquit, sanctus Ephraim in exteriore versatus es tholo, nunc vero in interiorem tholum, ac domum introisti. Pachomiani novitii integrum triennium extra addita in cælla novitiorum perseverare debeant, sub duris laboribus, & exercitiis, ac tum primum introducebantur in domum professam. Quippe multæ rationes suadent, ut novitii separatim instruantur, & habitent.

CAPUT III.

De singulari Novitiorum instructione.

§ I.

Novitio ante omnia Magister est necessarius, nihil est enim miserabilius, nihil expugnabilius his, qui nullos Duces, nullos Autores habent ad vitam Dei, santi Dorothei sententia est; Ex doctrina vero sancti Basilii. Magistrum hunc oportet esse virum virtutibus ornatum, ejus universæ totius ipsius vitæ actiones, testimonio sint charitatem in eo erga Deum inesse, divinarum litterarum peritum, virum integrum, tranquillum, ab avaritia ab

⁶⁸ S. Basil. Ser. de abdi. rer.

⁶⁹ S. Gregorius Nazianzenus. Epist. 201.

⁷⁰ Psal. 72. Pellag. Libro 15. Nro 30.

horrentem, osorem negotiorum mundanorum, quietum, Dei, pauperumque amatorem, non iracundum, immemorem injuriarum, ædificationi proximorum aptum, vana gloria non elatum, tumentis superbia non inflatum, adulationis inimicum, constantem; quippe bonorum Magistrorum bona doctrina est, quemadmodum prorsus malorum mala.

§ II. Prima Doctrina Novitio, ut docet sanctus Hieronymus.⁷¹ Tradi debet: facere, quod non vis: comedere, quod juberis: vestiri, quod acceperis, operis tui pensum perficias: subjiciaris, cui non vis. Lassus ad stratum venias, ambulansque dormites, & necdum expleto somno surgere compellaris. Dicas Psalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis, sed mentis affectus quæritur, servias fratribus; hospitum laves pedes; passus injuriam taceas, Monasterii Præpositum timeas ut Dominum, diligas ut Parentem, credas tibi salutare, quicquid ille præceperit, nec de majorum sententia judices.

§ III. Pleraque hæc innituntur fundamento obedientiæ, quæ præcipua semper, & prima virtus est habita apud Religiosos, neque aliter suscipiebatur quis adveniens ad Monasterium, quam qui tentatus prius fuerit, & probatus nullum unquam recusaturus etiam si arduum, & difficile, intolerabileque Abbatis Imperium. Senioris, ait Cassianus:⁷² Hæc erit sollicitudo, & eruditio principalis perquam junior introductus ascendere consequenter, etiam culmina perfectionis summa prævaleat, ut doceat eum primitus suas vincere voluntates; quem studiose in his, ac diligenter exercens hæc illi semper imperare de industria procurabit, quæ senserit animo ejus esse contraria.

§ IV. Quomodo Magistri per obedientiam probare novitios, & quomodo novitii Magistris obsequi debeant, utilissimum nobis Joannes Climacus hujus rei exemplum exhibet.⁷³ Isidorus vir, quidam apud Alexandriam primarius relicto sæculo venerat ad monasterium recipi postulans. Aspectus ipse indicabat virum esse asperum, intractabilem, superbum, ac sæculi dignitate tumentem. Hæc vitia Abbas correcturus, ait ad ipsum: si revera tollere jugum Christi decrevisti, præ omnibus impero, ut te laboribus obedientiæ exerceas, cui ille respondit: sicut fabro ferrum subjectum est, sic & ego sanctissime me ipsum obedientiæ expono. Quo ille audito responso: Volo, inquit, frater, ut ingredientium, & egredientium provolutus genibus, dicas: Ora pro me Pater, quoniam peccator sum, sic autem ille obedivit, sicut Angelus Domino. Itaque cum septem annis illic peregrisset, atque ad profundissimam humilitatem, compunctionemque pervenisset, voluit Pater post tantam viri tolerantiam hunc fratribus connumerare. Arduus iste, ac per septennium productus Novitiatus fuit; sed commensuratus subjecto: omnes condamnati circa obedientiam exercebantur, sed aliter simplices, ac modesti, aliter superbi, & contumaces. Novit discretus modos frangendi proprias voluntates suorum. Olim in obedientia adeo accurati erant, ut juvenes nec ad requisita naturæ pro arbitrio irent. Dato signo certatim ex cubilibus prorumpebant ita expedite, ut is, qui opus scriptoris

⁷¹ Hieron. Epist. 4.

⁷² Cassian. Lib. 4. Inst. Cap. 8.

⁷³ Cassian. Lib. 4. Inst. Cap. 8.

exercebat, quam repertus fuisset inchoasse literam, finire non auderet; omnia enim obedientiæ posthabenda censebant.

§ V. Nec minor cura adhibebatur religiosæ paupertatis: summa namque diligentia, perquirebatur, ne novitio Christi militi de pristinis facultatibus inhæreret, vel unius nummi cogitatio. Sciebant enim sub Monasterii disciplina diuturnum esse non posse, sed, ne humilitatis quidem, aut obedientiæ apprehensurum esse virtutem, nec illa Cœnobii paupertate, ac distictione contentum fore eum, in cujus conscientia pecuniæ quantulumcunque latitaverit. Cassianus ait:⁷⁴ Hinc ne ipsum quidem, quo operi erant, indumentum habere permittebantur, sed investiarium reponebatur post acceptum habitum Monasticum.

VI. Jubebantur etiam Novitii suas cogitationes Moderatoribus revelare. Humilitatis, ait Cassianus, hæc erat prima probatio, si universa non solum, quæ agenda sunt, sed etiam, quæ cogitantur, seniorum reserventur examini, ut nihil quis suo iudicio credens, illorum per omnia definitionibus aquiescat, & quid bonum, vel malum debeat judicare, eorum traditione cognoscat; quæ instructio non solum per veram discretionis viam juvenem recto tramite docebit incedere; verum etiam cunctis fraudibus, & inimici insidiis servabit illæsum: nullatenus etenim decipi poterit quisque, si non suo sed Majorum vivit exemplo, nec valebit ignorationi ejus callidus hostis illudere, qui universas cogitationes in corde nascentes perniciose verecundia nescit obtegere, sed eas maturo examine seniorum vel reprobatur, vel admittit.

§ VII. In nullo sic gaudet inimicus, quomodo in illo, qui non vult suas cogitationes manifestare, nec sic extædiat aliud Dæmonem, quomodo si revelentur stimulationes ejus, maxime fornicationis. (Communiter loquuntur Patres: Ruffinus vita P. P.)⁷⁵ Bene proinde sanctus Antonius, si fieri potest, inquit, etiam [quot passus]⁷⁶ ambulavit Monachus, vel quot callices aquæ in cælla bibit, senioribus declaret, ne in ipsis deviet.⁷⁷ Sanctus Benedictus jubet cogitationes malas actutum Patri spiritali patefacere.⁷⁸ – Novit enim prudens legislator cogitationes malignas, illico, ut patefactæ fuerunt marcescere;⁷⁹ attendum insuper in Novitiis est juxta informationem sancti Basilii, utrum defectus rotunde fateantur, & non ita facile ad quodvis objectum erubescant, maxime si [de vita]⁸⁰ splendida venissent, tales instruantur diligenter ut studeant despicere strata molliora, vestimenta, & calceamenta nobiliora, varietatem ciborum, mensam deliciauiorem aliaque his similia.⁸¹ Omnia hæc, inquit, si [vel habeas]⁸², vel procures malum ferent eventum,

⁷⁴ Cassian. Cap. 3.

⁷⁵ Ruffin. Lib. 2. Nro 177.

⁷⁶ Orig. quo passus

⁷⁷ Pellag. Lib. 5. 12. 13. lib. vit. P. P. Cap. 11.

⁷⁸ Ruff. S. Num. 176.

⁷⁹ Regula. Cap 4.

⁸⁰ Orig. de vida

⁸¹ S. Basil. Reg. fusiori 10.

⁸² Orig. vel habenas

& nisi velociter insidias Diaboli agnoscas, brevi te ad sæculum retraherent: Novitius hoc in corde suo ponat, se omnium hominum esse despicabiliorem, & scælerationem, profugum, item, atque hospitem: ac peregrinum, & tantum ex misericordia susceptum a Fratribus suis senioribus. Studeat omnium esse in cunctis ultimus, ac omnium servus, (De abdicatione rerum).⁸³

§ VIII. Scribere, psalere, ac etiam discere eam partem scripturæ, quæ esset necessaria ad perficiendam pietatem Novitii tenentur. Regula brevior S. Basilii 95.

§ IX. Ad labores etiam durissimos olim stringebantur Novitii; (sanctus Chrysostomus) & tamen, inquit, Chrysostomus, ita constantes erant in arrepto proposito, ut maluissent contra ferrum, ignem; bestias, & alia quæcunque persistere, quam ad priorem vitam, divitias, mundique delicias remeare.⁸⁴

CAPUT IV.

De Obligatione Novitii respectu bonorum suorum.

§ I.

Dimittenda omnia bona temporalia Novitio ante professionem esse, clare docet scriptura sacra: Si vis, ait, perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me.⁸⁵ Quod & factum est ab Apostolis, quorum omnium nomine sanctus Petrus dixit. Ecce nos reliquimus omnia. Id etiam factum est ab omnibus spiritualibus testante sancto Augustino,⁸⁶ id fecit juvenis ille, qui renuntians mundo cum pateretur insidias a Dæmone propter suas divitias, etiam vestibus abjectis nudus cucurrit ad Monasterium. Serapion cum præter Evangelii codicem nihil reservasset, & hoc quoque vendito precium distribuit esurientibus dignam memoratu promens sententiam:⁸⁷ etiam librum, inquit, vendidi, qui mihi jugiter obtrudebat, vende, quæ possides, & da pauperibus. Sæculo proinde renuntiaturis cuncta ad novissimum quadrantem remittenda sunt: Hinc gravissime peccat, qui sibi quidpiam cum Anania reservat, atque occultat. Et ideo quicumque renuntiant sæculo, & volunt adhuc habere pecunias a dæmonibus lacerantur, ait sanctus Antonius.⁸⁸ Hinc amplius placuit Patribus vita Cœnobitica quam Anachoretica, aut ea, quam quidam in suis ædibus ducebant. Quia sine peculio hi esse vix poterant, maxime cum laborare manibus nollent, aut nequirent.

§ II. Evangelium vult, ut qui perfectus esse desiderat, omnia relinquat, ita fecit sanctus Augustinus, Paulinus, & principio omnis Ecclesia Sanctorum, qui facultatibus venditis pretium deponebant ad pedes Apostolorum, ut pro arbitrio dividerent pauperibus.

⁸³ S. Basil. De abdi. rer.

⁸⁴ S. Chrys. Lib. 2. advers. vitup. vitæ Mon. Cap. 3.

⁸⁵ Math. 19.

⁸⁶ August. enar. Psal. 43.

⁸⁷ Ruff. 12. Vit. P. P. Nro 67.

⁸⁸ S. Anton. Ruff. Lib. 2. vit. P. P. Nro 68.

Nonnullos legere est, id propriis manibus executos fuisse, ut a sancto Paulino docemur Epistola ad Alentium: „Erant tamen, qui non ab initio conversionis suæ, sed successive distribuerant sua bona. Quam plurimi de suis Patrimoniis Cænobia extruxerunt, vel alia loca pia. Multi se simul, ac sua Monasteriis a se erectis consecrarunt. Non pauci se suaque tradiderunt alienis Monasteriis. Alii semet ipsos uni, sua Monasteria alteri obtulerunt. Aliqui etiam suis cognatis præsertim pauperibus idque ante professionem, ut jam prius dictum est.“

§ III. Accipere quidpiam pro Monasteriis ab ingredientibus Novitiis, multis de causis haud esse consultum consuerunt sancti Patres. Hoc in negotio præcæteris audiendus sanctus Basilius: Si mea, inquit, sententia exquiritur, existimo offendicula a multis magis remotum iri, & ad fidei ædificationem fore utilius, si ejusmodi repudientur munera. Nam si accipiantur primum quidem contingit probis plerumque affici communitatem, deinde ex ea re illud incommodum nascitur, quod propinguo etiam eorum, qui quidpiam attulerunt, elationis detur occasio. Ad hæc confunditur is, qui nihil secum attulit, & ejusmodi pleraque. Quare operæ precium est, hujusmodi dona non acceptare.⁸⁹ Tridentini quoque Concilii mandatum est: ne ante professionem excepto victu, & vestitu Novitii vel novitiæ illius temporis, quo in probatione est, quocunque prætextu, a Parentibus, vel propinguis, aut curatoribus ejus Monasterio aliquid ex bonis ejusdem tribuatur, ne hac occasione discedere nequeat, quod totam vel majorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat, nec facile si discesserit, id recuperare possit, quin potius præcepit sancta Synodus sub Anathematis pœna dantibus, & recipientibus ne hoc ullo modo fiat, & ut abeuntibus ante professionem restituantur, quæ sua sunt.⁹⁰

§ IV. Acceptare, aut dare aliquid pro ingressu ad vitam Monasticam Simonia est, & nisi simoniaca labes in re sæpe observata fuisset, tot avocatoria mandata non exstarent; nullus pro munere accipiat in Monasterium, inquit, Concilium Aquisgranense A.D. 817. Londoniense II. ait; exactiones certe pecuniarum pro recipiendis Monachis non exigantur. A. D. 1127.

CAPUT V.

De Monasticæ Professionis ritibus.

§ I.

Patres Veteres tam Græci quam Latini passim loquuntur de Professione Monastica. Sanctus Basilius ad virginem lapsam, ait: Memento Professionis tuæ, quam Deo professas, testes & homines, & Angelos habes. Sanctus Ephraim in professione, Angeli Dei adstant, ait, audiuntque de labiis tuis procedentia verba, vota, & juramenta: sermone

⁸⁹ Regula brev. 304.

⁹⁰ Seff. 25. De regul. Cap. 16.

ad pietatem exercendam. Idem: Id noveris, frater, quod Angeli in hoc momento voces tuas, & pacta tua, abrenuntiationemque tuam describant, & in cœlis usque ad horribilem illum iudicii diem conservent. Non ergo pertimescis? non exhorresceris? in die iudicii proferent Angeli tuum Chirographum, & verba oris tui coram formidabili tribunali. Tunc auditurus es, ex ore tuo te iudicio.⁹¹ Sanctus Basilius vult, ut Novitius ante professionem facit exercitia spiritualia postulans Dei auxilium ad debite deliberandum de illo negotio, de quo deinceps regredi nefas. Hæc Professio fieri debet manifeste, ex præscripto sancti Basili; ut transgressor puniri possit.⁹² Sanctus Ambrosius eadem voce:⁹³ Iy professio; utens, ait, Sororem suam virginitatis professionem fecisse, ad quam plures homines accurrisse scribit, quam ad Christum ad Eremum, quando quattuor millia hominum aderant exceptis parvulis, & fœminis. Professio itaque Monastica non est, ut putant aliqui novum commentum.

§ II. Hæc professio facienda est, Præposito. In appendice enim Concilii Lateransis, sub Alexandro tertio dicitur majori, priori professionem omnes Laici in manu ejus, promittantque se caste obedientes, & in paupertate victuros.⁹⁴ Hinc Major prior benedicit novum Christi militem, id est certas preces præscriptasque solemnes Cæremonias peragit super eum.

§ III. Sunt, qui dicunt, benedictionem illam, ac cæremonias in professione peragi solitas, nec esse antiquas, neque necessarias. Sanctus enim Paulus Eremita, ajunt, Monachus fuit, nec tamen ab ullo benedictionem accepit, sicut nec sanctus Antonius, nec alii plures per Ægyptum. Verum est. Nulla exterior cæremonia stricte loquendo constituit Monachum, sed mundi contemptus, & plena Dei dilectio, quod olim nullæ benedictiones, & cæremoniæ ad ineundum Monachismum adhibitæ sint, id non est credibile, Ægyptii Monachi ab Essenis descenderunt, qui absoluto Novitiatu, professionem inter terribilia juramenta palam facere debebant. Peracto itaque Novitiatu ait Porphirius:⁹⁵ Priusquam novus Dei cultor ad communem mensam admittatur, per professionem debet se constringere juramentis terribilibus: Essenus se sequentem Regulam servaturum. Et primo se Deum culturum, erga homines fore justum; nulli de industria Nociturum, nec alterius jussu: odio habiturum iniquos: patienter cum justis injuriam portaturum: fidem cunctis servaturum, maxime superioribus: neque enim absque voluntate Dei, quemquam ad Imperium pervenire. Quodsi vero contingat, ut ipse præsit aliis, tunc nullo modo se abusurum potentia ad injurias aliorum, non veste, non cultu ullo subjectos superaturum. Insuper puras se manus a furto, puram mentem ab iniquo servaturum, nihil celaturum socios, nihil revelaturum extraneis, & si mors impendeat subeunda. Jurant quoque dogmata sua se posteris, ut acceperunt, tradituros; latrocinia fugituros, institutique sui libros cum nominibus Angelorum pari diligentia conservaturos. Et hæc sunt Essenorum juramenta, quæ, si quis transgrediatur, ejectus

⁹¹ Serm. de compunct. Reg. fusior. 15.

⁹² S. Basil. Epist. 2. ad Amphi.

⁹³ S. Ambr. Libro Virg.

⁹⁴ Con. Late Part. 27. Cap. 5.

⁹⁵ Porphir. Lib. 4. de Absti.

a consortio male perire debebat; & enim illigatus iuramentis instituti escis aliorum uti nequibat.

§ IV. Ab his ergo Essenis Ægyptiaci descenderunt Monachi. Illis ipsis temporibus Monachismus affluebat in Græciam, & Monachi solemniter consecrabantur uti ait sanctus Dionysius Areopagita, propter sacram conversationem, & Institutum Monachorum concessit eis sacra legislatio consumativam gratiam, & quadam eos dignata est consecratio ab invocatione; non tamen Hierarchica, seu Sacramentali, qua inaugurantur Clerici.⁹⁶

Forma hujus consecrativæ institutionis fuit ista: Sacerdos stabat in conspectu altaris divini Monasticam benedictionem psalens: consumandus autem retro ipsum, quo facto Sacerdos primo interrogat eum, utrum abrenunciet omnibus mundi vanitatibus, & a Deo separantibus, non modo conversationibus, verum etiam phantasiis. Deinde perfectissimam ei vitam narrat, testimonium ei perhibens, quia oportet eum perfectius vivere, quam cæteri fideles Laici, qui inter Clerum, & Chathegumenos medii in Ecclesia stant. Hæc omnia promittente Monacho, cruciformi similitudine signans eum Sacerdos, tondet, trinamque divinæ beatitudinis invocans substantiam, & vestem omnem exuens alteram induit, & cum aliis Sacerdotibus, quicunque adsunt salutans eum, socium perficit divinorum Mystiorum sanctissimæ Eucharistiæ communione. Hic mos post sanctum Dionysium in Ecclesia mansit constanter, manebitque, quamvis in nonnullis variatus.

§ V. Sozomenus, de viro, & fœmina, sub Constantio Imperatore, loquens, ait, eos Virginitatem Deo promississe ex norma Ecclesiastica.⁹⁷ Apud Græcos Professio dicitur homologia, sed cur? ab actu publico. Nam homogitas eos dicimus in Ecclesia, qui fidei confessionem palam coram tyrannis ediderunt. Metaphrastes ait Stephanum Abbatem solitas fudisse preces super Ioannicium „in vita Joannicii“ sacrasque recitasse Orationes, eumque induisse veste Monastica. Sanctus Benedictus hanc professionis pro suis præscribit formulam:⁹⁸ Suscipiatur, inquit, in Oratorium promittens stabilitatem, conversionem morum, & obedientiam coram omnibus subscriptura, vel saltem sub singo certo, si alius pro ipso scribat, dicat ter: Suscipe me Domine secundum eloquium &c.

Sanctus Pachomius nullum ad professionem admisit, nisi sub collecta eum fratribus præsentasset.⁹⁹ Sanctus Antonius sanctum Paulum simplicem sub hac forma Monachum effecit:¹⁰⁰ In nomine Domini Monachus factus es: Itaque semper interveniebat aliqua benedictio, & solemnitas, qualiscunque tandem fuerit. Nam omnino necessarium est, ut religiosus in professione se Deo consecret. Hinc oramus ter, suscipe me Domine &c. Donum nos obtulimus Deo, inquit, ad suos sanctus Ephraim.¹⁰¹

⁹⁶ S. Dionys. Cap. 6. de Eccles. Hierarch.

⁹⁷ Sozomen. Lib. 3. Inst. Cap. 13.

⁹⁸ S. Bened. Reg. Cap. 56.

⁹⁹ Reg. S. Pachomi. Nro 26.

¹⁰⁰ Pallad. Vit. S. Pauli.

¹⁰¹ S. Ephra. Adhort. 1. serm. ad pietat.

CAPUT VI.

De tribus votis Monasticis.

§ I.

Tria vota in se status Monasticus complectitur: Obedientiam, Paupertatem, & Castitatem. Sine his tribus votis status religiosus nullus est. Monachismus enim ad absolutissimam vitæ perfectionem hominem ducere debet, quam consequi non est possibile, nisi prius removeantur obstacula, quæ sunt: Spinæ divitiarum; carnis illecebræ, fallacia, amor, & infirmitas propriæ voluntatis, quæ nihil nisi imperfectum sapiunt. Contraria igitur contrariis curanda sunt, & opponenda est opibus paupertas voluntaria, carnalibus desideriis castitas, & propriæ voluntati sui abnegatio per sanctam obedientiam, sic itur ad Cælum. Hac via primum ibant Apostoli, qui relictis omnibus, obedientiæ Christi se submiserunt, sic namque dicitur: Si quis venit ad me, & non odit Patrem suum, & Matrem, & uxorem &c. non potest esse meus discipulus; & alibi ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus Te.¹⁰²

§ II. Hac demum via omnes incesserunt veteres Monachi, quorum erat obedire majoribus, colere castimoniam, atque in communi vitam ducere in paupertate. Præcæteris surrexit sanctus Pachomius magnus communis vitæ Dux, ac multorum Monasteriorum, & Monachorum Pater, cujus monita una cum vita satis annuntiant, discipulos ejus præattacta tria vota diligenter servasse. Idem fecisse Antonii, & Hilarionis discipulos, ipsorum vitæ demonstrant.¹⁰³ Sanctus Athanasius in regulis, quas pro monialibus composuit: Væ, inquit, Virgini, quæ nulli regulæ subest; est enim velut navis carens gubernatore. Beata Virgo, quæ sub obedientiæ regula est; Docet has, ut sint pudicæ, & castæ in moribus, pauperes in vestibis, obedientes suis [majoribus]¹⁰⁴. Sanctus Basilius de abdicatione rerum ait: „Aures habe ad obedientiam patulas, manusque [promptas]¹⁰⁵ ad exequenda mandata. Et alibi: Obedientiam, ait, esse caput vitæ Monasticæ. Idem in Asceticis dicit:¹⁰⁶ Pauper tibi vivatur vita, liber sis, & solutus omni cura sæculari, non te stimulet fœminæ cupiditas, non cura liberorum; hæc enim impossibile est consistere, cum hac nostra militia.

CAPUT VII.

De Obedientia.

§ I.

Prima omnium, ac maxima in Monacho virtus est Obedientia: Hæc est communis Patrum sententia. Obedientia, inquit, sanctus Augustinus,¹⁰⁷ Mater quodammodo est,

¹⁰² Math. v. 19. 27.

¹⁰³ Tom. 4. Bibl. P. P.

¹⁰⁴ Orig. moribus

¹⁰⁵ Orig. promptas

¹⁰⁶ Constit. Cap. 19.

¹⁰⁷ S. August. Libro 14. Civ. Cap. 12. Liber. contra adver. leg. Cap. 14.

omniumque custos virtutum. Idem ait: „Obedientia maxima est virtus, & ut sic dixerim, omnium origo, materque virtutum. Dicit Cassianus:¹⁰⁸ Obedientia inter cæteras virtutes primatum tenet; quia juxta sanctum Gregorium sola illa est, quæ cæteras menti inserit, insertasque custodit.¹⁰⁹ Bene ergo Episcopus ille ad sanctum Abraham solitarium: Ecce, inquit, totum mundum reliquisti, & quæ in eo sunt, & vitam crucifixam amplexus es, attamen, cum hæc universa compleveris, agnosce te obedientiam, quæ cunctis virtutibus eminet, non habere.¹¹⁰ Cujusdam senioris sententiam auream de obedientia descripsit Pelagius:¹¹¹ Obedientia, ait, salus est omnium fidelium: Obedientia Genitrix est omnium virtutum: Obedientia Regni Cælorum inventrix est. Obedientia Cælos aperiens, & homines de terra elevans est. Obedientia cohabitatrix Angelorum est. Obedientia sanctorum omnium cibus est: Ex hac enim ablactati sunt, & per hanc ad perfectionem venerunt. Et quidem per compendium.

§ II. Sanctus Dorotheus de discipulo suo Dositheo memorat, quod in una se obedientia, & abrenuntiatione voluntatis potissimum exercuerit, & consumatus in brevi a seniore visus sit inter catervas Sanctorum, bene igitur sanctus Antonius:¹¹² Si quis, inquit, cupit ad perfectionem velociter pervenire, non sibi ipsi fiat Magister, nec propriis voluntatibus obediat, etiam si rectum esse videatur, quod velit, sed secundum mandatum Salvatoris ante omnia abneget, se ipsum, & renuntiet propriis voluntatibus: quia & Salvator ipse dixit:¹¹³ Ego veni, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus, qui misit me. Velox, ac facile iter ad perfectionem est obedientia dormiendo confectum. Qui totum se tradit in obedientiam Patrum semper in pace, & sine cura vivit, ut contigit beato Dositheo.¹¹⁴ Quid plura? obedientia reddit hominem immortalem, quemadmodum Acacius solus de se interrogatus, de sepulchro respondit: & fieri ne potest, Pater, ut moriatur homo deditus obedientiæ?¹¹⁵ „Sine consilio nihil facias.“¹¹⁶ Durus est hic sermo, gravisque hæc disciplina multis videtur, ut homo ita semper pendeat de ore alterius, cæterum tamen Deum timentibus dulcis, ac segura invenitur, si ex integro, & non ex parte conservetur, tunc enim conscientia segura, ac tuta sit alterius directione ducta.

§ III. Eapropter electo uno in superiorem cessare debent de cætero omnes singulares voluntates, ait sanctus Basilius,¹¹⁷ voluntatique ejus, qui reliquis præest, parere tenentur, juxta verbum Apostoli: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et qui resistunt, judicium sibi aquirunt.¹¹⁸ Ad vitæ autem perfectionem tam accuratam,

¹⁰⁸ Cassian. L. 4. Instit. C. 30.

¹⁰⁹ S. Gregorius Libro ult. Moral. Cap. 12.

¹¹⁰ Vita S. Ambrosii Cap. 4.

¹¹¹ Pellag. Libro 14. fin.

¹¹² Doctrina 4.

¹¹³ Ruffin. Libro 1. vita P. P. Cap. 31

¹¹⁴ Dorothe. doctrin. 4.

¹¹⁵ Climac. 9. Cap. 4. Eccles. 32 v. 24.

¹¹⁶ Eccles. 32. v. 24.

¹¹⁷ S. Basil. Serm. 2. Instit. Monastica.

¹¹⁸ Rom. 13.

Doctor hic sanctus requirit obedientiam, ut nec licet refragari voluntati superiorum. Et quid dico? refragari. Perfectus enim obediens absque nutu majorum nec movet se, similis instrumento mechanico. Furtum est, ac sacrilegium, si quid inscio Magistro fiat, etsi bonum videatur, ait sanctus Basilius „de abdicatione mundi, rerumque. Id quod & sanctus Benedictus confirmat, dicens: Tribuendum est præsumptioni, vanæque gloriæ, non mercedi, si Monachus absque Abbatis præscepto, quid boni faciat.“¹¹⁹ Quicumque interrogaverit semper, nunquam errabit, quia si alterius erraverit responsio, fides credentis, & labor obedientis nunquam errabunt, neque mercede interrogantis carebunt: Nam si per se aliquid discusserit, qui debuit interrogare, in hoc ipso arguitur erasse, quod judicare præsumpsit qui debuit judicari. Etsi rectum fuerit, parvum illi reputabitur, dum per hoc a recto declinavit: quia nihil audet per se judicare, cujus officium est tantum obedire.¹²⁰

§ IV. Perfecta ergo, & vera obedientia juxta doctrinam sancti Basilii.¹²¹ In hoc apparet, quando quis ad superioris nutum non modo fugiat inhonesta, verum etiam laudabilia omittat: tametsi enim temperantia, & corporis mortificatio sit utile, si tamen eam exerceat quis ex proprio arbitrio, tanti non erit, quanti est obedientiæ merces. In obedientia itaque cæcos non esse oportet.

§ V. Reperiuntur nonnulli ex subordinatis, qui dum quidpiam a superiore præcipitur, intendunt oculos non in præceptum, sed in præcipientem, hominem sæpe imperfectum, & dicunt: Hic autem quid? sed audiant, quid sequitur: quid ad te: tu me sequere.¹²² Alii submurmurant, quasi superiores alligant onera gravia aliis, quæ ipsi nec digito velint, attingere, quibus idem Dominus respondit: Super Cathedram Moysis sederunt scribæ, & Pharisei, omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, servate, & facite; secundum opera vero illorum nolite facere.¹²³ Alii vero causas præceptorum examinant, nec facile parent, nisi pateant justæ. At vera obedientia nec præpositorum intentionem, nec præcepta discernit: quia qui omne vitæ suæ judicium majori subdidit, in hoc solo gaudet, si, quod sibi præcipitur, operatur; nescit enim judicare, quisquis perfecte didicerit obedire, ait sanctus Gregorius.¹²⁴

§ VI. Verus obediens non respicit vitia præcipientis, non personam, non causas, sed solum, ut satisfaciat Deo, qui per ministros suos loquitur, cui etiam principaliter obedimus: Obedientia, inquit sanctus Benedictus, (in regula) quæ majoribus præbatur, Deo exhibetur, qui solus obedientem coronat, sive ergo Deus, sive homo vicarius Dei mandatum quodcunque tradiderit, pari obsequendum est cura. Quid enim interest, utrum per se, an per suos Ministros sive homines, sive Angelos hominibus notum reddat suum placitum Deus? unum & idem est; hinc de Monachis Orientalibus Cassianus ait:¹²⁵

¹¹⁹ Regul. Cap. 49.

¹²⁰ Beatus Columban. 1. parte Reg. C. 14.

¹²¹ S. Basil. Instit. Monast. serm. 2.

¹²² Joann. 21.

¹²³ Mathei 23.

¹²⁴ S. Greg. in Cap. 4. Libro 1. Reg. 1. 2.

¹²⁵ Cassian. Lib. 4. Inst. Cap. 10.

Universa præcepta, quæ eis ab Abbate fuerint imperata complere festinant tanquam, si ex Deo sint cœlitus edita.

§ VII. Refert Climacus, de quodam Laurentio Senecione Monacho:¹²⁶ Cum, inquit, ad mensam consedissemus, summus ille Magister (Abbatem intelligit); inclinat suum sanctum os ad aurem meam. Vis, ait, tibi ostendam in profunda canicie divinam prudentiam? & me id exorante advocat ex proxima mensa quemdam Laurentium nomine, qui quadraginta, & octo annos in Monasterio degerat, qui cum venisset atque Abbati genibus flexis adstaret, ab illo quidem benedicitur, verum surgenti penitus nihil dixit: sicque ante mensam sine cibo stare permisit, erat autem tunc prandii initium. Itaque [ultra horam]¹²⁷ immobilis stetit adeo, ut ipse quoque erubescerem, neque enim in ipsius faciem præverecundia intueri potui. Erat hic canus totus, octogesimumque jam agebat annum, mansit autem sine responso ullo usque ad finem refectionis, a qua cum surgeremus, mittitur a sancto illo, ut diceret Psalmi 39. initium, qui est: „Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi, & exaudivit preces meas &c.“ Hic senex postmodum rogatus a me, quid interea cogitasset? Christi, inquit, imaginem pastori imposui: neque enim ab illo hoc præceptum exisse, sed a Deo existimavi. Quare non coram mensa hominum, sed coram altari divino adstare me putans orabam, nullamque penitus malignam cogitationem adversus pastorem admittebam. Hæc est obedientia cœca, per quam sine disquisitione parendum est, ut ait sanctus Basilius.¹²⁸ Qua etiam secure nos credere debemus in Domino iis, qui curam nostri susceperunt, etiamsi quædam, ut Climacus docet, imperent, quæ contraria videantur.

§ VIII. Obedientia debet esse prompta, esse sine mora, non trepide, non tarde, non tepide, ait sanctus Benedictus.¹²⁹ Verus obediens mandatum non procrastinat, sed parat aures auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri, & sic se totum intra[] se¹³⁰ colligit, ut mandatum peragat imperantis. Marcus Monachus ad vocem Abbatis imperfectam literam reliquit, tam promptus ad obedientiam fuit; Cellarius quidam vocatus a suo superiore relicto dolio apperto cucurrit. Alter relicto libro apperto cito ad Chorum perexit. Hoc promptum obsequium utriusque approbaverat Deus, dolium enim non effluxit appertum, neque liber a pluvia madefactus rebus cæteris madentibus. Sancti Simeonis spiritum, & inusitatum vivendi modum Episcopi explorarunt per promptitudinem obedientiæ: si parum cunctatus fuisset, de columna, [de proposito]¹³¹ eum deturbassent. Nunc vero quia jussus descendere, alacriter obedire voluit, approbata est ejus intentio jussusque perseverare.¹³²

§ IX. Præter hæc omnia obedientia debet esse fortis, & constans: Oportet imprimis, ait sanctus Basilius, ut is, qui se ad vitæ hujus rationem contulit, stabili firma, immobilique

¹²⁶ Climac. grad. 4.

¹²⁷ Orig. ultra horum

¹²⁸ S. Basil. Const. Cap. 23.

¹²⁹ S. Bened. Reg. C. 5.

¹³⁰ Orig. intrasse

¹³¹ Orig. & proposito

¹³² Euarg.Lib. 1. Inst. Eccles. C. 13.

voluntatis constantia sit, iudicioque tali, ut a malignis spiritibus, neque concuti, neque loco pelli possit. Deinde animi firmitate tanta, ut ad mortem usque constantiam Martyrum exhibeat, tum divinis præceptis retinendis, tum obedientia erga Magistros suos conservanda, hoc enim totius vitæ, & Instituti est caput.¹³³

§ X. Apud antiquos Monachos non erat quid novi ad exemplum Christi usque ad mortem obedire, quod præstandum probat sanctus Basilius ab exemplo Apostolorum, qui prompte ad pericula, forum, tribunalia, contumelias, lapidationes, ignominias, cruces, & ad varias mortes, inclinata cervice obedientiæ tanta alacritate processerunt, ut etiam gauderent, ista pro Christo pati.¹³⁴

§ XI. Terminus obedientiæ est, usque ad mortem.¹³⁵ Nihil proinde recusandum est, obedientibus veris Christi discipulis, quamvis durum & arduum sit, sed cum fervore & lætitia arripiendum. Quod si talis non fuerit obedientia, non erit acceptabilis Deo, qui ait: Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.¹³⁶ Et propter hanc perfectissimam obedientiam multi usque ad periculum vitæ decertarunt. Quidam iussus ab Abbate, iniecit se ad ardentem clibanum, alter ad Crocodilos accessit. Tertius adducere iussus leonam intrepide perexit. Alii impossibilia aggressi rigarunt arida vigulta. Sic Patres probarunt olim suos discipulos, ut etiam extrema tentarent.

CAPUT VIII.

De peccato Inobedientiæ.

§ I.

Esse inobedientem, ait sanctus Basilius, multorum magnorum malorum radix est.¹³⁷ Resistere enim, idem ait: Et detractare superioris jussa infirmæ fidei est, ambiguae spei, superbiæ, & morum insolentiae signum. Neque enim quis inobediens est, qui non prius despexerit præcipientem, aut qui in fide, & spe non vacillet, quantumvis gravia sint, quæ jubentur. Qui credit Dei promissis, spemque firmam in eis reponit, etiamsi præcepta ardua sint, & difficilia, nunquam in ipsis observandis torpebit, cum sciat non esse condignas passiones hujus temporis [ad futuram]¹³⁸, quæ revelabitur, gloriam. Et cui persuasum est eum, qui sese humilitat, exaltatum iri, majorem alacritatem quam, quæ a præcipiente [expectatur]¹³⁹, ostendit, quippe, qui illud non ignorat, quod momentanea afflictionis levitas, mire supra modum æternum pondus pariat. Ita sanctus Basilius dicit.¹⁴⁰

¹³³ Const. Cap. 19.

¹³⁴ Regul. brev. 103. 116. 119. 303.

¹³⁵ Constit. Cap. 19. 23.

¹³⁶ Math. 10. v. 38.

¹³⁷ S. Basil. Reg. brev. 119.

¹³⁸ Orig. ad futurum

¹³⁹ Orig. exspectatum

¹⁴⁰ S. Basil. Reg. fusiori 28. prope finem.

§ II. Erga immorigerum, & inobedientem hoc modo procedendum est, juxta doctrinam sancti Basilii in priori regula contentam. Primum tamquam membro infirmo compatiendum, & lenibus adhortationibus procedendum, tandem secundum in contumacia persistentem acrius coram toto fratrum cœtu coarguere oportebit. Tertium: Sæpius admonitum non tamen emendatum, ut membrum corruptum, & penitus inutile medicorum exemplo a communi corpore resecare est necesse, ne cæteros corrumpere.

§ III. Sanctus Pachomius ita castigat inobedientes: Si quis, inquit, lectionem, vel aliud obedientiæ prætulerit, in Synaxi prostratus in terra ad finem manebit, quoad eum Abbas jusserit surgere.

§ IV. Sunt nonnulli, qui mandata exequuntur quidem, sed tamen submurmurant. At verus obediens, ait sanctus Ephraim,¹⁴¹ Patrem non despicit, nihil carpit, non murmurat; sunt etiam, qui inobedientiam suam excusationibus variis palliant, sed Deus non irridetur. Simplex obedientia ne minimam quidem admittit excusationem. Ideo Columbanus quinquaginta percussionibus castigari jussit eum, qui excusationem protulit cum simplicitate, & non statim veniam petiit: mea culpa pœnitet me (S. Columbanus).¹⁴² Ipsa etiam bona opera Monachi ex propria voluntate facta [disciplicent]¹⁴³ Deo. Quidquid enim sine ipso superiore efficitur, furtum est, & Sacrilegium, quod mortem infert, non utilitatem: tametsi tibi videtur esse bonum, ait sanctus Basilius.¹⁴⁴

CAPUT IX.

De paupertate Monastica.

§ I.

Paupertatem Monasticam sanctus Basilius vocat nutricem veræ Philosophiæ, suamque contubernalem, & cohabitricem dicit esse paupertatem hanc scribens ex Monastica solitudine ad Olympium; (Epistola juxta ordinem antiquum 169. juxta novum 4-ta) hanc paupertatem Abbas Hyperichius dixit esse Monachi Thesaurum. Ipse Christus primam Beatitudinem pauperibus assignavit.¹⁴⁵ Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.¹⁴⁶ Et hanc sanctam paupertatem tamquam infallibile ad perfectionem medium Apostoli exosculati sunt, ut Eusebius loquitur, hancque omnes veri Monachi coluerunt, sic, ut Cassianus dicat, multa millia Monachorum sunt, qui post abrenuntiationem sæculi nec denarium habent, nec habere voluerunt, etsi in abundantia oblati fuerint.¹⁴⁷

¹⁴¹ S. Ephra. Serm. de obed.

¹⁴² S. Columbanus p. 2. Reg. v. 8.

¹⁴³ Orig. displibent

¹⁴⁴ S. Basil. Serm. de renunt. sæculi.

¹⁴⁵ Pellag. Lib. 6. 11. 12.

¹⁴⁶ Math. 5.

¹⁴⁷ Cassian. Col. 5. Cap. 8.

Quidam Monachus cum centum numismata ei porigerentur a sancto Joanne Eleemosinario dignum memoria verbum ad Patriarcham locutus est, dicens: Ego hoc non postulo Domine: Monachus enim si fidem habet, horum non indiget; si autem horum eget, fidem non habet. Juniarius quidam Monachus cuidam nobili Rurissio multas sibi pecunias offerenti dixit, non est justum; ut qui sua propter Deum sponte reliquit; ditescat alienis.¹⁴⁸ Denique sanctus Apostolus Thadæus dum ei Abagarus Rex Edessenus multum signati, rudisque auri titulo gratitudinis obtulit, dixerat: Si nostra reliquimus aliena quomodo accipiemus.¹⁴⁹

§ II. Vir quidam admodum dives, referente Pellagio:¹⁵⁰ Venerat in Scithi deferens secum plurimum auri, ut Monachis indigentibus per Præsbyterum distribueretur, quo recusante jussus ponere omne aurum ipse dives ad fores Ecclesiæ, unde quisque Monachus acciperet, quantum vellet.¹⁵¹ Mirum fuit, cum omnes Ecclesiam ingrederentur, & audirent preconem; nullus tamen ex omnibus fuit, qui vel [obolum]¹⁵² acciperet, imo expositam pecuniam multi nec respexerant quidem. Tantus contemptus erat pecuniarum apud veteres veros Monachos, & immittatores Christi. Simile quid de sancto Amato narrat Surius: cui cum loci Episcopus in sustentationem non raro præberet pecuniam, eam vir bonus semper rejecit, quam demum Episcopus clam altari, in quo Eremita hic sacrificare solebat, impositam reliquit, hanc ille mane inventam illico in profundam vallem abiecit.

§ III. Monachus nihil proprii habere potest, nihilque possidere. Oportet autem Ascetam, ab omni privata rerum terrenarum possessione liberum esse, ait sanctus Basilus.¹⁵³ Et enim nisi hoc faciat, primum quidem exactam, ac sinceram societatem privata possessione corrumpit, deinde vero ostendit se esse valde [incredulum]¹⁵⁴, ut qui diffidat Deo, quasi eos, qui in nomine ipsius fuerint congregati, nutriturus non sit, neque audierit Davidem Prophetam dicentem: Junior fui, & enim senui, & non vidi justum derelictum, nec semen ejus querens panem.¹⁵⁵ Si enim ubi duo, aut tres in nomine Christi congregati sunt, ibi in medio ipsorum est, multo magis ibi erit, ubi longe major, ac frequentior extiterit hominum cœtus. Aut igitur nihil deerit necessariorum, si modo affuerit nobis Christus, cum Israelitis in deserto nihil defuerit utilium, aut etiam quidpiam defuerit, adprobandos nos, præstabilius est nos indigere & esse cum Christo, quam citra illius societatem omnes mundi divitias possidere. Proinde perspicuum est, qui talis est, eum de resecanda, ac morti tradenda anima sua cogitare, paucisque obolis salutem suam vendere, & alterum Judam effici, ut qui a furto exoriatur: furtum est enim privata professio, & definit in piam ergroditionem, eum, & ipse veritatis doctrinam

¹⁴⁸ Leont. Vit. Sanct. Joan. Eleemos.

¹⁴⁹ Bernard. Episcopo London. in vita.

¹⁵⁰ Euseb. Lib. 1. Hist. Cap. ult. & libro 2. Cap. 1.

¹⁵¹ Pellag. Lib. 6. Nro 19.

¹⁵² Orig. obolum

¹⁵³ S. Basil. Constit. Monast. 34.

¹⁵⁴ Orig. incredulum

¹⁵⁵ S. David. Psalm. 36. v. 25.

prodat, perinde, ut ille Dominum prodidit. Quando enim vitæ nostræ institutum est, neque separari ab illo cœtu, cui fuimus adjuncti, neque [ullam rem]¹⁵⁶ privatam comparare, neque omnino quidpiam moliri, quod clandestinum sit, aut ejusmodi, quod ad fratrum perniciem malo exemplo sit iis, qui salvi fieri cupiunt, tum si quis timore Dei, statutisque sancti Spiritus contemptis, primum quidem subreptionem (subreptio enim est qualitercunque, & undecunque comparata privata possessio). Deinde vero defectionem etiam ac secessum cogitaverit, quomodo non factus est alter Judas, cum quantum in se fuit, veritatem prodiderit. Cavendum est igitur omni modo, ne quidquam privatim possideamus, præter ea, quæ simul in communi suppeditantur omnibus.

§ IV. Nihil dicatur igitur meum, nihil tuum, nihil proprium; sed sint nobis omnia communia. Meum, & tuum dici vetat scriptura sacra, ait sanctus Basilius.¹⁵⁷ Erat enim, inquit, omnium credentium cor unum, & anima una; nec quisquam eorum, quæ possidebat aliquid suum esse dicebat.¹⁵⁸ Quamobrem cum Monachus omnem proprietatem abnegare debet, nec nummum, tamquam proprium retinere poterit. Ingeniose sanctus Basilius Syncletico ex Romano Senatore Monacho effecto dixit: Et Senatorem Syncleticum pedidisti, & Monachum non fecisti. Ex pristinis enim paucula sibi reservaverat. Cassianus paupertatis acerrimus vindex nec obolum concedit Monacho eo, quod impossibile sit victum in exigua stipe non majoris desiderii incendio conflagrari.¹⁵⁹ Id ipsum sanctus quoque Ephraim suos Syros discipulos docuit. Hinc si quis olim rem levissimi precii perdidisset, vel destruxisset, tamquam votifragus gravissime puniebatur. Cuidam fratri culinam administranti interlavandum tria grana lentium deciderant, & ab Abbate tamquam intervensor, & sacri peculii neglector ab oratione suspensus est: Nec aliter remissionem consequi potuit, nisi peracta publica pœnitentia; vasa, & supelectilia Monasterii tamquam sacro sancta tractabant, utpote non solum dispensatori, sed etiam Deo, pro iis rationem reddituri. Imo omnem etiam substantiam Monasterii habendam esse, ut altaris vasa sacra decernit sanctus Benedictus.

§ V. Monachus nihil potest dare alteri etiam valde egenti, juxta decretum sancti Basilii: Non calceum, non vestitum, etiam attritum, nec quidem panem esurienti: dare, ait, aut accipere etiam secundum mandatum, non est cujuslibet, sed ejus, cui delatum est munus dispensandi, proinde sive vetus, sive novum fuerit vestimentum, vel calceus, hic habita ratione temporis, ejusque, & dabit, & accipiet.¹⁶⁰ Item, cum Dominus pronuntiaverit: Non esse bonum sumere panem filiorum, & projicere canibus.¹⁶¹ Et tamen illud etiam approbaverit: Nam, & Catelli edunt de mensa Dominorum suorum, cui munus dispensandi fuit assignatum, is examine præmisso illud impleat, quisquis autem id facit præter hujus sententiam, increpatur [veluti]¹⁶² disciplinæ corruptor, donec

¹⁵⁶ Orig. ullum rem

¹⁵⁷ S. Basil. Reg. fusiori 32.

¹⁵⁸ Etes. 4. 32.

¹⁵⁹ Cassian. 2. 7. Instit. Cap. 19.

¹⁶⁰ S. Basil. Reg. brev. 87.

¹⁶¹ Math. 15. 26. 27.

¹⁶² Orig. valuti

suum locum servare didicerit, cum Apostolus dicat: Unusquisque in quo vocatus est, Fratres, in hoc permaneat.¹⁶³

§ VI. Denique Monachus voto paupertatis ligatus, nec exiguam rem tamquam suam etiam in sola voluntate habere potest;¹⁶⁴ quid enim proderit, ait Cassianus, pecuniam non habere, si voluntas in nobis erit possidendi? Ad nutum omnia quoque relinquere debet, nihil potest alienare, nihil accipere, nihil expendere, nihil abscondere. In libris præterea, vestibus, vasis, suppellectili eam servabit mundiciam, curam, ac diligentiam, ac si sacri altaris paramenta sint. In omni demum re cunctam abscindet, superfluitatem: Id si fecerit, vivet.

CAPUT X.

De Vitio Proprietatis.

§ I.

Vitium proprietatis variis excusationibus palliare solent transgressores paupertatis Monachi: Non dantur, inquit, sufficientia. Si contigerit corporis infirmitas, quis dabit necessaria? Cura superiorum erga ægrotantes valde parva, redditus Monasterii exigui; si proprium aliquid non fuerit, quo cura corpori valeat adhiberi, moriendum est; ipsum etiam vestimentum non sufficit, quod præbetur, nisi procuravero mihi, unde aliud aquiram? Hi proprietatis prætextus jam Cassiani temporibus a transgressoribus proferebantur.¹⁶⁵

§ II. Proprietas subtile malum adeo, ut, ii, qui in omnia vitia Dominium tenuerunt, huic tamen vitio obviare satis haud potuerint, teste Gregorio Nisseno.¹⁶⁶ Oritur illud ex torpidæ mentis ignavia, dicente Cassiano:¹⁶⁷ & ex amore in Deum tepido. Sanctus Basilius addit etiam diffidentiam erga Deum, quasi in nomine suo congregatos non velim enutrire.¹⁶⁸ S. Benedictus appellat nequissimum vitium: in veteri testamento a Giezi, in novo a Juda proditore, & Anania sumpsit initium.¹⁶⁹ Quorum pœna Duces Monachorum perterriti id omni conatu nisi sunt expellere pœnis in reos gravissimis constitutis.

§ III. Sanctus Pachomius statuit Sacrilegium eum committere, qui aliquid in propriam vertit quietem, talemque perire, unde sæpius præcipit, ne quis ad cællam aliquid deferat, ibique abscondat;¹⁷⁰ sanctus Augustinus furti condemnat, qui aliquid cellaverit. Sanctus

¹⁶³ 1. Cor. 7. 24. Regul. brev. 100.

¹⁶⁴ 24. Regul. brev. 100.

¹⁶⁵ Cassian. Lib. 7. Inst. Cap. 7.

¹⁶⁶ S. Greg. Homil. 8. in Ecclesia.

¹⁶⁷ Cassian. Lib. 7. Instit. Cap. 1.

¹⁶⁸ Constit. Monast. Cap. ult.

¹⁶⁹ S. Bened. Regula Cap. 33.

¹⁷⁰ Pachom. Regul.

Basilius Judæ proprietarium comparat,¹⁷¹ „alias præcipit, ut possidens aliquid, vel intra, vel extra Monasterium, cæterorum privetur consortio“ pœna 13. auferens, vel occultans, permutans, dans, aut accipiens aliquid, careat benedictione, & a cæteris separetur.¹⁷²

§ IV. Strictius jus Ecclesiasticum adversus proprietarios decrevit; Prohibemus, inquit, districte in virtute obedientiæ sub obtestatione Divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquomodo possideat, sed si quis aliquid habet proprii, totum in continenti resignet, si vero post hoc proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari monitione prævia de Monasterio expellatur, nec recipiatur ulterius, nisi pœniteat secundum Monasticam disciplinam. Quodsi proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra Monasterium in sterquilinio subterretur, secundum quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse. Unde si quidquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere; sed Abbati vel Priori, vel Cellario assignetur (C. cum ad Monast. de statu Monach).

§ V. Dura admodum Juris Canonici contra proprietarios lata censura hæc. Ast non mirum, si quidem malorum omnium radix sit cupiditas.¹⁷³ Hic Canon, atque Censura antiquitus etiam observata est. Quid Nitriæ gestum sit, inquit sanctus Hieronymus.¹⁷⁴ Quidam ex fratribus partior magis, quam avarior, & nesciens triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lina texendo aquisiverat moriens dereliquit; Initum est inter Monachos consilium (quinque vero millia in eodem loco habitabant) quid facto opus esset? alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos Ecclesiæ, nonnulli Parentibus remittendos. Macarius vero, Pambo, & Isidorus, & cæteri, quos Pares vocant, sancto in iis loquente spiritu decreverunt infodiendos esse cum eo dicentes: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Lamentabilis erat sepultura hæc, ut ingens cunctos per totam Ægyptum timor invaserit. Cum alio quoque similiter factum est propter tres nummos post mortem penes ipsum repertos.¹⁷⁵ Denique Concilium in Anglia A. D. 1075. celebratum decrevit: pro proprietariis, inquit, in morte nisi egerint pœnitentiam, non signa pulsantur, nec salutaris hostia immoletur, nec in cæmeterio sepeliatur.

§ VI. Quam graviter Deus proprietarios castiget, ex sancto Gregorio discere possumus:¹⁷⁶ Quadam die, ait, ex Monasterio sancti Andreae transmissi sunt duo fratres pro quibusdam rebus coemendis, perexerunt utrique, & de precio, quod acceperunt, unus nesciente altero furtum fecit. Qui mox ut ad Monasterium sunt reversi, atque ad oratorii limen venerunt, arreptus a Dæmone is, qui furtum fecerat, cecidit, & vexari cepit. Dimissus autem a Dæmone concurrentibus Monachis requisitus est, num forsitan de eo, quod acceperat, furtum fecisset? Negavit, iterum vexatus est. Octo itaque vicibus negavit, octo vicibus vexatus est. Post octavam vero negationem confessus est, quantos

¹⁷¹ S. Basil. Constit. 34.

¹⁷² Pœna 25, & 49.

¹⁷³ Timoth. 6. v. 10.

¹⁷⁴ S. Hieron. Epist. 22. referemus.

¹⁷⁵ In vita S. Leofridi Cap. 23.

¹⁷⁶ S. Gregorius Lib. 9. Epist. 38.

nummos furto abstulerat. Et agens pœnitentiam peccatum recognovit; ulterius vero ad eum Dæmonium non accessit.

§ VII. Quidam prior referente Zacharia Boverio, (in anal. A. D. 1569.) multum pecuniæ ex manuali suo labore corraserat, qui postea ita fætere cœpit, ut præsentiæ ejus nemo tollerare potuerit, sejunctum ergo cum fratres aliquando inviserent, viderunt capite de lecto miserabiliter pendere, atque a Monstrosa fele ad collum graviter lacerari, ac suffocari, cum fratres in ab actione felis se multum fatigassent, ægrotus non cum fele, inquit, sed cum Dæmone vobis res est! hoc suplicium mihi vitæ turpitudine, concupiscentia, violata paupertas, ac spreta regulæ observantia peperit; discite vos meo exemplo meliora. Quibus dictis inter horrendum stridorem a fele præfocatus emisit animam.

§ VIII. Quali suppellectili instrui debeat cella Monachi, ostendit nobis Sunamitis: faciamus, inquit, ei [cœnaculum]¹⁷⁷ parvum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum (4. Regnum 4.) sufficiunt hæc pauperi Christi ad necessitatem.

Cassianus suppellectilem Monachi recensens nominat sportellam, saccellos, codices, mattam, & psiathium, quod simul pro sella, & lecto erat.¹⁷⁸ Sanctus Ephraim prohibet quævis ornamenta cellarum: ne inutiles inquit, exornemus parietes, ac muros, cum cella ornatior patientiam non præbeat. Quæ ad necessitatem sunt, queramus, superflua enim, & distractiones pariunt, & sunt pernicio (in sententiis) superfluitas servis Dei nihil aliud est, quam satan, & virulenta vipera, dixit quidam verus Asceta.

CAPUT XI.

De Castitate.

§ I.

Eunuchiam, quæ propter regnum Cœlorum est, non omnes capiunt: qui eam possederit, in terra honorabitur; & in cœlis ab Excelso coronabitur, inquit, unus ex sanctis Patribus, sed pauci per hanc viam recte ingrediuntur, quia supra modum ardua maxime juventuti. Sanctus Chrysostomus ait: „Audivimus hoc noostro sæculo nonnullos ferro totum corpus obligantes, & sacco vestientes, & ad vertices montium currentes, & in continuis vigiliis, ac inedia viventes, omnem disciplinæ severitatem ostendentes, & omnibus mulieribus ingressum in domunculam, & tugurium suum interdicere, atque hac ratione se ipsos castigantes, ægre tamen concupiscentiæ furorem comprimere. At tu dicis, quod licet videas cohabitantem fœminæ, & alligatum, & deliciantem, non suspiceris aliquid mali. O admirande! non eorum, qui cum hominibus, sed qui inter lapides vivunt, hic affectus est, contra eos, qui subintrantes habent Cap. 5.)

¹⁷⁷ Orig. cœnaculum

¹⁷⁸ Cassian. Lib. 4. Colat. Cap. 21.

§ II. Climachus narrat fuisse Juvenem,¹⁷⁹ qui propter virtutum merita prius Onagris imperabat, cœlestique pane nutriebatur, sed hunc tandem (heu dolor!) lapsum in peccatum molliciei, unde non solum pristinam gratiam amisit, verum etiam cum post lapsum occultum suum delictum amarissime defleret, nihilominus audire debuit, sanctum Antonium de se dixisse: Magna columna cecidit! Alter ex gravissimis morbis, & senio dicebat, se habere corpus præmortuum, nec esse posse de se suspensionem lapsus; & tamen cecidit. Quam sæpe factum est, ait sanctus Basilius, ut qui triginta, aut viginti annos se in castitate, jejuniis, continuis precibus, in multis item lachrymis, & corporis macerationibus scrutiarunt, tandem colapsi sint, & in portu, sicut ajunt, naufragium fecerint miserabili prorsus spectaculo (Princip. proverb.) Horrendum est, quod scribit sanctus Anastasius Sinaita dicens: Vidi viros centum annos natos imbeciles, & toto ferme corpore tremantes, qui tamen non potuerunt abstinere a peccato corporali (de Pollut. quæst. 8. P. 1. Bib. P. P.

§ III. Castitatem primo omnium Christus docuit: hæc est doctrina sancti Augustini.¹⁸⁰ Eam sancti Patres ab initio Monachismi censuerunt ad perfectionem unice necessariam; nihil enim ita Deo Monachos familiares efficit, ut pulchra, & honesta, & Deo gratissima castitas, ait Marcellus Scitheota, Abbas Monasterii Monidion apud Joannem [Moschum]¹⁸¹. „Hæc præstat honestatem, & perseverantiam jugiter vacandi Domino sine distractione.¹⁸² Mulier innupta, & virgo cogitat, quæ domini sunt, ut sit sancta corpore, & spiritu, ait sanctus Apostolus Paulus. Porro hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vobis injiciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.“¹⁸³ Et quam pretiosa sit coram Deo Virginitas, Christus suo exemplo clare ostendit; Ipse de Virgine Immaculata natus est, & ipse Virgo Joannem Apostolum, qui erat Virgo præ[]cæteris¹⁸⁴ dilexit, Apostolos a consortio conjugali abstinere [edocuit]¹⁸⁵. Denique, qui ante sedem Dei, ante Thronum canunt canticum novum, qui sequuntur, agnum quocunque ierit, hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, Virgines enim sunt (Apocal. 14. v. 3, 4.)

§ IV. Hac virtute Monachus assimilatur Angelis, quam proinde, ut lilium inter spinas omni studio custodire debet. Triplici enim cum hoste nobis colluctandum est, quorum nullus cessat carnem pro viribus inflammare. Primus, ipsa natura est: alter, cibus, & potus;¹⁸⁶ Tertius, Dæmon, magni Antonii hæc sententia est. Tactus præcipue insidiis suis allicit, quo sæpe fit, ut teste Climacho, corpus inquinetur.¹⁸⁷ „Hinc quidam matris manui pallium circumdedit, volens osculari. Quidam vero nec matrem, nec sororem

¹⁷⁹ Climac. Grad. 15.

¹⁸⁰ S. August. Homil. 30.

¹⁸¹ Orig. Mochum

¹⁸² Prat. Spirit. Cap. 42.

¹⁸³ Corint. 7. v. 34. & 35.

¹⁸⁴ Orig. præcæteris

¹⁸⁵ Orig. e ocuit

¹⁸⁶ Pellagius liber. 4. Nro 1. Grad. 15.

¹⁸⁷ Pellagius Lib. 4. Nro 68.

osculari voluit; dicenti autem Matri: Num quid ego non sum Mater tua? respondit: sed etiam fœmina, quas Dei servi osculari non debent.¹⁸⁸ Hinc docemur, ut nec alienum, neque nostrum corpus manibus contingamus absque necessitate; fugienda est omnibus modis etiam levissima libidinis occasio, igni, ac ferro, ut quidam dixit, abscindenda a mente luxuria, atque hoc fuit, quod etiam apud Barbaros pro magno probro ducebatur virum etiam conspici nudum.

§ V. Remedia contra hunc indomitum hostem præscribit sanctus Gregorius Nasianzenus, timorem Dei, & amorem, vigilas, preces, lachrymas, & dormitionem in terra (ex hom. ad Virgin.) Quoniam vero duo ista Dæmonia, ut loquitur Tertullianus conspirata, & conjurata inter se sunt, Ebrietas, & libido (Lib. de spectac.) sic omnium maxime crapula fugienda est, tam quam veneris hamus. Fames quoque est medium idoneum ad comprimendum impetum libidinis. Interim nisi mortificationes corporales fulciantur singulari auxilio Divino, securi esse non possumus: Ego novi, inquit Climachus,¹⁸⁹ ad summum jejunantes valide fuisse quassatos carnis motibus, multum tamen conferunt mortificationes ad[]superandas¹⁹⁰ carnis tentationes, & ideo erant, qui se ingellidas undas immerserunt; alii in nives, alii cum sancto Benedicto in vepres, alii cum sancto Martiniano in ignem intrarunt. Plerique subsidium quæsiverunt, a flagellis, ciliciis, jejuniis, vigiliis, lachrymis, ac precibus.

§ VI. Præceteris ad Castimoniam facit fuga fœminarum, omne proinde consortium, & familiaritas cum illis vitanda: Num quid enim, ait Sapiens, potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunna, ut non comburantur plantæ ejus? Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus, qui tetigerit illam.¹⁹¹ „Hinc Job: pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine, nec satis est, ait sanctus Basilius, cogitationes de fœminis comprimere, nisi vitemus etiam congressus maxime eos, qui tentationes excitant, & motus, quique rationem confundunt (Constit. Monast. 3.) Abbas Paulus apud Cassianum, nec vestem muliebrem voluit aspicere.¹⁹² Sanctus Theodorus Studita in testamento suo prohibuit, ne sui Monachi in Monasterio unquam haberent non modo fœminam, sed nec jumentum sexus fœminei, adeo a Monachis abesse voluit omnem phantasiam mulieris.¹⁹³ Delatus est quidam Monachus in Capitulo, quod mulieri dextram dederit. Qui cum dixisset, fœminam esse sanctam, Præsides ait: Pluvia bona est, & bona terra; tamen ex earum commixtione sit lutum, quo homo fœdatur.¹⁹⁴

§ VII. Nec Sanctitas personarum, nec Consanguinitas securum reddit Monachum a periculo lapsus.¹⁹⁵ Quidam a persecutoribus multa perpessus, amputatus missus fuit

¹⁸⁸ Vita S. P. P. Occident. lib. 7. Cap. 10.

¹⁸⁹ Climac. Grad. 15

¹⁹⁰ Orig. adsuperandas

¹⁹¹ Proverb. Cap. 6. v. 27.

¹⁹² Abbas Paul. Apud Cass. Coll. Cap. 26.

¹⁹³ Apud Baron. A. D. 826.

¹⁹⁴ Lib. 7. Vit. P. P. Occident. Cap. 10.

¹⁹⁵ S. Macar. Homil. 27. quæst. 6.

in carcerem, ait sanctus Macarius Ægyptiacus. Ministrabat autem ei castimonialis quædam, qua cum post contractam familiaritatem cecidit. Ruffinus narrat quemdam Monachum habitasse in Eremito;¹⁹⁶ Venisse autem ad eum consanguineam, cumque tandem peccaverat, cum ingenti Dæmonum tripudio. Bene igitur sanctus Dorotheus doctrina 20. ait: Melius est tibi lætifera eruginem comedere, quam edere cum muliere, etiamsi mater, vel soror tua sit, nam etsi nec cum matre, nec cum sorore, aut consanguinea peccares; hæ tamen ipsæ in mentem transferent personas sexus muliebris.

§ VIII. Si tantum periculum sit, a sanctis, & cognatis mulieribus, quantum erit ab extraneis. Pars testamenti sancti Theodori Studitæ est, non in eas amicitiam cum Canonica seu Moniali, neque ingrediaris Monasterium fœminarum, nec solus colloquaris cum Monacha, aut sæculari, nisi necessitas trahat, idque cum duabus, aut utraque personis adstantibus, unius enim, ut ajunt, facilis est calumnia. Non apperies ostium Monasterii ad intromittendam fœminam ullam sine magna necessitate, non statues tibi diversorium, in quo sunt etiam mulieres. In Oecumenico Concilio VII. seu Niceno II. decernitur, ne comedant Monachi, aut Sacerdotes cum fœminis, quamlibet cognatis, nisi necessitas postulet, sic tamen, ut præsentibus sint honesti viri, ac fœminæ (Canon. 21.) Sanctus Ephraim rationem assignat, cur in eadem mensa Dei servus esse non debeat cum fœminis. Nam Monachum, ait inter epulas cum fœminis versari, idem est, ac se in ignem conjicere, qui autem earum fugit consuetudinem, fugiat tamquam dama a retibus, & velut avis a laqueo.¹⁹⁷ Recte proinde responsum est fratri ad suos pergenti, quærentique, an cum iis edere liceat? cum mulieribus non manduca. Denique vinum & mulieres apostatare faciunt Sapientes, dicit sanctus Spiritus.¹⁹⁸

§ IX. Sanctus Basilius ingressum ad Monasterium fœminarum prohibet, aditus, inquit,¹⁹⁹ ad Monasteria obstruatur mulieribus, sermone, qui incipit: Homo ad imaginem, & similitudinem Dei &c.²⁰⁰ Turonensis quoque Concilii secundum decretum est, ne mulier intra septa Monasterii ullatenus introire permittatur, si Abbas in hac parte, aut Præpositus negligens apparuerit, qui eam viderit, & non statim ejecerit excommunicetur (A. D. 567. Constitut. 17.) Patres si quidem nostri variis casibus docti fœminas a viris veluti pestem dimoverunt, gnari nostræ fragilitatis, & vehementiæ passionis, quæ si vel semel nacta est aditum, homo nequit ad Deum respicere, nec aliquid sapere Deo dignum, quidam Sanctorum dixit:²⁰¹ Principiis obsta, alioquin concupiscentia, ubi conceperit, parit peccatum.

§ X. Dicunt quidam nulla re ita delectari Dæmones, ut libidinis fætore, qua de causa boni Monachi omnibus viribus involuntariæ etiam passioni, quæ dormientibus contingit, resistunt, vocantes eam socordis animi indicium: libidinosos Monachos sacri Canones

¹⁹⁶ Ruffin. 2. Libr. 2. vit. P. P. Nro 14.

¹⁹⁷ De humil. Aquir. Cap. 82.

¹⁹⁸ Joannes Subdiac. Lib. 4. Nro 19.

¹⁹⁹ S. Basil.

²⁰⁰ Thom. 2. nov. Edit. Venet. p. 169. sub litera C.

²⁰¹ Climac. Grad. 15.

acriter castigant. Concilium Aurelianum I. Canon. 23. satuit: Monachus si pellici, vel uxori fuerit sociatus, tantæ prævaricationis reus nunquam Ecclesiastici gradus officium sociatur. Canon. 44. Concilii generalis contra Monothelitas est: Monachus in fornicatione deprehensus subjiciatur pœnis fornicantium; satis clementer, quia Monachi fornicatio votifragium adjunctum habet. Synodus sive Augustana, sive Ratisbonensis sub sancto Bonifacio habita severius statuit. Statuimus, inquit, ut quisquis servorum Dei, vel Ancilarum Christi in crimen fornicationis lapsus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane, & aqua: etsi ordinatus Præsbyter fecerit, duos annos in carcere permaneat, antea flagellatus: Si autem Clericus, vel Monachus in hoc peccatum inciderit, post tertiam verberationem in carcerem missus unum annum ibi pœnitentiam agat &c.

§ XI. Sanctus Basilius Monachum, ob carnis lapsum tamquam adulterum puniendum decernit. Quæ enim, ait, Virginitatem professa, a suo promisso lapsa est, peccati adulterii tempus incontinentiæ præscripto complebit. Idem & in iis, qui vitam Monasticam professi sunt, & labuntur. „Ubi, & de adulteriis: Qui mechus est, ait, per 15. annos Sacramentorum non erit particeps.²⁰² Quatuor substratus, per duos consistens sine communione, quod si sit etiam in Clerum assumptus ejiciatur a Ministerio. Quod ad Clericos attinet, ait indefinite, Canones exposuerunt: unam lapsis jubentes pœnam ejectionem a Ministerio, sive in gradu fuerint, sive etiam in Ministerio, quod manuum impositione non datur, permaneat. Virtute Canonis hujus quanti Sacerdotes ab Ara ejici deberent modo? disimulat Ecclesia, lugetque, sed vœ! vœ! Sacerdoti fornicario, præsertim Jero Monacho!

²⁰² S. Basil. Epist. 3. ad Amphilochium de Canon. Tom. 3. nov. Edit. Pag. 178.

IMAGO VITAE MONASTICAE

PARS III.

CAPUT I.

De Oratione.

§ I.

Sine intermissione orare ait Apostolus.²⁰³ „Unde sanctus Basilius totam vitam Monachi dicit esse tempus orandi.²⁰⁴ Non tamen eo sensu accipiendum est, quod mens actualiter absque intermissione ad Deum elevari debeat, id neque Apostolus intendit, neque status hujus vitæ admittit. Nam & ad laborandum, & manducandum, & dormiendum egemus tempore, neque gratis panem manducamus ab aliquo, id ait Apostolus, sed in labore, & in fatigatione nocte, & die operantes, nequem vestrum gravaremus.²⁰⁵ Et sanctus Basilius distribuit tempora pro Oratione habenda.²⁰⁶ Tam sublime bonum, si posset impetrari, expetendum esset, quia multum valet deprecatio justī assidua. Eloquia Dei meditata, & suaviter decantata nutriunt animam, & tuentur. Corpus vero custodiunt. Dæmones repellunt, & summam animæ tranquillitatem gerant.“ Verum bene psalere, & orare hoc opus, [hic labor]²⁰⁷ est.²⁰⁸ Fratres quidam Abbatem Agathonem interrogabant.²⁰⁹ Pater! quæ virtus in conversatione plus habet laboris? Et dixit eis, ignoscite mihi, quia puto non esse alium laborem talem, qualem orare Deum, dum enim voluerit homo orare Deum, semper inimici Dæmones festinant interrumpere orationem ejus ad Deum, scientes, quia ex nulla re impediuntur, nisi per orationem: Si quidem omnem alium laborem, quem homo in vita Monastica constitutus assumerit, quamvis instanter, & tolleranter agat, habet tamen, & possidet aliquam requiem; Oratio autem usque ad ultimam exhalationem opus est, ut habeat laborem magni certaminis, ait Climachus.²¹⁰ Tam laborioso operi, quia pauci pro virili se tradunt, hinc nihil proficiunt: Monachi charitas ad Deum maxime, quo tempore adstat orationi, deprehenditur: statum tuum oratio manifestat tibi, hæc enim est Monachi speculum. Sed quis est ille, cujus mens aliquando non distrahatur cogitationibus alienis? Sanctus Hilarion oravit aliquando fixo in terram capite, & abducta ab oratione mens nescio, quid aliud cogitabat, ait sanctus Hieronymus, insilivit dorso ejus Diabolus, & latera calcibus, cervicem flagello verberans, eja, inquit, eja curre, quid dormitas? Cachinansque desuper, si defecisset, an

²⁰³ Apostol. 1. Thæsalone. C. 5. v. 17.

²⁰⁴ S. Basil. Serm. Ascet. 1.

²⁰⁵ Apostol. 2. Thæsal. Cap. 3. v. 8.

²⁰⁶ S. Basil. Serm. Ascet. 1.

²⁰⁷ Orig. ne hic labor

²⁰⁸ Jacobi 5. v. 6.

²⁰⁹ Ephraim. Epist. ad Joann. & de synaxi. Cap. 5.

²¹⁰ Climac. Grad. De orat. 28.

hordeum vellet accipere? siscitabatur?²¹¹ Sanctus Macarius Alexandrinus per quinque dies absque ulla distractione desideraverat Divinitatem contemplari, & ultra biduum non poterat a satana distractus, referente Paladio.²¹² Odit hic præcipue pias preces Sanctorum. Vere ars artium est interorandum mentem ita figere, ut furtim quandoque non [exspatiatur]²¹³. In hac inconstantia solatur nos sententia Climaci.²¹⁴ Si dum, oras, inquit inimicus subtilissime irrepit, animique intentionem clam, ut fur avertit, bono animo esto, dum semper lubricam revocas mentem: Angelis enim solis datum est hujusmodi non patere furibus.

§ II. Ad bene orandum non nihil facit etiam compositio corporis, quanta quiete antiqui Patres [synaxibus]²¹⁵ suis, seu collectis interfuerint? Cassianus ita refert.²¹⁶ Cum ad solemnitates, quas Synaxes vocant celebraturi conveniunt, tantum a cunctis silentium præbetur, ut cum in unum tam innumerosa fratrum multitudo conveniat, præter illum, qui consurgens Psalmum decantat in medio, nullus hominum penitus adesse credatur: ac præcipue cum consumatur oratio, in qua non sputum emittitur non excreatio obstrepat, non tussis intersonat, non oscitantia somnolenta, nulli gemitus, nulla suspiria etiam adstantes impeditura promuntur, nulla vox absque Sacerdotis precem concludentis auditur: illum vero, qui constitutus in tepore mentis, cum clamore supplicat, aut aliquid horum, quæ prædiximus e faucibus suis emittit, dupliciter peccare pronuntiant. 1-mo Quod orationis suæ reus sit, quod eam videlicet negligenter offerat Deo. 2-do Quod in disciplinato suo strepitu alterius quoque, qui intensius orare potuit, intercipit sensum. Alexandro Macædonum Rege sacrificante Diis suis, dicunt puerulum Barbarum ignem manibus excepsisse, & adusto corpore mansisse immobilem, nec dolorem prodidisse gemitu. Tanta fuit in puero disciplina reverentiæ, ut naturam vinceret. Attamen si necessitas secum fert flegma de pectore ejiciendi, id fiat, adlatus, & illico pede conculcetur, ne aliis nauseam pariat, aut strophio excipiat.

§ III. Quomodo se quisque in toto orationis progressu habere debeat, ut eo perfectius oret: sequens aurea regula proponitur a sanctis Patribus. „Facto signo pro Officio Divino dimittas omni, quæ erunt in manibus tuis, & primus esse in Choro semper contendas tam nocte, quam die. Exiens e cella fores sine strepitu apperi, & claude; In cantu non frangas vocem, aut fæmineis accentibus aliis te dulciter canere ostentes, sed vocem tuam in fortitudine spiritus exaltans, Deum tuum laudare satagas. Non adhæreas humeris ad sedilia, sed stans viriliter genibus junctis, & pedibus, nec tibias supra genua, neque pedem super pedem reponas. Cum sederis pedem ultra fimbriam non extendas, non suspires ibi, sileas, non legas alta voce dum tacent alii. Non gemas, aut pectus ibi percutias immoderate, quia Hypocritarum hic mos est. Inclina, & erige te uniformiter cum aliis, semper cum sedendum est, tu sis ultimus, & primus in surgendo. In choro non

²¹¹ S. Hieron. vit. S. Hilar.

²¹² Paladius Cap. 22.

²¹³ Orig. ex spatiatur

²¹⁴ Climac. Grad. 41.

²¹⁵ Orig. synaribus

²¹⁶ Cassian. Lib. 2. Inst. Cap. 10.

loquaris, non rideas, non sis vagus, & curiosus, sed semper aspectus tui defixi maneant ad pedes tuos, ne in ullo obtutum Angelorum offendas. Cum ibidem errores contigerint, tu neminem corrigas, sed quietus persevera. Cum strepitus aut rumor acciderit, tu non eo statim oculos volve, sed semper in eodem statu perseveres, non sis inquietus, & strepitosus. Si nasi, aut pectoris indiges purgatione, tam discrete perage, ne aliis nauseam crees. In auribus, aut naribus non figas digitos, neque tibi dentes purgaveris, hoc enim valde indecorum est. Si pruritu corporis stimulatus fueris, caute manum admove. Sine urgente necessitate non recedas ab officio divino, in fine defectus tuos examina.“ Tam vigilans morum compositio non facile distractiones mentis admittet.

§ IV. Modi orandi varii sunt; Apostolus docet levare puras manus in oratione.²¹⁷ „Ideo vero levamus manus, quia petimus a Deo, quæ de cœlis, & cœlestia sunt, ait sanctus Augustinus.²¹⁸ Nudo capite solent orare viri, quod requirit idem Apostolus, & a primis Christianis observatum semper fuisse, Tertullianus ait:²¹⁹ Idque insignum reverentiæ, humilior adhuc orandi modus est flectere genua, manibus cedere pectus, & faciem humi volutare, collidereque frontem in terram, quos modos agnoscit etiam sanctus Augustinus.²²⁰ Attamen die Dominico, inquit Tertullianus, jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare (de coron. milit.) Sanctus Augustinus quoque a stantibus orari,²²¹ & Alleluja cantari vult die Dominica.“²²² Et Cassianus hoc quoque ait,²²³ nosse debemus a vespera Sabbati, quæ lucescit in diem Dominicum ad Vesperam sequentem apud Ægyptios genua non curvari, sed nec totis quidem quinquagesimæ diebus, quibus tempus Paschale concluditur, cujus rationem deducit ex memoria Resurrectionis Domini. „Antiquitus fideles interorandum convertebant se ad orientem.“²²⁴ Causam dat Cyrillus Hierosolimitanus, ut nempe cogitarem nos reverti velle eo, quo abjectus est Adam, ad paradysum in plaga orientali situm, juxta sanctum Clementem, ut ad orientem versis vultibus starem.²²⁵ Cantare in Ecclesia Antiphonas, Psalmos, & Hymnos Choris alternantibus, ait Socrates esse a sancto Ignatio Apostolorum discipulo, & Episcopo Antiocheno. Hic, inquit, visionem vidit Angelorum sanctam Trinitatem Hymnis alterna vice decantatis collaudantium, & formam canendi in ea visione expressam, Ecclesiæ Antiochenæ tradidit, unde illa traditio in omnibus Ecclesiis recepta est.“²²⁶ Quem morem persecutionum tempore interruptum per Flavianum, & Diodorum fuisse restaurantum, ex Theodoreto constat.²²⁷

²¹⁷ 1. Tom. 2. v. 8.

²¹⁸ S. August. Con. 14. Psal. 118.

²¹⁹ Tertull. Apol. Advers. gent. Cap. 30. adversus Marc. 18.

²²⁰ S. August. Lib. de cura pro morte Cap. 5.

²²¹ Lib. 2. 9. 4. & simpl. & serm. 4. de S. S. C. 5.

²²² S. August. Epist. 119. Cap. 15. 17.

²²³ Cassian. Collat. 21. Cap. 12.

²²⁴ Tertull. Apol. Advers. gent. Cap. 16.

²²⁵ Clemens Libro 7. Strom.

²²⁶ Socr. lib. 6. Hist. Cap. 8.

²²⁷ Theodor. Lib. 2. Hist. Cap. 24.

§ V. Cum Zelo, & fervore oportet orare, qui tepide orat, ejus vana est oratio, & sit sine efficaciat. Petimus, & non accipiamus, quia frigide, & languide petimus. Venit quidam senex in montem Sinai, cui frater occurens cum dolore dicebat, affligimur Abba propter siccitatem: cui senex; Quare, inquit, non oratis pro pluvia Deum, & oramus, & precamur assidue Deum; respondit ille, & non pluit, sed non oratis attentius, ait Senex, vis autem scire, quia ita est? Veni, stemus pariter ad orationem, & extendens in Cœlum manus oravit, & statim pluvia descendit. Exempla fervidæ orationis multæ occurrunt. Abbas quidam, ait Pellagius, fervorem orationis fratribus demonstraturus expandit manus suas in Cœlum, & facti sunt digiti ejus velut decem lampades ignis; Senior quidam invisit alterum: Cum autem ante refectionem solitas preces simul incepissent, in spiritu ita exarserut, ut obliti refectionis totum absolverent cantando psalterium, & duos integros Prophetas recitarent, intereaque non modo dies, sed & nox præteriiit, sicque alter jejunos, ut venerat, recessit, & tunc alter recordatus est ollæ suæ, in qua lentes cocxerat.

§ VI. Tametsi quovis tempore, ac loco orare homo poterit, imo juxta Christi consilium oportet semper orare, & non deficere.²²⁸ Attamen ab initio Ecclesiæ statuta, & observata sunt a fidelibus maxime a Monachis, & Ecclesiasticis certa precandi per diem naturalem tempora: ut noctis medium, matutinum, hora prima, tertia, sexta, nona, vespertinum, & finem diei artificialis. Octo igitur sunt designata pro oratione tempora: unum media nocte. Septem per diem artificialem sanctus Benedictus distribuit ex psalmista: Septies in diem laudem dixi tibi.²²⁹ Cui consentit sanctus Ephraim, dicens: Septies in die ora, sicut a filio didicisti Isai (in Cantico suo). Ubi matutinæ preces cum vigiliis nocturnis conjugebantur, ut nunc fieri solet. Septies in die laudem dixi, intelligitur dies naturalis continens 24. horas. Nocturnæ preces, quæ vigiliæ dicuntur ex psalmista originem habuerunt dicente: „Media nocte surgebam ad confitendum tibi, ut innuit sanctus Benedictus.²³⁰ Earum meminit sanctus Cyprianus dicens:²³¹ In nocturnis quoque tenebris orandum. Et sanctus Hieronymus ad Demetriadem ait:²³² Media nocte orandum Matutinæ preces, seu laudes desumptæ sunt ex eodem psalmista, ut Cassianus docet, dicens:²³³ Deus Deus meus, ad te de luce vigilo. Et in matutinis meditabor in te? Idem prævenerunt oculi mei ad te diluculo (psalmo 118. v. 148.) Nam & mane orandum est, ut resurrectio Domini matutina oratione celebretur, ait sanctus Cyprianus (Lib. de discip. & habit. Virg.)

§ VII. Horæ primæ Canonice mentionem veteres raro faciunt, quia non erat apud omnes inusu, & disjunctis vigiliis a matutino numerus septenariæ orationis per diem naturalem absque prima etiam hora completur. Verum quia officio matutino completo, multi usque ad tempus horæ tertiæ dormire solebant, ferventiores statuerunt, ut fratres oriente sole, hoc est, hora prima ad orandum convenirent, ac tres psalmos cum orationibus

²²⁸ Lucæ 18. v. 1.

²²⁹ Psalm. 118. Cap. 164.

²³⁰ S. Bened. Psalm. 118.

²³¹ S. Cy. prian. Lib. de discip. & habit.

²³² Virg. S. Hieronym Epist. 8. & 24.

²³³ Cassian. L. 3. Instit. Cap. 3. Psalm. 62.

tempori accomodatis recitarent, ut in reliquis horis consuetum est: Ita Cassianus.²³⁴ Horæ tertiæ, sextæ, nonæ meminit sanctus Clemens, Tertullianus, Cyprianus, & sanctus Hieronymus cum aliis. Eas inde ortum habuisse refert Cassianus, quod hora tertia Spiritus Sanctus missus fuerit, sexta Christus crucem conscenderit, ac sancto Petro vocatio gentium demissione lintei ostensa fuerit. Nona obdlescensum Christi ad inferos, & quod eadem hora Cornelio prædicta sit vocatio gentium, & Petrus, ac Joannes in templum orandi causa ascenderint, atque hinc Cyprianus ait: Horam tertiam, sextam, & nonam jam in Ecclesia antiquitus ad preces esse distributas, quibus adjungit vespertas dum ait, recedente sole esse orandum, quod & sanctus Ephraim facit (de beatit.) sanctus Hieronymus, & alii. Ansam dedit vespertinarum sacrificium vespertinum cunctis diebus apud Hæbreos celebratum, & incruentum illud Christi Domini sacrificium cœnantibus Apostolis, ut narrat Cassianus. Superest adhuc complectorium, quod diem, & officium Divinum claudit, & complet. Fit enim dic cessante, & quidem necessario, ut sanctus Cyprianus ait: Cassianus hanc horam lucernalem appellat, unde ejus preces lucernales ab Epiphanio, & lucernaria gratiarum actio (de Spiritu sancto). Et a sancto Chrysostomo lucernarum officium nuncupatur.²³⁵ Denique in Oecumenico Concilio VI. Ne genua, inquit Patres, a vespere Sabbati flectantur usque ad completorium Dominicæ (Canone 9.)

§ VIII. De vigiliis Monachorum, ait sanctus Basilius:²³⁶ Quod aliis est tempus matutinum, id pietatis cultoribus sit media nox.“ Cum maxime nocturna quies otium animæ largiatur, neque oculis, neque auribus quidquam visu, aut auditu exitiosum, in cor immittentibus: sed mens sola per se cum Deo versatur, & per memoriam delictorum se ipsum corrigit, sibi que terminos ad declinandum malum præstituit. Noli putare o homo! ait sanctus Isaac Monachus, quod inter omnes operationes Monachorum sit alia quælibet sancta conversatio major vigiliis nocturnis, quibus citissime perveniat, volet, & exaltetur mens in dilectione Dei (de contemptu mundi Bibl. P. P.) Sanctus Cyrillus summopere quoque laudat nocturnas synaxes propter aquirendam Divinam sapientiam, meditationes, lectionem, contemplationem sacræ scripturæ, psalmodiam, orationes, & compunctionem (Catechesi 9.) Hinc sanctus Ambrosius ait:²³⁷ „Væ mihi! si non media nocte surexero ad confitendum tibi.“ Et sanctus Ephraim ait: „Somnus si plus quam hymnus ametur Monachi mors est.“ Quam longe recessimus ab antiquis vestigiis? Leo IV. præcipit, ut omnes Sacerdotes, & Præsbyteri ad horas nocturnas omni nocte surgerent (Homil. de cura Pastor) Concilium Carthaginense IV. privat stipendiis Clericum, qui excepta infirmitate de est, A. D. 398. Canon. 49. Gravissime Lubdunense II-dum Clericus, inquit, qualiscunque, ubicunque fuerit, & Ecclesia sit, & ad quotidianum psalmodiæ sacrificium matutinis, vel vespertinis horis non intersit a Clero deponatur, si contumax sit) A. D. 570. Can. 63.) Et non solum Ecclesiastici, verum etiam Laici viri, & fœminæ noctu surgebant ad preces, & nocturno, matutino,

²³⁴ Cassian. Lib. 3. Inst. Cap. 4.

²³⁵ S. Basil. de S. San. Cap. 29.

²³⁶ S. Basil. Epist. 1. ad S. Gregor. prope fin.

²³⁷ S. Ambrosius lib. 2. Cap. 3. in Lucam

& vespertino tempore ad Ecclesiam confluebant (Sanctus Ephraim homilia de festis). Et fatetur sanctus Basilius populum a media nocte usque ad meridiem in Ecclesia suam præsentiam expectasse.²³⁸ Cassiani adhuc temporibus per totum Orientem vigiliæ, seu collectæ nocturnæ incipiebant feria sexta ad vesperam, durabantque tota nocte, atque hoc fiebat in memoriam illius noctis, qua consternati Apostoli ob mortem Domini manebant per vigiles. Vix itaque ea nocte fratres duabus horis dormiebant, id ipsum faciebant die Dominica; hinc Monachi illis duobus diebus non jejunabant, sed prandebant propter lassitudinem vigiliarum jejunio quinque dierum in hebdomada constanter observato²³⁹ Quæ sacra consuetudo a tempore Apostolorum in usu erat.²³⁹

§ IX. Sciens Dæmon nostras collectas, ac preces Monachorum Deo esse gratissimas, omnia tentat, ut eas odiosas per nostram negligentiam ante Deum efficiat, hinc unum a Choro penitus detinet, alterum elicit, tertium serius adire facit. In Choro hunc reddit distractum, illum inertem, alium properantem, multisque in his omnibus defectibus suggerit in peccantiam.

§ X. Nonnulli sero ad orationem comparent. Pessimum hoc Religionis indicium est. Sanctus Basilius statuit, ut nisi quis alacriter accedat ad psalendum, aut corrigatur, aut expellatur, ne modicum fermentum totam massam corrumpat.²⁴⁰ „Et neque discedas, inquit idem, ante finem orationis unquam reputans discessum talem gravem jacturam (Serm. de abdic. rer.) nec quisquam personam Judæ proditoris de Cœna Domini ante tempus exeuntis, melius repræsentat, quam is, qui ante finem a collectis discedit. Totum hoc opus a Satana est, cujus vires nostris defectibus crescunt. Quod iudicium manebit illos, qui levi etiam de causa a collectis se penitus subtrahunt. Hac de re dicam vobis aliquid admirandum, ait sanctus Dorotheus, quod a magno sene quodam illuminato audiui, cum staret is in Ecclesia in principio psalmodiæ vidit quemdam egredi e sacrario candida veste indutum, qui tenebat vasculum quoddam aquæ benedictæ cum aspergillo, & intincto in vasculum aspergillo fratres omnes circumibat, obsignans quemlibet eorum, absentium autem loca nonnulla quidem obsignabat, quædam vero præteribat. Sub finem rursus vidit ipsum a sacrario egredientem, idemque similiter facientem. Quodam die ergo Senex ipsum comprehendit, seque ad ejus pedes projecit! postulans ab eo quisnam esset, & cur ista faceret? Cui ille Candidatus sic respondit: Ego sum Angelus Dei missus ad hanc congregationem, ut hujusce modi signo munirem eos, qui a principio psalmodiæ usque ad finem pro sua alacritate, & diligentia, & insigni animi proposito in Ecclesia reperiuntur, ac perseverant. Tum Senex ei; qui sit, inquit, ut quorundam etiam absentium loca signes? Cui sanctus Angelus respondit dicens: Quicumque ex fratribus diligentes quidem prompto sunt animi proposito, sed ob aliquam necessitatem, aut infirmitatem absunt cum Patrum benedictione; aut certe ex obedientiæ præcepto occupantur propter quod non adsunt, hi etiam absentes signum suum accipiunt,

²³⁸ S. Basil. in Psalm. 114.

²³⁹ Cassian. Lib. 3. Instit. Cap. 89.

²⁴⁰ S. Basil. Reg. brev. 281.

quandoquidem affectu psalentibus intersint: solis autem iis, qui cum adesse possunt, propter negligentiam absunt, huiusmodi signaculum negare jussus sum, quoniam se ipsos eo indignos reddiderunt.²⁴¹

§ XI. In Cathalogo regularium pœnitentiarum apud Pachomianos mussitans, gariens, ridens, sub psalmis, oratione, lectione debebat solvere cingulum, & inclinata cervice manibus ad inferiora depressis stare ante altare, veniam postulare, ac promittere emendationem, sustinereque increpationem a præposito. Dormiens [sub oratione]²⁴² confestim jubebatur stare tamdiu, quamdiu Præsidi placuisset. Oratio dissolutorum fœtet coram Deo, de qua id dici potest, quod olim de sacrificiis, & oblationibus Judæorum per Deum dictum est: Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum, qui mactat pecus, quasi excerebret canem; qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui recordatur Thuris, quasi benedicat idolo (Isaii Cap. 26. v. 3.) Iniqui sunt cœtus vestri, Calendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea: Facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis, & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt, lavamini?²⁴³

§ XII. Præcipit Apostolus, ut nosmet ipsos doceamus, & commoneamus in Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus in gratia cantantes in cordibus nostris Deo.²⁴⁴ Ab exordio Ecclesiæ fideles habuerunt Hymnos, & Cantica spiritualia, quæ populus in Ecclesia cum Clero cantabat. „Teste sancto Hieronymo.“²⁴⁵ Quod postea in Laodicensi Concilio Cp. 15. abrogatum est, sanctione facta, ut de cætero solus Clerus cum cantoribus tacente plebe cantaret, ne scilicet imperitia vulgi suavitas cantus disturbaretur. Cum autem negotium Angelicum sit, Deo laudes cantare, hinc solliciti majores nostri, ut cantus in Ecclesiis recte, & ordine perageretur, Scholas instituerant, in quibus cantus studiose disceretur. Unde adhuc in Ecclesiis Cathedralicus durat Officium Cantoris, cujus condamnata erat juventutem in Cantu instruere, Cantumque in Ecclesia regere; Cantus suavis compunctionem animæ adfert:

Quantum flevi, inquit sanctus Augustinus in Hymnis & Canticis tuis, suave sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter!²⁴⁶ Voces illæ influebant auribus meis, & elliquebatur veritas tua in cor meum, & ex ea estuabat affectus pietatis, & currebant lachrymæ. Verum cum mihi accidit, idem ait, ut me amplius cantus, quam res, quæ canitur, moveat, pœnaliter me peccasse confiteor, & tunc mallem non audire cantatem.²⁴⁷

²⁴¹ S. Doroth doctr. 11.

²⁴² Orig. sub ratione

²⁴³ Idem Isai Cap. 1. v. 13. 14. 15.

²⁴⁴ Coloss. 3. v. 16.

²⁴⁵ Hieron. Præfac. Epist. ad Gallat. Lib. 2.

²⁴⁶ S. August. Lib. 9. Confes. Cap. 6.

²⁴⁷ Idem lib. 10. Confes. Cap. 33.

CAPUT II.

De Sumptione Eucharistiæ.

§ I.

Primi Christiani quotidie communicabant: Si quotidianus est panis, inquit sanctus Ambrosius, cur post annum illum sumis? accipe quotidie.²⁴⁸ De Romanis sanctus Hieronymus ait: Scio Romæ hanc esse consuetudinem, ut fideles semper, nempe omnibus diebus, Christi Corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probō, unus quis enim in suo sensu abundet.²⁴⁹ „Monachis olim vehementer suadebatur quotidiana Communio; qui enim se ab ea procul amovet, Deus quoque procul ab eo [descendit]²⁵⁰.“²⁵¹ Crescente postea numero Monachorum sub sancto Antonio, & Pachomio quotidiana fratrum Communio etiam cessavit, & non nisi primo, & ultimo Hebdomadis die, dicti fratres communicabant.²⁵² „Id ipsum de Monachis Palestinæ, & Mesopotaniæ tradit Cassianus.“²⁵³ De Ponti, & Cappadotiæ scribit sanctus Basilius: Nos, inquit, quater singulis hebdomadibus communicamus Dominica die, quarta die, in Parasceve, & Sabbato; aliis item diebus, si sancti alicujus memoria recolatur. Ad Cæsariam Patriciam (de commun.)²⁵⁴

§ II. Omnes in solitudinibus Monachi, ibidem ait sanctus Basilius, ubi non est Sacerdos, communionem domi servantes suis ipsorum manibus sumunt. Alexandriæ autem & in Ægypto unus quisque etiam de plebe, ut plurimum habet domi communionem, quando vult per se ipse sit illius particeps. Postquam enim Sacerdos sacrificium absolvit, ac porexit, qui illud, ut totum simul accipit, is dum quotidie participiat, merito credere debet se ab eo, qui dedit, participare & accipere.“²⁵⁵ Id potissimum temporibus persecutionum fiebat, dum publici conventus, & sacra Mysteria celebrari non poterant. Hæc consuetudo etiam cessante persecutione aliquandiu steterat superstes (Baron. A. D. 57.)

§ III. Communicantes a celebrante propriis manibus in formam crucis cancellatis accipere, orique admoveere solebant Eucharistiam, ita testantibus Ruffino“)²⁵⁶ Sancto Ephraim contr. Negan. Refur.) ac aliis, eo cum discrimine: Mulieres nitido [linteolo]²⁵⁷ manus cooperientes, viri vero nudis manibus Corpus Christi a Sacerdote excipiebant (Concil. Altisiodorense Can. 33. & 101.) utrique conscientiam nitidissimam habentes. Neglectus sacræ communionis a sanctis Patribus nunquam fuit probatus, & Satanas

²⁴⁸ S. Ambros. lib. 5. de Sacram

²⁴⁹ S. Hiron. Epist. 28.

²⁵⁰ Orig. discedi

²⁵¹ Pallad. Cap. 52.

²⁵² Sozomen Lib. 3. Hist. Cap. 13.

²⁵³ Cassian. 3. Instit. 2.

²⁵⁴ Basilius Epist. 93. alias 289.

²⁵⁵ S. Basil. Epist. Eadem XCIII. ad Cæsariam.

²⁵⁶ Ruffin. Lib. 1. Cap. 29. vit. P. P.

²⁵⁷ Orig. linteolo

idcirco nactus potestatem in fœminam quamdam, teste Palladio,²⁵⁸ quod per quinque hebdomadas non communicaverit, quid mirum igitur, si mala nos undique premant, cum non sine dedecore respectu temporum priscorum Laicis præcipi debuerit, ne per annum saltem non minus, quam ter communicarent (Concil. Turon. 3. Cap. 50. A. D. 813. Clem. ne in agro §. Sanct. Lib. 3. titto.) Et Religiosis a Clemente Maximo menstrua communio.

CAPUT III.

De Esca Monachorum.

§ I.

Quibus cibis Monachi vesci debeant, sanctus Basilius in variis locis exponit:²⁵⁹ „Veri, inquit, Ascetæ alimento siccissimo utuntur, & comedunt semel per totam diem. In cibo panis explebit necessitatem, aqua sedabit sitim recte valenti: quibus accedent quæcunque ex leguminibus pulmenta corpori vires ad necessarios usus conservare possunt (Epist. 1. alias juxta novum ordinem 2.) cum panis cor hominis confirmet, quid opus est condimentis.“²⁶⁰ Itaque sanctus Antonius præter panem, & salem ad victum nihil accipiebat (in vita S. Antonii). Et sanctus Hilarion [per triennium]²⁶¹ aliud nihil gustavit, quam panem aridum cum sale (vit. S. Hilar.) Sanctus Palemon hanc Diætam nec in die resurrectionis mutare voluit.“²⁶² Pachomii discipuli jejunaturi ad cellam solummodo deferebant panem, salem, & aquam, quo victu Zacheus utebatur perpetuo.“²⁶³ Adque communis hæc primorum Monachorum refectio fuit, (Ruffin. Lib. 1. vit. P. P. Cap. 27.) Sanctus Basilius ad panem neque salem adhibuit, dicens: Ad libidinem nihil magis concitare, quam salem (de Virg.) Sufficit igitur si panis sale in coctione condiaur.

§ II. Panes autem, quibus vescebantur Monachi, duri erant, sicci, bis cocti, & idcirco prius aqua macerati. Jesum testor, inquit sanctus Hieronymus, & sanctos Angelos ejus, in ea Eremi parte, quæ juxta Syriam Saracenis jungitur, vidisse me Monachos, de quibus unus per 30. Annos clausus hordeaceo pane, & lutulenta aqua vixit.“²⁶⁴ Et alii quam plurimi simili pane hordeaceo cineribus consperso vitam sustentabant. Nonnulli pane furfureo utebantur. Et eo corrupto, ac vermibus scatente. Denique apud Scetenses Anachoretas nefas erat manducare panem cum sale ex juscule aquæ etiam crudæ.“²⁶⁵ Tantum abstinentiæ – rigorem nauseamque deliciarum hi Ægyptii Monachi a suis ut credi par [est]²⁶⁶, acceperere majoribus, apud quos olim etiam in conviviis a voluptatibus cavebatur, teste

²⁵⁸ Pallad. Cap. 21.

²⁵⁹ S. Basil. Constit. Cap. 6. prope fin.

²⁶⁰ Lib. de Virg. edit. Venet. Tom. 3. pac. 329.

²⁶¹ Orig. per triennium

²⁶² Vit. S. Pachom. Cap. 8.

²⁶³ S. Hieron. Præfat. ad Regul. S. Pachomii vit. S. Pachom. Cap. 52.

²⁶⁴ S. Hieron. Epist. 9. & in vit. S. Pacho. Cap. 5.

²⁶⁵ Pellag. Refert lib. 4. Nro 10.

²⁶⁶ Orig. ut credi pars

Herodoto.²⁶⁷ Circumferebatur enim imago mortui hominis e ligno fabrefacti & exhibebatur singulis cum hoc dicto: In hunc intuens pota, & oblectare, talis post mortem fies.

§ III. Infensiores ventri hostes panem non libris, sed unciiis ponderabant, sanctus Macarius Alexandrinus cujusdam Monachi unam tantum panis libram per diem manducantis volens abstinentiam transcendere; quinque solum unciarum frustillum comedere solebat quovis die.²⁶⁸ Libra vero continet 12. uncias, qualem libram sanctus Benedictus per diem suis Monachis præscripsit: „Panis libra, inquit, una per diem, sive semel, sive bis comedatur.“²⁶⁹ Multi solis oleribus, leguminibus, fructibus, aut radicibus absque pane vitam ducebant. Antiochus Eremita referente Georgio Præsbytero 30. annis panem non gustavit contentus crudis oleribus cum sale, & aceto, vinum, & oleum a 60. annis ignorabat.“ Et omnis multitudo Monachorum circa Jordanis solis victitabat oleribus, & dactylis.²⁷⁰ „Sanctus Basilius in cibum sumsit olerum folia, escam pauperimorum:²⁷¹ Ciborum nostrorum, inquit optimi quibus affluimus, herbarum folia sunt cum pane asperro (Epist. juxta novum ordinem 41. alias juxta veterem 208. & 209. ad Julian. Apostat.) Unde sanctus Joannes Eleemosinarius: „Quanti, inquit, desiderant saturari de foliis olerum, quæ projiciuntur de coquina mea?“²⁷² Sic sanctus Macarius per quadragesimam cibavit se solis brassicæ foliis crudis, quæ dumtaxat diebus Dominicis accipiebat.²⁷³

§ IV. Verum vetus quorundam Monachorum querimonia est; legumina ventosa sunt, caseus stomachum gravat, lac capiti nocet, potum aquæ non sustinet pectus, pisces de stagno, aut de lutosa aqua meæ penitus complexioni non congruunt. Sed ad hæc quid respondet verus Asceta? Quale est hoc? Ut in totis fluviis, agris, hortisque reperiri vix potest, quod comedas? puta te Monachum esse, [non medicum]²⁷⁴; nec de complexione judicandum, sed de professione. Parce obsecro, primum quidem quieti tuæ, parce deinde labori ministrantium, parce gravamini domus, parce conscientiæ, conscientiæ dico non tuæ, sed alterius, illius videlicet, qui prope sedens, & edens, quod sibi apponitur, de tuo singulari jejunio murmurat. Ad hæc addi potest, communiter eos in mensa murmurare, qui de extrema sæculi paupertate venerunt, at qui nec ea, de quibus conqueruntur, in sæculo habere potuerant, convivium itaque Monachi constans ex leguminibus, & oleribus melius est adipe victimarum, ait sanctus Ephraim (Paren. 1.) Hinc quidam Poeta dixit: Ordo cuculatus posset satis esse beatus. Si biberet flumen velletque adamare legumen.

§ V. In usu olei Patres erant parcissimi, ubi quidpiam legitur de oleo, de eo addi solet „modicum.“ Et quomodo non modicum? si quidem cuivis Anachoretæ Sextarius olei per annum suffecerit.²⁷⁵ Severissimi in corpus suum fugiebant oleum, tamquam incentivum libidinis, unde solum senes, vel infirmi illo utebantur.

²⁶⁷ Herodot. Lib. 2.

²⁶⁸ Pallad. Cap. 22.

²⁶⁹ Regul. Cap. 39.

²⁷⁰ In vit. S. Theodori Siceotæ.

²⁷¹ Theod. Cap. 17.

²⁷² Leont. in vit. Cap. 20.

²⁷³ Pallad. Cap. 22.

²⁷⁴ Orig. non medium

²⁷⁵ Cassian. colat. 19. Cap. 6.

§ VI. Præter fructus arborum varii generis, nonnulli etiam usi sunt lacticiniis, lacte, caseo, & ovis.²⁷⁶ Alii ab hisce simpliciter abstinerunt cum Ethnicis Sacerdotibus, excepto casu infirmitatis; quia hæc de cibis lautioribus erant; cibus Monachorum etiam pulmenta erant juxta Cassianum.²⁷⁷ De his ita decernit (Reg. Cap. 39.) sanctus Benedictus: Sive semel, sive bis comedatur, dantur duo pulmentaria, ut si quis non potest comedere unum, habeat alterum, si poma aut nascentia legumina fuerint, addatur tertium. Hæc pulmenta sine pane erant, ut tradit sanctus Ephraim.²⁷⁸ „Deinde quidquid vile erat, conjiciebatur ad ollam, & coquebatur. Erant autem hæ species, olei gutta, aquæ copia, milium, aut farina, non tamen de siligine ad ignem apposita.“²⁷⁹ Sanctissimi tamen viri nec pulmenta acceperunt unquam, nisi naturæ imbecillitas Xerophagiam eos dimittere coegisset. Hæc solum apud probatissimos Monachos pulmenta invexit, in quibus tamen nihil gratum, nihil quod delicatum cernebatur.

§ VII. Inter præcipua Monachorum exercitia erat abstinere ab animatis, interque etiam pisces intelliguntur. Laudat hoc Tertullianus.²⁸⁰ A sancto Joanne Baptista hoc studium cœpit, ut nonnulli putant, absit, ut carne locustarum se paverit, qui nec pisces comedit, quos de Jordane facile habere potuisset, juxta sanctum Augustinum.²⁸¹ „Jacobus frater Domini similiter ab omni vivente abstinuit (Egesippus) sed quid hoc mirum. Id ipsum etiam fecerunt Sacerdotes Isidis, & quidem causa castitatis.“²⁸² Pisces etiam inter accensiva libidinis recenset sanctus Hieronymus.²⁸³ Eorum abstinentia erat inter communia exercitia Monachorum (idem Epist. 13.) Horum primi fuerunt Essæj, quibus nihil cedebat in cibum, quod sanguine vivebat. „Sanctus Epiphanius, sancto Hilarioni ad mensam suam constituto quidpiam de avibus allatum porrigebat, cui Senecio reponit: Ignosce mihi Pater; quia ex quo accepi habitum istum, non manducavi quidpiam occisum.“²⁸⁴ Hoc abstinentiæ studium amplexus sanctus Basilius, cessat, inquit, apud nos coquorum ars, nec eorum culter sanguinem attingit.²⁸⁵ Cibi apud nos optimi herbarum folia sunt, cum pane asperrimo, & vino acescente.²⁸⁶ Itaque plurimi licet Monachi ob sui mortificationem a piscibus se continebant, non pauci attamen iis utebantur. Qui non sunt tantæ delicatiæ, & virtutis ad inflammandam carnis concupiscentiam, ut caro bubulina. Hinc Syri pisces manducabant, ut ex sancto Ephraim apparet.²⁸⁷ Naucratiis sancti Basilii frater in Ponto artis piscandi

²⁷⁶ S. Hieron. Lib. 2. contr. Jovin.

²⁷⁷ Cassian. Lib. 4. Instit. Cap. 21.

²⁷⁸ S. Ephra. Paren. 8.

²⁷⁹ Paul. Epist. 3. adver.

²⁸⁰ Tertull. in lib. de cultu mulierum. Cap. 9.

²⁸¹ S. August. serm. 65. temp.

²⁸² Clem. Alexandr. Lib. 7. Strom. S.

²⁸³ Hieron. Epist. 25)

²⁸⁴ Euseb. Lib. 2. Inst. Cap. 17.

²⁸⁵ S. Gregor. Nysse. Pelag. Libel. 4. Nro 15.

²⁸⁶ S. Basil. Epist. 2008 alias 41.

²⁸⁷ Proverb. Fol. 515.

peritus sua piscatione alebat complures Monachos, senio, & egestate laborantes ad fluvium Iridem.²⁸⁸ „Id quoque de Monachis Ægypti ex Cassiano constat Lib. 4. Institut. Cap. 22.

§ VIII. A carniū esu Monachi semper abstinere solebant: Caro, & vinum propter nimium calorem, quem excitant, Monachis non est in usu, ait Theodoretus sermone de charitate. Et sanctus Ephraim: Cave, inquit, carnis esu, potuque vini delecteris, ne mens tua inutilis reddatur ad dona spiritualia suscipienda.²⁸⁹ Sanctus Basilius in carnes singulariter invehens: Quorum, inquit, cadavera prostrata sunt in deserto? Nonne eorum, qui esum carniū flagitabant, illi donec erant contenti Manna, pane cœlesti: & aqua de petra fluente, superabant Ægyptios, per mare faciebant iter, postea quam recordati sunt carniū ollas, & desiderio reversi sunt in Ægyptum, non viderunt terram repromissam, non metuis exemplum?²⁹⁰ Paverunt plurimi ad exemplum isthoc, qui quia cœlestis sapientiæ studio, puritatisque, atque mortificationis summæ carnis usum, nisi in infirmitate, non admittebant, a discipulis Christi hoc studium profluxit, ait Eusebius Pamphili, qui cum essent pii, Philosophicique Magisterii [ardore]²⁹¹ succensi, amplexati sunt vitam duram, & molestam jejuniis, & abinentiam Vini, & Carniū.²⁹² „Sanctum Mathæum in cibum sumsisse semina olera, & acrodrya, refert sanctus Clemens Alexandrinus.²⁹³ Non Monachi soli Apostolorum sectatores, sed etiam homines sæculares reperti sunt, qui ut carnem suam frenarent, ac delectationem, & gulam comprimerent, quæ carne, & vino solet rabidius, immoderatusque raptari, teste sancto Augustino, a carnibus, & vino abstinerunt, ex doctrina sancti Pauli dicentis: Bonum est fratres non manducare carnem, neque bibere vinum.²⁹⁴ „Observandum hic Monachos non damnare carnes cum Manicheis dicentibus: Omnem carnem immudam esse.²⁹⁵ Eos damnant, ut Hæreticos Monachi, & dicunt cum Apostolo: Omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem (1 Timoth. Cap. 4. v. 4. & 5.) Et ideo sanctus Basilius ait: Nullum cibum esse rejiciendum, tamquam abominandum; omnia enim mundis munda sunt.²⁹⁶ Recte igitur quidam Monachus dixerat: „Non ex observantia superstitiosa repudio esum carniū: Omnis enim creatura Dei bona est; sed quia scriptum est, non conducunt [imprudenti]²⁹⁷, atque insipienti deliciæ. Insolentia, & immodestia est Monacho vesci carnibus.²⁹⁸ Gravis sententia hæc, verum si sacerdotes Isis in memoriam revocamus, qui quod divinis, ut putabant vacaverint, ab esu carniū, ovorum, & lactis, item a potu

²⁸⁸ S. Gregor. Nyssen. Vita S. Macrinæ.

²⁸⁹ De vita spirit. fol. 48.

²⁹⁰ Homil. 1. de jejuniis.

²⁹¹ Orig. adorare

²⁹² Euseb. Demonst. Evang. Lib. 3. Cap. 7.

²⁹³ S. Clemens Lib. 2. Pedag. Cap. 1.

²⁹⁴ Rom. 14. v. 21.

²⁹⁵ S. August. Lib. 16. contr. faustum Cap. 31.

²⁹⁶ S. Basil. Reg. fusior 18.

²⁹⁷ Orig. imprudeti

²⁹⁸ Proverb. 19.

vini abstinebant, panem raro comedentes, oleumque ad sola olera adhibentes, non puto quempiam ægre ferre posse, qui se ex asse Deo vero consecravit. Inter impedimenta Monachismi computatur apud Græcos: Non posse a carnibus abstinere, & ideo Glycys ad Patriarchatum Constantinopolitanum evectus, [cum]²⁹⁹ de more Monasticum prius habitum expeteret, is ei concessus non est, quod ex sententia medicorum a carnibus abstinere propter certum morbum non posset.³⁰⁰ Sic Monachismus, & carnis comestio apud Monachos repugnantia sunt.“

§ IX. Vinum Monachis in usu non est, ait Theodoretus (serm. de charitate). Et sanctus Hieronymus de cibis, & potu, inquit, Taceo, cum etiam languentes frigida aqua utantur, & coctum aliquid accepisse luxuria sit.³⁰¹ „Monachorum item legislator sanctus Basilius in sermone de disciplina Ascetica: Quomodo Monachum ornari oporteat, ita præcepit: ante omnia oportet abstinere Monachum a congressu mulierum, & a vini potu: quoniam vinum, & mulieres appostatare faciunt sapientes: & calor ex vino proveniens accendit ignita jacula inimici, vinum enim rationem submergit, & mentem, itemque cupiditates ac voluptates inflammat, perinde atque oleum flamam accedendi.“³⁰²

§ X. Attamen Monachi veteres, etiam ne pro Manicheis, aliisque Hæreticis haberentur (qui vinum ex natura censebant abominabile): certis de causis id subinde bibebant. Causa præcipua fuit necessitas, ac infirma valetudo: Apostolus Tumotheo modico præcipit uti vino, & hoc propter dolorem stomachi, & propter ejus frequentissimas infirmitates (ait sanctus Basilius admonitio: ad filium spir. Tom. 2. pag. 87.) Causa igitur valetudinis sumendum est vinum: Verum respui non debet, si causa valetudinis sumatur.³⁰³ Quod si ultra necessitatis articulum bibatur, est fomes libidinis, seminarium voluptatum, juventutis pestis, probrium senectutis, Fæminarum dedecus, insaniae nutrix, mater petulantiae, venenum animæ, mentis interitus, virtutum effugatio. „In vino ergo luxuria, in vino insania, in vino venenum, pestis, & mors est.“³⁰⁴

CAPUT IV.

De Habitu Monastico.

§ I.

Sanctus Basilius ad Actus Apostolorum alludens, inquit: Cum plures ad eundem salutis scopum intenti, communem inter se vitam amplexi fuerint, id inter ipsos ante omnia optineat necesse est, ut unum in omnibus sit cor, & voluntas una, unumque desiderium, atque ex Apostoli præcepto omne conventus agmen efficiatur unum corpus

²⁹⁹ Orig. eum

³⁰⁰ Niceph. Græg. Lib. 7. Hist. Rom.

³⁰¹ S. Hieron. Epist. 22.

³⁰² S. Basil. in caput S. Isaiaë.

³⁰³ S. Basil. Instit. Monast. serm. 1. Tom. 2. pag. 169. Col. 1. Nro 4.

³⁰⁴ S. Greg. Nicephor. hom. 2. in Eccles.

ex diversis membris coagmentatum. Hoc autem aliter fieri non potest, nisi optinuerit hæc consuetudo, ut nihil nominatim, nec peculiariter cuiquam tribuatur, neque vestimentum, neque vas, neque quidpiam aliud ex iis, quæ conducunt vitæ communi, ut singula usibus necessariis, non autem possessoribus destinentur. Et sicut vestimentum parvum corpori majori, aut majus parvo non convenit, sed quidquid cuique accomodatum, id utile est, & commodum: Ita etiam alia omnia, lectus, stragula, calidum vestimentum, calceamentum ejus, qui his valde indiget, debent esse, non possidentis. Quemadmodum enim, qui vulneratus est, non qui sanus est, medicamento utitur: sic etiam iis, quæ ad sublevandum corpus excogitata sunt, perfruatur, non qui delicate vivit, sed is, cui levamen opus est.³⁰⁵ Ea propter idem decernit ut unum omnibus sit commune vestiarium, seu repositorium, quod ille Apothecam vocat, ne quid proprium cujusvis nominetur, non vestimentum, non calceamentum, non quidvis aliud, quod ad necessarium corporis usum pertineat, sed usus sit penes Prælatum ita, ut quod cuique convenit, id ex communibus tribuatur, juxta moderatoris præceptum.³⁰⁶ „Detritæ vestes vestiario illatæ ad placitum superioris dabantur egentibus, quod privato nemini facere licet: dare enim, & accipere non cujusvis est, sed ejus, qui dispensationem sibi commissam habet, proinde sive vetus, sive novum vestimentum fuerit, hic, id est superior habita ratione temporis cujusque, & dabit, & recipit.“³⁰⁷ Etiam si nudus fuerit, qui petit, jam semel dictum est, quod dare, aut accipere non cujusvis sit, sed ejus cui talis dispensatio commissa est, observatur autem illud: unus quisque in quo vocatus est, in hoc maneat.³⁰⁸ Quod si quis privatim pauperi aliquid largiatur, eum tamquam corruptorem boni ordinis vult sanctus Basilius castigari.³⁰⁹ [Eleemosina]³¹⁰, quæ Laicum salvat, Monachum privatum condemnat.³¹¹

§ II. Principio Clerici, & Monachi cum omni populo Christiano gaudebant veste candida, congruenter scripturæ sacræ dicenti; omni tempore sint vestimenta tua candida.³¹² Ad quem locum sanctus Hieronymus ait: Candidis vestibus ornatus incede, interna letitia de redemptione Christi populo Christiano suadere potuit amictum candidum: Nam teste Josepho, vestitus albus letantium est.³¹³ „Unde & Angeli post resurrectionem Domini ad sepulchrum in albis consedissee leguntur, (Joan. 10.) Quæ ergo causa, quod Monachi habitu albo deposito, nigrum assumerint communiter adeo, ut habitus niger Monachismi Tessera quondam extiterit, id tribus potissimum de causis factum est. 1. Quia veteres Philosophi incedebant in tunicis, & palliis nigris, traxeruntque Monachos in imitationem sui, si quidem vita Monastica olim habita

³⁰⁵ S. Basil. serm. 2. de Instit. Monast. seu Ascet. sub Init.

³⁰⁶ S. Basil. serm. 1. Ascet. Tom. 2. pag. 169.

³⁰⁷ S. Basil. Reg. brev. 88.

³⁰⁸ 1. Corint. 7. v. 24. Reg. brev. 91.

³⁰⁹ S. Basil. Reg. brev. 88.

³¹⁰ Orig. eleemosinam

³¹¹ S. Basil. Reg. brev. 100.

³¹² Ecclesiastes Cap. 9. v. 8.

³¹³ Josephus Lib. 2. Antiq. Cap. ultimo.

est pro vita vere Philosophica, ut alias dictum, hinc illud scoma vulgi apud sanctum Hieronymum, si tunica non canduerit, Græcus hoc est Philosophus, & Impostor est.³¹⁴ 2. Quia lugentes, & pœnitentes in Ecclesia semper pullis indumentis vestiri solebant, idcirco etiam Monachi, ut illis adnumerentur, nigrum habitum præ albo gestare maluerunt, certe sanctus Cyprianus lugentium vestes atras fuisse scribit (Lib. de Mor.) Et sanctus Basilius eundem habitum esse dicit Monachorum, [ac pœnitentis]³¹⁵.³¹⁶ „3. Quia color niger accomodator est pro lugentibus, ac pœnitentibus præcæteris, & has ob causas pullus color apud Monachos sic invaluit olim, ut esset indicium Monachismi, & Monachi quoque inde dicerentur pullati (Concil. Constantin. A. D. 692. Canone 42.)

§ III. Nigrum habitum juxta opinionem Baronii A. D. 57. Clerus Sæcularis assumpsit post modum a Monachis, cum enim Monachi passim sacros Ordines reciperent, & allegarentur in Clerum, & Episcopos, ubi Canones sari eis prohibebant mutationem habitus, qui tunc niger erat, ut habetur in Concilio VIII. A. D. 869. Nullus audeat suum illum habitum, & Stolum Monasticorum indumentorum superbe, & temere deponere, ne professionis suæ prævaricator inveniatur. Quod si quis Episcopus Monasticam vestem abjecerit, vel corrigatur, vel deponatur. Cum tot igitur in Clero Monachi essent, nigri induti vestibus, reliqui facile eos secuti sunt.

§ IV. Sanctus Basilius non solum in cibis, sed in vestimentis præscribit observandum vilitatem, simplicitatem, & quod levissimi precii est.³¹⁷ Et in Calceamentis caveatur vanitas, & precium (ibidem). Atque iterum Constitutionum C. 30. Vestimenta, ait, aut Calceamenta preciosa nobis exquirenda non sunt, sed eligenda viliora, & in hac re etiam humilitatem ostendamus &c. Unus enim vestimenti scopus, ut idoneum sit carnis operimentum.³¹⁸ Tunica cingulo ad corpus adstricta sit (ibidem) Ideo proinde ait: Fratres non debent contendere, quod dentur vestes viliores, aut non novæ, si tamen præbeantur minores, aut majores eos posse necessitatem suam decenti mansuetudine manifestare.³¹⁹ Quæ ita sonat: si minus, aut majus (vestimentum) quam pro statura est, indicet necessitatem suam debita cum modestia: si autem dissidium fuerit de vilitate, vel propterea, quod non novum sit, recordetur Domini dicentis: dignus est non simpliciter quivis, sed operarius cibo suo.³²⁰ „Percontetur autem se ipse, an pro dignitate mandatorum Domini, aut promissionem effecerit quidquam, & tunc non requiret aliud, sed futurus est de eo, quod datum fuit, sollicitus velut, qui ultra meritum acceperit. Nam quod dictum est, de alimento, id in omni re ad corporis usum attinente, loco regulæ habendum est.

§ V. Sancti Patres cultum vestium abundantiosem semper damnabant, non sit nobilis habitus vester, nec affectetis vestibus placere, sed moribus, ait sanctus Augustinus in

³¹⁴ S. Hiero Epist. 34.

³¹⁵ Orig. ac pœnitentius

³¹⁶ S. Basil. Epist. 1. ad Gregor.

³¹⁷ S. Basil. Reg. fusior. 22.

³¹⁸ S. Basil. Epist. 1. ad Gregor.

³¹⁹ S. Basil. Reg. brev. 168.

³²⁰ Math. 10. v. 10.

Reg. Et sanctus Ephraim inter mala hujus vitæ numerat mollem lectum, & vestem (de variis tormentis inferni). Et noli vestium splendido ornatu gloriari, memor quomodo Elias ovinis pellibus fuerit indutus, & sacco Esaias, quali item Joannes Baptista vestimento usus sit (idem sanctus Ephraim de vita Spirit.) Et sanctus Basilius Monacho lapso exprobat: quo pacto olim in Monasterio vixerit, aspero indutus sacco, & dura Zona lumbos succinctus, ventre præ abstinencia dorso adhærente, rejecto omni indumento molliore.³²¹ Ore omnium antiquorum Monachorum sanctus Barlaam ad Regem Indiæ, ait: Vestes nobis ex asperis ciliciis, & ovium pellibus sunt, vetustæ omnes, atque ex variis pannis consutæ imbecillam nostram carnem atterentes (sanctus Damascen. Vit. Barla.

§ VI. Tametsi autem sancti Patres præcipiant non debere molliciem, & elegantiam vestium quærere, & satius esse veteres ferre vestes, ut sanctus Ephraim docet, & curam habere animæ in timore Domini, quam splendide vestiri, & turpiter, atque inhoneste vivere: Verum tamen eas noluerunt esse sordidas, & immundas. Sancti Chrysostomi temporibus Monachi quamvis portaverunt habitum rusticorum, amictum viliorem, caverunt tamen sordes, (de Monachis sancti Apolonii Ruffinus refert) quod nullus ipsorum sordidis vestibus usus fuerit, sed potius tam in mente, quam in veste mundiciem exhibuerint.³²² Certe sanctus Antonius mundiciæ causa lavit ipse suam ependiten.“ Denique de sanctorum Patrum sententia, Monachorum vestes debent esse humiles, & accommodatæ tempori, loco, personæ, necessitati, ut ait sanctus Basilius non molles, non sumptuosæ, vel splendidæ, non sordidæ, sed mundæ. Reg. ita sonat:³²³ Unus (amictus) ad proprium scopum honeste, ac decenter accomodatus, habita ratione temporis, loci, personæ, atque necessitatis. Non enim eadem integumenta ratio comprobat tempore hyemis, ac æstatis: Neque idem est habitus operarii, & quiescentis, famuli, & ejus, cui famulatur, militis, & privati viri, & mulieris.

§ VII. Sancti Basilii, quem Chorus Monachorum in Oriente tamquam solem suum, ac fundatorem adorat, regulæ & instituta Monastica certum habitum non præscribunt, quo tamen ejus assectæ, atque ipse etiam sit usus ejus verba non obscure [indicant]³²⁴. Arbitrabar, inquit, satis magna esse argumenta humilitatis vestimentum crassum, & Zonam, & e crudo corio calceamenta.³²⁵ „Simplex & plane Philosophicus habitus, & valde discretus consulens Monasticæ paupertati, quem describit sanctus Dorotheus.³²⁶ „Habitus, inquit, quem gestamus colobium est, quod caret manicis, & Zona pellicea, & [analabus]³²⁷, & cuculus. Hæc sunt symbola, quidque nobis hæc corporis nostri symbola significant, intelligere debemus. Cur gestamus colobium manicis destitutum? Manicæ symbola sunt manuum, manus autem sumuntur pro agendi facultate; quando igitur occurrit nobis cogitatio agendi quidpiam manibus hominis antiqui, ut puta furandi,

³²¹ S. Basil. Epist. 2. ad lapsum.

³²² Ruffin. Lib. 2. vit. P. P. Cap. 7. vit. S. Anton. Cap. 23.

³²³ S. Basil. Reg. 210. brev. ita.

³²⁴ Orig. indicunt

³²⁵ S. Basil. Epist. 223. alias 79.

³²⁶ S. Dorotheus. Institut. 1. de abnegat. seculi.

³²⁷ Orig. analibus

aut verberandi, vel absolute quodvis aliud peccatum manibus patrandi, ad habitum attendere debemus, ac intelligere nos non habere manicas, id est carere manibus ad operandum quidpiam, quod sit hominis antiqui. Habemus autem & Zonam. Sed cur illam gestamus? Zona, quam gerimus primum quidem signum est, nos ad opus esse paratos. Quilibet enim [cum]³²⁸ vult operari, primum accingitur, & sic opus aggreditur, juxta illud: sint lumbi vestri præcincti.³²⁹ Item, ut quemadmodum Zona est de corpore mortuo, ita & nos concupiscentiam nostram mortificemus, Zona enim lumbis nostris adhibetur, ibi autem sunt renes, in quibusvis animæ concupiscibilis esse sita dicitur. Atque hoc est, quod ait Apostolus: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immundiciem, & quæ sequuntur. Habemus autem Analabum (seu scapulare) hic Analabus in modum crucis ponitur, super humeros nostros, id est, signum crucis gestamus in humeris nostris juxta illud: Tolle crucem tuam & sequere me.³³⁰ „Quid vero crux est aliud, quam perfecta mortificatio, quæ perficitur a nobis per fidem Christi? Fidem enim (ut iterum in libro Seniorum dicitur) arcet semper impedimenta, & liberam nobis reddit operationem, quæ ad perfectam istius mundi mortificationem nos deducit, scilicet, ut se ipsum quis mortificet ab omnibus, quæ sunt mundi hujus, ut si parentes expugnet pariter & affectum eodem modo abdicaverit, quis pecunias, vel possessiones, aut aliam rem quampiam velit etiam affectui ejus renuntiare. Assumimus autem cuculum, quod est symbolum humilitatis. Infantes enim parvuli, ac innocentes cucullos gestant. Nos igitur idcirco cucillum gerimus, ut malitia parvuli simus, quemadmodum Apostolus ait: „Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote.“³³¹ Quid autem est parvulum esse malitia? Parvulus, qui non habet malitiam, si spernatur, non irascitur, etsi honoretur, haud effertur in gloriam vanam, non superbit, si quis res ejus acceperit, minime affligitur, parvulus enim malitia est, non ulciscitur injuriam, non affectat gloriam. Est enim cucullus divinæ gratiæ symbolum, quoniam quemadmodum cucullus tegit, ac fovet parvuli caput: ita & Dei gratia mentem nostram tuetur: (sicut dicitur in libro Seniorum) quoniam cucullus est signum gratiæ Salvatoris nostri Dei, mentem nostram protegentis, & infantiam nostram, quæ in Christo est circumfoventis propter Dæmones, qui nos semper percutere, ac vulnerare conantur.

§ VIII. Cæterum scire oportet apud antiquos quoque Monachos erat in habitu diversitas, apud quos major cura virtutum, quam indumentorum fuit, vestitum tribuebat, aut paupertas, aut fidelium charitas, aut natura. Multis pili corporis pro vestimentis erant. Multi variis animalium pellibus nuditatem tegebant, non pauci incedebant nudi, adeoque nonnisi aëre, cœlo, antris, sepulchris, aut ferreis vinculis obtecti. Plurimi per solitudines diversas errabant, vestiti tam vilibus centonibus, quos nec Lasarus ante fores divitis collegisset. Prout quisque poterat, suam carnem velabat. In congregationibus quamvis varietas tanta non fuerat, quæ, tamen ab aliis non dependebant, ex arbitrio

³²⁸ Orig. eum

³²⁹ Luca 12.

³³⁰ Math. 16. v. 24.

³³¹ Apostolus 1. Cor. 14. v. 40.

Abbatis se vestiebant. Hinc alii ferebant lebetam, seu colubum, alii non, alii habebant cruciferum analabum, seu redimiculum, aut scapulare, alii non; hic usus erat melote, alibi non. Sanctus Benedictus suos iussit observare loci qualitatem, & in loco frigido concessit cucullam in hyeme vilosam, pedules, & galigas, & pro itinerantibus fœmoralia, quæ Monachis aliis non erant.³³²

§ IX. Cilicina vestis conficitur ex pilis, cujus usus sua tempora habet, inquit sanctus Basilius.³³³ „Non enim temporalis necessitatis gratia ejus usus est, sed afflictionis, & humiliationis animæ. Unde sanctus hic Pater cilicium noctibus portare solebat, ne id ab aliis adverteretur.“ Alii contra longiorem somnum, & noctium fantasmata ciliciis indormiebant.³³⁴ Alii de die portabant, sed subtus vestes, quem usum non reprobatur Cassianus exemplo Regis Jóram.³³⁵ Sanctique Antonii, plurimorumque Monachorum, in quorum persona sanctus Barlaam ait: Vestes nobis ex asperis ciliciis sunt, & ovium pellibus (sanctus Damasc. vit. S. Barlaam Cap. 18.)

§ X. In veste, & potu suos subalternos Monachos nullatenus excedere debeant, sed uniformitatem omnimode servare tenentur Rectores, seu Superiores Religiosarum communitatum. Rectorem te posuerunt? Nolli extolli, esto in illis, quasi unus ex ipsis, dicit Scriptura sacra.³³⁶ Primi Monachorum Superiores jure jurando firmaverunt, se neque veste, neque cultu ullo communitatem superaturos.³³⁷ Nihil ita conciliat amorem apud subditos (sanctus Augustinus serm. 50. de divers.) de suo vestitu ait: Qualem potest habere Præbyter (vestem) qualem potest habere decenter Diaconus, & Subdiaconus, talem volo accipere, quia in commune accipio. Si quis meliorem dederit, vendo, quod & facere soleo, & quando non potest vestis esse communis, precium vestis sit commune. Vendo, & ergo pauperibus; si hoc eum delectat, ut ego habeam talem, det, unde non erubescam; fateor enim vobis, de pretiosa veste erubesco; quia non decet hanc professionem, hanc admonitionem, hæc membra, hos canos. Audiant Superiores Monachorum. Augustinus Episcopus erubescit de veste pretiosa tamquam [contraria]³³⁸ suæ professioni, nec alia indui vult, quam quali utebantur Clerici sui. Si etiam dono offerebatur melior, distraxit, & pretium erogavit pauperibus. (De sancto Joanne Eleemosinario Alexandrino Patriarcha ex Monacho refert Leontius in vita). Hic in infimo strato recumbere solebat, & vilibus operimentis operiebatur, cui quidam e civibus transmisit coopertorium numismatum 36. enixe rogans, ut eo cooperiretur. Ille vero hoc suscipiens una nocte eodem coopertus est; verum tamen toto hoc noctis [tempore]³³⁹ ad se ipsum dicebat. Quis dicet, quod humilis Joannes pallio 36. numismatum tegatur, & fratres Christi frigore necentur? quanti sunt modo, qui psyathium habentes subtus dimidium, & supra dimidium, & non possunt

³³² S. Bened. Reg. Cap. 55.

³³³ S. Basil. Reg. brev. 90.

³³⁴ S. Gregor. Nasiansen. Orat. fun.

³³⁵ Cassian. 4. Reg. Cap. 6. v. 30.

³³⁶ Ecclesiastes Cap. 32. v. 1.

³³⁷ Porphir. Lib. 4. abstin.

³³⁸ Orig. contraria

³³⁹ Orig. tempere

extendere pedes suos, & dentibus strident præfrigore? quanti in monte dormierunt incœnati, habentes duplicem cruciatum tam ex frigore, quam ex jejunio, quanti sunt in hac civitate, ista hora peregrini, non habentes ubi hospitentur, & in foro jacent, & pluvia madefacti? quanti sunt, qui non habent vestimentum in æstate, & alterum in hyeme, & ita miseriis affliguntur? Tu vero expectas etiam æternam jucunditatem assequi, & vinum bibis, & pisces immanes devoras, & in cubilibus demoraris: modo autem cum omnibus malis, & in coopertorio 36. numismatum te calefacis? Veraciter ita vivens, & in tali laxatione conversans, non expectabis illic præparatis gaudiis frui, sed audies utique, quod, & dives ille audivit: Recepisti bona in vita tua, pauperes vero mala: Nunc ergo consolantur, tu vero criciaris, benedictus Deus, humillis Joannes alia nocte non cooperietur illo: justum est enim & bene acceptum Deo, ut tegantur potius 144. fratres, & Domini tui, quam tu infelix, mox ergo transmisit illud, ut venum daretur. Magnum speculum in hoc exemplo est, multi ex hoc suos mores formaverunt, & vilitatem vestimentorum dilexerunt.

§ XI. Multi magni nominis Abbates in habitu nihil splendidum, nihil a suis fratribus habuerunt singulare, eadem materia, & eadem compositio erat, nec erubescabant de cuculis, & caputiis, etsi irridentur a mundanis, gnari tanto pretiosiore coram Deo vestem esse, quanto contemptibilior est coram mundi hujus hominibus. Atque hinc antiqui suas cuculas præcæteris vestimentis magni fecerunt, quia majorem præferunt humilitatem, eas proinde solebant appellare rem, & indumenti genus pretiosum (vita sancti Stephani junioris.) Cucula sancti Simeonis Stylitæ curabat omnia mala, quam Imperatori dono misit (Metaphr. vit. Sancti Danielis) Theodosius Cæsar paliollo sancti Senulphi, caput, & baculo manus armans in bello adeo terribilis hostibus est visus, ut illico fugam inierint (Methaphrastes vita sancti Syri, & Joannis Januari 31.)

CAPUT V.

De Tonsura Monachorum.

§ I.

Monastica tonsura non est novum inventum, sed a prima Monachorum institutione semper in more fuit. Id testatur Author lib. de Eccles. hier. Cap. 6. sub nomine Dionysii Areopagitæ. Sic tondebantur ex regula discipuli sancti Pachomii, sic reliqui omnes. De Daniele Stylita Metaphrastes ait: „Et cum ei præfectus legisset regulam, & totondisset capillos, eum Monastico habitu induit: sancto Stephano juniore Gregorius quidam dixit: Deo proinde rationem reddes, nisi me hodierna die incunctanter detonsum in Monachorum ordinem adscribas (in vita sancti Stephani junioris) Hinc antiquitus idem fuit dicere Monachum fieri, & in Monachum tonderi. Et sanctus Augustinus ea prof[er]e³⁴⁰ sumit.³⁴¹ Capillos minuere, & habitum Religionis assumere. „Originem tonsura accepit a Nazaræis,

³⁴⁰ Orig. proeodem

³⁴¹ S. August. serm. 67. temp.

ut docet sanctus Isidorus.³⁴² Et apertum Concilii Niceni præceptum est, ut tam Monachi, quam Moniales alia indumenta, & alios mores habeant, quam Laici, & tondeant caput (Canon. 76.) Tondere autem est medium abscindere, ait sanctus Paulinus, (Epistola 3. ad Sever.) juxta Euchologium Græcum forfices Evangelio a superiore impositæ ipse sibi a Monacho vestiendi dari postulat, easque acceptas confestim tradit, a quo usque tertio altari, & Evangelio reponuntur, ut liberum voluntatis propositum manifestet, ut exponit Simeon Thesalonicensis, quo vero fine tondeantur Monachi, exponit Dionysius Areopagita (Cap. 6. de Eccles. Hierarch.) Signum autem crucis declarat universorum ad corpus pertinentium defectus, capillus autem tonsus puram nullaue figura [fœdatam]³⁴³ vitam indicat, quæ non fictarum figurarum, aut colorum induitione diformitatem mentis ornet, sed quæ ipsa in se ipsa non humana, & addititia pulchritudine, verum singulari, & unica ad Dei exactissimam similitudinem exercetur. Addunt alii lugubrem pœnitentiæ statum detonsionem hanc ostendere: Nam & propter crimen in Monasterium detrusus comam abjiciebat, & lugentes quique calvitio tristitiam indicabant, Dei se se obsequio Mancipantes servorum more capita rasisse. Simeon vero Thesalonicensis de Monacho tonso scribens, ait: Per depositionem, & tonsuram capillorum corporis primitias Domino offert, quia totus præsentatur, & Christo consecratur, & cuncta, quæ in mundo sunt veluti superflua abdicat.

§ II. Tonsus cruciformiter coram altari a Superiore Monachus ab alio ex integro tondetur, & confestim ad altare regressus, inquit Simeon, capillos altari impositos relinquit; ostenditque illos primitiarum locum tenere, & Deo fieri oblationem, sicut & ipse totus oblatus est, & viva, & placita hostia effectus, [exinde]³⁴⁴ vero capilli accepti comburi solent: quamvis nonnulli ex illis Zonas sibi plectant. Post solemnem hanc in Ecclesia detonsionem, nullam de cætero sibi permittunt fieri. Barbam autem, nec unus quidem detondere audeat. Id utrumque uno loco scribit Epiphanius, loquens de Messalianorum hæresi, & approbata promissa barba longam in Monacho Cæsariam condemnat; & ab Ecclesiæ Catholicæ, inquit, & ab Apostolorum doctrina prorsus alienum, cilicium palam præferre, ac comam submittere. Vir enim, inquit Apostolus, comam nutrire non debet: cum imago Dei sit, & gloria, atqui quod ad barbam attinet in Apostolorum constitutionibus, divino sermone, ac dogmate præscribitur, ne ea corrumpatur, hoc est, ac tonsione ponatur. (vide Jacob. Goar. pag. 397. edition. Venet. A. 1730) Qui proinde tonsuram capillorum non faciunt, sed tamquam mulieres in fronte dividunt, sancto Paulo adversantur dicenti: Vir si comam nutriat, ignominia est illi.³⁴⁵ Vanissimum hoc capillaturæ studium cœgit Patres in sexto Concilio Oecumenico decernere; qui dicuntur Eremitæ & circumeunt Urbes in longis crinibus, versantes cum Laicis, & mulieribus, propriam professionem injuria afficientes, recisis crinibus habitum cæterorum Monachorum suscipiant, & in Monasteria conjiciantur. Quod si nolint, ex Urbibus, in solitudines pellantur (Canon. 42.) Et ipsemet Apostolus Paulus solebat tondere capillos suos (Actor. 18. v. 18.)

³⁴² S. Isidor. Lib. 2. de Eccles. offic. Cap. 4.

³⁴³ Orig. fœdatum

³⁴⁴ Orig. ex inde

³⁴⁵ S. Paulus 1. Cor. 11. v. 14.

§ III. Symbolum virilitatis barba est, ut res ipsa loquitur, dicitque, sanctus Basilius:³⁴⁶ „Barba significat fortes, alacres (sanctus Augustinus enarrat Psal. 132. Et sanctus Clemens Lib. 3. Pedag. Cap. 11.) Barba inquit gravitatem vultui, auctoritatemque, & naturalem reverentiam concedit; & multos a peccando retrahit, cum probro esse possit, barbatus audere delinquere. Hac de causa graviter invehitur in eos, qui barbas radunt, quos appellat crinium hostes, homines læves, virilis pulchritudinis osiores. Cum enim inquit natura viri simus, quomodo non contra naturam peccas, si radaris? lævem Deus fœminam condidit, sola coma ornatam, ut equum juba: Virum autem, ut Leonem barba ornavit, pectusque dedit hirssutum, per quod, & robur ejus, & Imperium significavit. Barba ergo viri indicium est, meliorisque naturæ &c. Hinc sanctus Euthimius cum fundasset suam lauram pro centum quinquaginta Monachis, nullum admisit, nisi cujus vultus insigni barba dumesceret.”³⁴⁷ Clerus Orientalis barbam alere solet ad exemplum sancti Pauli Apostoli, quem prolixam habuisse barbam traditur. In partibus Occidentalibus tam inter Clericos, quam inter Monachos consuetudo diversa fuit in barbis. Quidam nutriebant, alii tondabant, alii radebant. Nihil hæc diversitas Ecclesiæ nocet, scimus, inquit V. Beda. Quia neque Apostoli uno eodemque modo attonsi sunt, neque nunc Ecclesia Catholica indissimili per totum orbem tonsuræ forma congruit, dum modo eadem charitas omnium sit. Et in barbis, & capillis non est ponenda sanctitas.

§ IV. Dicebatur quidem antiquis: neque in rotundam attondebitis caput, nec radetis barbam.³⁴⁸ „Et Sacerdotes non radebunt caput, & barbam.”³⁴⁹ Quia debebant sub umbra, & velamento bonorum futurorum, debebantque distinguere a vicinis Sacerdotibus Isidis rasis.”³⁵⁰ Nasaræi quamdiu consecrati erant, comam, quæ significabat castitatem, & parsimoniam nutriebant. Similiter & Prophetæ a longis crinibus agnoscebantur. In lege proinde veteri omnia crinita erant. In lege vero nova communiter dicitur tondemini, ablatum est enim velamen a nobis, & versamur sub luce bonorum priscis absconditorum, ut jam pro ignominia habeatur juxta doctrinam Pauli Apostoli comam nutrire.”³⁵¹ Hinc & ipse tonsus erat, ut alias dictum, similiter & sanctus Petrus, & Antiquissima lex est Aniceti Pappæ: [prohibete]³⁵² fratres per universas Regionum vestrarum Ecclesias, ut Clerici juxta Apostolum comam non nutrant, sed de[]super³⁵³ caput in modum spheræ radant (Cap. prohibete distin. 23.) Tonsuram esse, ait Isidorus Hispalensis, cum superne detonso capite instar circuli corona relinquitur, non quidem in signum pœnitentiæ, & luctus, ut Monachi, sed Regiæ potestatis, summæ perfectionis, quæ exigit, ut ab anima sublimis officii cuncta superflua penitus resecentur, qua de causa magna ex parte capitis radebantur Episcopi, ut demonstrat sanctus Gregorius Nasiansenus (Orat. in maximum.)

³⁴⁶ S. Basil. in Cap. 7. Isaïæ prope finem.

³⁴⁷ Methaph. In vit. S. Quiriaci.

³⁴⁸ Levit. Cap. 19. v. 27.

³⁴⁹ Levit. Cap. 21. v. 5.

³⁵⁰ Epistola S. Paulini 3. ad Sever.

³⁵¹ Paulus Apostol. 1. Corinth. 11. v. 14.

³⁵² Orig. prohibetæ

³⁵³ Orig. desuper

§ V. Sub tonsura Monastica solent mutari nomina, nec mirum, Christus ipse cum Simonem ad Religiosissimam suam disciplinam susciperet, eum Cephā, hoc est Petrum nominavit, & filios Zebeæi Boanerges. Alexius Comnenus, (ait Nicetas Choniāt. Lib. 3. anal.) Christianum Pallium, nempe habitum Monasticum invitus induit, & precibus, quæ super eo peragebantur, ne summis quidem auribus admissis, tandem radi se, & Athanasium appellare passus est; Idem de Andronico seniori Nicephorus Gregoras: „Invitum, inquit, tondent, & cuculo induunt, atque Antonium nominant.“³⁵⁴ Mutationis autem nominum diversæ causæ sunt; summi Pontifices nomina post electionem illico commutant, quasi jam diviniore, quam antea sint naturæ, & planissime commutati.“³⁵⁵ Sanctus Dionysius Alexandrinus generatim tradit, cur hoc, aut illud nomen imponatur, dicens: Plures, credo, fuisse tempore sancti Joannis Evangelistæ, qui hoc sibi nomen desumserunt, vel ob ejus amorem, aut reverentiam, velut ipsum sectarentur, volentes scilicet eodem modo a Domino diligi: sicut modo infantes Petros, & Paulos passim nominamus.“³⁵⁶

§ VI. Sancti Patres tonsuram, ac professionem Monasticam comparant Baptismo: Nam idem utrobique propositum, eadem abrenuntiatio mundi, carnis, & Satanæ, consequenter etiam nomen, suscipiens Monachismum consequitur novum. Theodorum Studitam in extremo agone hæc verba pronuntiasse Baronius refert:³⁵⁷ „Confiteor Monasticum statum sublimen esse, & Excelsum, & Angelicum, qui & peccata omnia expurget absoluta vitæ perfectione narrat & Joannes Subdiaconus.“³⁵⁸ Fuit magnus inter prævidentes, seu Seniores, hic affirmabat, quia virtutem, quam vidi stare super Baptisma, vidi etiam super vestimentum Monachi, quando accepit habitum spiritualem. Denique sanctus Hieronymus imperterite docet Baptismum a professione Monastica in eo differre, quod is præcedat tempore, nunc inquit ad sanctam Demetriadem Virginem, quia seculum reliquisti, & secundo post Baptismum gradu, iniisti pactum cum adversario tuo, dicens ei, renuntio tibi Diabole, & seculo tuo, & pompæ tuæ, & operibus tuis, serva fœdus, quod pepigisti.³⁵⁹ Item ad S. Paulam de obitu filiæ Monialis Blæsilæ.³⁶⁰ Revera inquit si seculare desiderium (quod Deus a suis avertat) & delitias hujus vitæ cogitantem mors immatura rapuisset, plangenda erat: Nunc vero cum propitio Christo ante quatuor fere menses, secundo quodam modo se proposito Baptismi laverit, & ita deinceps vixerit, ut calcato mundo semper Monasterium cogitaverit, non vereris, ne tibi Salvator dicat: Irasceris Paula, quia filia tua facta est filia mea? Vere enim deletis pristinis peccatis, ac pœnis æque in professione, ac Baptismo in filios Dei adoptamur. De sancto Antonio memorat sanctus Athanasius: Hora circiter nona cum ante cubitum orare cepisset, raptum se sensit in Spiritu, & ab Angelis in sublime deferri. Prohibentibus

³⁵⁴ Nicephor. Gregoras Lib. 9. Hist.

³⁵⁵ Leonicius Lib. 6. Hist.

³⁵⁶ Eusebius Lib. 7. Hist. Eccles. Cap. 25.

³⁵⁷ Baronius A. D. 826.

³⁵⁸ Joannes Subdiac. Lib. 1. Nro 9. Tom. 12. A. D. 1004. codice Cassian.

³⁵⁹ S. Hieron. Epist. 8.

³⁶⁰ Item Epist. 25. ad S. Paulam de obitu filiæ Monialis Blæsilæ.

transitum aëris Dæmonibus, cœperunt Angeli contradicentes requirere, quæ esset causa retinendi nullis existentibus in Antonio criminibus: Illis vero ab exordio nativitatis replicare peccata nitentibus calumniosa Angeli ora clausurunt, dicentes, non debere eos a nativitate ejus delicta narrare, quæ jam Christi essent bonitate sopita: Si quæ autem scirent ex eo tempore quo factus esset Monachus, & Deo se consecrasset licere proferri.

§ VII. Id clarius exponit sanctus Bernardus: Audire, inquit, & hoc vultis a me, unde præter cætera pœnitentiæ instituta Monasterialis disciplina meruerit hanc prærogativam, ut secundum Baptisma nuncupetur. Arbitror ob perfectam mundi renuntiationem, ac singularem excellentiam vitæ spiritualis, qua præeminens universis humanæ vitæ generis, hujusmodi conversatio professores, & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus facit: imo divinam in homine format imaginem, configurans nos Christo instar baptismi, & quasi denique secundo Baptisamur, dum per id, quod mortificamus membra nostra, quæ sunt super terram, rursum Christum indicimus complantati denuo similitudini mortis ejus. Sed & quomodo in Baptismo eruimur de potestate tenebrarum, & in Regnum transferimur charitatis æternæ, ita, & in sancti hujus secunda quadam regeneratione propositi de tenebris æque non unius originalis, sed multorum actualium delictorum in lumen virtutum evadimus, redaptantes nobis illud Apostoli: nox præcessit, dies autem appropinquavit.³⁶¹

CAPUT VI.

De Patientia.

§ I.

Monasteria Scholæ sunt patientiæ, in quibus a mane usque ad vesperam Religiosus nihil expectare debet aliud, quam vexationes, ac molestias: quas bonus Athleta patienter suffert: „Beatus, ui propter Deum quotidie maledictis, & convitiis lacessitus vim sibi fecerit, ait sanctus Climacus, hic enim cum Martyribus tripudiat, & Angelis parem considentiam, & gloriam merebitur.“³⁶² Beatus Monachus, qui se ipsum omni ignominis, omnique abjectione dignum horis singulis existimat; Beatus, qui voluntatem suam ad finem usque mortificat, Vere enim deletis pristinis peccatis, ac pœnis æque in professione, ac Baptismo in filios Dei adoptamur. suique ipsius curam omnem, atque diligentiam Magistro spirituali commisit, nam ad crucifixi dexteram constituetur.

§ II. Perfectus patiens sicut lapis est secundum effatum sancti Antonii,³⁶³ initium bonæ tolerantiae secundum Climacum est, in amaritudine, & dolore animæ ignominias suscipere; medium vero eas tollere sine merore: finis autem, & consumatio summam illas laudem existimare, gaudeas prior, valeas secunde; sed tu felix, ac beatus tertius,

³⁶¹ S. Bernard. Lib. de præcep. & dispen.

³⁶² S. Climac. grad. 4.

³⁶³ S. Anton. Paschas. Cap. 9. Nro 3. vit. P. P.

quippe qui in Domino exultas grad. 8.) tollerantia ergo suos gradus, & spatia habet.³⁶⁴ Orare pro eo, qui te contristavit; patientia; patientia est: illum insuper muneribus afficere, major patientia est. Denique ad mensam eum perducere, adhuc perfectior patientia est; At cum cognita aliqua calamitate, sive corporali, sive spirituali, quasi ipse eam perpressus fueris, ita te angi dolore, atque illachrymari perspexeris, hæc demum perfectissima patientia est, & plena victoria contra vitium recordationis injuriarum. Patiens non respicit personas inferiores, æquales, ac superiores sint boni, vel mali. Bibe, inquit Climacus summa alachritate objurgationes, atque irisiones a quovis homine tibi propinatas, non aliter quam aquam vitæ: portare enim te quærit salubri potione, & perquam omnis animi lascivia, & luxuria purgetur (grad. 4.)³⁶⁵

§ III. Multi æquo animo adversa tollerabant ex consideratione passionis Christi; memoria namque hujus curat animam impatientem, ait Climacus, „dum in illis clementiam, ac tolerantiam intuens valde confusa erubescit.“³⁶⁶ Alii timore gehenæ sustinuerunt adversa. Senex quidam per multos annos in summo rigore vixerat in Eremitio, qui a fratribus interrogatus, quomodo tamdiu tantam vitæ asperitatem tollerare potuerit? quibus respondit: Omne suum exantlatum onus non esse comparandum uni horæ cum doloribus inferni, alii intuentes Dei voluntatem cuncta prospicientis, & ordinantis gravissimis molestiis haud cesserunt. Multi præterea cunctas injurias magnanimitate despiciebant: ex quibus unus est sanctus Dorotheus, qui ab altero fratre multis quotidie convitiis & contumeliis proscissus, nunquam verbum contra ipsum dixit; quin & cum id rescivisset Abbas, nescio quo referente decrevissetque illum objurgare, procidi ego, inquit ipse sanctus Dorotheus, ad pedes Patris obsecrans per Jesum Christum, id ne faceret, quod videlicet meum fuisset peccatum, & non fratris. Alter vero quoque sive ex tentatione, sive ex simplicitate, Deus novit unde, longo tempore omni nocte urinam suam effudit in caput meum, ut etiam stratum meum madefieret, similiter, & alii quidam fratrum interdiu veniebant (Psiathia) storeas suas ante cellam meam excutiebant, & videbam tantam multitudinem camicum cellam meam ingredientium, ut illos interficiendo superare non possem, erant enim ob calores infiniti. Cæterum cum cubitum concessissem, omnes illi supra me congregabantur, ac somnus quidem ex nimio labore ingruebat, tandem excitatus a somno reperiebam totum corpus meum depastum, & nunquam alicui ipsorum dicebam: Ne sic feceris, vel cur hoc facis? Neque scio me ipsum, ut dixi aliquando verbum mordax, aut cuiquam molestum fuisse locutum.³⁶⁷

§ IV. Aliqui propter cibos impatiens fiunt, sed instruat eos sanctus ille senex, qui, cum ægrotaret (referente sancto Dorotheo institutione 7. prope finem) ac frater quidam lini seminis rancidi oleum, quod valde noxium est, pro mele in pulmentum ejus infundisset, nihil omnino dixit, sed unum, & alterum cibum comedit, & postquam necessitati suæ satis fecisset, nequaquam accusavit fratrem in se ipso dicens: Quia me contempsit,

³⁶⁴ Grad. 8.

³⁶⁵ Grad. 4.

³⁶⁶ Climac. grad. 7.

³⁶⁷ Doctrin. 4. de Timore Divino.

& non tantum hoc non dixit: Sed ne verbulo quidem ipsum contristavit. Quando autem frater ille rescivit, quid fecisset, cœpit affligi, dicens: Occidi te Abba, & tu tuo silentio mihi peccatum illud imposuisti. Quanta vero mansuetudine respondit ipsi dicens, ne te affligas fili, si voluisset Deus, ut mel ederem, mel utique posuisses.

§ V. Vexationes Monachorum sanctus Ephraim (attende tibi Cap. 9.) Comparat tormentis Martyrum, decernens utrosque habituros easdem coronas. Imo alibi ait (Serm. de patientia, & de pœnit.) se cum suis Monachis sine tormentis Martyrem esse posse. Cum vita Monastica in semet ipsa Martyrium sit, id sanctus Gregorius Nissenus ex verbis Christi docuit. Nam cum ad primam beatitudinem (quæ concernit voluntarios pauperes adeoque Monachos) Æque, ac ad Octavam, quæ Martyres tangit dicatur: „Quoniam ipsorum est Regnum Cœlorum, subinfert ipse: Quorum premium idem est, horum etiam certamina paria sunt.³⁶⁸ „Certe de mundo triumphasse, carnemque afflixisse de sententia sancti Augustini.³⁶⁹ Pars Martyrii est ut enim multæ persecutiones, ita multa sunt Martyria, ait sanctus Ambrosius (Serm. 20. in Psal. 118.) Quotidie testis es Christi. Tentatus es spiritu fornicationis, sed veritus Christi futurum iudicium temerandam mentis, & corporis castimoniam, non putasti Martyr es Christi.³⁷⁰ Recte ergo sanctus Macarius exclamavit: „Venite, videte Martyrium horum juvenum.“ Duo Monachi erant brevi ab initio Monachismi sanctissime defuncti. Verus enim Monachus teste Cassiano vivus Martyr est.³⁷¹

§ VI. Quare sancti Patres Monachismum æquiparaverunt Martyrio? respondet sanctus Damascenus in vita sancti Barlaam, & Josaphat.³⁷² Posteaquam, inquit, crudeles, ac belluini tyranni misere, ut merebantur, perierunt, persecutioque finem accepit, ac pii Imperatores totius Orbis imperio potiti sunt, succedentes alii a sanctis Martyribus, ac Zelum illum, Divinamque cupiditatem sibi immitandam proponentes, eodemque timore sauciam animam habentes, illud optime secum considerabant, atque spectabant, ut ab omni spurcitie animam puram, ac corpus Deo exhiberent, sic nimirum se comparantes, ut omnes vitiosarum affectionum actiones amputarent, se ipsos ab omni carnis, & spiritus inquinamento repurgarent. Quoniam autem hoc non alia ratione, quam per mandatorum Christi observationem, ac virtutum cultum, in mediis mundi tumultibus ægre consequi se posse perspiciebant, novum quoddam, atque ab aliis diversum vitæ genus sibi ipsis instituerunt, ac juxta Divinam vocem relictis omnibus rebus, hoc est Parentibus liberis, amicis, cognatis, opibus, deliciis, cunctisque mundi commodis contemptis in solitudines tamquam exules quidam sese contulerunt, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in mentibus & speluncis, & in cavernis terræ, ac se ipsos ab omnibus terrenis jucunditatibus, & voluptatibus procul removentes, atque adeo panis etiam & vestimentorum gravi penuria laborantes.

³⁶⁸ S. Gregor. Homil. 1. & 8. de Beatitud.

³⁶⁹ S. August. serm. 46. de sanctis.

³⁷⁰ Joannes Subdiac. Lib. 5. Nro 2.

³⁷¹ Cassian. collat. 18. Cap. 7.

³⁷² S. Damasc. Cap. 12.

Quod, ut facerent, duplex illos causa impellebat, altera, ut vitiosarum affectionum materias minime cernentes earum cupiditates radicitus ex animis suis evellerent, earumque memoriam obliterarent, ac divinarum, Cœlestiumque rerum amorem, & desiderium, in se ipsis efficerent, animoque, ac voluntate effecti, ea gloria, quam ii, qui Martyrio perfuncti sunt, obtinent, minime carerent: Verum cum ipsi quoque, quantum in se esset, Christi passionem expræssissent, ipsius quoque regni participes essent; atque alii quidem sub dio durantes, solis æstu, atque asperrimis frigoribus, ac pluviis, ac ventorum turbinibus afflictabantur: Alii in constructis tuguriis, aut in speluncis, & antris sese occultantes vitam agebant. Sicque virtutem colentes omnem carnalem consolationem, & quietem ad extremum usque repudiarunt, crudis oleribus, & herbis, aut pomis, aut etiam sicco, ac durissimo pane vitam tolerantes. Itaque juxta Damascenum in defectum Martyrum Monachi subingressi sunt, qui se ipsos voluntariis passionibus, ad extremum usque mortificaverunt; omnibusque terrenis exuti negotiis, adhuc morantes in corpore Angelorum æmulati sunt sanctitatem, ut ait Auctor vitæ sancti Pachomii in Prologo hinc.

§ VII. Sanctus Ephraim (de perfectione) vitam Monachorum ait Angelis esse similem, eorumque institutum plenum Divino Mystério. Status hic Monasticus a sancto Gregorio nominatur ornamentum Ecclesiæ.³⁷³ „A sancto Hieronymo.“³⁷⁴ Flos quidam & pretiosissimus lapis inter Ecclesiastica ornamenta Monachorum, & Virginum Chorus dicitur, & a sancto Isaác gloria Ecclesiæ Jesu Christi. Sanctus Ephraim vitam secularium pelago, Monasticam vero portui comparat.³⁷⁵ „Et recte, teste enim sancto Chrysostomo.“³⁷⁶ Ii, qui in Monasterio versantur, quamvis tempestates sevant, soli in portu tranquillitate, & securitate multa sedentes, tamquam de cœlo aliorum naufragia despectant, quippe qui conversatione cœlesti electa nihil ab Angelis differunt: Nam sicut inter hos nulla est inæqualitas, neque enim aliis bene, aliis male est, sed omnes in eadem pace, gaudio, gloriaque degunt. Sic & inter illos nemo si quidem paupertati exprobat, nemo de divitiis gloriatur, meum illud & tuum quod cuncta invertit, & perturbat, eliminatum est. Omnia ibi communia, & mensa & habitatio, & vestes. Et hoc quid mirum, cum & illis anima una eademque sit! nulla inter illos diversitas, aut inæqualitas locum habet, Idcirco quiduid faciunt aut patiuntur, id ab illis ideo sit, ut & jucundentur, & [gaudeant]³⁷⁷ – ibi – commune esse existimatur, quod cuique tam triste quam jucundum acciderit.

§ VIII. O quam difficulter poterant ab hoc fratrum consortio avelli, qui dulcedinem cœlestis hujus conversationis ex vero gustaverunt! Sanctus Sophronius ex Monacho factus Patriarcha acerbissime deplorat suum Monachismum: Quam cordi, inquit, mihi nunc est amissa quies, & longe amabilior, quam tunc erat, postquam scilicet ex tranquillo

³⁷³ S. Greg. Homil. 7. in cant.

³⁷⁴ S. Hieron. Epist. 17.

³⁷⁵ S. Ephra. adhort. 4.

³⁷⁶ S. Chrysostom. Lib. 3. advers. vitup. vit. Monast. Cap. 10.

³⁷⁷ Orig. gaudeat

otio in turbas deductus sum negotiorum terrenis fluctibus committendus! heu viri venerabiles! quam suavis mihi nunc est illa vita mediocris! longe dulcior videtur, quam ante, ex quo destercore, & terra de multa, & ineffabili humilitate ad solium Pontificale evectus sum. Sed ita est Patres: deperdita sanitas a nullo melius agnoscitur, aut ferventius expetitur, quam ab infirmis. Quid sit tranquillitas, post tempestatem sentitur. Divitias nemo sic amat, quam, qui post opes redactus ad incitas, ad easdem regreditur. Atque ita in omnibus adversitas facit, ut secunda desiderabilia sint, ac gratiora. Merito proin & ego cum miserabili Jób memoria pristinorum bonorum meorum excitatus proclamo: „Quis constituet me secundum mensem dierum antiquorum, quibus me Deus servabat inafflictum, quando splendebat lucerna ejus supra caput meum, vivebamque vitam quietam, & influctuosam; quando luminis ejus beneficio gradiebar per tenebras; cum vindemiebam racemos silentii, cum interioris libertatis jucundabar floribus, cum securitatis coronabar calycibus – cum terrena saturabar paupertate, cum humillis casæ delectabar pulchritudine, cum melifluum manna sponte nascentis escæ alter Israelita manducabam &c.

Hæc sanctissimus Patriarcha deplorans de statu Monastico in laudem protulit. Denique

§ IX. Michael Oxita, sic dictus ab Insula Oxia, in qua degit qua Monachus, qui ad Tronum Patriarchalem sublimatus erat, postquam sedisset annos duos, & menses octo, sponte sese hac dignitate abdicavit, & in Oxiam Insulam rediit, Monasticumque institutum reassumsit, ibique, ut refert Baronius (ad annum 1145.) In templi vestibulo postratus, cuique Monacho collum calcandum præbuit, vehementer dolens, quod adamatam a teneris annis quietem repudiasset, nulloque cum fructu Tronum Constantinopolitanum conscendisset. (Vide Graveson Hist. Eccles. Nov. Testam. sæculi 12. Tom. 4. par. 1. edit. August. Vind. Pag. 114.) Nec mirum viros magnos Ordinem Religiosum tanti fecisse, Martyrum enim hic in Ecclesia Christi militante locum Monachi tenent, ac dignitatem, ut jam antea dixeramus, Angelis similes, & admirandum spectaculum est in cœlis Monachus super terram vitam Angelicam ducens, ait sanctus Ephraim (paræn. 1.)

§ X. Hinc multi relictis gubernaculis Regnorum, Imperiorumque vitam Monasticam sunt amplexi, eligentes potius ab Angelis, & tuguriis Monasticis coli, quam ab hominibus inter Reges, ab Principes in aulis adorari, ex quibus erat sanctus Josaphat, conversus a sancto Barlaám, teste sancto Damasceno in historia. Sanctus Corolomanus, Caroli Magni Patruus; Pipinus, Caroli Magni filius primogenitus. Trebelius Rex Bulgariæ A. D. 862. Joannes Brena, Imperator Constantinopolitanus. Henricus, Rex Cypri; Joannes, Rex Armeniæ; sanctus Ludovicus, Caroli sexundi, Siciliæ Regis filius: plures alios recenset Hieronymus Platus Lib. 2. de bono statu Religiosorum Cap. 26. & sequentibus: Nimirum vita privata, vita Beata.

Constantinus Magnus, ut refert Eusebius, Monachorum atque Monialium singularis amator erat, qui non modo se, suos, atque Imperium per literas sancto Antonio commendaverat,³⁷⁸ Verum etiam maximis eos honoribus prosequabatur, qui vitam

³⁷⁸ Vita S. Antonii Cap. 50.

suam cœlesti Philosophiæ (id est: Monastico Instituto) dedicarunt. Sanctissimum ergo perpetuarum Virginum cœtum constanter colebat; quod in earum mentibus Deum ipsum, cui se consecraverant, inhabitare crederet.³⁷⁹ „Quibus proinde tam Monachis, quam Monialibus pro victu necessaria liberaliter præstari curabat pientissimus Imperator (sanctus Athanasius in apol. Theodoret. Lib. 1. Hist. C. II.

§ **XI.** Semper in magno honore in Ecclesia habiti sunt Monachi, Abbatesque eorum. In Comitibus Ecclesiasticis post Episcopos primi tam loco, quam subscriptionibus erant Abbates, immo viris etiam illustribus ex Aulis Regum præponebantur, quod Clarum est ex Concilio Toletano VIII. ac XII. A. D. 633. & 681. habito. Gregorius VII. Romanus Pontifex vix ullam illustriorem Legationem instituerat, quin adhiberet Abbates.“³⁸⁰ Carolus Magnus Imperii etiam negotia committebat Abbatibus, ut testantur Pontificis Hadriani Epistolæ. Verum tamen sacri Canones non admittunt, ut Monachi negotiis civilibus se implicent. Id enim in Synodis Moguntina, Rhemenensi, Parisiensi, Lateranensi, aliisque sancitum est.

§ **XII.** Contemptores atque osores; persecutoresque Monachorum reperiebantur semper improbi homines. Sancti Antonii tempore, quo Monachismus tamquam sol radiabat, ordo hic in ipsa Urbe vilis, ac ignominiosus censebatur, servique Dei pro impostoribus habebantur.³⁸¹ „Hinc sanctus Joannes Chrysostomus tres libros scribere compulsus est adversus Vituperatores vitæ Monasticæ. Christiana pietas insurgentibus undique hæreticis in gravi cernebatur periculo, Monachi igitur remedium ei laturo migrarunt in oppida, & ideo exagitabantur, passim expellebantur, exterminabantur, & quæque mala patiebantur.“ Nec gentiles erant, qui hæc faciebant, sed Christiani triumphabant miseri, & jactabantur passim, quæ in ipsos exercuissent.³⁸² Atque hæc omnia ad mortem, usque sanctum virum (Chrysostomum) cruciabant: „Orbem, inquit, simul flebam universum, & ad Deum conversus dicebat: Tolle animam meam a me, & de necessitatibus meis erue me, & de hac corruptibili vita libera me, eoque me transfer, ubi nemo similia denuntiabit, & audiet.

Simili commiseratione deplorat despectum Monachorum Salvianus (Lib. 4. de Gubernatione Dei) Jam vero, inquit, illud quale, quam sanctum, quod si quis ex Nobilibus converti ad Deum cœperet, statim honorem Nobilitatis amittit? aut quantus in Christiano populo honor Christi est, ubi Religio ignobilem facit? Si honoratior quispiam Religioni se applicuerit, illico honoratus esse desistit.

Ubi enim quis [mutaverit]³⁸³ vestem, mutat protinus dignitatem. Irridebant Afri Monachos, maledicebant, insectabantur, detestabantur, & omnia in illos pene faciebant, quæ in Salvatorem nostrum Judæorum impietas ante[]fecit³⁸⁴, quam ad effusionem ipsam Divini Sanguinis perveniret. Sed cur hoc in Servos Dei tantum odium, tantaque

³⁷⁹ Eusebius Lib. 4. vit. Constant Cap. 28.

³⁸⁰ S. Greg. Epist. 7.

³⁸¹ S. Hieronym. Epist. 19. & 23.

³⁸² S. Chrysost. Lib. 1. Cap. 5. 7. & 1. 2.

³⁸³ Orig. mntaverit

³⁸⁴ Orig. antefecit

Afrorum persecutio? Non nisi quia diversitas studiorum aversionem causat animorum, Sanctitas Dei servorum oculos perstringit animorum, & tanto magis, quanto illa illustrior. Illi enim, ait Salvianus,³⁸⁵ vivebant in nequitia: Isti in innocentia: Illi in libidine, isti in castitate: Illi in lustris; isti in Monasteriis. Verum quod interdum mali Religiosi contemptui habeantur, merito ipsorum sit. Jure despicitur pomum putridum, aurumque [adulterinum]³⁸⁶.

³⁸⁵ Salvianus Lib. 8. de guber. natione Dei.

³⁸⁶ Orig. adulterium

IMAGO VITAE MONASTICAE

PARS IV.

CAPUT I.

De Authore vitæ Cænobiticæ sancto Basilio Magno.

§ I.

Sanctus hic Cæsareæ in Cappadocia circa annum 329. natus fuit, quem proinde sanctus Gregorius Nazianzenus Cappadocem nominat.³⁸⁷ Et ipse Basilius Cæsaream & Cappadociam suam esse Patriam asserit.³⁸⁸ Id ipsum loquitur etiam de Ponto (Epist. 15. & 8. Pontum Patriam suam appellans, videlicet, quia Pontus erat Patria Parentis, & Avorum, ibi Pater domicilium habuerat, ibi nati sunt Basilii fratres, ibi nutrici traditus alendus: ibi prima illius & pietatis, & litterarum tyrocinia, ibi denique dilecta solitudo, in quam se receperat. Tot igitur nominibus huic loco obstrictus non immerito illum instar patriæ habuerat. Mirum autem non est Basilium Cæsareæ natum fuisse, quamvis pater illius præcipue in Ponto domicilium habuerit, amplæ enim possessiones in Cappadocia habitæ, sæpe illum in Cæsaream traxerunt, & diu in hac Urbe detinuerunt, adeo, ut illius, & Emmeliæ præclare facta Gregorius inter Pontum, & Cappadociam divisæ fuisse testetur.³⁸⁹

§ II. Paternum genus Basilius e Ponto, Maternum vero ex Cappadocia ducebat, utrumque illud genus Militaribus, Palatinis, & Municipalibus dignitatibus insigne, ac divitiis, & opibus, & excelsis Thronis, ac eloquentiæ fama clarum, sed pietate ac religionis studio, & rebus pro Christo fortiter gestis longe clarius:³⁹⁰ Etenim Maternus Basilii Avus vita, & bonis pro Christo spoliatus ab Imperatore fuerat. Avi autem Paterni tempore persecutionis in Ponti quadam sylva septem annis latitantes sub dio vixerunt, pluviis & frigoribus expositi, ab omnibus vitæ commodis, ab amicis, & omni hominum societate remoti. Quo nomine appellatus fuerit paternus ille Avus Basilii, nescitur. Aviae nomen Macrinæ fuit, quæ cum Basilium infantem informaverit, institueritque, videtur usque ad annum 340. vixisse.

§ III. Horum filius Basilius hujus Basilii Magni Genitor eximias virtutes cum magnis eruditionis, & eloquentiæ ornamentis conjuxerat:³⁹¹ Inclaruit enim in foro, & eloquentiam summa celebritate in Ponto docuit; sed morum sanctitate clarior exstitit.³⁹² Is in Matrimonium parem generis, & virtutum splendore fœminam Emmeliam, quæ id inter mulieres fuit, quod Basilius filius inter Viros. Amplissimas in tribus Provinciis possessiones habebant Conjuges illi. Sed præcipua Basilii & Emmeliæ gloria proles

³⁸⁷ S. Greg. Nazianz. Epist. 6. quæ incipit: Non fero Tiberinen &c.

³⁸⁸ S. Basil. Homil. in Gordium. Nro 2. Epist. 76. & 96.

³⁸⁹ S. Greg. Nazianz. Orat. 20. pag. 322. a.

³⁹⁰ S. Greg. Naz. Orat. de Basil.

³⁹¹ S. Greg. Nissen. Vita Macrin. pag. 392.

³⁹² S. Greg. Naz. Orat. 20. de S. Basilio pag. 322.

exstitit. Decem liberos susceperunt, quorum tres Episcopi summa sanctitatis, & doctrinæ laude floruerunt, uno e filiis in infantia e vivis excedente, proinde post obitum Mariti quatuor filiorum, & quinque filiarum Emmeliana Mater fuit, eorumque bona in novem partes divisa sunt, omnium natu maxima erat sancta Macrina: Primus filiorum sanctus Basilius, secundus Naucratus, tertius sanctus Gregorius Nissenus, omnium postremus fuit sanctus Petrus Sebastenus.

§ IV. Non in Cappadocia nutritus Basilius, sed in Pago quodam, quem Parentes in Ponto possidebant. Regendæ infantiae Basilii curam suscepit ornatissima fœmina Avia Macrina, ac teneræ menti sanæ doctrinæ semina mandavit. Quæ nulla unquam temporum vicissitudine immutata, sed aucta semper, & exculta præstantissimos fructus extulerunt.³⁹³ His se Basilius ab ea imbutum fuisse testatur. „Educati sumus, inquit, sub Avia Beata muliere Macrinam dico celeberrimam illam, a qua edocti sumus beatissimi Gregorii Neo-Cæsariensis verba, quæcunque usque ad ipsam memoriæ continuatione conservata cum ipsa custodiebat, tum nos adhuc infantes fingeat, & informabat pietatis dogmatibus.“ Ut primum vero litteris ediscendis idoneus fuit, ex Aviae manibus ad Patris disciplinam transiit, qui Rhetoricam magna celebritate in Ponto docebat. Postquam vero ad ætatem pervenit Basilius, melioris occasionem frugis, & laboribus alios labores addere cupiens, & dicendi studio incensus, ut in eo magis proficeret, Cæsaream Cappadociæ Metropolim venit, quæ tunc literarum gloria & studiorum frequentia in Asia tota florebat. In hac brevi tempore adeo contendit, ut in omni fere disciplina æquales omnes superaret: unde magnum apud eos populos est nomen assecutus. Post hæc Constantinopolim petiit studiis item literarum admodum celebrem, ut magis, ac magis in his proficeret. Postremo Athenas contendit doctrinarum omnium, ac disciplinarum procreatrices. Tandem vir sanctus postquam omnes adeptus erat disciplinas, ad rerum meliorum occasiones captandas in patriam reversus est, mundo & veluti theatro cuidam aliquantulum satisfactorius; nam ut in theatro, & scena quadam existens palam familiæ, amicis, propinquis eoque verba fecit, ut eorum desiderio & charitati erga se habitæ satisfaceret, testante id sancto Gregorio Nazianzeno in sua de eodem Oratione; a Cæsariensibus interea honorifice exceptus, ubi & Rhetoricam docendam suscepit, quod munus illum magnifice exercuisse Ruffinus narrat.³⁹⁴

§ V. Quo tempore & anno baptisatus sit Basilius Magnus, certo non constat, credibile attamen eum circa annum 357. idque post reditum Athenis mysteriis fuisse initiatum; testatur autem ipse Basilius a viro, qui diu in ministerio Dei vixit se baptisatum fuisse, atque ministerio Ecclesiæ admotum, hic autem erat Dianius Cæsariensis Episcopus.³⁹⁵ Nam cum is ab anno saltem 341. quo interfuit Concilio Antiocheno usque ad annum 362. Ecclesiam Cæsariensem rexit. Dilationis vero baptismi illius causa erat, ne tam eximium donum adolescentiæ naufragio exponeretur præsertim, cum Constantinopolim,

³⁹³ S. Basil. Epist. 204. Nro 6.

³⁹⁴ Ruffinus Lib. 2. Cap. 9.

³⁹⁵ S. Basil. Lib. de Spirit. S. Cap. 29. Nro 71.

& Athenas missus est, quibus in Urbibus perpetua innocentiae, & Fidei pericula imminebant, sequaciter cum sese a mundi scena abstraxit, tum demum baptisatus fuit.³⁹⁶ Ipsemet sanctus Basilius declarat, se intimos pietatis sensus concipere & quidquid sordium ex profanis studiis & hominum improborum consuetudine conceperat, excutere coepisse, cum sua omnia pauperibus distribuere, ac in solitudinem sese recipere vitamque Monasticam amplecti statuit. Quod ipsum [opera]³⁹⁷ etiam eundem complevisse sequentia edocent.

CAPUT II.

§ I.

Sanctum Basilium vere fuisse Monachum, universa recognovit antiquitas, neque de eo ullus dubium obmoverat hactenus: Solus Thomassinus scriptor nova quadam concepta opinione Monastici instituti professionem Basilio invidens negat illum vere fuisse Monachum. Novella hæc opinio, quæ etiam nonnullis arridere videtur, sequentibus refellitur. Et quidem

Primo propria ipsius sancti Basilii [passione]³⁹⁸: Sic enim susceptum a se Monasticæ vitæ propositum exponit:³⁹⁹ „Ego cum [multum]⁴⁰⁰ temporis impendissem vanitati, totamque fere juventutem meam perdissem inani labore, indiscendis infatuatæ a Deo sapientiæ disciplinis occupatus suscipiebam, ubi tandem aliquando veluti ex alto somno expergefactus, respexi ad lumen admirabile veritatis Evangelii, ac vidi inutilitatem sapientiæ principum hujus seculi, qui destruuntur: Miserabilem vitam meam plurimum deflens, optabam dari mihi diciplinam, quæ me ad pietatis dogmata introduceret. Ac mihi quidem ante omnia curæ erat, ut emendationem aliquam morum facerem, quos diuturna cum improbis consuetudo perverterat. Itaque cum legissem Evangelium, ibique perspexissem plurimum ad perfectionem valere, bona sua divendere, & cum egenis fratribus communicare, ac nulla prorsus hujus vitæ solitudine distringi, nec ulla affectione ad res terrenas animo converti, cupiebam invenire aliquem ex fratribus, qui hanc vitæ viam elegisset, ut una cum ipso brevem hujus vitæ fluctum transigerem. Ac multos quidem inveni Alexandriæ, multos etiam in reliqua Ægypto: & in Palestina, alios & Celesyria ac Mesopotamia: quorum mirabar abstinenciam in victu, mirabar tolerantiam in laboribus stupebam ad Constantiam in precibus, quomodo somnum superarent, naturali nulla necessitate infracti in fame & siti, in frigore, & nuditate, nusquam ad corpus conversi, nec ullam ei curam impendere volentes, sed tamquam in aliena carne

³⁹⁶ S. Basil. Epist. 223.

³⁹⁷ Orig. opere

³⁹⁸ Orig. fassione

³⁹⁹ S. Basil. Epist. 223. Nro 2. alias Epist. 79.

⁴⁰⁰ Orig. multa

viventes reipsa ostenderent, quid sit in hac vita peregrinari, & quid [civitatem]⁴⁰¹ in cœlo habere. Hæc cum mirarer, ac beatam putarem virorum vitam, quod factis ostenderent se mortificationem Jesu in corpore circumferre optabam & ipse quantum possem attingere, imitator esse hominum illorum. Quamobrem cum vidissem non nullos in patria imitari illorum instituta conantes, mihi visus sum adjumenti aliquid reperisse ad meam salutem, & indicium ducebam eorum, quæ non videntur ea, quæ videntur.“

En! quam clare Basilius fatetur se statuisset bona sua omnia vendere, & pauperibus distribuere, & eatenus quærit aliquem ex fratribus, qui Monasticum Institutum profiteatur, & cum eo brevem hujus vitæ fluctum transeat; quem in finem peragrat regiones diversas, Alexandriam, totamque Ægyptum, Palestinam, Cælesyriam ac Mesopotamiam: Ubi reperit quam plurimos Monachos factis remonstrantes se mortificationem Jesu in corpore circumferre, horumque optat esse imitator. Quis igitur dicet eum ab incæpto turpiter defecisse? & quæ statuta, ac deliberata habuerat, minime perfecisse? tamque inconstantem, ac arundini vento agitatae similem exstitisse? Perfecit omnino complevitque opere, quæ prius statuerat, exuens se omnibus facultatibus: Id enim de se fatetur ipsemet sanctus Basilius.⁴⁰² „Ego, inquit, nihil proprium habeo, sed amicorum, & propinquorum rebus sustentor.“ Id ipsum loquitur (Epist. 37.) interponens se pro quodam Presbytero, suo collectaneo, ne ejus domus novo quodam censu gravaretur, unde sustentari solebat: „Precor, inquit, ut domus, in qua fui enutritus, in eodem statu permaneat, quia etiamnum ex eadem domo alor, nihil habens meorum, sed charorum sustentatus facultatibus, precor, ut huic domui, ita parcas, ut mihi alimenti copiam conservaturus.“ Cuidam Magistratui ita scribens: Cunctis itaque facultatibus Monasticæ Professionis vigore se ita poliaverat Basilius, ut proprii nihil omnino amplius in vita sua possederit. Hinc [Modesto]⁴⁰³ cuidam Valentis Imperatoris præfecto exilium sibi minanti audacter respondit: „Nihil, inquit, possidens, ab exilii metu liber sum.“⁴⁰⁴ Nissenus quoque testatur Basilium ab initio statuisset nihil possidere, & petram immobilem fuisse hoc consilium.⁴⁰⁵ Denique idem discimus ex Nazianzeno: „eundem omnibus facultatibus, quas unquam habuerat, æquo animo projectis, leviter facileque vitæ pelagus transmisisse.“⁴⁰⁶

§ II. „Sanctus Gregorius Nissenus testatur quidem sanctum Basilium patrimonium pauperibus & ante Sacerdotium distribuisse, & maxime famis tempore, cum adhuc esset in Presbyterorum ordine, nec postea eorum, quæ residua fuerant, minus liberalem fuisse.“⁴⁰⁷ Attamen inde inferri nequit, eundem non omnia, quorum tunc actualis Possessor exstitit illico distribuisse, sed sibi quidpiam reservasse: Et enim extra omne dubium est, Basilium id sedulo observasse, quod præscripsit aliis in Regulis suis tum

⁴⁰¹ Orig. civitaten

⁴⁰² S. Basil. Epist. 36.

⁴⁰³ Orig. modesto

⁴⁰⁴ S. Greg. Naz. Orat. de S. Basilio.

⁴⁰⁵ S. Greg. Niss. in S. Basil. pag. 488.

⁴⁰⁶ S. Greg. Naz. Pag. 357. d.

⁴⁰⁷ S. Greg. Niss. in Eunomum pag. 307.

fusioribus, tum etiam brevioribus, neque eum hac in re inferiorem fuisse Macrina sorore sua, quæ se ex bonis æqua parte inter ipsam, ac fratres divisis nihil sibi reliquum fecisse testatur, sed omnia per manus Sacerdotis secundum divinum Præceptum distribuisse.⁴⁰⁸ Quam vero alienus ab hac dissolutione, quæ illi affingitur, fuerit Basilius, ex hoc Cassiani testimonio perspicitur: „Fertur sententia, inquit, sancti Basilii Cæsariensis Episcopi ad quemdam prolata syncletium tali quo diximus tepore torpentem, qui cum se renuntiasset diceret huic mundo, quædam sibi de propriis facultatibus reservavit, nolens exercitio manuum suarum sustentari, & humilitatem veram nuditate, & operis contritione, Monasteriique subjectione conquirere. Et Senatorem, inquit, syncleti perdidisti, & Monachum non fecisti.⁴⁰⁹

§ III. Illud autem, quod asserit Nissenus, Basilium postea eorum, quæ reliqua erant, non minus liberalem fuisse, facile explicatur. Etenim Basilius amplam hæreditatem non statim totam percepit, sed nonnulla serius, ut in ejusmodi rebus fieri solet, in ejus manus pervenerunt, & signanter materna hæreditas, quam post obitum S. Emmeliæ matris suæ recte tempore famis perceperat; hinc facile perspicitur, quomodo, qui se jam antea omnibus rebus nudaverat, idem tunc charitatis specimen renovaverit Basilius. Verum quid opus est exquisitis argumentis in re tam manifesta? Monasticæ professionis Basilii habemus certissimum monumentum, ipsas Regulas ab eo Institutas, quæ severissime præcipiunt, res omnes simpliciter relinquendas esse, atque ei, qui semel inter fratres Monasterii adscriptus est, nullum prorsus exeundi locum relinquunt, sed Sacrilegium esse declarant, qui ad aliud vitæ genus transit, ut qui denarium Deo consecratum abstulerit, quibus votis Basilium non minus fuisse obstrictum, quam eos, quos regendos susceperat. Id ipsum innuit S. Basilius in Procemio in regulas longiores, quod sic incipit: „Quoniam Deo juvante in nomine Domini nostri Jesu Christi simul convenimus nos, qui unum & idem pii instituti propositum tenemus.“ Certe Monachis Cæsariensibus professio S. Basilii non erat dubia, cui cum magnæ molestiæ accidissent ab Eusebio Episcopo, factam ei, ut suo Capiti, seu Superiori injuriam graviter tulerunt, ut exponit Nazianzenus:⁴¹⁰ „Magno, inquit, Basilio verbis factisque palam adversabatur (Eusebius) eumque omnino ab Ecclesia repellere conabatur, adversos tamen habuit Ascetas, quorum Caput erat Basilius.“ Denique S. Basilium cum Gregorio Nazianzeno vitam solitariam seu Monasticam fuisse amplexum referunt: Ruffinus Lib. 2. Cap. 9. Socrates Libro 4. Cap. 21. Sozomenus Lib. 6. Cap. 17.

§ IV. Dices Thomassine? Basilium voluntaria pietate perfecisse, quæ Monachi imposita votorum necessitate faciunt. Id quidem tu, sed sine fundamento dicere potes, quemadmodum ex præmissis luce meridiana clarius patet. Cæterum si attentius decimum nonum S. Basilii Canonem legisses, neutiquam in hunc incidisses errorem:⁴¹¹ „Virorum, inquit, professiones non novimus præterquam, si qui se ipsi Monachorum Ordini adscripserint, qui quidem tacite vitam cœlibem videntur suscipere. Verum tamen in illis quoque illud præmitti oportere, ut ipsi

⁴⁰⁸ Vita S. Macrinæ pag. 192.

⁴⁰⁹ Cassian. Instit. Lib. 7. Cap. 19.

⁴¹⁰ S. Nazian. Orat. in S. Basilium.

⁴¹¹ S. Basil. Epist. 199. Can. 19.

interogentur, accipianturque eorum professio clara, ac perspicua; ut cum se ad libidinosam, & voluptariam vitam converterint eorum, qui fornicantur, punitioni subjiciantur.“ Hinc in Regula fosiori interrogatione X. & Epistola 23. quæ ante Canones scriptæ sunt, non alia præscribitur professio his, qui Monasticam vitam amplectuntur, nisi ut Fratrum Ordini post legitimam approbationem adscribantur. Hujus autem tacitæ professionis non minus erant stricta vincula, quam illius claræ & perspicuæ. Nam Basilius ut præmissum est, eum, qui se dicavit Deo, & deinde ad aliud vitæ genus transiit, factum esse Sacrilegium, & consecratum Deo denarium abstulisse pronuntiat.⁴¹² Cum igitur sanctus Basilius Monachorum Ordini adscriptus fuerit, ac eidem etiam præfuerit, Monastica illius professio est omnino innegabilis. Absurdumque est clare & nominatim conceptæ professionis necessitatem ei imponere, quæ illis temporibus omissa, saltem in Cappadocia, nihil de votorum vi detrahebat.

§ V. Finitis peregrinationibus, quas Vir sanctus terra marique suscepit, ac Ægypti, Orientisque Monasteriis eum in finem visitatis, ut perfecta virtutum exempla ad imitandam haberet, repertisque sanctissimis Monachis Alexandriæ, & in reliqua Ægypto, ac in Palestina & Cælesyria & Mesopotamia: quorum miratus est in laboribus perferendis animi fortitudinem, & in orando constantiam: Stupebat cum eos videret somnum superare, nec ulla naturali necessitate inflecti, sed in fame, & siti, in frigore & nuditate indomitum animi robur servare, & tamquam aliena in carne vivere; reversus est in patriam, ac paulo post secessit in montem quemdam ad ripas Iridis fluvii, qui ex Armenia ortus Pontum irrigat, & in Euxinum Pontum delabitur.⁴¹³ Ad alteram fluvii ripam sita erat Villa Annesos vocata, in qua Basilius apud Aviam Macrinam educatus fuerat; hæc Villa paterna hæreditas Familiæ S. Basilii fuit, in qua a Virgine Macrina constructum Virginum seu Monialium Monasterium erat.

§ VI. Itaque exemplum supra factorum Monachorum secutus rebus omnibus ita se nudaverat Basilius, ut nihil prorsus haberet præter corpus, & necessaria corporis integumenta. Nemo tanta inedia exstitit: Erat illi, inquit, sanctus Nazianzenus,⁴¹⁴ tunica & pallium unum, & stratus humi[]lectulus⁴¹⁵, & vigiliæ (illa ejus decora, & ornamenta,) & suavissima cœna; & obsonium panis, & sal, novum inquam illud condimentum, & potio sobria, & uberrima, quam nobis nihil laborantibus fontes profundunt. „Sanctus quoque Gregorius Nissenus testatur eum parcissimi cibi fuisse, & cum carne sua non aliter, quam cum servo fugitivo inexorabilem dominum egisse.⁴¹⁶ Victum ei ex ipsa domo, in qua nutritus erat, mater benigne providit, saltem postquam ad Presbyterii gradum evectus est. Nam maximam partem servitorum illius domus Presbytero cuidam Dorotheo nomine, qui Basilii collactaneus erat, ejusque nutricis unicus filius, ea conditione tradidit, ut Basilio alimenta suppeditaret, sic autem tradidit, ut nequaquam donum esset, sed usus per[]vitam⁴¹⁷.⁴¹⁸

⁴¹² Ruffinus Libro 2. Cap. 9.

⁴¹³ S. Greg. Nissen. Vit. Macrin.

⁴¹⁴ S. Greg. Naz. Orat. 20. de S. Basilio pagina 357. 358.

⁴¹⁵ Orig. humilectulus

⁴¹⁶ S. Greg. Nissen. in S. Basilium pag. 490. 496.

⁴¹⁷ Orig. pervitam

⁴¹⁸ S. Basil. Epist. 37. 38.

CAPUT III.

Sanctus Basilius Vitæ Cænobiticæ, Author in Ponto et Cappadocia.

§ I.

Ut autem non solum sibi, sed & aliis quoque proficeret Basilius, primus testante Nazianzeno,⁴¹⁹ Cænobia excogitavit, Ritumque illum Monachorum antiquum, atque agrestem ad ordinem quemdam, formulamque religioni propiorem reduxit; cum enim animadvertisset eos, qui in communi vita, hoc est, inter alios mixtim agunt, Monasticam licet abstinentiam servant, aliis quidem utiles, sibi vero nequaquam existere, cum in multis eos necesse sit versari malis, eos vero qui in solitudine procul ab aliis agunt, firmiores sane proposito, magisque Deo conjunctos, quam supradictos vidit, attamen sibi tantum utiles, cum rerum, experientiam nequaquam teneant, nec cum, aliis commercium ullum habeant, utrumque vitæ genus conjungere conatus est, pietatis nimirum Gymnasia, & Monasteria extruens, non tamen longe discrepantia ab aliis, qui societatem colunt, & permiscentur, nec velut muro quopiam interjecto hæc instituta distinguens, atque a se invicem superans, verum prope conjungens, ac dirimens, ut nec contemplatio communicationis expers esset, nec actio contemplatione careret.

§ II. Id ipsum confirmari potest ex Basilii Epistola 207. Nro 2. Oderant eum Neo-Cæsarienses, odii causæ inanes, & absurdæ fingeantur, psalendi ritus Monastici in Ecclesia Cæsariensi, & Basilii Cænobia. Certe nunquam Basilium eo nomine incusassent, si ante eum hoc institutum in Ponto exstitisset, erat quidem Eustatius quidam Monachus discipulos suos habens; verum hi non fuerunt Cænobitæ, sed soli hinc inde vixerunt, de quibus ipse sanctus Basilius ait se vidisse in patria sua nonnullos, qui Monasticum institutum profitebantur.⁴²⁰ Quin etiam Basilius, ut invidiam a se propulset, novi hujus instituti, quod maximam laudem merebatur, nequaquam exempla ad suam defensionem repetit ex Ponti, Cappadociæ, aut finitimarum gentium Ecclesiis, sed ait se audivisse talem esse in Egypto Virorum virtutem, fortasse etiam nonnullos in Palæstina Evangelicam vitam excolere, & rursus aliquos in Mesopotamia beatos esse, & perfectos Viros, non ergo Cænobia in Ponto ante Basilium exstiterunt.

§ III. Ubi primum secessus delicias degustavit Basilius, Gregorium Nazianzenum loci descriptione conatus est allicere, præterea exposuit vivendi rationem, diurnas, ac nocturnas preces, lectionem scripturarum, laboremque manuum describens, sed tunc forte, cum uno, alterove, ex Eustathii discipulis ibidem degebat, ut alii harum Regionum Ascetæ, ac proinde Basilii Monasterium non statim Cænobii formam habuit.⁴²¹ Verum cito ad eum multi confluerunt, seque illi in disciplinam tradiderunt, ejusmodi enim discipulos habebat Anno 360. a quibus nec ad brevissimum quidem tempus sine magna

⁴¹⁹ S. Nazian. Orat. seu Melodia de S. Basilio.

⁴²⁰ S. Basil. Epist. 223.

⁴²¹ S. Basil. Epist. 2.

illorum molestia discedere poterat, ut perspicimus ex Epistola 8. Jam illius Monasterium suis numeris absolutum erat, cum Gregorius ad eum se contulerat.⁴²² Nam inter ea, quæ se in hoc Monasterio vidisse memorat, laudat imprimis fratrum, quos Basilius ad pietatem instituebat, eximiam concordiam, meminit Psalmorum, & Hymnorum, ex quibus miram suavitatem perceperat. Non sine lepore meminit in alia Epistola 8. pauperis vitæ, quam ibi traduxerat, cum panis adeo durus apponeretur, ut dentes frangeret, ac tanta esset omnium rerum inopia, ut nisi Mater Basilii oportune succurrisset, fame moriendum fuisset. Commemorat etiam laborem manuum, Augiæ fimum e domo exportatum, ut horti steriles implerentur, ac immane plastrum sua, & Basilii cervice, manibusque tractum, ut locus præruptus æquaretur. His addit lignorum comportationes, & lapidicinas, arborum consitiones, & irrigationes, imprimis vero platanum sua manu plantatam. Quod super erat otii ab Asceticæ vitæ muniis, impendebant in meditandis sacris literis, & cum in hoc studio plus antiquis Scriptoribus, quam ingenio suo tribuerent, collegerunt ex origine plurima observatione digna, quæ in unum corpus redacta Philocaliam appellaverunt.⁴²³ Hunc librum dono misit Georgius Theodoro Thyansenis, ut opus sibi cum S. Basilio commune.

CAPUT IV.

Sanctus Basilius in promovendis Ecclesiæ utilitatibus sedulus fuit.

§ I.

Assumpto instituto ejusmodi, in quo & meditari posset, ut Anachoretæ & prodesse, ut Migades, segnis non fuit Basilius in promovendis Ecclesiæ utilitatibus, laboresque ejus Monasterii finibus non continebantur. „Basilius Ponti Urbes inquit Ruffinus,⁴²⁴ & rura circumiens, desides gentis illius animos, & parum de spe futura sollicitos, stimulare verbis, & prædicatione succendere callumque ab his longe negligentia cœpit abolere: subegitque abjectis inanum rerum, & secularium curis, suimet notitiam recipere, in unum coire, Monasteria construere Psalmis, & Hymnis & Orationibus docuit vacare, pauperum curam gerere eisque habitacula honesta, & quæ ad victum necessaria sunt, præbere, Virgines instituere, pudicam, castamque vitam omnibus pene desiderabilem facere. Ita brevi permutata est totius provinciæ facies, ut in arido, & squalenti Campo videretur seges fœcunda, ac læta vinea surrexisse.“ Testatur etiam Zozomenus⁴²⁵ Basilium Ponti Urbes circumeuntem multa illic ædificasse Monasteria, & populis prædicantem, ut eandem cum ipso doctrinam fidei sequerentur, persuasisse. Hæc confirmari possunt utriusque Georgii testimoniis. Testatur Nissenus⁴²⁶ solitudinem sub Basilio ad imitationem Joannis Baptistæ in Urbem conversam esse ob multitudinem eorum, qui ad Basilium confluebant.

⁴²² S. Greg. Nazianz. Epist. 9.

⁴²³ S. Greg. Nazian. Epist. 87.

⁴²⁴ Ruffin. Libro 2. Cap. 9.

⁴²⁵ Zozom. Libro 2. Cap. 17.

⁴²⁶ S. Greg. Nissen. in Basilium pag. 488.

Gregorius Nazianzenus⁴²⁷ jam multa illum ad utilitatem Ecclesiæ novasse dicit, cum ad presbyteri gradum evectus est. Hunc multiplex Dei benignitas, inquit, cum multis antea rebus, gestis clarum effecisset, in sacrum Presbyterorum ordinem adscribit. Priusquam ad Sacerdotium fuisset promotus Basilius, multos exegit in Ponti solitudine annos, & patet ex Epistola ejus 210. „Cum, inquit, civiles tumultus fugiens in hoc loco, quem ad Philosophandum ob solitudinis quietem idoneum esse cognoveram, annos plures continuos consumpsi (annos 13. juxta Sozomenum)⁴²⁸ & quia fratres nunc ibi habitant, brevem a negotiis, quibus detineor, respirationem nactus, lubens ad hanc solitudinem accessi, non ut inde aliis negotia exhiberem, sed ut meo ipse morem gererem desiderio.“

§ II. Quo anno in Presbyterum sit ordinatus Basilius, non est una eruditorum sententia. Baronius & Hermantius existimant illum ordinatum fuisse eodem fere tempore ac Gregorium, idque Anno 362.⁴²⁹ Alii statuunt serius Basilium fuisse ordinatum, quam Gregorium, & non a Dianio, ut quidam voluerunt, sed ab Eusebio Cæsareæ Anno 364. Evectus ad Sacerdotium Basilius locum, non vero institutum mutavit. Quemadmodum enim ex solitudine Urbem effecerat studio juvandi proximi, ita in Urbe tamquam in solitudine versari sciebat, teste Nissen, nec hominum frequentia, nec negotiorum multitudine, a pio, & sancto vivendi genere avocatus. Magnum sane præsidium exstitit Ecclesiæ Cæsariensi in ejusmodi Presbytero, qui præter eloquentiam, qua Sphistas omnes illius ætatis longe superabat, per multos annos sese exercuerat in sacris Scripturis legendis, in meditanda, ac propugnanda Ecclesiæ doctrina, ac in omnibus Monastici instituti virtutibus excolendis.

§ III. Eo charior Eusebio Episcopo debuisset esse Basilius, quo magis eum in ferendo Episcopatus onere juvabat, sed quamvis Gregorius disensionis causam consulto taceat, videtur Basilii fama, & summus ingenii, & doctrinæ splendor oculos Eusebii læsisse. Erat enim Eusebius cætera quidem fortis, & pietate conspicuus Episcopus, ut persecutio declaravit; sed tamen recens in Cathedra collocatus, nondum omnes sæculi affectus deposuerat, ac humani aliquid passus est, & Basilium Presbyterum ab Ecclesiæ administratione non sine ignominia removit.⁴³⁰ Ducem suum sic injuria affectum, & rejectum Monachi Cæsarienses ferre non potuerunt, sed statim ab Episcopi communionem recedere statuunt cum magna honoratorum plebisque parte.⁴³¹ Interea Basilius hoc Schismate Ecclesiam dilacerari haud passus, consiliario utens, & hortatore Gregorio fugit cum illo in Pontum, & Monasteria, quæ illic erant, gubernat.

§ IV. Secessio hæc Basilii digna fuit admiratione, sed multo dignior reditus exstitit. Valenti enim Imperatore Ariano anno 365. imminente cum Episcopis Arianis Cæsariensis Ecclesia in maximum periculum venerat propugnatore suo, ac defensore sermonis, & Spiritus præsiis instructo destituta. Verum facta reconciliatione auctore eodem Gregorio, statim accurrit Cæsaream Basilius, ac nullis prorsus [simultatis]⁴³²

⁴²⁷ S. Greg. Nazianz. Pag. 335.

⁴²⁸ Sozomen. Libro 6. Cap. 17.

⁴²⁹ Nissenus Tom. 3. pag. 488.

⁴³⁰ Nazianz. Pag. 340.

⁴³¹ Idem pag. 336.

⁴³² Orig. stimulat

reliquiis in animo residentibus totum se ad defensionem Ecclesiæ impendit:⁴³³ Omnia quippe simul præstat, inquit Gregorius, inimicitias deponit, consultat, aciem instruit, scandala, & offendicula, quæ in medio erant, submovet, cunctaque ea, quorum fiducia illi nos bello lacesseandos putaverant. Alios assumit, alios retinet, alios propulsat. Aliis murus firmus, & vallum efficitur, aliis securis petram scindens, aut ignis in spinis, ut divina Scriptura loquitur, Sarmentitios homines, & in divinitatem contumeliosos facile absumens. Rediere ergo re infecta hæretici, tunc primum pudore suffusi, & victi, nec aliud quidquam ex tantis conatibus perceperunt, nisi ut invictum in defendenda Trinitatis fide Cappadocum animum perspicerent.

CAPUT V.

Basilii arctissima conjunctio cum Eusebio Episcopo Cæsariensi.

§ I.

Reportata ex hæresi victoria Basilium cum Eusebio tam arcte conjunxit, ut nec Episcopo molestum esset ab eo, quem dignitate superabat, scientia & eloquentia, & consilio, & virtute superari, nec Basilius ideo Episcopum minus coleret, & observaret, quod eo tot esset partibus superior & præstantior. Præclarum hunc concentum describit Gregorius Nazianzenus.⁴³⁴ Quomodo autem Presbyteri munere perfunctus fuerit Basilius, sic narrat Nazianzenus. „Jam vero ipsius erga Ecclesiam curæ ac præsidii, quamquam multa alia quoque indicia sunt, libertas ad Præsides, cum alios, tum potentissimos, quosque civitatis, controversiarum diremptiones, nequaquam suspectæ, sed ab ejus voce formatæ, ac constitutæ, modoque tamquam lege utentes, egentium patrocinia, plura quidem spiritualia, sed tamen corporea non pauca (nam id quoque sæpe numero ad animam tendit per benevolentiam subigens, ac velut in servitutem trahens) pauperum alendorum, hospitum excipiendorum, Virginum curandarum studium, Monasticarum legum institutiones, partim scripto, partim voce traditæ, præcum descriptiones, Sacrii concinnitates, ea denique omnia, quibus quispiam vere Dei homo, ac Deo adjunctus, plebi prodesse queat.“ Duo indicantur hoc loco insignia Basilii opera, Regulæ Monasticæ, ac Liturgia. Regulæ fusiores ante ordinationem scriptæ censentur. Nihil enim habent, ex quo Basilium tunc Presbyterum fuisse concludi posset: ait tantum sibi necesse esse justificationes Dei annuntiare, quod quidem Ascetæ discipulos instituenti convenit. Non ergo aliud opus indicat Gregorius (quam Regulas breviores) cum scriptas a Basilio Monastici Instituti leges commemorat.⁴³⁵ In proœmio enim Regularum breviorum manifeste indicatur Sacerdotium, cum ait: „Necesse est non quidem, quibus creditum est munus docendi, paratos esse omni tempore, & promptos

⁴³³ Nazian. Orat. 20. pag. 338.

⁴³⁴ S. Greg. Naz. Or. 20. pag. 339.

⁴³⁵ S. Greg. Nazianz. Epist. 9.

ad instruendas perficiendasque animas, & modo publice coram tota Ecclesia contestari, modo privatim permittere unicuique eorum, qui ad nos accesserint, & suo arbitratu nos interrogare possint.“

§ II. Regulæ fusius tractatæ sunt 55. Breviores vero 313.⁴³⁶ Consule benevole Lector codicem S. Basilii. Nondum Regulas scripserat Basilius, sed scribendi jam consilium cœperat, cum Epistolam 22. exaravit, quæ est de perfectione vitæ Monaticæ.⁴³⁷ In ipso enim exordio testatur, cum multa sint, quæa Scriptura Sacra præcipiuntur, sed de his interim, de quibus commota quæstio fuerat, brevem admonitionem subjecturum, non appositis scripturæ testimoniis, sed lectori ad agnoscendum relictis. Nemo est sane, qui si ejusmodi exordium legat attentius, non facile perspiciat Basilium, cum magnum aliquod de Institutis Monasticis opus meditaretur, in quo apponenda erant scripturæ testimonia, hæc interim breviter præcepta tradidisse. Epistolæ hujus tenor sequens:

§ III. „Multa cum sint, quæ divinitus inspirata scriptura iis, qui Deo student placere, observanda declarat; de his solis interim, de quibus nunc apud vos commota quæstio est, ut didici ex ipsa sacra Scriptura, brevem admonitionem subjicere necessarium esse duxi: ita, ut de quaque re testimonium, haud sane ad percipiendum difficile, agnoscendum iis relinquam, qui in legendo exercentur, & alios submonere poterunt. Oportet Christianum ea, quæ vocatione cœlesti digna sunt, sentire, ac dignam Evangelio Christi vitam degere. Non oportet Christianum animo evagari, neque ulla re a recordatione Dei, ejusque placitorum, & judiciorum abduci. Oportet Christianum justificationes legis in omnibus transcendentem, neque jurare, neque mentiri. Non oportet blasphemare: non contumelia afficere: non pugnare: non semet ipsum ulcisci: non malum pro malo reddere; non irasci. Oportet quacumque læsum injuria patientem esse, atque tempestive eum, qui læsit redarguere, non propriæ vindictæ studio, sed correctionis fraternæ secundum mandatum Domini. Non oportet in absentem fratrem quidquam dicere, illius traducendi consilio, quod[]quidem⁴³⁸ obtrectatio est, etiamsi vera sint, quæ dicuntur. Aversari de fratre detrahentem oportet. Scurrilia non proferenda. Non ridendum, nec perferendi dicaces. Non loquendum otiose, aliquid proferendo, quod nec ad utilitatem audientium pertineat, nec ad necessarium & concessum nobis a Deo usum: adeo, ut & laborantes studeant, quantum fieri potest, silentio laborare; bonos autem ipsos sermones iis proponant, quibus commissum est prudenter dispensare sermonem ad ædificationem fidei; ne sanctus Dei spiritus afficiatur tristitia. Non oportet, ut quisquam ex supervenientibus libere accedat ad fratrum aliquem aut colloquatur, antequam, ii quibus cura disciplinæ in omnibus servandæ commissa est, expenderint an ita placeat Deo, ut aliis prodesse possit. Non oportet vino inservire, neque carnis teneri desiderio, nec ullo prorsus in cibo, aut potu voluptatem quærere; nam qui certat, servat temperantiam in omnibus. Nihil eorum, quæ utenda unicuique traduntur, oportet habere, ut proprium, aut reservare; sed tamen quod spectat ad curam, & sollicitudinem, omnibus, ut ad Dominum pertinentibus,

⁴³⁶ S. Basilii Regulæ fusiores 55. Breviores Nro 313.

⁴³⁷ Epist. 22. alias 411.

⁴³⁸ Orig. quodquidem

attendentem, nihil eorum, quæ projecta aut neglecta sunt, si ita acciderit, præterire. Non oportet quemquam vel sui ipsius dominum esse, sed velut a Deo traditum in servitutem fratribus unanimis, ita & sentire omnia, & facere; unumquemque tamen in suo ordine. Non oportet murmurare, nec in rerum necessariarum angustiis, nec in operum labore, quandoquidem unumquodque iudicii est eorum, quibus commissa rerum illarum potestas. Nec clamor fieri debet, nec quævis alia species, aut motus ex quo significetur iracundia, aut animi aberratio ab hac persuasione; Deum esse præsentem. Oportet vocem usu metiri. Non oportet petulanter, aut contentim cuiquam respondere, aut quicumque facere, sed in omnibus modestiam, atque reverentiam, erga omnes ostendere. Non oculis innuendum est eum dolo; nec alia quælibet species adhibenda, aut membri motus, qui fratri afferat tristitiam aut contemptum indicet. Ornatus in vestibus aut calceis quæri non debet; quod quidem vana ostentatio est. Viliora quæque adhibenda ad usum corporis. Nihil ultra id quod necessarium est, aut ad magnificentiam insumendum; quod quidem abusus est. Honor exquirendus non est, aut ambiendus primatus. Debet unus quisque cæteros sibi anteferre. Non oportet inobsequentem esse. Non oportet otiosum comedere eum, qui laborare potest: sed & qui occupatur in eorum aliquo, quæ ad Christi gloriam præclare fiunt, vim sibi[] ipsi⁴³⁹ facere debet ad studium operis pro viribus conficiendi. Oportet unumquemque, præpositis approbantibus, cum ratione, & animi persuasione ita omnia facere, usque ad ipsum etiam esum, & potum, ut ad Dei gloriam referenda. Non oportet reperiri quempiam ab alia officina in aliam abeuntem. Nihil ex contentionis studio, aut ex similitudine cum aliquo suscepta faciendum: Invidendum non est alterius laudi, neque cuiusquam vitiis lætandum. Oportet in charitate Christi dolere, & affligi de fratris vitiis, gaudere vero ob illius recte facta. Non oportet indifferentem esse erga pecantes, aut silentio eos tolerare. Oportet, ut qui redarguit, cum omni commiseratione redarguat ex Dei timore, & eo consilio, ut convertat peccantem. Oportet, ut qui redarguitur aut increpatur libenter id accipiat, suam ipsius in increpatione utilitatem agnoscens. Non oportet, ut cum aliquis accusatur alius coram illo aut coram aliis nonnullis contradicat accusanti. Quodsi quando accusatio videatur alicui a ratione aliena, privatim coarguentem interrogare debet, atque aut persuadere aut persuaderi. Oportet unumquemque quantum in se est, ei qui adversum se aliquid habuerit, mederi. Non succensendum ei quem peccasse pœnitet, sed ex corde condonandum. Oportet eum, qui peccati pœnitere se dicit, non compungi solum ob peccatum admissum, sed fructus etiam pœnitentiæ dignos facere. Qui pro prioribus peccatis correptus est, ac veniam consequutus, is si rursus peccaverit, deterius priore comparat sibi metipsi iudicium iræ. Qui post primam & alteram admonitionem permanet in delicto suo indicandus præposito, si forte eum a pluribus correptum pudeat. Quod si ne sic quidem emendatus fuerit, deinceps excindendus est, ut scandalum, atque habendus pro ethnico, & publicano ad securitatem eorum, qui obedientiam sibi studio habent, secundum id, quod dictum est; Impiis cadentibus iusti timore corripiuntur. Sed & deflendus est, ut membrum a corpore abscissum. Non oportet in iracundia fratris solem occidere, ne

⁴³⁹ Orig. sibiipsi

nox utrumque separet, ac in die iudicii crimen ineluctabile relinquat. Tempus non protrahendum ad sui emendationem, eo quod non constet de crastina; quippe cum multi post multa consilia, crastinum non adepti sunt. Non oportet ventris satietate decipi, ex quia imagines nocturnæ nascuntur. Non oportet distrahi opere immoderato, nec debet quisquam frugalitatis terminos excedere secundum Apostolum dicentem: „*Habentes autem alimenta & quibus tegamur, his contenti erimus*“;⁴⁴⁰ propterea quod copia ultra necessitatem perducta imaginem avaritiæ exhibet, avaritia vero idololatriæ nomine damnetur. Non oportet argenti cupidem esse, neque thesauros colligere in res inutiles, quæ non convenient. Oportet, ut, qui ad Deum accedit, paupertatem amplectatur in omnibus, & confixus sit timore Dei, secundum eum, qui dicit: *Confige timore tuo carnes meas; a iudicis enim tuis timui*.⁴⁴¹ Det autem Dominus, ut quæ diximus cum omni animi persuasionem suscipientes, ad Dei gloriam dignos fructus Spiritus, Dei beneplacito, atque Domini nostri Jesu Christi auxilio ostendatis, Amen.“

§ IV. Vixit autem Cæsareæ Basilius non in domo Episcopi, sed in Monasterio Presbyter, id perspicitur ex Regulis Monasticis, quarum Author cum Sacerdotio Monasticum Institutum conjungebat, huicque Monasterio idem præfuisse videtur: Etenim in Epistola 81 insignis ex urbis Presbyterio Sacerdos in Ascetica, & continenti vita hactenus vixisse, & ex labore manuum sibi cum fratribus simul degentibus victum dicitur comparare. Denique Basilii studium excipiendorum hospitem laudat Gregorius quo quidem officio in privatis ædibus & in summa rerum inopia, ad quam se lubens redegerat, vix perfungi potuisset.

§ V. Eusebio Episcopo Cæsariensi Anno 370. in manibus Basilii mortuo, nemo sane tanta Sede dignior erat Basilio. Neminem latebant eximia doctrinæ & sanctitatis ornamenta: Spectata omnibus erant summa de Ecclesia Cæsariensi merita, cujus administrandæ jam plurimas partes ab Episcopo commissas sustinuerat. Sed tamen quo minus hoc lumen excelso loco collocaretur, plurima obstiterunt, ea tamen Gregorius Nazianzi Episcopus omni studio remove satagebat. Scribit Clero, & Monachis, & honoratis, & Curia, & universæ plebi, neminem Basilio præferri debere, eumque coram Deo teste asseverat & vitæ, & doctrinæ sanctitate vel solum, vel omnium maxime aptum esse, qui Ecclesiam his molestissimis temporibus gubernet, neque illius corporis debilitatem obstare debere, cum Episcopus quærat, non Athleta, ac præterea Dei virtus in ejusmodi infirmitate eluceat. Has seniculi Patris sui literas indicat Gregorius, cum ait: Literas scribebat, monebat, populum conciliabat Sacerdotes, cum alios, tum eos, qui altaris sunt, obtestabatur &c. Videbatur hanc ab eo sollicitudinem pascere hujus Ecclesiæ status: Erat enim magna animorum dissensio. Basilium omnibus præferebant, selectissima & purissima pars populi, universus Clerus, & Monachi, sed invidebant & appugnabant Magistratus, ac infirmæ plebis perditissimi, quique cum Magistratibus conjuncti, & quod inimicis religionis jocandi materiam dabat, ipsi etiam Episcopi. Erat omnino metuendum, ne Ariani, semper insidias Ecclesiæ Cæsariensi struentes eandem

⁴⁴⁰ 1. Tim. 6. 8.

⁴⁴¹ Psalm. 118. 120.

dissensionibus laborantem occuparent, & everterent. Accurrit etiam sanctus Eusebius Samosatenus. Et vicit abunde Spiritus Sanctus per Eusebium, & Gregorium, qui cum vehiculo, tamquam mortuus feretro, impositus fuisset, ex labore vires traxit, & cum rem egregie administrasset, ac dimicasset, Basiliumque in Throno collocasset, firmus ac valens domum reddit.

§ VI. Quo anno sanctus Basilius consecratus fuerit in Episcopum, dissentiunt Critici; Baronius, & Bollandus Anno 369. ordinatum fuisse contendunt, Anno 370. Petavius & Tillemontius.⁴⁴² Constat tamen sanctum Basilium Ecclesiæ Cæsariensi octo annos præfuisse, & nonum incæpisse. Evocatus ad tantam Sedem Basilius, antequam se in pacificationem Ecclesiarum interponeret, domesticis se finibus contraxit, ac primas Episcopatus sui curas in componendis suæ Ecclesiæ moribus, ac colligenda Episcoporum Cappadociæ gratia insumpsit.⁴⁴³ Testatur Gregorius Nazianzenus,⁴⁴⁴ Episcopatum in Basilio non habuisse [incrementum]⁴⁴⁵ virtutum, sed operationem latius patentem, quippe cum uberiores materiam potestas suppeditaret; quare ex iis, quæ ab eo Presbytero gesta narrantur, spectari potest quid Episcopus gesserit. Non modici, ut illis temporibus erant Cæsariensis Ecclesiæ reditus, sed Basilius inter has opes pauperrimus (vi Monastici instituti) sua omnia pauperum esse ducebat. Sic illius paupertatem, & austum vivendi genus prædicat Gregorius: Nempe tunicam unam, pallium unum, vigiliis, obsonium, panem, & salem, ut hæc in Episcopatu etiam non intermissa, & in nullo mitigata fuisse videantur sicque institutum Monasticum juxta Regulas a se conditas ad mortem usque ad amussim constanter observasse.⁴⁴⁶ Certe ipse Basilius coram modesto Valentis præfecto dicebat, nihil prorsus sibi esse præter laceros, & detritos pannos, & paucos libros, sicque viventi facile erat in pauperes prolixum esse, ac liberalem. Quanto vero Sanctitatis in anima, & corpore servandæ studio teneretur, perspicui potest ex his Cassiani verbis:⁴⁴⁷ „Fertur sancti Basilii, inquit, Cæsariensis Episcopi districta sententia. Et mulierem, inquit, ignoro, & Virgo non sum. In tantum intellexit incorruptionem Carnis non tam in mulieris esse abstinencia, quam in integritate cordis, quæ vere incorruptam perpetuo sanctimoniam incorporis, vel timore Dei, vel amore castitatis custodiat. Integer corpore, & omnis expers libidinis perpetuo permansit Basilius, testante Gregorio⁴⁴⁸ cum nulla magis virtus Angelis cœlestibus æquiparari possit; quam etsi quidam matrimonio inferiorem putarunt, quod humanum genus ex ea deficere videtur, magnopere tamen errarunt. Nec Deus ipse, nisi discipulis suis, & se plane sequentibus tradere voluisset exemplum, Virgo ex Virgine natus permansisset. Basilius igitur hanc adeo dilexit, ut de vera virginitate sermonem etiam conscripserit, per quem corporis pulchritudinem in animæ decorem transfert. Omnis enim gloria filiæ regis ab intus. Huc usque Gregorius.“

⁴⁴² Nazianz. Carm. 65. pag. 153.

⁴⁴³ Nissen. vit. S. Mart. Pag. 177.

⁴⁴⁴ S. Greg. Nazianz. Orat. 20. pag. 343.

⁴⁴⁵ Orig. in[]crementum

⁴⁴⁶ S. Greg. Nazianz. Orat. 20. pag. 356.

⁴⁴⁷ Cassian. Instit. Lib. 6. Cap. 19.

⁴⁴⁸ S. Greg. Nazianz. Monodia in vitam S. Basilii M.

CAPUT VI.

Res fortiter gestæ Monachorum pro Ecclesia Dei, ac salute animarum.

§ I.

Sublimitatem Monastici Status ex hoc quadripartito opusculo meo poteris jam luculenter perspicere, benevole Lector! Addo adhuc strenuos labores, certamina, pericula, ipsas etiam mortes, quæ pro defensione Fidei Catholicæ, ac animarum salute zelose, ac fortiter sustinuerunt Venerabiles Monachi:⁴⁴⁹ Sub Valentis imperio, quanta hi passi sint ab hæreticis Arianis, sanctus Basilius Magnus, si nosse cupis, te docebit. Planæ erant solitudines, quo eos in exilium Arianus Imperator abjecerat.⁴⁵⁰

§ II. In immensum dilatabatur secta Aarii, qui Filium Dei negabat esse Patri consubstantialem, ipsis præsulibus quoque magno numero deficientibus, quam proinde eo tum fœda erat facies Ecclesiæ?⁴⁵¹ testantibus id diversorum Orientis simul & Occidentis Conciliorum actis.⁴⁵² Interim omnes Monachi non solum per Ægyptum, sed per omnes etiam Romanas provincias decretis Concilii Niceni mordicitus adhærescentes teste Sozomeno,⁴⁵³ inside stabant inconcussi, ac sinceri S. Athanasii imitatores, constantissimi illi pene soli voces ejus pro Oraculis habentes, quodvis etiam gravissimum propter ipsum discrimen subituri.⁴⁵⁴ Horum Duces erant sanctus Antonius, Pambo, Heraclides, uterque Macarius, Chronius, Paphnutius, Pontubastes, Arsisius, Magnus [Serapion]⁴⁵⁵. Pithyrion, & Pachomius, qui in Ecclesia repræsentabant duodenarium numerum pretiosorum lapidum, super quos structura muri Monasticæ Perfectionis foret inædificanda.⁴⁵⁶ Et quid lucri hi similesque Monachi reportaverunt exinde? Persecutiones gravissimas passi sunt;⁴⁵⁷ ejecti ad metalla damnati, flagellati, conculcati ad mortem usque vincti, una cum Monasteriis exusti, cruciati, discerpti, feris objecti, fœdumque in modum trucidati sunt.⁴⁵⁸ Lucius sedis Alexandrinæ invasor ad Monasteria, teste Sozomeno,⁴⁵⁹ arma furoris sui convertit, vastat eremum, & Bella quiescentibus Monachis indicit. Tria circiter millia Monachorum per eremum dispersa oppugnare aggreditur. Mittit armatam equitum ac peditum manum, tribunos, præpositos & Bellorum Duces tamquam adversum Barbaros pugnatores eligit; quos attamen ita repererunt omnes comparatos, ut mortem oppetere, & Cervices sua sponte gladiis

⁴⁴⁹ Juxta ordinem novum.

⁴⁵⁰ S. Basil. Epist. 256. & 257. item 243. seu juxta ord. Antiquum Epist. 200. 303. & 70.

⁴⁵¹ Ruffin. Lib. 1. Cap. 21.

⁴⁵² Testant. Concilia Sirmien. Tyren. Seluician. Arininen.

⁴⁵³ Sozom. Lib. 3. Cap. 12.

⁴⁵⁴ S. Greg. Naz. de S. Athanasio.

⁴⁵⁵ Orig. Serapion

⁴⁵⁶ S. Athan. apolog. ad Constant. & apol. 2. Epist ad solitar. Ep. 2. ad Lucifer.

⁴⁵⁷ S. Greg. Naz. Orat 21. & 25.

⁴⁵⁸ Cassian. coll. 18. Cap. 7.

⁴⁵⁹ Sozom. Lib. 6. Cap. 20.

subjicere malent, quam decreta Concilii Nicæni negligere. Præter hos multi sunt passi Episcopi, quos sanctus Athanasius magno numero elegerat ex Monachis.⁴⁶⁰ Ex quibus præter Heraclidem fuit Dracontius, Serapion, Ammonius, Apollo, Agathus, Ariston, Muius, Paulus, Paphnutius, atque undecim illi, quos nominat sanctus Epiphanius,⁴⁶¹ quosque Theodorus testatur⁴⁶² multis malis vexatos in exilium Diocæsaream Urbem Ethnicorum missos fuisse. „Undecim Ægyptiacos Episcopos Viros, qui ab ineunte usque ætate religionis gratia in desertis locis consenuissent, quippe pietatem fidei inculpabilis prædicarent, & educati lacte piorum dogmatum, victoria sæpe potiti in congressu Dæmonum, virtute sua venerabiles adversario, in Arianam sectam sapientissima oratione fuissent inveci: Eos igitur instructi ab istius magni (Lucii) crudelitate exules ejecerunt in Urbem nomine Diocæsaream. Clericos quoque Catholicæ Ecclesiæ manentes Antiochiæ cum quibusdam in solitaria vita, seu Monastica spectatis in Pontum abigi curarunt ibidem fortasse vita etiam spoliatos.“ Sicque adversum pios famulos Dei exitiale bellum susceperunt.⁴⁶³ Nec solum per Ægyptum, & Libyam ab Arianis in Monachos hæc gesta sunt, verum etiam [Tracia]⁴⁶⁴, Cælesyria, Phœnicia, Palæstina, aliæque Provinciæ viderunt Athletas, & Monachos pro sincera fide similia pati.

§ III. Magnas admodum, gravesque in Ecclesia turbas excitaverat Euthiches condamnatus Archimandrita Constantinopolitanus, qui esto in Concilio Ephesino cum Monachis adversus Nestorium fortissime steterat, verum indiscretus Zelus ipsum egit in transversum, dum, ne duas in Christo videretur cum Nestorio admittere personas, duas in ipso negavit naturas, multos quidem traxerat post se in errorem Monachos, sed mox cognito errore hi resipuerunt, Eutichisque sectatores passim invaserunt.⁴⁶⁵ Sed quid inde commodi reportarunt? Ex historia Ecclesiastica discimus eos Alexandriæ, & per Ægyptum a Pseudo Episcopo Thimotheo Æluro gravissime afflictos, vexatos, ejectos, occisos. Idem eis evenit in secunda Syria a severo sedis Antiochenæ invasore, Petroque Fullone, & aliquando dum magno numero ad mandram irent Simeonis Abbatis, una vice 350. ex insidiis occisi sunt, reliquis vulneratis, & dispersis; non pauci, etiam ad sacra altaria confugientes in ipso sacrario Sacrilegio trucidati sunt, incensis Monasteriis, ducenti & octo Archimandritæ isthæc ad Hormisdam retulerunt. Exstat etiam Libellus a 94. Monachis & Archimandritis ad Agapetum Papam datus, sicut & alius ad Concilium Constantinopolitanum V. sub Menna, ubi queruntur, quod cum resisterent præattactis Pseudo Episcopis, ipsis prius digitos esse fractos, deinde cum vim hanc declinaturi ad Ecclesias confugerent inde fuisse extractos, & occisos.⁴⁶⁶

§ IV. Legantur acta Concilii VI. Constantinopolitani contra Monothelitas habiti, Petrus Presbyter & Monachus inter primos sedebat ac sententiam dicebat Vicarius sedis

⁴⁶⁰ S. Athan. Epist. ad Dracon.

⁴⁶¹ S. Epiph. Hæres 72. Nro 10.

⁴⁶² Theodor. Lib. 4. Cap. 22. prope fin.

⁴⁶³ S. Athan. Apolog. 2.

⁴⁶⁴ Orig. Fracia

⁴⁶⁵ Epistola Theodosii pag. 2. Concil. Chalced. Baron. A. D. 457.

⁴⁶⁶ Epist. 22. Hormidæ.

Alexandrinæ, Georgius vero Monachus Theodori Hierosolimitani Patriarchæ locum impleverat. Aderant & Roma Monachi ab Agathone Papa missi. Cæterique in jugulanda hæresi plurimum laborantes, præcipue autem maximus Abbas Chrisopolitanus sanctitate & sapientia in Ecclesia sicut sol rutilans discurrebat ab ortu per Occasum, & Africam ad Ovile Christi sectæ hujus viros reducturus, hinc vicit ac convertit Pyrrhum Patriarcham Constantinopolitanum, ejusque instinctu Romæ, aliisque in locis Concilia celebrata sunt, fidesque recta stabilita. Sed qua tandem mercede? Primum captus a Constante Imperatore, ac nudus per Urbem regiam ad tribunal tractus, post multas calumnias in exilium ejectus, iterum post septennium reductus, cum Anastasio discipulo distentis nervis adeo crudeliter cæsus est, ut nullum membrum a plagis integrum relictum fuerit: post hæc lingua, uterque mutilatus, tandem restibus crudelissime laceratus, aliisque tormentis confectus manus carnifici amputandas porrigere coactus, & iterum in exilium ejectus est, ubi post triennium sic sanctus Maximus Octogenarius pene senex migravit ad Dominum, quietus in cella sua moriturus, si permisisset Zelus animarum.

§ V. Lustremus Concilium VII. Oecumenicum A. D. 787. Nicææ contra iconoclastas celebratum. Illico occurret Legatus Apostolicus Petrus Presbyter, & Monasterii sancti Sabbæ Romæ Hegumenus. Orientalium Patriarcharum, Alexandrini Antiocheni, & Hierosolymitani fuere Legati Joannes & Thomas, Monachi, & Tharasius Patriarcha Constantinopolitanus cuncta egit per officiales Monachos, ita ut in hac celeberrima Synodo Monachi inter Episcopos disputarent, decernerent, & post ipsos subscriberent.⁴⁶⁷ Nec mirum quia per universum Orbem constabat sincerissimam fidem ab initio hujus hæresis apud Monachos duravisse; nemo se eidem fortius opposuit, nemo Tyrannis sic in faciem restitit, nemo voce ac calamo liberius locutus est. Ante hanc Synodum, præter sanctum Germanum P. C. erat sanctus Joannes Damascenus, Gregorius Cyprius, sanctus Stephanus Abbas Auxentianus, & post Synodum sanctus Theodorus Studita cum infinitis aliis Monachis, quorum virtus per infaustum illud seculum inclaruit, & qui pro fide Christi infinita suppliciorum genera sustinuerunt; consule, Benevole Lector! vitas SS. Monachorum Damasceni, Stephani Abbatis, Theodori Studitæ, ac reliquorum pro dogmatibus Orthodoxæ Ecclesiæ ad mortem usque decertantium. Sanctus Stephanus supra nominatus Chrysopolim captivus ductus, quid non perpessus est? Alii, (inquit Scriptor vitæ ejus) ipsum magno impetu trahebant: Alii fustibus a tergo feriebant. Alii tibias ejus calcibus laniabant, faciem conspuebant, alii denique petulantiores cæsis palmarum ramis ante ipsum incedebant cachinantes, & illudentes, & sexcenta in eum dicteria jacentes, qui conjectus in carcerem paulo post interficiendus conclusus eximie virtutis Monachos 342. ex variis locis collectos, atque in eodem carcere condemnatos invenit, qui partim aures exsecatas habebant, partim evulsos oculos, partim amputatas manus, ob id videlicet, quod pro venerandarum imaginum pictura, & erectione lucubratione sedidissent. Inexhaustus labor foret enumerare omnia genera tormentorum, quæ beatissimi Monachi ab iconoclastis per diversas provincias exantlarunt. Gregorio Limniotæ prope centenario seni cutis capitis abstracta, ac super pictam tabellam

⁴⁶⁷ Actione 2.

exusta est, deinde barba liquente pice conspersa, atque incensa, postremo per Urbem distractus, jugulatusque est, sacris reliquis canibus projectis.⁴⁶⁸ Joannes Monagriensis Archimandrita sacco inclusus, gravique saxo ipsi appenso in mare dejectus est.⁴⁶⁹ Theodoro Studitæ, ac Theophani facies Jambicis versibus inscriptis deformata fuit.⁴⁷⁰ Lazaro pictori Monacho post crudelem excruciationem manus, quibus sacras imagines pingebat, ardentibus laminis inutiles redditæ sunt. Innumeri loris, nervis, flagris concisi sunt. Ut inter minima computanda sint exilia, carceres ac Monasteriorum direptiones, & concremationes per omnes Provincias; sic ut iis infelicibus temporibus nihil difficilius fuisset, quam intactum reperire Cœnobium, aut extra carceres viventem Monachum. Hæc merces dabatur laboribus Monachorum, qui si voluissent, extra teli factum esse potuissent, sed in tanta Ecclesiæ necessitate, Zelus Dei non sinebat ipsos esse ociosos, atque quiet.

⁴⁶⁸ Ignat. in vit. S. Tharasis.

⁴⁶⁹ Vit. S. Steph.

⁴⁷⁰ Zonaras in Theophil.

HOMILIA I.

SANCTI BASILII MAGNI CÆSAREÆ CAPPADOCLÆ DE JEJUNIO

Clangite, inquit, *in initio mensis, buccina in insigni die solemnitatis vestræ*.⁴⁷¹ Hoc mandatum est propheticum. Porro festum, quod hoc dies antecedit, quavis tuba vocalius, & quovis instrumento musico significantius indicant nobis scripturæ recitatae. Nam ex Esaia didicimus jejuniorum gratiam, qui ut Judaicum jejunandi modum aversatus est, ita verum jejunium nobis commonstravit. *Ne jejunetis ad lites ac contentiones, sed dissolve omne vinculum iniquitatis*.⁴⁷² Et Dominus: *Nolite fieri tristes, sed lava faciem tuam, & unge caput tuum*.⁴⁷³ Sic igitur animis affecti simus, quemadmodum sumus edocti, ac dies instantes haudquaquam tristi, sed hilari animo excipiamus, sicuti decet sanctos. Nemo dejectæ mentis coronatur, nemo mœrens trophæum statuit. Noli tristis esse, dum curaris. Absurdum fuerit non lætari de sanitate animæ, imo de commutatis cibus dolere, ac videri tales, qui plus tribuamus voluptati ventris, quam curæ mentis. Nam in ventre sistitur satietatis delectatio, sed jejunium in animam subvehit lucrum. Sis hilari animo, quod tibi a medico datum est pharmacum efficax abolendo peccato. Quemadmodum enim vermes, qui in puerorum intestinis germinant, pharmacis quibusdam vehementer acribus & amaris excutuntur, ita peccatum in intimis secessibus inhabitans, delet enecatque simul atque in animam supervenerit jejunium, quod scilicet vere sit hoc nomine dignum.

2. *Unge caput tuum, & lava faciem*.⁴⁷⁴ Ad mysteria te vocat scriptura. Qui unctus est, inunxit: qui ablutus fuit, abluit. Transfer præceptum ad interna membra. Ablue animam a peccatis. Unge caput unguento sancto, ut consortium habeas cum Christo, sicque accedito ad jejunium. Noli obscurare faciem tuam more hypocritarum. Obscuratur facies, cum internus affectus externo quodam habitu simulato obumbratur, mendacio veluti velo obtento contextus. Hypocrita est, qui in theatro personam sustinet alienam, sæpe heri, cum sit servus: aut regis cum sit privatus. Itidem in hac vita velut in orchestra quadam agunt plerique vitam theatricam, aliud in corde gerentes, aliud in specie hominibus ostendentes. Itaque ne obscures faciem. Qualis es, talis appare, ne te ipsum transfigures in habitum tristem ac tetricum, hinc laudem ac gloriam aucupans, quod videre continens, ac temperans. Neque enim boni operis, cui tuba præcinit, utilitas est ulla, neque fructus ullus jejunii, quod ad publicam sit ostentationem. Quæ enim ostentationis causa fiunt, ea nequaquam porrigunt fructum in sæculum venturum, verum in hominum laudem commendationemque desinunt. Proin hilariter accurre ad

⁴⁷¹ Psal. 80. 4.

⁴⁷² Esa. 58. 4. & 6.

⁴⁷³ Math. 6. 16.

⁴⁷⁴ Gen. 2. 17.

jejunii donum. Vetus donum est jejunium, quod non veterascit, nec senescit, sed usque renovatur, sed perpetuo vigore pubescit.

3. Putasne me jejunii antiquitatem a legis initio supputare? Etiam ipsa lege antiquius est jejunium. Paulisper si manseris, comperies verum esse quod dixi. Cave existimes diem propitiationis, qui designatus Israelitis erat mense septimo, decimo die mensis, fuisse jejunii principium. Ades huc, ac per historiam decurrens, vestiga jejunii antiquitatem. Neque enim recens inventum est, sed pretiosus thesaurus a majoribus repositus ac traditus. Quidquid vetustate præcellit, idem venerabile est. Reverere jejunii caniciem. Tam vetus est, ut simul cum homine condito cœperit: in Paradiso præscriptum est. Primum illud præceptum accepit Adamus: *De ligno scientiae boni & mali non comedetis*.⁴⁷⁵ Illud autem, *non comedetis*, jejunii & abstinentiæ lex est. Si a ligno jejunasset Eva, nequaquam hoc nunc jejunio opus haberemus. *Neque enim opus est valentibus medico, sed male habentibus*.⁴⁷⁶ Fuimus per peccatum læsi, sanemur per pœnitentiam: pœnitentia autem sine jejunio iners est & infrugifera. Maledicta terra, spinas & tribulos germinabit tibi.⁴⁷⁷ In tristitia vivere jussus es, non indulgere deliciis. Per jejunium satisfacito Deo. Quin & ipsa in Paradiso vita, jejunii simulacrum est, non ob id modo, quod homo communi cum Angelis vivendi ratione utens, ipsis efficiebatur similis, utpote paucis contentus verum etiam, quod quæcumque post hominum cogitatio commenta est, ea nondum degentibus in Paradiso excogitata erant, nondum vini potatio nondum pecudum mactatio, non alia quæcumque perturbant mentem humanam.

4. Quoniam non jejunavimus, exulamus e Paradiso: jejunemus igitur, ut ad illum revertamur. An non vides, quomodo Lazarus per jejunium ingressus est Paradisum? Noli imitari Evæ inobedientiam, noli rursus Serpentem in consilium adhibere, edulium ad carnem mollius curandam proponentem. Ne causeris corporis infirmam valetudinem, ac debilitatem. Neque enim mihi istas excusationes profers: sed scienti dicis. Age, dic mihi, jejunare non potes, & potes continuo expleri cibus, potes conficere corpus pondere escarum? Atqui infirmis, non ciborum varietatem, sed inediam & abstinentiam a medicis solere præscribi scio. Qui sit igitur, ut cum ista possis, illa te non posse causeris? Utrum ventri facilius est tenui victu transmittere noctem, an copia ciborum gravatum jacere? Imo ne jacere quidem, sed crebro huc & huc verti, dehiscentem ac stridentem? Nisi forte dicturus es illud, quod naucleri facilius servant navim sarcinis onustam quam eam, quæ expeditior est ac levior. Nam oneris magnitudine gravatam, quamvis exiguus fluctus adoriens demergit: contra, cujus sarcina moderata est ac modica, hæc facile fluctus superat; eo quod eam his fieri altiolem impediatur nihil. Eumdem ad modum & hominum corpora, assidua expletione degravata facile a morbo demerguntur: quæ vero facili levique utuntur alimonia, non modo, quod ex morbo imminet malum, velut procellæ assultum effugiunt; verum etiam præsentem jam ægritudinem velut turbinem quemdam exorientem discutiunt. Videlicet juxta tuam sententiam laboriosius erit quiescere quam

⁴⁷⁵ Matth. 9. 12.

⁴⁷⁶ Gen. 3. 17.

⁴⁷⁷ Gen. 9. 3.

currere, & otiosum esse quam luctari: siquidem judicas congruentius esse infirmos deliciis expleri, quam parco tenuique uti victu. Nam vis illa qua animalia providetur, temperatum ac parcum victum nullo negotio concoquit, & in corporis quod alitur substantiam vertit. At eadem ubi opiparos variosque cibos complexa est, nec deinde par est his omnino coquendis, tum diversa gignit morborum genera.

5. Sed jam ad historiam se nostra recipiat oratio jejunii antiquitatem percurrans, & quantopere omnes Sancti, perinde quasi hæreditatem a majoribus traditam, jejunium observaverint, patresque suis quique liberis tradiderint: unde & ad nos perpetua quadam successionis serie pervenit hæc possessio. Non erat in Paradiso vinum, non erat pecudum mactatio, non carniū esus. Post diluvium cœpit vinum: post diluvium: *Comedite omnia sicut olera pabuli.*⁴⁷⁸ Posteaquam desperata est perfectio, tum denique his utendi concessa est potestas. Porro nullam tum fuisse vini experientiam, argumento est Noe, qui nesciebat vini usum. Nondum enim obrepserat in humanam vitam, nondum mortalium usu tritum erat. Itaque cum ille nec alium quemquam bibentem vidisset, nec ipse esset expertus, in noxam a vino afferri solitam incidit incautus. *Plantavit enim Noe vineam, bibitque de fructu, & inebriatus est;*⁴⁷⁹ non quidem eo, quod vinolentus esset, sed quod sumendi vini modum nesciret. Itaque inventum bibendi vinum, recentius est Paradiso, adeo vetusta est jejunii dignitas. Quin & Mosen novimus per jejunium accessisse ad montem. Neque enim ausus esset verticem fumantem attingere, neque ingredi in nubem, nisi fuisset jejuniū obarmatus. Per jejunium legem accepit digito Dei scriptam in tabulis, atque in montis quidem cacumine jejunium legem impetravit, in radice vero montis ingluvies ad idololatriam dementavit. *Sedit enim populus, ut ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendum.*⁴⁸⁰ Quod famulus quadraginta dies jejunos assidue versans cum Deo, deprecansque confecerat, id unica temulentia reddidit irritum, infrugiferumque. Nam tabulas, quas jejunium impetrarat conscriptas digito Dei, ebrietas comminuit; judicavit quippe Propheta ebrium populum dignum non esse, qui legem acciperet a Deo. In unico temporis momento populus ille, qui maximis prodigiis Dei cogitationem acceperat, per gulam ad insanam Ægyptiorum idololatriam devolutus est. Hæc utraque inter se componito, hinc quomodo jejunium adjungat Deo, illinc quomodo luxuriam auferat salutem. Descende, ac via qua cœpisti ad inferiora perge.

6. Ecquid inquinavit Esau, & servum fecit fratris? Nonne edulium unum, cujus gratia vendidit jus primogeniti?⁴⁸¹ Jam Samuelem nonne deprecatio cum jejunio conjuncta donavit matri?⁴⁸² Quid fortissimum virum Sampsonem invictum reddidit? an non jejunium, quocum in utero matris conceptus est? Hunc peperit jejunium, hunc enutrivit jejunium instar nutricis, jejunio in virum adolevit, quod jejunium Angelus præscripserat matri. *Quicquid proficiscitur e vinea, ne edat; vinumque & siceram ne bibat.*⁴⁸³ Jejunium Prophetas generat, roborat fortes: jejunium legum latoribus subministrat sapientiam:

⁴⁷⁸ Gen. 9. 20.

⁴⁷⁹ Exod. 32. 6.

⁴⁸⁰ Gen. 25. 33.

⁴⁸¹ 1 Reg. 1. 15.

⁴⁸² Jud. 13. 14.

bona animæ custodia, corpori tutus contubernalis, armatura fortiter belligerantibus, athletis exercitium. Hoc tentationes depellit, hoc ungit ad pietatem, sobrietatis domesticus comes, opifex castitatis.

In bellis fortiter agit, in pace docet quietem. Nazaræum sanctificat, perficit Sacerdotem. Neque enim fieri potest, ut absque jejunio audeat ad sanctum ministerium accedere, non tantum in mystico horum temporum veroque cultu, verum etiam in eo, qui juxta legem in figuris peragebatur. Jejunium Eliam magni illius spectaculi spectatorem fecit, qui cum quadraginta dierum jejunio repurgasset animam, ita demum in spelunca, quæ est in Choreb, promeruit videre Dominum, quantum quidem licet homini videre.⁴⁸³ Jejunans reddidit viduæ filium, fortis factus adversus ipsam mortem per jejunium. Vox abs jejunantis ore profecta, scelerato populo clausit cælum annos tres, ac menses sex. Ut enim hominum duram cervicem habentium cor indomitum emolliret, voluit & se ipsum ea calamitate cum cæteris condemnare. Propterea, *Vivit Dominus*, inquit, *si erit aqua super terram, nisi per os meum*.⁴⁸⁴ Et jejunium intulit per famem populo omni, videlicet ut ortam ex deliciis vitæque dissoluta nequitiam corrigeret. Rursus quinam victus Elisæi? quomodo apud Sunamitidem hospitio usus est? quomodo ipse Prophetas excepit? Nonne agrestia olera ac farinæ paucillum hospitalitatis munus explebant? Quo tempore etiam colocynthide sumpta, erant periclitaturi qui gustarant, ni fuisset jejunatoris prece dissipatum venenum. Atque, ut semel omnia dicam, reperies quotquot fuere sancti, omnes per jejunium ad vitam Deo dignam institutos fuisse. Ea est natura corporis cujusdem, quod *amianton* vocant, ut igni consumi non possit. Id si flamma ponatur, videtur quidem ignescere, & in prunam verti: sed si eximatur igni, perinde quasi fuisset aqua illustratum, evadit purius. Hujusmodi erant trium illorum puerorum corpora in Babylone, naturam *amianti* per jejunium habentia. Siquidem in vehementi fornacis flamma, quasi natura fuissent aurei, ita apparuerunt noxa ignis ac injuria superiores.

Quin & auro ostensi sunt fortiores. Neque enim ipsos conflagabat ignis, sed integros illibatosque tuebatur. Atqui nihil est, quod illam tum flammam sustinere potuisset, quam naphthe, pix, & sarmenta sic alebant, ut ad quadraginta novem cubitos diffusa esset, atque circumjacentia depascens, plurimos Chaldæos absumpserit. Hoc igitur tantum incendium pueri cum jejunio ingressi conculcarunt, liquidum ac roscidum aerem in igne tam vehementi respirantes. Neque enim ignis vel pilos illorum ausus est attingere, eo quod a jejunio essent aliti.

7. Porro Daniel vir desideriorum, cum tres hebdomadas panem non edisset, nec bibisset aquam, demissus in lacum etiam leones jejunare docuit.⁴⁸⁵ Neque enim leones dentes in illum impingere valuerunt, perinde quasi e lapide, aut ære, aut alia quapiam rigidior materia concretus fuisset. Adeo jejunium velut quædam ferri tinctura firmarat viri illius corpus, ac leonibus insuperabile reddiderat. Neque enim os aperuerunt adversus sanctum. Jejunium restinxit vim ignis, obturavit ora leonum. Jejunium precationem

⁴⁸³ 3 Reg. 19. 8.

⁴⁸⁴ 3 Reg. 17. (1.)

⁴⁸⁵ Dan. 10. 2.

⁴⁸⁶ Exod. 20. 10.

trasmittit in cœlum, dum ipsi est alarum loco ad supernum iter conficiendum. Jejunium domorum incrementum est, sanitatis mater, juventutis pædagogus, ornamentum senibus, bonus comes viatoribus, tutus contubernalis conjugatis. Nullas maritus suspicatur jugio strui insidias, conspiciens uxori familiare jejunium. Non contabescit uxor zelotypia, cernens maritum amplecti jejunium. Quis rem familiarem diminuit in jejunio? Recense hodie domus suppellectilem, ac postea denuo numera, nihil deerit ob jejunium in rebus domesticis. Nullum animal deplorat mortem, nusquam sanguis, nusquam sententia ab inexorabili ventre adversus animantia prolata. Cessat machæra coquorum, mensa contenta est sponte nascentibus. Sabbatum Judæis erat traditum, *ut requiescat*, inquit, *jumentum tuum & servus tuus*.⁴⁸⁷ Sit jejunium famulis requies a perpetuis laboribus, qui tibi per totum annum inserviunt. Dato respirationem & moram coquo tuo, sine vacare structorem mensarum; siste pocillatoris manum, sit aliquando respiratio variorum bellariorum ac cupediarum architecto. Conquiescat tandem ipsa domus ab infinitis tumultibus, a fumo, a nidore, ab his qui sursum deorsum cursitant, ac ventri velut imperiosæ dominæ ministrant. Prorsus etiam tributorum exactores, sibi obnoxiiis posillum concedunt libertatis. Det aliquantum vacationis & venter ori, paciscatur nobiscum quinque dierum inducias, qui semper alioqui flagitat, nec unquam definit, dum quod accepit hodie, cras obliviscitur. Cum fuerit expletus, tum de abstinencia philoso[pha]tur: ubi detumuit, dogmatum illorum obliviscitur.

8. Jejunium non vivit fœnoris naturam, non olet usuras jejunantis mensa, non præfocat orphanum jejunatoris filium æs alienum a patre conflatum, quod serpentium ritu circumvolvatur. Quamquam & alias jejunium occasio est hilaritatis. Nam quemadmodum sitis efficit, ut jucundus sit potus, & sicut quæ præivit fames, epulas suaves reddit: ita quoque quæ sumuntur edulia, condit jejunium, atque edulcat. Dum enim medium se interponit, ac deliciarum continuum usum interrumpit, sumtionem, utpote intermissam, tibi jucundam exhibebit. Proinde si vis tibi mensam apparare suavem, admitte ex jejunio vicissitudinem.

Tu vero, quod deliciis nimium addictus es, insipidas reddis tibi delicias imprudens, ac præ voluptatis amore voluptatem fugas. Nihil enim tam cupitum est, quod non abeat in fastidium, si perpetuo fruire. At quæ raro habentur, his avidè fruimur. Sic & qui condidit nos Deus, providit ut dona ipsius gratiam apud nos obtineant ipsa vivendi varietate, ac vicissitudine. An non vides solem esse lætiorem post noctem? ac vigiliam esse jucundiorem post somnum? & sanitatem esse desiderabiliorem contraria expertis. Itidem & mensa est gratior post jejunium, idque ut divitibus, & iis, quibus mensa est opipara, ita tenuibus, & iis, qui parabili facillique victu utuntur.

9. Terreat te divitis exemplum, quem vita in deliciis acta tradidit incendio. Non enim ob crimen injustitiæ, sed ob vitæ mollietatem in camini flamma torrebatur. Proin ut hoc incendium extinguamus, opus est aqua. Neque vero ad futura solum utile est jejunium, sed hic etiam ipsi carni conducibilis est. Siquidem habitudo corporis extreme bona

⁴⁸⁷ Hebr. 11. 38.

sensim alteratur, mutaturque: nimirum succumbente natura, nec valente corpulentiae pondus sustinere. Vide ne qui nunc aquam respuis, in posterum quoque exemplo divitis illius, stillam aquae concupiscas. Nemo per aquae potum lapsus est in crapulam, nulli caput unquam doluit aqua gravatum. Nullus eguit alienis pedibus, cui fuerit familiaris aquae potus. Nullius pedes præpediti sunt, nullius manus usum suum amiserunt, aqua irrigatae. Nam concoctionis vitium, quod viventes in deliciis necessario comitatur, acres morbos gignit in corporibus. Jejunantis color venerabilis est, non inverecundo rubore floridus, sed modesto pallore cohonestatus: oculi placidi, incessus compositus, vultus cogitatione defixus, nec intemperato risu dedecoratus, concinnus sermo, purum cor. Revoca in memoriam quotquot ab orbe condito fuere sancti, *quibus dignus non erat mundus, qui circumibant in pellibus ovium & caprarum, egentes, pressi, afflicti*;⁴⁸⁸ illorum imitare vitam, si modo illorum cupis assequi fortem. Quæ res Lazaro quietem paravit in sinu Abrahæ? Nonne jejunium? Porro Joannis vita, unum erat ac continuum jejunium. Non habebat lectum, non mensam, non arva, non aratorem bovem, non triticum, non pistorem, denique non aliud quidquam eorum, quæ ad victum pertinent. Ideoque *internatos mulierum non surrexit major Joanne Baptista*. Paulum cum alia, tum jejunium quod super afflictionibus suis glorians recenset, in tertium cælum subvexit.⁴⁸⁹ Porro quod præcipuum est iis quæ diximus, Dominus noster non prius in carne, quam pro nobis assumpserat, diaboli insultus excepit, quam eam jejunio communisset, tum nos erudiens ut nosmet jejuniis ac tentationum certamina ungamus & exerceamus, tum adversario per esuritionem præbens accedendi quasi ansam.⁴⁹⁰ Alioqui propter divinæ naturæ sublimitatem non patebat ad illum aditus diabolo; nisi se per esuritionem ad humanam imbecillitatem submisisset. Attamen priusquam reverteretur in cælos, cibum gustavit, corporis quod resurrexerat naturam ac veritatem comprobaturus. Tu vero nullum ne finem facturus es teipsum supra modum saginandi ac carne onerandi? nullam ne animo ex fame & inedia extabescente, habiturus es rationem salutarium ac vivificorum dogmatum? An ignoras quod perinde atque in acie hinc atque hinc instructa, qui alteri parti fert suppetias, facit, ut altera vincatur: ita qui carni sese adjungit, expugnat spiritum, & qui ad spiritum transit, carnem in servitutem redigit? Hæc enim sibi invicem adversantur. Proinde si cupis mentem reddere validam, fac carnem domes jejunio. Hoc enim est quod ait Apostolus, quod quantum externus homo corrumpitur, tantum internus renovatur. Item illud: *Cum infirmor; tum potens sum*.⁴⁹¹ Itane non contemnes istas escas, quæ corrumpuntur? itane non te capiet illius mensæ desiderium, quæ est in regno cælorum, quam prorsus hic jejunando tibi præparabis? An ignoras quod immoderata expletione tibi ipsi pinguem tortorem vermem paras? Quis enim in splendidis epulis, perpetuisque deliciis particeps factus est ullius doni spiritualis? Moses ut alteram acciperet legem, altero jejunio opus habuit. Nisi una cum Niniitis jejunassent & ipsa bruta animalia, haud quaquam effugissent

⁴⁸⁸ Matth. 11. 11.

⁴⁸⁹ 2 Cor. 11. 27. & 12.2.

⁴⁹⁰ Matth. 4. 2.

⁴⁹¹ 2 Cor. 4. 16. & 12.

subversionis comminationem. *Quorum cadavera prostrata sunt in deserto?*⁴⁹² Nonne eorum, qui esum carniū flagitabant?⁴⁹³ Illi donec erant contenti Manna, & aqua de petra fluente superabant Egyptios, per mare faciebant iter, *non erat infirmus in tribubus eorum*.⁴⁹⁴ posteaquam vero recordati sunt carniū ollas; & desiderio reversi sunt in Ægyptum, non viderunt terram repromissam.⁴⁹⁵ Non metuis exemplum? non horres edacitatem? ne forte a bonis quæ speramus, te excludat. Ac ne Daniel quidem ille sapiens visiones vidisset, nisi jejunio reddidisset animam limpidiorem. Siquidem pinguiore pastu ceu fumosi quidam vapores exhalantur, qui lucem sancti Spiritus in hominis mentem irradiantem, quasi densa nubes interveniens, intercipiunt. Quod si Angelorum quoque cibus est ullus, panis est, quemadmodum ait Propheta: *Panem Angelorum manducavit homo*.⁴⁹⁶ Non carnes, non vinum, non denique quæcumque alia, quæ qui serviunt ventri, ingenti studio exquirunt. Jejunium armatura est ad confligendum cum dæmonibus. Nam *hoc genus non exit nisi in oratione & jejunio*.⁴⁹⁷ Tam multa bona proveniunt e jejunio: contra, satietas lasciviæ initium est. Statim enim una cum deliciis, ebrietate, & omni genere conditis bellariis, prodit libidinis pecuniæ genus omne. Hinc equi insanientes in fœminas fiunt homines, ob œstrum ac furorem quem in animo gignunt deliciæ. A temulentis orta est naturæ inversio, dum in masculino sexu fœminum, in fœminino masculinum quærunt. Jejunium vero etiam in usu conjugii modum temperantiamque docet, ac voluptatum lege concessarum immodicum usum castigans, parit concors otium, ut perseverent in precatione.⁴⁹⁸

10. Cave tamen ne jejunii utilitatem sola escarum abstinencia metiaris. Verum enim jejunium est a vitiis esse alienum. *Solve omne vinculum iniquitatis*:⁴⁹⁹ condona proximo molestiam illatam tibi, remitte illi debita. *Nolite ad lites ac contentiones jejunare*.⁵⁰⁰ Carnes non edis, sed comedis fratrem. A vino abstines, sed ab injuriis tibi non temperas. Exspectas vesperam, ut cibum capias, sed diem totum absumis apud tribunalia. Væ iis, qui ebrii sunt, non a vino. Ira, mentis est temulentia, eamque desipientem reddit, haud aliter quam vinum. Tristitia est quoque temulentia mentem obruens, ac demergens. Alia temulentia metus est, cum habetur ubi non oportet. *A timore enim, inquit, inimici eripe animam meam*.⁵⁰¹ In summa, quivis affectus dimovens animam a statu suo, dici merito potest ebrietas. Cogita mihi hominem ira percitum, quam temuletus sit eo vitio. Non est sui compos, non novit semetipsum, non novit, qui adsunt: sed velut in pugna nocturna, omnes attingit, in quoslibet obvios incidit, inconsiderata loquitur, non potest cohiberi, convitiatur, percutit, minatur, dejerat, vociferatur, dirumpitur. Fugito istam temulentiam,

⁴⁹² Heb. 3. 17.

⁴⁹³ Num. 14. 37.

⁴⁹⁴ Psal. 104. 37

⁴⁹⁵ Exod. 16. 3.

⁴⁹⁶ Psal. 77. 25.

⁴⁹⁷ Marc. 9. 28.

⁴⁹⁸ 1 Cor. 7. 5.

⁴⁹⁹ Isai 58. 6.

⁵⁰⁰ Ibid. v. 4.

⁵⁰¹ Psalm. 63. 2.

sed ne illam quidem, quæ ex vino nascitur, admitte. Noli aquæ potum largiore vini potu prævertere. Ne te ad jejunii mysteria introducat ebrietas. Non est per temulentiam aditus ad jejunium, quemadmodum nec ad justitiam accessus est per fraudationem, nec ad castimoniam per lasciviam, nec, ut summatim dicam, per nequitiam ad virtutem. Aliud ostium est ad jejunium. Ebrietas ad lasciviam inducit, ad jejunium frugalitas. Athleta ante certamen exercetur: qui jejunaturus est, præparat se per abstinentionem. Ne velut ulciscens hos dies, neu veluti fucum facturus legislatori, ante hos quinque dies colloca crapulam. Nam laboras frustra, si corpus quidem conficis, nec tamen solatium esuritioni admoves. Insidia est cella, in pertusum dolium infundis. Etenim vinum diffluit ad suam recurrens viam, contra remanet peccatum. Famulus profugit ab hero verberante: tu vero non recedis a vino, quod tuum quotidie caput percutit? Modus utendi vino optimus est, corporis necessitas. Quod si fines prætergredieris, postridie venies capitis gravedine affectus oscitans, vertigine laborans, putrefactum obolens vinum: omnia tibi circumferri, omnia circumvolvi videbuntur. Ebrietas ut somnum affert mortis germanum, ita vigiliam habet somniis assimilem.

11. An ignoras quem es hospitio excepturus? nimirum illum, qui nobis ita pollicitus est: *Ego & Pater veniemus, & mansionem apud eum faciemus.*⁵⁰² Cur igitur prius recipis temulentiam, ac Domino ingressum præcludis? Cur hostem inducis, ut tua prior munimenta occupet? Ebrietas non recipit Dominum, ebrietas Spiritum sanctum propellit. Fumus quidem abigit apes, dona vero spiritualia fugat crapula. Jejunium civitatis est ornamentum, fori columen, domorum pax, incolumitas facultatum. Vis jejunii videre dignitatem? Confer mihi hodierni diei vesperam cum vespera crastini, conspicias civitatem e tumultu ac tempestate mutatam in profundam tranquillitatem. Utinam autem & hodiernus dies crastino similis sit sanctitate & gravitate, & crastinus dies hodierno non cedat hilaritate. Cæterum, qui nos produxit ad hunc temporis recursum Dominus, præstet nobis tamquam certatoribus, ut in hoc certaminum exordio firmam ac constantem temperantiam ostendamus, perveniamusque ad arbitram coronarum diem, ut recordemur nunc quidem salutiferæ Passionis, in futuro vero sæculo fruamur præmi, pro his, quæ in hac vita gessimus, reponendo in justo judicio Christi ipsius, quoniam illi gloria in sæcula, Amen.

FINIS PARTIS QUARTÆ

⁵⁰² Joan. 14. 23.

Joannicius Georgius Basilovits (1742 – 1821) and his Picture of Monastic Life

Ľubomíra Wilšinská

Latin culture was a living part of the development of Slovak national culture. An interesting field related to the application of the Latin language is represented by written sources from the milieu of the Byzantine-Slavic tradition in Slovakia. Exemplary in this context is the literary work written by Basilian monk Joannicius Georgius Basilovits, a spiritual developer and reformer of monastic rules in the Subcarpathian region. In his literary works, it is possible to examine the Latin language in relation to Greek or Church Slavic, even in parallel texts. Basilovits as an excellent liturgist, historian, and apologist produced in the so-called 'golden age' of the Eparchy of Mukachevo. During the time of bishop Andreas Bacsinszky, the twenty-first Bishop of the Eparchy of Mukachevo, several Latin religious and spiritual works were created. The monastery of Mukachevo was a traditional spiritual centre and a key point for the life of the Eastern Church in this area. With his ascetical writings, Basilovits shaped a religious clergy who dedicated to leading Basilian monks in the Eparchy of Mukachevo. It can be said that this way of monastic life flourished in Basilovits's time.

In this edition, we provide the first Slovak academic translation of the Basilovits's work *Imago vitae monasticae* (Cassovia 1802) that is considered a masterpiece in the field of his ascetical work. Critical translation from Latin into Slovak and original transliterated Latin text are preceded by an analysis of the ascetical work with an emphasis on the linguistic aspect. Philological research of a relatively extensive text and dealing with several specifics of the source and target language pointed to translation complexity in terms of theological concepts and facts in the ecclesiastical and religious context. In our study, we focused mainly on the language of the Neo-Latin text from the point of view of orthography, morphology, syntax, and lexis. An important part is also the apparatus of sources that inspired Basilovits when writing his work. Based on the research of the source, it is necessary to emphasize the fact that the work is a kind of culmination of the author's ascetical literature about Basilian monastic tradition in our territory. It should be added that Basilovits was the first author paying such detailed attention to Eastern monasticism in Slovakia and the entire Subcarpathian region.

We translated *Imago vitae monasticae* while using the text published in print. There are many facsimile editions of the examined text, but their digitized versions are not of good quality, and therefore, reading the text in several places brought some difficulties, usually the context decided when identifying a more difficult place to read. However, we paid the greatest attention to the study of the source, whose original is also in the library collections of the Pontifical Oriental Institute in Rome. Regarding the transliteration of such a specific text, we decided to keep the original source with all the linguistic features typical of the Neo-Latin text, including the punctuation, diacritics, and capitalization. In our opinion, in this way it is possible to preserve the authenticity of the text for further

possible research. Although we have retained the original transliteration of the source including punctuation and abbreviated forms, we still considered it necessary to intervene in the original text. We corrected obvious errors, such as the combination of a preposition and a noun or other facts that hindered the correct understanding of the text. It is evident at first glance that we are confronted with a ‘non-classical’ text that has several linguistic and stylistic peculiarities. This very specific Neo-Latin text reflects all stages of the Latin language development, which provides opportunities for linguistic research. In addition to the classical forms, many elements of non-classical Latin are present in the text, especially late medieval Latin, scholastic language, and also more classical variants of Renaissance and Humanist Latin with the presence of Neo-Latin lexemes. It is a very difficult task to capture the whole character of the Neo-Latin language. We focused only on obvious deviations in the text we examined, which we noticed during the orthography. In terms of morphology and syntax, we pointed out to some grammatical forms that deviate from the standard of classical Latin. Language shifts can be best demonstrated by the example of lexical variability.

Basilovits transformed the intention to bring closer the essence of monastic life into the literary work, which demonstrates his good knowledge of the matter. It is clearly confirmed not only by the structure of the work, but also by the wide range of all sources. He refers to three types of references in his work. The most numerous group consists of references to the works of individual authorities, particularly Latin and Greek Church Fathers. We find a wide range of sources from the period of late (or Christian) antiquity, the early Middle Ages, and from the period of the 18th and 19th centuries. Basilovits knew well the works of modern Latin authors. He refers to historical works from modern authors, especially the Italian church historian Caesare Baronio (1538 – 1607), Belgian Jesuit historian and hagiographer Jean Bolland (1596 – 1665), and French classical philologist Jacques Goar (1601 – 1653). Basilovits reinforces his arguments with the authority of ecumenical councils and local church synods, which he cites for every important idea. He also cites their specific canons in different places. Basilovits’s Eastern identity can be revealed not only by the fact that he focused on the history of Eastern monasticism, but that he actually wrote it in a spirit of ancient universalism, e.g. he equally refers to the Old and New Testaments. Basilovits’s quotes individual passages directly, in many cases, he paraphrases the given passages. In the translation, we list all the Scriptures quotes, which Basilovits used directly in the text and on the margins. For the sake of completeness of the text, we added some unmarked passages in the original source and we state them in square brackets. The Vulgate was the basis for more or less all Scriptures quotes. We use Catholic translation to translate references from Scriptures. Some quotes of the original Latin text are complete, sometimes only part of them. The most Scriptures quotes are from the the Book of Psalms, the Gospel of Matthew and the First Epistle to the Corinthians.

Basilovits’s *Imago vitae monasticae* is a handbook (not only) of Eastern monasticism, but it also has the features of apology. The frontispiece before the title page of the work also indicates that the work is a kind of guide and an introduction to monastic life

for novices. The work can appeal to experts from several fields. The church historian may be interested in Basilovits's ideal of monastic life. A literary historian can focus on the genre form, the composition of the text as well as on its character and literacy. The classical philologist can be inspired by working with such a specific Latin text. From the point of view of the Neo-Latin language, we were particularly interested in the question of the lexical variability. One of the many interesting moments of the ascetical work is the terminology research. The blend Eastern and Western theology is demonstrated not only by the cited sources and literature, but also by the chosen methodology. Basilovits uses Western religious terminology to interpret cultural peculiarities, specific examples, and concepts. In parallel, however, he also uses the terms of the Eastern Church. By his *Picture of monastic life*, Basilovits confirms not only his interest in penetrating into the depths of the essence of monastic life, but also his extraordinary orientation in the matter. The ascetical work of Joannicius Georgius Basilovits, which he left behind in Latin, significantly contributes to the research of Slovak-Latin and Slavic-Latin cultural and spiritual relations. It also reveals opportunities for comparative research into the spiritual and cultural tradition of the Byzantine rite in comparison with the Latin confessional milieu.

SLAVISTICKÝ ÚSTAV JÁNA STANISLAVA SAV BRATISLAVA
SLOVENSKÝ KOMITÉT SLAVISTOV

SLAVICA SLOVACA, ročník 55 (2020), č. 4.

Vychádza: 1. číslo v júni, 2. číslo a 3. číslo spolu so 4. (supplementum) v decembri.

VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Dúbravská cesta 9, 845 02 Bratislava.

Tel.: 02/20920203, e-mail: vedasav@savba.sk.

Distribúcia / Distributed by:

Slovart G. T. G., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava

ISSN 0037-6787

Časopis je evidovaný: Scopus, CEJSH, DOAJ, C.E.E.O.L., ERIH PLUS, MLA,
CARHUS Plus+ 2014, CIRC, SJR, ProQuest, EBSCO